

235

KARL KAUTSKY

ERFURTIN OHJELMA

7:NNESTÄ SAKSALAISESTA PAINOK-
SESTA SUOMENTANUT

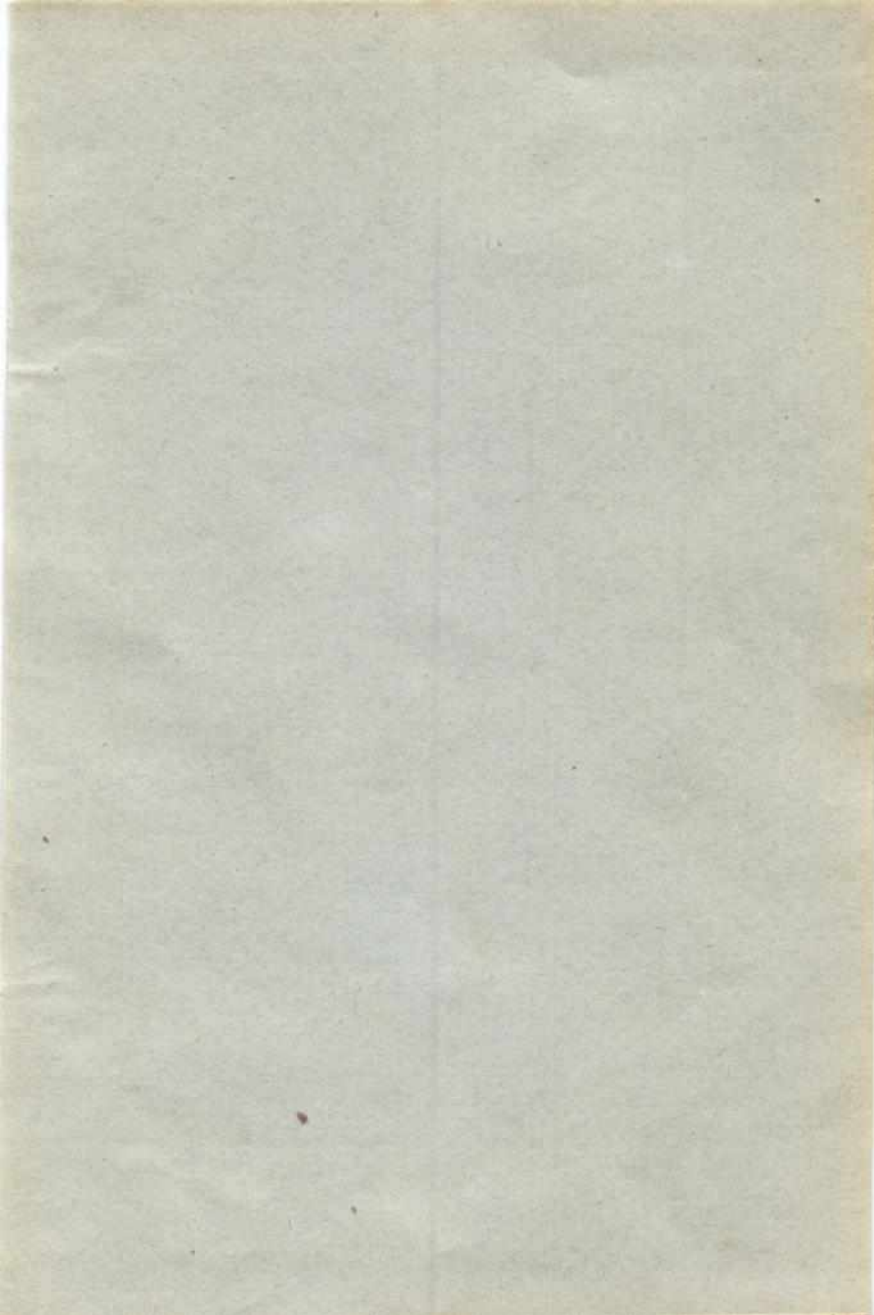
J. K. KARI

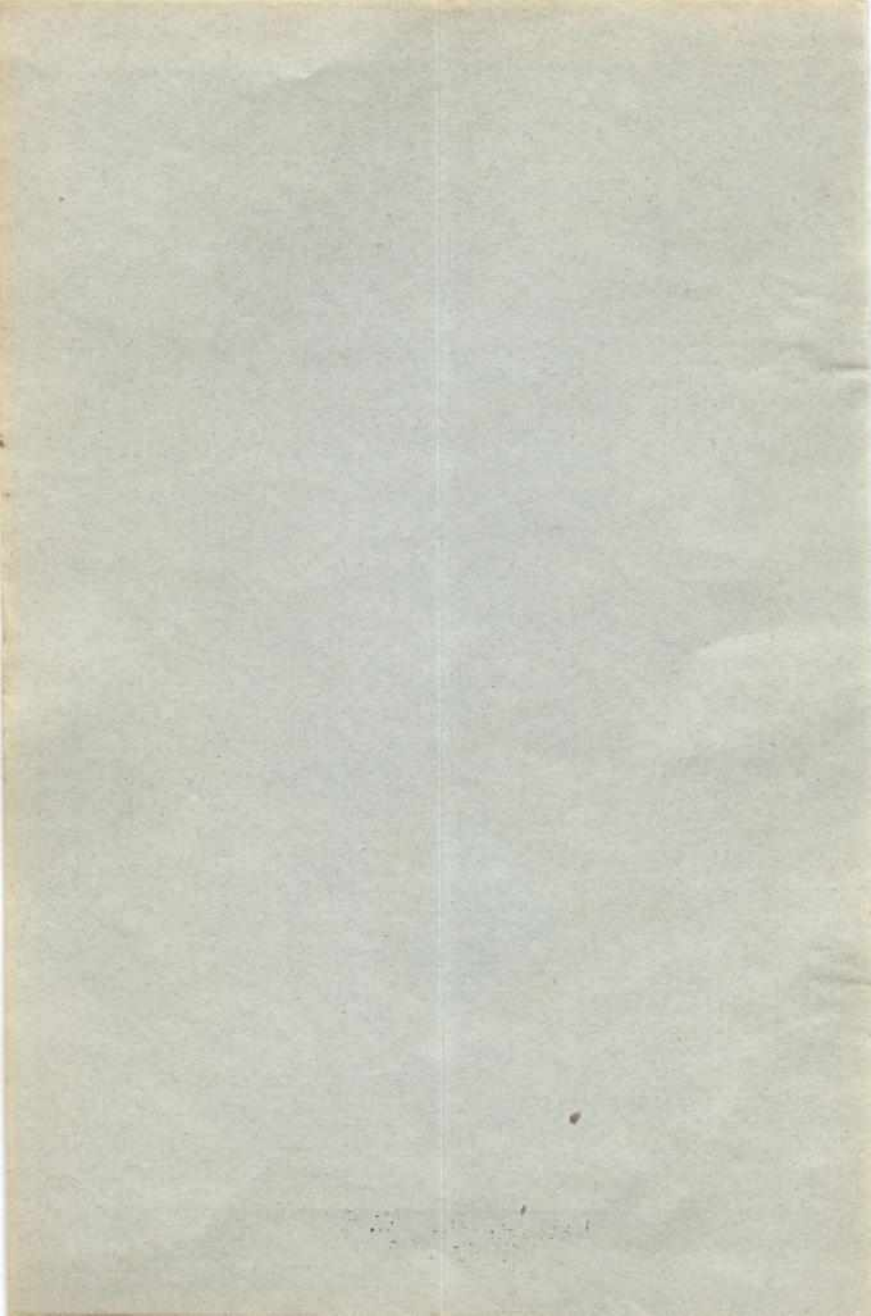

TAMPEREELLÄ 1914
KANSAN LEHDEN KIRJAKAUPPA

HINTA 2 MK.

Hinta 5 mk.

dupl.

ERFURTTIN OHJELMA

PERIAATTEELLINEN PUOLI

SELITTÄNYT

KARL KAUTSKY

7:stä SAKSALAISESTA PAINOKSESTA SUOMENTANUT

J. K. KARI

CAMPEREELLA 1907,
M. V. VUOLUKAN KUSTANNUKSELLA.

TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO

ERTURCIN OHJELMA

PERIAATTEELLINEN PUOLI

SIHTTARI

KARL KADSKY

7-15 SAKKALAISETA PAINOKSESTA SUOMENKUN

J. K. KARI

□ □ □

TAMPEREELLA, 1907.
TAMPEREEN TYÖVÄEN OSUUSKIRJAPAINO, r. 1.

TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO

Alkulause.

Keskusteltaessa sosialidemokratisen puolueen uuden ohjelman suunnitelmasta ehdottelin »Die neue Zeit» lehdessä, että ohjelmaan olisi laadittava lyhyt, kansantajuinen selitys, joka tarkemmin esittelisi, perustelisi ja valaisisi sen lyhyitä, alastomia lauseita.

Kun minua itseäni kehoitettiin toteuttamaan ehdotustani, ryhdyin työhön, mutta huomasin pian, että lyhyen julkaisun kehyksissä, kuten alkuperäinen tarkoitukseni oli, on aivan mahdotonta esittää perusteellisesti ja yleistajuisesti kaikkia niitä periaatteita, jotka tulevat kysymykseen sosialidemokratista puoluetta arvosteltaessa. Minun olisi siinä tapauksessa joko täytynyt tyytyä lyhyeen perusteluun ja silloin olisin parhaassa tapauksessa voinut saada aikaan vaillinaisen toisinnon Kommunistisesta manifestista, joka sekkin vaatii vissin määrän esitietoja taloustieteen ja historian alalta, jos mieli sitä ymmärtää. Taikka minun olisi täytynyt rajoittaa selitykseni ainoastaan muutamiin ohjelman pääkohtiin, kuten olen tehnyt niissä pienissä vihkosissa, jotka ilmestyvät tämän kirjan kanssa yhtäaikaa.

Mutta tämä ei yksinään riitä täyttämään ehdotukseni alkuperäistä tarkoitusta. Lyhyitten lentokirjasten ohella, jotka huomauttavat kansajoukkoja pyrinnoistämme, tarvitsemme myöskin jonkinlaista Sosialidemokratista katkismusta, tarvitsemme opasta sekä niille, jotka tahtovat perehtyä aatesuuntaamme, että myöskin niille, jotka tahtovat perehdyttää toisia tähän aatesuuntaan. Sellaista kirjaa ei ole tähän saakka ollut kirjallisuus-

dessamme. Kaikki ne saksalaiset teokset, jotka ovat lentokirjasia suuremmat, ovat erikoisteoksia, jotka käsittelevät nykyisen sosialismin jotakin tai joitakin eri puolia, vaan ei suinkaan liikettä kokonaisuudessaan. Tämänlaatuinen kirjallisuus on kyllä jo niin laaja, että sen avulla voimme täydellisesti perehtyä sosialidemokratian periaatteisiin. Marxin teos »Pääomasta», Engelsin kirjat »Työtätekevän luokan asemasta Englannissa», »Sosialismin kehittyminen haaveesta tieteeksi» sekä »Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alku» ynnä Bebelin »Nainen ja sosialismi» sekä vihdoin »Kommunistinen manifesti», jonka aatesuunta on punaisena lankana kaikissa näissä teoksissa *) muodostavat sellaisen ryhmän, että ken ne on lukenut ja ymmärtänyt, hänen täytyy jo kyetä kaikin puolin käsittämään nykyisen sosialismin aatemaailmaa.

Mutta kaikkien näiden kirjojen ja varsinkin Marxin »Pääoma» nimisen teoksen lukeminen ei ole joka miehen tehtävä. Tähän saakka ei ole ollut kirjaa, joka muodostaisi ikäänkuin väliasteen lentokirjasten ja erikoisteosten välillä sosialistisessa kirjallisuudessa. Meiltä on puuttunut yleistajuista ja samalla laajempaa, yhtenäistä ja perusteellista esitystä, joka käsittäisi sosialidemokratian kaikki eri periaatteet.

Tämä nyt ilmestyvä kirja koettaa täyttää tätä aukkoa. Se koettaa Erfuurtin ohjelman ohella yleistajuisesti esittää sosialistisen aatemaailman kaikkia puolia, jotka ovat joko sellaisenaan tärkeitä, tai tarpeellisia sille ken tahtoo käsittää sosialidemokrateja. Asian tieteellinen, perusteellinen esitys ei tässä tule kysymykseen. Lukijaa tahdotaan vaan johdattaa käsittämään sosialidemokratian käytännöllistä toimintaa. Yleisiä perustuksena olevia teorioja kä-

*) Engelsin teos »Työtätekevän luokan asemasta Englannissa» ilmestyi tosin kaksi vuotta ennen kuin »Kommunistinen manifesti», mutta se huokuu jo samaa henkeä kuin tämäkin.

sitelläänkin sentähden ainoastaan lyhyesti ja esitetään vain tutkimuksen tulokset ilman todisteluja ja perusteluja. Näiden teorioiden syvällisempi selittelemine kuuluu erikoisteosten alalle. Sitä vastoin käsitellään tässä kirjassa tarkemmin lukuisia lähempänä olevia yksityiskysymyksiä, jotka parhaallaan ovat vilkkaan keskustelun alaisina. Sellaisia ovat esim. pikkuteollisuuden häviö, suurteollisuuden muodostamat »renkaat», liikatuotanto, työväenluokan suhde valtiolliseen ja ammattiyhdistysten toimintaan j. n. e., sekä varsinkin kysymys »tulevaisuuden valtiosta».

Tämä kirja koettaa lyhyesti sanoen luoda yleissilmäyksen niihin aatteisiin, joita sosialidemokratisen kirjallisuuden perusteokset jo ovat sisältäneet. Mutta tätä yleissilmäystä laadittaessa on väliin ollut välttämätöntä astua alalle, jota puoluekirjallisuudessamme ei ole vielä ollenkaan tai ei ainakaan tässä yhteydessä käsitelty. Toivon sentähden, että tämä kirja tarjoaa monta uutta aatetta sekä niille, joille puolueemme tähän saakka on ollut vieras, että myöskin niille, jotka tuntevat sosialidemokratisen kirjallisuuden.

Lopuksi tahdon mieluisena velvollisuutenani lausua ystävälleni ja työtoverilleni Edward Bernsteinille kiitokset siitä avusta, jota hän on osottanut tämän, kuten monen muunkin teoksen ilmentyessä sekä neuvotteluissa että huolellisesti tarkastaessaan käsikirjoituksen.

Stuttgardissa, kesäkuulla 1892.

K. Kautsky.

Viidennen painoksen alkulause.

Kaksitoista vuotta sitte ilmestyi tämän teoksen ensi painos. Sen jälkeen on sekä maailma että miclipiteet paljon muuttuneet, jopa niin paljon että siellä täällä itse sosialidemokratiankin alalla heräsi kysymys, eikö sen ohjelmaa ja siis tämä ohjelman selityskin jo liene vanhentunut ja joutunut ristiriitaan tosiasian kanssa.

Epäilemättä on tämän kirjan aikaisemmat painokset monessa kohden vanhentuneita muodollisista syistä, koska niiden perusteena on uusien tosiasian ja uusien tietojen muuttamat seikat. Varsinkin ovat ne vanhentuneet siinä suhteessa, että niiden tilastolliset selittelyt ovat vuoden 1882 aminationtilastosta, jonka v. 1895 tilasto on tykkäänään muuttanut. Luonnollisesti olen uuteen painokseen asettanut uudet luvut vanhojen tilalle.

Mutta ei ainoastaan ajatusjuoksun selittely vaan itse ajatusjuoksukin olisi muka täydellisesti vanhentunut ja osottautunut vääräksi, joten sosialidemokratian ohjelmaa pitäisi oleellisesti muuttaa.

Olen tässäkin suhteessa tyystin tarkastanut tämän teoksen, mutta en ole huomannut siinä mitään tärkeämpää muutettavaa paitsi yhdessä kohdassa, josta puhun myöhemmin. Kaikki „kurjistumis“- ja „katastrofi-teoriain“ arvostelut eivät ole antaneet aihetta vähimpiinkään muutoksiin jo siitäkkin syystä, ettei kirjassani ole puhetta kummastakaan näistä teorioista. Vasta muutamia vuosia Erfurtin ohjelman laatimisen jälkeen alettiin niitä siihen tunkea kaikista vastalauseista huolimatta.

Juuri siihen aikaan, jolloin Erfurtin ohjelma syntyi, näytti paljoo todennäköisemmältä kuin nyt, että köyhälistö voisi monissa maissa, esim. Englannissa, päästä valtaan ilman katastrofia. Itse Marxin on myöntänyt rauhallisen kehityksen mahdollisuuden Englannissa. Se seikka, että hän ei uskonut tätä mahdollisuutta Euroopan mannermaan suurissa valtioissa, ei viittaa mihinkään erityiseen katastrofiteoriaan, vaan Euroopan mannermaan valtiovallan luonteen tuntemiseen. Tästä ei vielä johdu katastrofiteoria, yhtä vähän kuin siitä tosiasiasta, että rajuilma nähdään nousevan, johtuu rajuilman teoria.

Kun minun kirjani kehittää ainoastaan periaatteellisia sosialidemokratisen katsantokannan perusteita, kajoamatta erityiskohtaisen menettelytavan perusteluihin, ei minulla ole ollut vähintäkään aiheutta esittää tai puolustaa siinä mitään katastrofiteoriaa.

Ja yhtä vähän tarvitsi minun esittää kurjistumisteoriaa. Jo kauan ennen Erfurtin ohjelman laatimista olivat johdonmukaiset marxilaiset olleet yhtä mieltä siitä, että köyhälistön vapauttamista ei saa aikaan lisääntyvä *kurjuus*, vaan kasvavat *luokkavastakohdat* ja siitä johtuva köyhälistön *luokkataistelu*. Kuu luokkataistelun teoria täten syrjäytti esimarksilaisen ajan sosialismille ominaisen joukkojen kurjistumisteorian, pidimme sitä jo silloin marksilaisuuden suurimpana voittona. Tältä kannalta katsoen oli tärkeää tuntea pääoman välttämätön, sisäinen taipumus lisätä kurjuutta kokonaisuudessaan, sortoa ja riistämistä, koska tämän taipumuksen kautta oli käsitettävissä luokkataistelun alituisen laajentumisen ja kärjistyksen välttämättömyys. Mutta ei kenenkään meidän mieleenkään johtonut päättää tästä köyhälistön lisääntyvää rappeutumista.

Kurjistumisteorialla ei ole mitään tekemistä tässä kirjassa. Minun ei ole tarvinnut sen tähden, paremmin kuin katastrofiteoriankaan tähden „korjata“ ainoatakaan lausetta.

Näiden kummankin teorian ohella on myöskin hartaasti epäilty Marxin todellakin esittämää kriisiteoriaa, joka perustui puolen vuosi-

sadan kokemukseen. Sen esittämisen jälkeisten vuosikymmenien jatkuvat havaannot vahvistivat sen loistavasti. Mutta äkkiä v. 1898 julistettiin teoria vääräksi, koska sen toteutumista saatiin silloin odottaa kokonaista kolme, sanoo *kolme* vuotta. Jos Saksan sosialidemokratia silloin olisi ottanut varteen tämän arvostelun ja muuttanut kriisejä koskevan Erfurtin ohjelman ponnien arvostelua vastaavaksi, olisi se kahden vuoden kuluttua saanut tarkistaa ponnien uudelleen. Ken kerran antaa tuollaisten ahdasmielisten arvostelujen, jotka itse asiassa ovat vain ohimeneviä päähänpistoja ja mielialoja, vaikuttaa suuntaa määräävästi vakaumukseen ja ohjelmaan, hänen täytyy aina „tarkistaa“, hän joutuu tapahtumain leikkipalloksi sen sijaan kuin hänen pitäisi näihin nähden olla kaukonäköinen mestari, joka käyttää niitä suurten, varmasti määrättyjen tarkoituserien palvelukseen.

Ainoastaan *yhdessä* kohdassa täytyy minun hieman rajoittaa edellisten painosten lausumiani, nimittäin *maataloudellisten* pikkuliiketten odottamaani taantumiseen nähden. Talonpoikais-pikkutuotannon häviö ei ole edistynyt viimeisten parin vuosikymmenen kuluessa yhtä nopeasti kuin ennen, päinvastoin on tämä tuotanto paikoin voittanut alaa. Tämä ei ollut 1892 yhtä selvää kuin nyt, ja tässä suhteessa on minun täytynyt lausua mielipiteeni varovammin kuin silloin.

Mutta siinäpä onkin kaikki. Ei ole pienintäkään syytä asettaa vanhan sijaan uutta päinvastaista väitöstä, että maataloudellinen pikkutuotanto tunkee syrjään suurtuotannon. Siihen ovat esillä olevat tosiasiat liian epämääräisiä. Ne eivät todista muuttunutta kehityssuuntaa, vaan tähän astisen kehityksen seisahtumista, mikäli tuotannon suuruus on kysymyksessä. Viimeisten parin vuosikymmenen kuluessa eri liikekategoriain alalla tapahtuneet muutokset ovat aivan vähämerkitseviä eivätkä käy kaikkialla samaan suuntaan. Muutamain paikoin väistyy suurtuotanto syrjään, toisin paikoin se

edistyy. Ja sitäpaitsä on aika, jonka kuluessa pysähtymistä on huomattu, vielä liian lyhyt voidakseen oikeuttaa meitä niin hämähä-piirteisten tosiasian nojalla johtopäätöksiin, jotka heittäisivät ku-moon koko vuosisadan kokemukset. Jos antaudumme ennenaikai-siin päätelmiin, voi meille helposti käydä agrarikysymyksessä samoin kuin monelle revisionistille kriisikysymyksessä.

Ja vihdoin on huomattava, että pääoman keskittymisen kanssa, sellaisena kuin Marx sen käsitti, on sopusoinnussa ei ainoastaan pikkutuotannon säilyminen, vaan vieläpä sen jonkinlainen lisäy-tyminenkin yksityisillä tuotannon aloilla, eikä yksin maatalou-nessa, vaan vieläpä teollisuuden ja kaupan alallakin. Tämän lisäy-tyminen voi helposti käsittää juuri siten, että seuraa Marxin aja-tustapaa.

Jokainen pyrintö synnyttää sen poistamista tarkoittavia vasta-pyrinnöitä. Mutta nämä eivät voi onnistuessaankaan vaikuttaa yksistään sen tilan palaaamista, joka vallitsi ennenkuin poistettu pyrintö ilmautui, vaan luovat jotakin oleellisesti uutta. Niinpä esim. se kurjuus, johon kapitalismi luonnon välttämättömyydellä sysää köyhälistön, saattaa köyhälistön taistelemaan tätä kurjuutta vastaan. Mutta siellä, missä köyhälistön luokkataistelu on kyllin vahva tun-kemaan syrjään kapitalismin synnyttämän kurjuuden, ei tuloksena ole esikapitalistinen työntekijä-idylli. Ja edelleen, kun köyhälistö pyrkii järjestymään ja siten muuttamaan yksityisen palkkatyöläisen ja yksityisen kapitalistin välisiä voimasuhteita, synnyttää tämä py-rintö toisella puolella työnantajain järjestämisspyrinnön. Missä työväenjärjestö asettuu työnantajain liittoa vastaan, siellä näyttää entiset yksityisen palkkatyöläisen ja yksityisen työnantajan väliset suhteet astuvan jälleen voimaan. Mutta todellisuudessa ovat uudet voimasuhteet aivan toiset. Tulkootpa kapitalistit järjestöjensä kautta kuinka voimakkain tahansa, ei heidän työnantajaliittonsa kuiten-kaan voi enää kohdella köyhälistön järjestöä samoin kuin yksityi-

nen kapitalisti eristettyä työntekijää. Ja kaikissa tapauksissa on järjestyneitten työntekijäin tietoisuus ja taktiikka aivan toinen kuin hajallisten työntekijäin.

Samanlainen dialektinen prosessi vaikuttaa myös että itse kapitaalilin keskittyminen aiheuttaa jokus pikkutuotannon lisääntymistä. Mutta uusi pikkutuotanto on aivan toista kuin vanha, se on vain ulkonaisesti vanhan kaltainen ja sen sekä taloudellinen että valtiollinen tehtävä on aivan toinen.

Kuten tunnettu, aiheuttaa kapitaalilin keskittyminen Marxin kantsantokannan mukaan ei ainoastaan säilyneitten itsenäisten, pääasiallisesti ilman jatkuvaa palkkatyötä toimineiden pikkuliikkeiden häviön vaan myöskin työvoimien reserviarmeijan lisääntyminen. Se viskaa markkinoille enemmän työvoimia, kuin ne voivat sulattaa. Mutta siitä huolimatta on aivan väärin luulla, että koko teollisuuden reserviarmeija olisi yksinomaan työttömiä. Nämä päinvastoin ovat ainoastaan pieni osa siitä, sen ylimmät ja alimmat kerrokset, toisaalta ryysyköyhälistöläiset päivänvargaat, jotka eivät kammo työttömyyttä, toisaalta järjestyneet työväenylimykset, joiden järjestö on kyllin voimakas kannattamaan työttömiään joukun aikaa. Mutta suuren keskikerroksen, niiden, jotka vielä etsivät palkkatyötä, mutta eivät löydä heidän ammattikykyään vastaavaa, täytyy turvautua muihin työnsä ansioittamismahdollisuuksiin. Ainoa palkkatyön vaihtopuoli on nykyään työskentely omassa pikkuliikkeessä — osuuskunnallista liikettä ei vielä voi ottaa joukkoilmiönä huomioon. Kuta nopeammin siis pääoman keskittyminen tapahtuu, kuta nopeammin se hävittää alkuperäisen pikkutuotannon ja lisää teollisuuden reserviarmeijaa, sitä innokkaammin pyrkivät vapaat työvoimat perustamaan tai säilyttämään pikkuliikkeitä. Toisaalle tapahtunut pientuotannon rajoitus synnyttää toisaalla sen laajentumisen.

Kapitaalilin keskittyminen hävittää nykyään Saksassa pikkutuotannon kaikkein nopeammin valaistusaineteollisuuden alalla, jossa

pikkuliikkeet *vähenevät* v. 1882—1895 noin 25 %, sekä kivi- ja saviteollisuudessa (vähennys 24 %), vuorityön ja sulattimoiden alalla (vähennys 34 %) ynnä kudontateollisuudessa (vähennys 42 %).

Mutta sama kehitys lisäsi pikkuliikkeitä kaupan alalla 39 %, vakuutuslalla 60 % ja majoitus- ja virvoitusjuoma-ammateissa 35 %. Tupakan ja sikarien valmistuksessa lisäytyivät pikkuliikkeet 5465:stä 9708:aan, siis 78 %, kulkukauppa-alalle 202,709:stä 312,059:ään eli 54 %. Näihin lukuihin verraten on alle 2 ja 2—5 hehtaarin suuruisien maatalousliiketten lisäytymisprosentti sangen vähäinen: edellisten 5,8 %, jälkimäisten 3,5 %. Jos otettaisiin huomioon vain nämä tilaston alastomat numerot, voitaisiin väittää, ettei kapitalin keskittymislaki pidä paikkaansa myöskään kaupan, ravintolaliikkeen, tupakanvalmistuksen ja vielä parin muun pienemmän teollisuushaaran alalla. Ja kumminkin tiedämme aivan varmaan, että se on voimassa näilläkin aloilla.

Uudet, kapitalin keskittymisestä johtuvat pikkuliikkeet — kototyö, kaupustelu, pikkuviljely — ovat aivan toisen luontoisia, kuin kapitalin keskittymisen hävittämät liikkeet. Viimeksimainittujen perustuksena oli tuotannonvälineiden yksityisomistus, nämä välineet olivat omistajainsa vapaata omaisuutta; uusi pikkutuotanto taas saa tärkeimmät tuotannonvälineensä kapitalilta ja tulee sen palvelijaksi — pikkuviljelijä vuokratulla tai velkautuneelle palstallaan samoin kuin kototyöläinenkin, jolle isomman liikkeen omistaja antaa raaka-aineet, tai ravintolan isäntä, joka on vain olutpanimon asiamies, kuten kulku- tai rihkamakauppiaskin, joka saa kauppatavaransa velaksi.

Entiset pikkuliikkeet muodostivat väliluokan, niiden omistajat eivät olleet varsinaisia kapitalisteja eivätkä varsinaisia työläisiäkään vaan näiden molempain väliltä. Uuden pikkuliikkeen omistaja on palkkatyöläistä *alempana*, on paljoa turvattomampi kuin jälkimäinen, hänen elintapansa on luonempi, työaika pitempi, vaimot ja

lapset paljoa suuremman riistämisen alaiset. Uusi pikkuliike ei ole puolustusasema, johon palkkatyöläinen kohoaa, vaan asema, johon hän vajoaa, samoin kuin hänen rinnallensa vaipuvat itsenäiset pikkuliiketten omistajatkin.

Vanha kapitaalinen keskittymisen hävittäjä pikkutuotanto oli pääoman *kilpailija*, se oli yksityisen kapitalistin vihollinen, koska sen omistajat muodostivat samanlaisen itsenäisten tuottajain luokan kuin kapitalistitkin. Mutta nykyinen pikkutuotanto on pääoman *riistämisen alainen*, se on suurtuotannon työvoimain reservi ja siis sen menestymisen ehto; sen harjoittaja ei ole kapitalistin vastustaja samanlaisen luokan jäsenenä, vaan aivan toisen, kapitalistin sortaman ja riistämän luokan, köyhälistön jäsenenä.

Kapitalistinen suurtuotanto ei voi kehittyä, ellei sillä ole käytettävissä työvoimain reserviä, joka toisaalta polkee työssä olevain palkkoja, toisaalta sallii pääoman käyttää hyväkseen kaikkia tilaisuuksia ja laajentaa aika-ajoin tuotantoa hyppäyksittäin, tarjoamalla nopeasti uusia työvoimia.

Pääasiallisesti saa kapitalistinen suurtuotanto tämän reservin uudenlaatuisesta, niin sanoakseni köyhälistöläistyneestä pikkutuotannosta eikä työttömien joukosta. Ainoastaan suhteellisesti harvoilla työaloilla on tähän saakka ollut mahdollista jakaa pitempiaikaista riittävää työttömyysapua. Pitemmän aikaa työttömänä ollut joukko vieraantuu työstä, on kelpaamaton pääoman riistettäväksi. Aivan toisin on köyhälistöläistyneen pikkutuotannon työntekijäin ja omistajain laita. He ovat aina valmiit virtaamaan suurtuotannon palvelukseen heti kun työtä on saatavissa ja he tuovat mukanaan köyhälistöläistyneen pikkutuotannon luoman työhalun, taidon ja alistuvaisuuden.

Heti kun pitemmältä kestävä menestymiskausi alkaa, jättävät lukuisat sekä kaupunkilaiset että maalaispikkutuotannon työläiset entiset työpaikkansa antautuakseen suurteollisuuden palvelukseen.

Itse pikkuliikkeen omistaja on varsinkin maatalouden alalla enimmäkseen liian sidottu liikkeeseensä voidakseen samoin muuttamista siirtää työvoimansa suurtuotantoon. Mutta hän lähettää sinne tarmokkaimmat ja nerokkaimmat perheensä jäsenet, joten pikkuliikettä pitävät usein käynnissä vain vanhukset ja lapset. Siten osottaa pikkutuotanto päivän selvään, että sillä on kapitalismin valtakaudella aivan uudet tehtävät: se on uusien työntekijäin valmistuspaikka ja tarpeettomiksi tulleiden varasto.

Ei ainoastaan teollisuuden vaan maataloudenkin suurtuotanto tarvitsee yhä suuremmissa määrässä pikkutuotannon hankkimaa reserviarmeijaa, vieläpä maataloudellinen kipeämminkin kuin teollisuuden. Sillä päinvastoin kuin teollisuuden on maatalouden alalla yhtenä kiusana se, että uusi tekniikka, varsinkin työnjako ja kone työ, muuttaa kapitalistisesti harjoitetun maatalouden yhä enemmän sesonkityöksi, joka ajottain tarvitsee suuria työläisjoukkoja, mutta tulee väliajat toimeen vähillä työvoimilla. Siitä johtuu suurtilanomistajain työväenpuute, joka olisi vielä kiusallisempi ilman pikkuviljelijäin reserviä varsinkin Itä-Saksassa ja sen rajojen toisella puolella, josta suurtilalliset vuodesta vuoteen saavat hartaasti kaipaamansa liikkuvan työvoiman. Ilman tätä pikkuviljelijäin hankkimaa työvoimain ylijäämää olisi Saksan maataloudellinen suurtuotanto paljo suuremmissa ahdingossa kuin se on. Nykyisen tuotantojärjestelmän vallitessa on pikkutuotanto siis *tässä suhteessa* välttämätön maatalouden kehitykselle; ei teknillisesti kykenevämpänä suurtuotannon kilpailijana, vaan varmimpana ja halukkaimpana köyhälistön hankkijana suurtilallisille. Tämä koettaakin sentähden itsekin keinotekoisesti synnyttää pikkuliikkeitä saadakseen hankituksi itselleen enemmän proletareja.

Niinpä näemme siis, että pääoman keskittyminen vuorostaan synnyttää ja kehittää pikkuliikkeitten lisääntymistarvetta.

Mutta onko Erfurtin ohjelma kehitetty järjettömyyksiin saakka sentähden, että siinä puhutaan pikkutuotannon välttämättömästä häviöstä? Ei suinkaan. On kysymys vain sen pikkutuotannon häviöstä, *jonka perustuksena on työntekijäin yksityisomistus tuotannon välikappaleisiin.*

Kuten olemme nähneet, ei ole näin laita uudessa pikkutuotannossa, jonka tärkeimmät tuotannonvälineet omistaa pääoma. Uusi pikkutuotanto on täysin proletarinen muodostuma, jonka jäsenet kadottamistaan kadottavat kaikki tuotannonvälineiden yksityisomistuksen edut ja joutuvat vähitellen samoihin luokkavastakohtiin kuin palkkatyöläisenä työskentelevä köyhälistö. Päinvastoin kuin entinen pikkutuotanto, joka oli tuotantovälikappalten yksityisomistuksen ja siis kapitalismin vahvin etuvarustus, on nykyinen pikkutuotanto yksityisomistuksen ja siis kapitaalain eräs proletarinen vastustusaines. Kun sen palveluksessa olevat ovat suuremmassa määrässä eristettyjä, sorrettuja ja liikatyön rasittamia kuin suur-
tuotannon työntekijät, ja kun heidän taloudellinen asemansa ei ole yhtä yksinkertainen ja päivänselvä kuin varsinaisen palkkatyöläisen, on heitä vaikeampi järjestää ja saada käsittämään asemansa; voivatpa he väliin lakonrikkojina ja vanhoillisina valitsijoina hidas-
tuttaa köyhälistön vapautustaistelua, mutta eivät he enää koskaan voi muodostaa pohjaa, jolle kapitaali voisi pysyvästi perustaa valtansa. Aina ennemmin tai myöhemmin kääntyvät heidän luokkaharrastuksensa taistelevan palkkatyöväestön puolelle.

Vanha, käsiteollisuuden kukoistusajalta perinnöksi jäänyt pikkutuotanto oli eräs aikuisensa yhteiskunnan vanhimpia ja välttämättömiä perustuksia. Uusi köyhälistöläistynyt pikkutuotanto on eräs yhteiskunnan rappeutumistuote, joka on määrättyissä yhteiskunnallisissa oloissa yhtä välttämätön kuin rikokset ja prostitution, mutta voi yhtä vähän kuin nämätkään olla terveen yhteiskunnan perustuksena. Pikkutuotanto muuttuu muuttumistaan

loismuodostumaksi, hätäavuksi, joka vain rasittaa yhteiskuntaa ja josta sen avulla eläjätkin helposti ja mielellään vapautuvat heti kun hätä lakkaa. Nyt jo huomaamme, että pikkuliikkeitä lakkaa joukottain sekä maalla että kaupungissa parempain aikain vallitessa. Kunhan köyhälistö valloittaa valtiollisen sananvallan ja voi siten järjestää koko tuotannon etujensa mukaiseksi, täytyy sen ennen kaikkea koettaa lakkauttaa teollisuuden reserviarmeija. Ja tämä lakkauttaminen hävittää nopeasti pikkutuotannon useimmilla kaupan, teollisuuden ja maatalouden aloilla.

Aivan väärä on se käsitys, että sosialistinen tuotanto on mahdollinen vasta sitte, kun kaikki pikkuliikkeet ovat sulautuneet pois. Silloin se ei olisi koskaan mahdollinen, koska pääoman keskittyminen ei salli pikkuliiketten kokonaan kadota, vaan luo uusia vanhojen sijalle. Nämä uudet, lois-proletariset pikkuliikkeet voivat hävitä vasta sosialistisen tuotannon tultua käytäntöön. Sosialistinen tuotanto on siis pikkuliiketten täydellisen häviämisen *ehto* kaikilta niiltä taloudellisilta aloilta, joilla ne ovat tarpeettomia, eikä sen *seuraus*.

Sosialismin ehtona ei ole täydellinen pikkutuotannon katoaminen, liiketilastosta vaan sen poistaminen yhteiskunnallista elämää vallitsevasta tuotantojärjestelmästä, sen alistaminen kapitaalın alaiseksi, joka anastaa yksinoikeudekseen tuotannonvälıkappaleet ja kaikki niiden yhä täydellisemmästä kehityksestä johtuvat edut. Ja nykyään voi jo valtiollisesti ja yhteiskunnallisesti sokeakin sormin tuntea, että nämä ehdot täytyvät mitä nopeimmin.

Täten on käsitettävä Erfurtin ohjelmaan otettu marksilainen oppi kapitaalın keskittymisestä. Ja näin käsitettynä ei tämä periaate suinkaan ole ristiriidassa tosiasioiden kanssa, vaan päinvastoin vasta sen kautta ne voidaan täydellisesti käsittää. Tässäkään kohden ei Erfurtin ohjelman periaatteellinen puoli tarvitse tarkistusta enemmän kuin muissakaan „arvostelevan sosialismin“ ahdistamissa kohdissa.

En sano tätä kiittääkseni itseäni, sillä Erfurtin ohjelma ei suinkaan ole yksinomaan minun työtäni. Se tosin muodosteltiin minun laatimani ehdotuksen pohjalle. Mutta Erfurtin ohjelmakomitea on tuntuvasti laajentanut ehdotustani. Ja ehdotukseeni olivat juuri ne lauseet, joista on myöhemmin enimmänsä keskusteltu, otetut melkein päsanasta sanaan Marxin „Kapitaalista“, ohjelman yleinen osa on „Kapitaalilin“ tunnetun luvun „Kapitalistisen akkumulatsionin historiallinen suunta“ selittelyä. Juuri tässä onkin minun luullakseni Erfurtin ohjelman voiman lähde ja sen kyky vastustaa vaihtelevia muotoja. Niin kauan kuin ei ole voitu asettaa „Kapitaalilin“ sijalle toista sosialismin teoreettista perustelua, niin kauan ei Erfurtin ohjelmakaan tarvitse periaatettensa tarkistusta.

Berlin – Friedenau, toukokuulla 1904.

K. Kautsky.

I. Pikkutuotannon häviö.

1. Pikkutuotanto ja yksityisomistus.

Se ohjelma, jonka Saksan sosialidemokratit laativat puoluepäivillä *Erfurtin* kaupungissa lokak. 14—20 p:nä 1891, jakautuu kahteen osaan: *yleiseen* eli *periaatteelliseen* ja *käytännölliseen*. Edellisessä käsitellään sosialidemokratian periaatteita ja päämäärää, jälkimäinen taas sisältää ne vaatimukset, joita sosialidemokratia käytännöllisenä puolueena asettaa nykyiselle yhteiskunnalle ja valtiolle, raivatakseen päämäärään johtavaa tietä.

Tässä käsittelemme ainoastaan ohjelman edellistä eli periaatteellista puolta. Se jakautuu kolmeen jaksoon: *1 nykyisen yhteiskunnan ja sen kehityksen tunnusmerkien määrittäminen*, josta johtuu: *2 sosialidemokratian päämäärä* ja *3 keinot*, joiden avulla se voidaan saavuttaa ja saavutetaankin.

Ensiksi tarkastelemme ensimmäistä jaksoa. Se käsittelee neljä näin kuuluvaa pykälää:

I. Porvarillisen yhteiskunnan taloudellinen kehitys hävittää luonnonlain välttämättömyydellä pikkutuotannon, joka perustuu siihen, että tuotannonvälikkappaleet ovat työntekijän yksityisomaisuutta. Se erottaa työntekijäin tuotannonvälikkappaleista ja muuttaa hänet omistamattomaksi köyhälistöläiseksi, proletariksi, samalla kun tuotannonvälikkappaleet joutuvat suhteelli-

sesti pienen kapitalisti- ja suurtilallisjoukon yksinoikeudeksi.

II. Samalla kun tuotannonvälineiden omistaminen täten tulee yksinoikeudeksi, samalla tunkevat jättiläismäiset suurliikkeet syrjään rikkipirstotun pikkutuotannon, työkalut kehittyvät koneiksi ja ihmistyön tuottavaisuus, produktiviteetti, kasvaa suunnattomasti. Mutta kapitalistit ja suurtilalliset ottavat kaikki tämän muutoksen edut yksinoikeudekseen. Köyhälistölle ja sortuville keskiluokille — pikkuporvareille, talonpojille — tuottaa muutos vain yhä lisääntyvää toimentulon epävarmuutta, yhä kasvavaa kurjuutta, sortoa, orjamaisuutta, nöyryytystä, riistämistä.

III. Yhä lukuisammaksi kasvaa köyhälistö, yhä lukuisammaksi tulee liikejohdajien joukko, yhä jyrkemmiksi riistäjien ja riistettyjen välinen vastakohta, yhä katkerammaksi porvarikunnan ja köyhälistön välinen luokkataistelu, joka jakaa nykyisen yhteiskunnan kahteen vihollisleiriin ja on kaikkien teollisuusmaiden yhteinen tunnusmerkki.

IV. Omistavain ja omistamattomain luokkain välistä kuilua leventävät vielä kapitalistiselle tuotantotavalle luonteenomaiset liikepulat: kriisit, jotka käyvät yhä laajaperäisemmiksi ja tuohoavammiksi, saattavat yleisen epävarmuuden yhteiskunnan normaalitilaksi ja todistavat, että tuotantovoimat ovat kehittyneet nykyistä yhteiskuntaa mahtavammiksi, että tuotantovälineitten yksityisomistus on ristiriidassa niiden tarkotusta vastaavan käyttämisen ja täydellisen kehittymisen kanssa.

Jo ohjelmamme ensi lauseessa kohtaamme huomiota ansaitsevat sanat: „*taloudellinen kehitys*“. Ne johdattavat meidät oitis sosialidemokratisen aatemaailman sydämeen.

Moni luulee juttelevansa peräti viisaasti selittäessään: „Ei ole mitään uutta auringon alla. Sellaista kuin tänään on, sellaista on aina ollut ja sellaista tulee aina olemaan“. Tämä väitös on niin väärä ja mieletön, ettei sen väärempää ole. Uudempi tiede osottaa meille, että pysähtyminen, paikalleen jääminen on mahdotonta kaikkialla, että yhteiskunta on samoin kuin luontokin alituisen kehityksen alainen.

Nykyään tiedämme, että ihminen alkuperäisessä tilassaan käytti samoin kuin eläimetkin ravinnokseen niitä antimia, joita luonto vapaaehtoisesti tarjosi hänelle. Mutta sitte hän keksi aseensa toisensa jälkeen, työkalun toisensa perästä, toisen toistaan täydellisemmän. Hän kehittyi kalastajaksi, metsästäjäksi, karjanhoitajaksi ja vihdoin vakinaiseksi maanviljelijäksi sekä käsityöläiseksi. Yhä rivakammin kävi kehityksen kulku, kunnes se vihdoin nykyisellä höyryn ja sähkön aikakaudella on tullut niin nopeaksi, että voimme sitä omin silmin seurata, tarvitsematta hakea vertauskohtia menneisyydestä. Mutta siitä huolimatta on ihmisiä, jotka mahtavan näköisinä koettavat opettaa meille, ettei ole mitään uutta auringon alla!

Tapa, millä ihmiset hankkivat elantotarpeensa, miten he valmistavat tätä varten välttämättömät tuotteet, riippuu heidän työkalujensa ja raaka-aineiden laadusta, riippuu sanalla sanoen niistä keinoista, joita he voivat käyttää tavaroita valmistaessaan, riippuu siis *tuotannon-*

välikappaleista. Mutta ihmiset eivät ole koskaan harjoittaneet tuotantoa yksikseen, hajallaan, vaan aina suuremmissa tai pienemmissä *yhdyskunnissa*, joiden muoto on aina ollut riippuvainen kulloinkin vallinneesta tuotantotavasta.

Tuotannon kehitys vastaa siis aina *yhteiskunnallista kehitystä.*

Yhteiskuntamuodot ja sen jäsenten väliset suhteet ovat taasen mitä läheisimmässä yhteydessä sen *omistuksen muodon* kanssa, jonka yhteiskunta tunnustaa ja jota se kannattaa. *Omistuksen* kehitys käy siis käsi kädessä tuotannon kehityksen kanssa.

Esimerkki osottakoon tämän. Otamme sen *maatalouden* alalta.

Varsinainen talonpoikaistalous käsittää kaksi talouden haaraa: *karjanhoidon* ja *maanviljelyksen*. Karjanhoidon yleisenä perustuksena oli aina viime vuosisadalle saakka ja on usein vielä nytkin *karjan ruokkiminen laidunmailla*. Tämä edellyttää, että maa on *yhteisomaisuutta*. Olisi mieletöntä, jos jokainen talonpoika tahtoisi erottaa itselleen oman laidunpalstansa, aidata sen erilleen, pitää erityisen paimenen parille kolmelle lehmälleen j. n. e. Sentähden talonpoika puolustaakin tällaisten olojen vallitessa mitä sitkeimmin yhteislaitumia ja yhteisten paimenten käyttämistä.

Toisin on laita maanviljelyksen alalla, jos sitä harjoitetaan talonpojan yksinkertaisilla työkaluilla ilman koneita. Tällaisissa oloissa ei ole tarpeellista eikä tuotannolle edullista, että kaikki kunnan talonpojat viljelsivät yhteisesti koko kunnan yhteisen peltomaan. Talonpoikaisviljelyksessä käytetyt työkalut edellyttävät,

että yksityinen henkilö viljelee pienempää erotettua maapalstaa joko yksinään tai ainoastaan muutamain muiden kanssa yhdessä, esim. sellaisissa ryhmissä, kuin talonpojan perhekunta. Kuta vapaammin viljelijä voi tällaisissa oloissa käyttää maataan ja kuta täydellisemmin tiluksen hoitamisen ja parantamisen tuottama voitto lankeaa hänen omaksi hyväksensä, sitä huolellisemmin maa viljellään ja sitä runsaammat tulot se tuottaa. Maanviljelyksen täytyy siis alussa olla pikkuviljelystä, ja tämän ehtona taasen on, että tuotannonvälineet ovat yksityisomaisuutta. Muutoin ei sen täydellinen kehitys ole mahdollista.

Niinpä oli maa esim. vanhoilla saksalaisilla yhteisomaisuutta niin kauan kuin heidän pääelinkeinonaan oli paimentolaisuus (ja metsästy). Mutta samassa määrässä kuin pienten talonpoikain maanviljelys astui etualalle, samassa määrässä muuttui maa yhteisomaisuudesta yksityisomaisuudeksi. Ja kun nykyinen kiinteä karjanhoito astui paimentolaisuuden tilalle, niin se teki tykkänään lopun maan yhteisomistuksesta.

Täten on siis taloudellinen kehitys maatalouden alalla vaikuttanut että entisestä yhteisomistusta puolustavasta, kommunistisesta talonpojasta on tullut yksityisomistuksen kiihkeä aseenkantaja.

Käsityöläisiin nähden pitää paikkansa sama kuin pikkutilallisiinkin. Käsiteollisuus ei tarvitse suuremman työntekijäjoukon yhteistyöskentelyä. Jokainen käsityöläinen valmistaa tuotteita omaksi voitokseen joko aivan yksin tai parin apulaisen, sällin kanssa, jotka kuuluvat hänen talouteensa, hänen perheeseensä. Yksityinen työntekijä tai työläisperhe pitää niin käsiteollisuuden

kuin talonpoikaisen maanviljelyksenkin alalla erityistä taloudellista liikettä käynnissä. Ja sentähden on käsiteollisuudessa samoin kuin pikkuviljelyksessäkin tarpeellista, että tuotannonvälinneet samoin kuin valmistetut tuotteetkin ovat yksityisomaisuutta. Muutoin ei tuotajain valmistuskyky, tuotantovoima, voi kehittyä täyteen määräänsä. Työntekijän tuote pikkuliikkeissä riippuu hänen persoonallisuudestaan, hänen taitavuudestaan, ahkeruudestaan ja kestävyydestään. Hän katsookin sentähden tuotettaan persoonalliseksi omaisuudekseen. Mutta hänen persoonallisuutensa ei voi tuotteessa täysin ilmestyä, ellei hän ole persoonallisesti vapaa ja ellei hän voi vapaasti käyttää tuotannonvälikappaleita, s. t. s. elleivät nämä ole hänen yksityisomaisuuttansa.

Sosialidemokratia on tämän tunnustanut ja lausuu sen nimenomaan julki ohjelmansa sanoissa: „Pikkutuotanto perustuu siihen, että tuotannonvälikappaleet ovat työntekijäin yksityisomaisuutta“. Mutta se sanoo samalla, että „porvarillisen yhteiskunnan taloudellinen kehitys hävittää luonnonlain välttämättömyydellä pikkutuotannon“. Tarkastakaamme siis tätä kehitystä!

2. Tavara ja pääoma.

Porvarillisen yhteiskunnan pohjana ja lähtökohtana on talonpoikais-maatalous ja käsiteollisuus.

Talonpoikaisperhe tyydytti alkuajoina kaikki tarpeensa itse. Se valmisti kaikki tarvitsemansa ravinto- ja nautintoaineet, kaikki työkalut, kaikki vaatteet jäsenilensä, se rakensi itse huoneensa j. n. e. Se valmisti

tuotteita ainoastaan sen verran, kuin se itse tarvitsi, vaan ei enempää. Mutta maatalouden kehitys vaikutti ajan oloon, että tuotteita valmistui enemmän, kuin perhe välittömästi tarvitsi. Siten se voi vaihtaa tällä ylijäämällä sellaisia tuotteita, joita se ei voinut itse joko ollenkaan valmistaa, tai ei ainakaan tarpeeksi, mutta jotka olivat haluttuja, esim. koristeita, aseita, työkaluja. Vaihdon kautta muuttuivat nämä tuotteet *tavaroiksi*.

Tavara on tuote, jota ei ole aiottu sitä valmistavan taloudellisen liikkeen käytettäväksi tai nautittavaksi, vaan vaihdettavaksi toisen taloudellisen liikkeen tuotteeseen. Vehnät, joita talonpoika viljelee omiksi tarpeikseen, eivät ole tässä merkityksessä tavaraa, mutta kyllä ne, joita hän viljelee myytäväksi. Myyminen on määrätyn tavaran vaihtamista sellaiseen, joka on jokaiselle tervetullutta, ja joka täten tulee *rahaksi*. Sellaista tavaraa on esim. kulta.

Talonpoika muuttuu, kuten olemme nähneet, taloudellisen kehityksen jatkuessa *tavarantuottajaksi*; itsenäistä pikkuliikettä harjoittava käsityöläinen on jo alunpitäen sellainen. Eikä hän myy ainoastaan liikoja tuotteitaan, vaan hän valmistaakin tuotteensa etupäässä *myytäväksi*.

Tavarainvaihdon ehtona on kaksi seikka: ensiksikin etteivät kaikki yksityiset taloudelliset liikkeet tuota samaa, vaan että *työnjako* on jo päässyt vallalle yhteiskunnassa, ja toiseksi, että vaihtajat voivat vapaasti käyttää vaihdettavia tuotteitaan, että ne siis ovat heidän *yksityisomaisuuttansa*.

Myytäviksi aiottujen tavarain valmistus syrjäyttää yksinomaan omia tarpeita tarkottavan valmistuksen, sitä

suuremmissa määrässä, kuta laajemmalle eri toimiin työnjako ulottuu, ja kuta enemmän yksityisomaisuuden suuruus ja merkitys taloudellisen kehityksen jatkuessa kasvaa.

Lopuksi työnjako vie siihen, että ostaminen ja myyminen tulee erityiseksi ammatiksi, jonka harjoittaminen on erityisen luokan, *kauppiasten*, yksinomaisena toimena. Nämä hankkivat tulonsa siten, että he ostavat tavaroita halvalla ja myyvät kalliilla. He eivät kuitenkaan voi mielivaltaisesti määrätä tavaroiden hintaa. Tavarain *hintaa* riippuu viime kädessä sen *vaihtoarvosta*. Tavarainarvon taasen määrää sen valmistamiseen tarvittava keskimääräinen työn paljous. Tavarain hinta ei kuitenkaan juuri koskaan vastaa tarkasti sen arvoa; hintaa ei määrää ainoastaan *tuotantosuhteet*, kuten arvoa, vaan myöskin *kauppasuhteet*, ennen kaikkea kysyntä ja tarjonta, joka riippuu siitä, missä määrässä tavaraa on kaupparmarkkinoille laskettu ja missä määrässä sitä halutaan, kysytään. Mutta hintakin on erityisten lakien alainen. Siihen vaikuttaa ostopaikka ja ostamisaika. Jos kauppias siis tahtoo pitää silmämääräänä sitä, että tavarain myyntihinta on ostohintaa suurempi, s. o. jos hän tahtoo saada *voittoa*, niin täytyy hänen yleensä menetellä siten, että hän ostaa tavarain sellaisesta paikasta tai sellaisella ajalla, jolloin ne ovat halpoja, ja myy ne sellaisena aikana tai sellaisessa paikassa, missä ne ovat kalliita.

Talonpoika tai käsityöläinen ostaa tavaroita sentähden, että hän itse tai hänen perheensä tarvitsee niitä: ne ostetaan siis tuotannon tai elatuksen välikappaleiksi. Kauppias ei osta tavaroita omiksi tarpeikseen, vaan

käytäkseen niitä siten, että ne tuottavat hänelle *voittoa*. Tähän tarkoitukseen käytetyt rahat ja tavarat ovat *pää-omaa, kapitaalia*.

Ei voida mistään tavarasta tai rahasummasta sellaiseen sanoa, onko se kapitaalia vai eikö. Tavarain tai rahan käyttäminen vasta määrää sen. Tupakka, jota kauppias ostaa myydäkseen sen jälleen toiselle voitolla, on hänelle kapitaalia. Se tupakka, jonka hän ostaa itse polttaakseen, ei ole hänelle kapitaalia.

Kapitaalinen alkuperäinen muoto on *kauppa-kapitaali*. Melkein yhtä vanha on *koronkiskomiskapitaali*. Tämän tuottamana voittona on se *korke*, jonka kapitalisti ottaa lainatuista tavaroista tai rahoista.

Kapitaali syntyy määrättyllä tavarantuotannon asteella, luonnollisesti yksityisomistuksen perustuksella, joka juuri on koko tavarantuotannon kulmakivenä. Mutta yksityisomistus saa kapitaalisen vaikutuksen alaisena tykkänään uuden muodon, tai oikeammin se saa nyt kaksi eri muotoa. Pikkuporvarillisen, pienteollisuuden suhteita vastaavan muodon ohella ilmestyy siinä nyt kapitalistinenkin muoto. Nykyisen yksityisomistuksen puolustajat ottavat lukuun vain sen pikkuporvarillisen puolen. Ja kuitenkin on yksityisomistuksen kapitalistinen puoli nykyään niin ilmeinen, että täytyy olla sokea, voidakseen jättää sen huomaamatta.

Sillä taloudellisen kehityksen asteella, josta nyt on puhe ja jolloin kapitaali on vain kauppa- ja koronkiskomiskapitaalia, ilmestyy yksityisomistuksen kapitalistinen muoto vasta ainoastaan muutamina piirteinä, mutta nekin ansaitsevat huomiota.

Talonpojan tai käsityöläisen tulot riippuvat pikku-tuotannon vallitessa ensi sijassa heidän ja heidän perheensä kuuluvain *persoonallisuudesta*, heidän ahkeruudestaan, taitavuudestaan j. n. e. Kauppiaan voitto taasen on sitä suurempi, mitä enemmän *rahaa* hän voi käyttää tavarain ostamiseen, siis mitä enemmän tavaraa hänellä on myytävänä. Jos minä myyn 10,000 kiloa tupakkaa, niin on voittoni muutoin samallaisten olojen vallitessa sata kertaa suurempi, kuin silloin, jos voin myydä ainoastaan 100 kiloa. Samoin on koronkiskomisen laita. Kapitalistin tulot — kapitalistina — riippuvat siis etupäässä *hänen kapitaalinsa suuruudesta*.

Yksityisen henkilön työvoima ja kyky ovat rajoitetut; samoin myöskin niiden tuotteiden määrä, jotka työmies voi määrättyissä oloissa valmistaa. Se ei voi nousta sanottavasti yli jonkun varman keskiarvon. Rahaa sitävastoin voi koota kuinka paljon tahaan, siinä ei ole mitään mittaa eikä määrää. Ja kuta enemmän rahaa jollakin on, sitä enemmän se kasvattaa uutta, jos sitä käytetään kapitaalina. *Äärettömän rikkauksien hankkiminen* käy täten mahdolliseksi.

Mutta yksityisomistus synnyttää vielä erään toisenkin mahdollisuuden. *Tuotannovälikappaleiden* yksityisomistus tuottaa jokaiselle niiden oikeudellisen hankkimismahdollisuuden, mutta samalla myöskin niiden *kadottamismahdollisuuden*, s. o. niiden omistaja voi tässä tapauksessa menettää elinehtonsa ja siis vajota *täydelliseen kurjuuteen*. Koronkiskomiskapitaali edellyttää aina köyhyyttä. Kenellä on, mitä hän tarvitsee, hän ei ota lainaksi. Samalla kun koronkiskomiskapitaali käyttää

köyhän hädänalaista asemaa nylkeäksensä siitä voittoa samalla se on myös köyhyyden kartuttamiskeinona.

Yksityisomistuksen kapitalistisen muodon tunnusmerkkinä on siis ansaitseminen ilman omaa työtä — toisella puolella pohjattomat rikkaudet, toisella taas täydellinen köyhyys. Mutta nämä piirteet eivät esiinny täysin räikeinä niin kauan kuin kauppa- ja koronkiskomis-kapitaali ovat kehityksensä alussa. Kaikkein pahin piire, kurjuus, esiintyy vasta heikosti, varattomuus on vielä poikkeuksena eikä suurten kansanjoukkojen varsinaisena tunnusmerkkinä.

Sillä kauppiasten ja koronkiskurein samoin kuin kaikkien muiden näiden ohella esiintyvään riistäjäin kuten esim. keskiajan maataomistavain läänitysherrain menestyksen ehtona on tällä asteella se, että pikkuliikkeet sekä kaupungissa että maalla säilyvät ja karttavat. Tässäkin pitää paikkansa vanha sananlasku: „Jos talonpojalla on rahaa, niin on sitä koko maailmalla“. Kauppa ei kukista pikkutuotantoa vaan edistääkin sitä asiaanhaarain mukaan. Koronkiskuri nylkee kyllä velallistaan, mutta hänelle ei ole mitään hyötyä tämän perikadosta. Tuotannonvälikappaleiden menettäminen, kurjuus, ei esiinny näissä oloissa vielä säännöllisenä yhteiskunnallisena ilmiönä, vaan erityisenä onnettomuutena, harvinaisen kovan onnen tai tavattoman kykenemättömyyden seurauksena. Köyhyyttä pidetäänkin silloin joko Jumalan lähettämänä koettelemuksena tai laiskuuden, kevytmielisyyden j. n. e. rangaistuksena. Tämä katsantokanta on vielä nytkin pikkuporvarillisissa piireissä sangen yleinen, huolimatta siitä, että köyhyys on nyttemmin muuttunut aivan toisenlaiseksi ilmiöksi kuin ennen.

3. Kapitalistinen tuotantotapa.

Keskiajan kuluessa kehittyi *käsieteollisuus* Euroopassa kehittymistään; työnjako yhteiskunnassa leveni yhä laajemmalle — kankurit esim. jakautuivat villa-, pellava- ja parkkumikankureihin, ja kudonnan yhteydessä olevat eri toimet, kuten esim. verankeritseminen, tulivat itsenäisiksi ammateiksi. Taitavuus kasvoi ja työtapoja sekä työkaluja paranneltiin suuresti. Samaan aikaan kehittyi kauppakin, varsinkin kulkuneuvojen, etupäässä laivanrakennuksen parantuessa.

Käsieteollisuuden kukoistusaika oli neljäsataa vuotta sitte, ja silloin sattui kaupankin alalla tärkeitä tapahtumia. Löydettiin meritie *Intiaan*, tuohon äärettömäin aarteiden satumaahan, ja löytyi myöskin *Amerika* pohjattomine kulta- ja hopeakerroksineen. Euroopan virtasi tulvimalla rikkauksia, joita europalaiset seikkailijat olivat haalineet kokoon äsken löydetyssä maassa kaupalla, petoksilla ja ryöstöllä. Suurin osa näistä rikkauksista tuli niiden kauppaherrojen hyväksi, jotka voivat varustaa laivoja ja hankkia niihin lukuisan, voimakkaan miehistön, mikä usein oli yhtä hurja kuin häikäilemätönkin.

Tähän aikaan muodostui nykyaikainen *valtiokin*, tuo keskitetty virkamies- ja sotilasvaltio, joka pukeutui etupäässä *rajattoman yksinvallan* muotoon. Tämä valtio tyydytti nousemassa olevan kapitalistiluokan tarpeita samassa kuin se itse tarvitsi kapitalistien tukea. Nykyisen valtion, kehittyneen tavarantuotantovaltion voima ei perustu persoonallisiin palveluksiin, vaan *rahantuloi-*

hin. Hallitsijoilla olikin sentähden täysi syy suojella ja suosia niitä, jotka toivat maahan rahaa: siis kauppamiehiä, kapitalisteja. Tämän suojelemisen korvaukseksi kapitalistit lainasivat hallitsijoille ja valtioille rahaa, tekivät heidät velallisikseen, saattoivat heidät riippuvaisiksi, ja pakottivat siten valtiovallan palvelemaan kapitalistien etuja kaikin tavoin. Kulkureittien turvaaminen ja laajentaminen, valtamerentakaisten siirtomaiden hankkiminen ja säilyttäminen, sodat kilpailevia kauppavaltoja vastaan j. n. e. tarkoittivat kaikki samaa.

Taloudelliset lastenaapisemme kertovat meille, että kapitaalinen alkujoukko on *säästäväisyys*. Mutta me olemme jo oppineet tuntemaan tykkänään toisenlaisia kapitaalisen lähteitä. Kapitalististen kansakuntien suurimmat rikkauudet johtuvat niiden *siirtomaapolitiikasta* (s. o. vieraiden maiden ryöstöstä), *merirosvouksesta*, *salakuljetuksesta*, *orjakaupasta* ja *kauppasodista*. Näiden kansakuntien historiasta löydämme aina tähän vuosi-sataan saakka riittävästi esimerkkejä tällaisista kapitaalisen *„säästämistavoista“*. Ja *„valtioapu“* osottautui tehokkaaksi keinoksi edistämään tätä *„säästäväisyyttä“*.

Mutta uudet löydöt ja kauppamatkat eivät ainoastaan hankkineet suuria rikkauksia kauppamiehille, vaan ne myöskin laajentivat nopeasti Euroopan merikansojen teollisuuden myyntialaa, varsinkin Englannin, joka kohosi meren valtiaaksi. Käsityöteollisuus ei kyennyt tyydyttämään niin nopeasti ja laajalle kehittyvään kauppamarkkinain vaatimuksia. *Joukkomenekki* tarvitsi *joukkotuotantoa*; suuret markkinat vaativat tuotantoa, joka mukautui niiden tarpeisiin, s. o. joka riippui yksinomaan kauppamiehistä.

Kauppiaille oli peräti edullista ruveta itse harjoittamaan laajentuneita markkinoita vastaavaa suurtuotantoa. Heillä oli myöskin tarpeelliset rahavarat ostaaksensa tarpeeksi suuressa määrässä kaikkea, mitä tuotannossa tarvittiin, kuten raaka-aineita, työkaluja, työhuoneita, *työvoimia* — mutta mistä ottaa nämä viimeainitut? Europassa ei ollut enää orjia, joita olisi voinut ostaa. Työntekijä taasen, jolla on tuotannon välikappaleet itsellään tai kuuluu johonkin sellaiseen perheeseen, joka on tuotannonvälikappaleiden omistaja, ei myy työvoimaansa. Hän pitää edullisempaan työskennellä omaksi tai perheensä hyväksi, jolloin hänen työnsä tulos jää kokonaisuudessaan hänelle itselleen tai perheelle. Hän myy *työnsä tuloksen*, mutta ei *työvoimaansa*. Ohimennen huomautettakoon tässä, että lausetavan „työn myynti“ suhteen oltakoon varoillaan. Työtä, *toimintaa* ei voida myydä. Mutta sanaa *työ* ei ei tavallisesti käytetäkään merkitsemään ainoastaan toimintaa, vaan myös tämän toiminnan tulosta, *työn tuotetta*, ja myöskin sitä *voimaa*, jonka ilmaus työskenteleminen on siis *työvoimaa*. *Työ* sanan käyttäminen yllä esitetyissä merkityksissä vaikuttaa että kaikki ne taloustieteilijät, jotka tahtovat pitää työntekijöitä ja pikkuporvareja tietämättömyydessä oleviin oloihin nähden, voivat sekottaa mitä erilaisimmat käsitteet ja asettaa ne toistensa sijaan. Silloin on, kuten sanotaan, katsottava tarkasti näiden herrojen sormia.

Palatkaamme sitte kauppamieheemme, jonka jätimme etsimään työntekijöitä. Pikkuliikkeen omistajistajista tai heidän perheistään ei ole toivoa. Kauppiaan täytyy etsiä työhönsä sellaisia, jotka eivät ole tuotannon

välikkappaleiden omistajia, joilla ei ole muuta kuin työvoimansa, joten heidän siis täytyy myydä se, jos tahtovat elää. Tavarantuotannon ja yksityisomistuksen kehitys oli jo kyllä, kuten tiedämme, synnyttänyt tällaisia. Mutta niitä on liian vähän, ja useimmat niistä, jotka eivät kuuluneet jonkun taloudellisen liikkeen perhepiiriin, olivat joko työhönkykenemättömiä, raajarikkoja, sairaita ja vanhoja, tai laiskureita, pettureita ja veijareita. Sellaisten täysin vapaiden työntekijäin lukumäärä, joilla ei ollut tuotannon välikappaleita, oli pieni.

Mutta suosiollinen onni piti huolen siitä, että juuri silloin, kun kauppiaat hartaimmin etsivät omistamattomia työntekijöitä, joutui kokonaisia työmiesjoukkoja köyhyyteen ja kadulle, josta rikkaan kauppamiehen tarvitsi vain noukkia heitä.

Tämäkin johtui tavarantuotannon kehityksestä. Kaupunkien teollisuusmarkkinain laajentaminen vaikutti vuorostansa *maatalouteen*. Kaupungeissa tarvittiin yhä enemmän elantotarpeita ja raaka-aineita, halkoja, villoja, pellavia, väriaineita y. m. s. Sentähden maataloudellinen tuotantokin muuttui yhä suuremmassa määrässä tavarantuotannoksi, tuotannoksi *myyntiä varten*.

Talonpoika sai rahoja käsiinsä. Mutta tämä oli hänen onnettomuutensa. Sillä se kiihotti hänen riistäjäinsä, maataomistavain herrojen ja ruhtinasten saaliinhimoa. Niin kauan kuin talonpojan ylijäämänä oli etupäässä luonnon-antimia, eivät he olleet anastaneet häneltä näitä enemmän kuin voivat kuluttaa. Mutta rahaahan voi aina käyttää; kuta enemmän sitä sai, sitä parempi. Kuta laajemmiksi talonpojan kauppamarkkinat tulivat, kuta enemmän rahaa hän sai tavaroistaan,

sitä kärkkäämmin tilusten herrat ja ruhtinaat häntä nylkivät, sitä suuremmiksi kasvoivat hänen maksunsa ja veronsa. Ennen pitkää eivät herrat enää tyytyneetkään siihen *voittoon*, mitä talonpojan työ tuotti ylitse hänen elantokustannustensa, vaan he puristivat häneltä yhä tarkemmin *välttämättömmimmänkin*. Eipä siis ihmettä, että talonpojat joutuivat epätoivoon, että sängen monet, varsinkin senjälkeen kun kaikki vastustamisyrietykset olivat kukistetut talonpoikien kapinoissa, jättivät talonsa ja tiluksensa ja etsivät turvaa kaupungeissa.

Tämän lisäksi tuli vielä eräs toinenkin seikka. Samalla kun kauppamarkkinoitten laajeneminen synnytti kaupungeissa suurtuotannon tarpeen *teollisuusalalla*, samalla heräsi myöskin maaseuduilla suurtuotannon tarve *maatalouden* alalla. Suurtilalliset koettivat maalla samaa kuin kauppiaat kaupungeissa. Tilusherra, joka oli tähän saakka tavallisesti ollut ainoastaan vähän korkeammalla talonpoikaa, koetti nyt laajentaa liikettänsä. Työvoimia häneltä ei puuttunut, sillä hän oli ymmärtänyt velvoittaa talonpojat palvelemaan itseään. Ja useimmiten hän ei tarvinnutkaan uusia työvoimia. Niinpä esim. *villa- ja halkotuotanto*, niitty- ja metsätalous vaativat paljoa vähemmän työvoimia, kuin maanviljelys. Missä tilusherrat vaihtoivat maanviljelyksen niitty- tai metsänviljelykseen, siellä kävi maatyöväestö tarpeettomaksi. Mutta tilusherrat tarvitsivat näin ollen kaikissa tapauksissa maata enemmän kuin ennen. Tätä he voivat saada ainoastaan ympäristön talonpoikain kustannuksella. Jos mieli suurtilallisen laajentaa tiluksiaan, täytyi hänen ajaa talonpojat mailtaan. Eikä tämä ollutkaan vaikeaa. *Talonpoikain häätäminen* alkoi ja sitä

jatkettiin suuressa mittakaavassa aina edelliselle vuosisadalle saakka. Samaan aikaan kuin kauppiat rikastuivat siirtomaiden ryöstöstä, samaan aikaan kokosivat aateliset ja ruhtinaat itselleen rikkauksia ryöstämällä omia alustalaisiaan. Ja läänitysherrat kammoksivat ylitä vähä kuin kapitalistit petosta ja väkivaltaa, ryöstöä ja murhapolttoa, kun se näytti heistä välttämättömältä päämäärän saavuttamisessa. Historia opettaa meille siis tässä aivan erinomaisia *säästämistapoja*.

Mihin ryhtyivät nuo suuret, köyhtyneet maatyöväestöjoukot, jotka osaksi pakenivat päivätöitä ja veroja, osaksi ajettiin petoksella tai väkivallalla taloistaan ja tiluksiltaan? Omin käsin he eivät voineet enää mitään tuottaa, sillä heillä ei ollut tuotannonvälineitä, jotka heiltä oli riistetty, joiden äärestä he olivat karkotetut. Kun he eivät voineet tuoda kaupaksi mitään tuotteita, niin ei heillä ollut muuta neuvoa jäljellä, kuin kaupata itseänsä, myydä pidemmäksi tai lyhemmäksi aikaa ainoa, mikä vielä oli jäljellä ja mikä oli jonkin arvoista, työvoimansa, s. o. ruveta palkkalaiseksi. Muutamat antautuivat maatyömieheksi, ehkä samoille herroille, jotka olivat häätäneet heidät pois maalta. Toiset antoivat pestata itsensä sotamieheksi, auttaakseen niitä herroja, jotka heidät olivat ryöstäneet paljaksi, uusilla ryöstöretkillä. Toiset taasen joutuivat häviöön, vajosivat kerjäläisiksi tai rikoksentekijöiksi. Mutta useat, eikä suinkaan huonoimmat, kääntyivät etsimään työtä *teollisuuden alalla*. Käsityöläiset koettivat suojella itseään tuota uusien työvoimain tulvaa, uusia kilpailijoita vastaan siten, että he sulkivat ammattinsa ammattikunniksi. Mutta tämä toimenpide ajoi vain yhä uusia työttömien

joukkoja niiden kauppamiesten syliin, jotka etsivät palkkatyömiehiä teollisuusyrityksiinsä.

Siten laskettiin kapitalistisen teollisuuden, *kapitalistisen tuotantotavan* perustukset *omaisuuden anastuksen* (ekspropriationin) ja *vallankumouksen* (revolutionin) kautta, jota julmempaa ja verisempää maailmanhistoria ei tunne. Mutta tähän olikin rikasten ja mahtavain vallankumous heikkoja ja vähäväkisiä vastaan; ja sen tähden ylistetäänkin tämän vallankumouksen aikakautta humanisuuden sekä henkisen vapautuksen aikakaudeksi, ja äänekkäimmin laulavat tätä ylistystysvirttä nykyään ne, jotka vilkkaimmin varustautuvat torjumaan sosialidemokratian kumouksellisia aikeita.

Suurten työntekijäjoukkojen erottaminen tuotannon välikappaleista, heidän muuttaminen omistamattomaksi *köyhälistöksi*, oli kapitalistisen joukkotuotannon välttämätön ehto. Taloudellinen kehitys pakotti tähän. Mutta ylöspäin pyrkivät luokat eivät tyytyneet tälläkään kertaa paremmin kuin muulloinkaan levollisesti katselemaan tämän kehityksen omaperäistä kulkua, vaan käyttivät *väkivaltaa* valvoakseen etujaan ja jouduttaakseen edistyksen juoksua. Ja kapitalistisen yhteiskunnan synnytyksen avustajana oli väkivalta röyhkeimmässä, julmimmassa muodossaan.

4. Pikkutuotannon kuolinkamppailu.

Ulkonaisesti ei uusi tuotantotapa näyttänyt alussa paljonkaan eroavan vanhasta. Sen alkuperäisin muoto oli sellainen, että kapitalisti antoi vuokraamallensa työ-

miehelle, palkkalaiselleen raaka-aineita, kuten esim. lan-kaa, jos tämä oli kankuri, ja työntekijä teki työn koto-naan luovuttaakseen sen tuloksen kapitalistille. Jo täs-säkin muodossa, joka oli käsiteollisuutta lähinnä, voi kyllä huomata syvän eron itsenäisen käsityöläisen ja kapitalistisen tuotannon palveluksessa olevan, kotonansa työskentelevän palkkalaisen välillä. Jätämme tuonnem-maksi uuden tuotantotavan vaikutuksen työntekijäin ase-maan ja seuraamme nyt ensiksi tämän uuden tuotanto-tavan omaa kehitystä.

Kapitalistin seuraava askel oli, että hän ei enää an-tanut työntekijäin tehdä työtä kodeissaan, vaan kokosi heidät omaan verstaaseensa, jossa hän voi heitä hel-pommin valvoa ja pakottaa työhön. Vasta tämä toi-menpide laski varsinaisen kapitalistisen *suurtuotannon* perustuksen ja samalla myöskin tuon liiketavan mullis-tuksen perustuksen, joka sen jälkeen alkoi toteutua yhä nopeammassa tahdissa.

Vasta sen kautta että useat työskentelivät samassa verstaassa yhdessä, tuli *työnjako yksityisessä liikkeessä* mahdolliseksi. Pikkutuotannon vallitessa oli työnjako johtanut siihen, että *ammattien* luku lisäytyi, että jokai-sen yksityisen valmistamat eri laatuiset esineet tulivat yhä harvalukuisemmiksi. Mutta jokainen yksityinen valmisti kuitenkin teoksen kokonaisuudessaan. Työn-jako esim. leipurinammatissa vaikutti sen, ettei jokainen leipuri enää valmistanut kaikkea lajia leipää. Yksi lei-poi vain vehnäleipää, toinen vain ruisleipää. Mutta jokainen leipoi leivät valmiiksi. Toisenlainen on työn-jako yksityisessä liikkeessä. Eri toimet, joita tuotteen valmistaminen välttämättä vaatii, joutuvat silloin eri

työntekijäin suoritettaviksi, joten tuote kulkee toisen kädestä toisen käteen. Yksityisen työntekijän toimi rajoittuu yhä enemmän siihen, että hän alituisesti uudistaa saman tempun. Suurliikettä, jossa tuotantoa harjoitetaan tällä tavalla, sanotaan *manufaktuuri* liikkeeksi. Yksityisen suorittaman työn tuottavaisuus (produktiviteetti) kohoaa täten tavattomasti. Mutta tästä on vielä toinenkin tärkeämpi seuraus. Kun työnjako jollakin tuotannonalalla oli kehittynyt niin kauas, että tuotteen valmistaminen oli jakautunut yksinkertaisimpiin tempuihin, että työntekijä oli vajonnut *koneeksi*, niin silloin oli jälellä vain pieni askel siihen, että työntekijän sijaan asetettiin kone.

Tämä askel otettiin. Sen ottamista auttoi *luonnontiedetten* kehitys, ennen kaikkea höyryvoiman keksiminen, jonka kautta vasta löydettiin elementtien oikullisuudesta riippumaton, ihmistä täydellisesti totteleva käyttövoima.

Koneiden käytäntöönottaminen teollisuuden alalla merkitsi taloudellista *vallankumousta*. Niiden avulla kehittivät kapitalistiset suurliikkeet täydellisimpään muotoonsa, *tehtaiksi*. Koneesta sai kapitalistinen tuotantotapa mahtavimman aseensa, joka leikkien voitti kaikki vastukset ja muodosti taloudellisen kehityksen juoksun kapitaalinvaltavaksi voittoretkeksi.

Ensimmäiset käytännölliset *koneet kudontateollisuuden alalla* keksittiin ja otettiin käytäntöön Englannissa kahdeksannentoista vuosisadan seitsenkymmenluvulla. Samaan aikaan keksittiin myöskin *höyrykone*. Koneet ovat tästä alkaen nopeasti valloittaneet teollisuushaaran toisensa jälkeen, maan toisensa perästä. Kapitalistinen

tehdasteollisuus oli Englannin ulkopuolella aivan vähäpätöistä aina edellisen vuosisadan neljäkymmenluvulle saakka; mutta viisikymmenluvulla se alkoi nopeasti kohota Ranskassa ja kuusi- sekä varsinkin seitsenkymmenluvulla se valloitti Yhdysvallat, Saksan ja Itävallan. Viimeisinä vuosikymmeninä on se juurtunut itse Venäjällekin sekä Itä-Intiaan, Australiaan ja alkaa jo tunkeutua Itä-Aasiaan, Etelä-Afrikaan ja Etelä-Amerikkaan. Mitä ovat edellisten vuosisatojen suuremmoisimmat maailmanvallat tämän jättiläisvaltion rinnalla, jonka kapitalistinen teollisuus on alistanut valtansa alle.

Teollisuuslaitoksissa olevain höyrykoneitten lukumäärä Preussissa oli v. 1837 423, käsittäen 7,500 hevosvoimaa. Mutta v. 1901 oli samassa maassa jo yksistään kiinteitä höyrykoneita 70,832. Teollisuutta ja maanviljelystä palvelevain höyrykoneitten hevosvoimaa nousee Preussissa yli neljän miljoonan.

Kaikkien maapallon höyrykoneitten suorittama työ arvosteltiin jo kymmenkunta vuotta sitte 200 miljoonaksi hevosvoimaksi, joka vastaa *tuhatta miljoonaa miestä*.

Höyrykoneitten kautta on koko tuotantotapa tullut alituisten mullistusten alaiseksi. Toinen keksintö seuraa toista. Toisaalla koneet valloittavat yhä uusia aloja, jotka tähän saakka vielä ovat olleet käsiteollisuuden hallussa. Ja toisaalla tulee niillä teollisuusaloilla, jotka jo ovat tehdasjärjestelmän vallassa, miltei joka päivä vanhoja koneita tarpeettomiksi, kun keksitään uusia, työkykyisempiä. Jopa syntyy usein yhdellä iskulla uuden keksinnön kautta aivan uusia teollisuuden haaroja, ja vanhat tulevat kuolemaan tuomituiksi.

Kehruukoneen ääressä työskentelevä työntekijä valmisti jo kolmekymmentä vuotta sitte sata kertaa enemmän kuin käsinkehrääjä. Amerikalaisen työviraston (Department of Labor, Vashingtonissa) tietojen mukaan vuodelta 1898 voittivat koneet kehrämöiden käsityön 163 kertaisesti. Kone valmisti jo silloin 19 tunnissa 7 minuutissa yhtä paljon lankaa (100 naulaa) kuin kehrääjätär 3117 tunnissa 30 minuutissa.

Mitäpä siis voivat pienet käsiteollisuusliikkeet merkitä enää tällaisissa oloissa.

Kapitalistinen liike osottautuu käsityöläisliikettä mahdavamaksi jo alhaisimmalla asteellaankin, kapitalistisesti riistettynä kotiteollisuutena. Jätämme tässä tykkään huomioon ottamatta, että kapitalistisessa teollisuudessa jokaisella työmiehellä on suoritettavana vain joku erikoistyö, jonka kautta hänen valmistuskykynsä kasvaa. Paljoa tärkeämpi etu on kapitalistilla käsityöläiseen verraten siinä, että hän on *kauppamies*. Hän ostaa raaka-aineita ja muita tuotannonvälikappaleita suurissa erissä; hän tuntee kauppamarkkinat yleensä paljoa täydellisemmin kuin käsityöläinen, hän tietää paremmin ottaa huomioon ajan, milloin voi ostaa halvalla, ja milloin voi myydä kalliilla hinnalla, ja hän kykenee varttomaan näitä aikoja. Kapitalisti on jo tämän kautta niin paljo voimakkaampi käsityöläistä, ettei tämä voi kestää edes *kototeollisuuden* kilpailua kaikilla niillä aloilla, joissa *joukkotuotanto*, tuotanto myyntiä varten, tulee kysymykseen. Yksin niilläkin teollisuus-aloilla, joilla vielä nykyään on vallitsevana työtapana työntekijän kodissaan suorittama käsiteollisuus, loppuu työntekijän itsenäisyys heti, kun tuotteita aletaan valmistaa ulosvientä

varten. Käsiteollisuuden muuttuminen ulosvientiteollisuudeksi merkitsee käsiteollisuuden kukistumista; se muuttuu kapitalismin riistämäksi kototeollisuudeksi. Tästä käy selville, kuinka viekkaita nuo „yhteiskunnanparantajat“ ovat, jotka tahtovat pelastaa uhatun käsiteollisuuden siten, että laajentavat sen myyntialaa.

Kapitalistinen tuotanto on siis jo aivan alusta alkaen, jolloin se vielä on sangen yksinkertaista, paljoa voimakkaampi kuin käsiteollisuus kaikilla joukkotuotannon aloilla. Koneet kohottavat tämän etevämmyyden kerrassaan musertavaksi.

Käsiteollisuus voi enää pitää puoliaan ainoastaan niillä työaloilla, joilla ei vielä vallitse *joukkotuotanto*, vaan *yksityistuotanto*, siis ainoastaan silloin, kun myyntiala vielä on ahtaampi.

Mutta koneet eivät ole mullistaneet ainoastaan *teollisuutta*, vaan myöskin *kulkuneuvot*. Höyrylaivat ja rautatiet alentavat tavarain kuletuksenkustannuksia yhä pienemmiksi, yhdistävät mitä kaukaisimpia ja vaikeapääsyisimpiä paikkoja teollisuuskaupunkeihin ja laajentavat näiden myyntialuetta päivä päivältä. Vasta tämän kautta voi koneitten vaikutus teollisuudessa täysin kehittyä. Koneitten käyttämisen synnyttämä jättiläismäinen tuotannon kohoaminen vaatii vastaavaa *menekin* kohoamista.

Samassa määrässä kuin kulkuneuvot kehittyvät ja käyvät täydellisemmiksi, samassa määrässä kuin yksityisten teollisuushaarojen myyntialue laajentuu, samassa määrässä supistuu käsiteollisuuden ala. Sananlasku käsiteollisuuden kultaisesta maaperästä on jo kauvan sitte menettänyt merkityksensä. Niiden työalojen ja seutu-

jen lukumäärä, joissa käsiteollisuus vielä voi taata toimeentulon, on jo jotenkin rajoitettu ja vähenee yhä. *Tehdas hallitsee ja käsiteollisuuden päivät ovat luetut.*

Pienen maatalousliikkeen laita on sama kuin käsiteollisuudenkin, vaikkakaan ei samassa määrässä. Missä maatalous sekä pikku- että suurliikkeissä on muuttunut etupäässä tavarantuotannoksi, missä siis tuotanto tarkoittaa *myyntiä*, eikä ainoastaan *omaa tarvetta*, siellä on suurliikkeellä, vaikkapa sen tuotantokyky ei olisi-kaan suurempi kuin pikkuliikkeen, samat edut tähän verraten kuin kapitalistilla on kaikkialla käsityöläiseen nähden, se tuntee paremmin kauppamarkkinain tilan ja voi siis niitä vallita. Mutta kapitaalia omistava suurtilallinen tai hänen arentimiehensä voivat sitäpaitse myöskin saada liikkeensä paljoa tuotantokykyisemmäksi kuin talonpoika, he voivat hankkia ja käyttää parempia aseita ja työkaluja, parempia siitos- ja työeläimiä, parempaa lantaa, parempia siemeniä j. n. e., kuin jälkimäinen.

Maataloudellisen suurliikkeen sekä teknillistä että kauppaa koskevaa etevämmyyttä Euroopassa on viimeisten parin vuosikymmenen kuluessa tosin jossakin määrässä rajoittanut valtamerentakainen maataloudellinen kilpailu, joka kohtasi Europan maataloudellisia suurliikkeitä kovemmin kuin pikkuliikkeitä senkin tähden, että se koski etupäässä viljan viljelystä, jossa suurliikkeen etevämmyys pikkuliikkeeseen nähden maanviljelyksen alalla parhaiten esiintyy. Suurliikkeessä on viljan viljeleminen vallitsevana, ja tämä kärsii enin amerikalaisen ryöstöviljelyksen kilpailusta. Ulkomainen kilpailu tuotti tuntuvampaa haittaa suurviljelykselle siitäkin syystä, että se tuottaa viljaa pääasiallisesti myytä-

väksi, kun taas pikkuviljelys kuluttaa vielä suuren osan viljaansa itse, eikä siis ole yhtä riippuva markkinoista, kuin suurviljelys.

Mutta nämä pikkuviljelykselle suotuisat suhteet lie-
nevät ohimeneviä. Ulkomaiden kilpailu ei pysähdy
viljanviljelykseen, vaan ulottuu karjanhoitoonkin ja
tavarantuotantoon, tuotanto myyntiä varten tunkee yhä
enemmän syrjään talonpojan tuotannon omiksi tar-
peiksi. Varsinkin *rautateiden* ja *verotusjärjestelmän*
kehitys edistää tavarantuotantoa maatalouden alalla.
Rautatiet yhdistävät talonpojan maailmanmarkkinoihin
ja verot pakottavat hänet etsimään myyntipaikkoja, sillä
hän ei voi niitä maksaa, ellei hän myy vastaavaa mää-
rää tuotteitaan. Kuta korkeammat verot ovat, sitä suu-
remmassa määrässä ne pakottavat talonpoikaa etsimään
myyntipaikkoja, sitä suuremmassa määrässä muuttuu
hänen harjoittamansa tuotanto tavarantuotannoksi ja
sitä suuremmassa määrässä hän joutuu kilpailemaan
suurtuotannon kanssa. *Verokuorman lisäytyminen ei
ole millekään kansaluokallemme niin tuhoatuottava
kuin pikkutilallisille.* Militarismi on nykyään verratto-
masti suurimpana verojen lisäytymisen syynä. Ne hen-
kilöt, jotka tuppautuvat talonpoikain parhaiksi ystäviksi,
suurtilalliset, ovat militarismin innokkaimpia kannatta-
jia. Militarismista on suurtilallisille ainoastaan etua.
Se tekee välttämättömäksi sekä ihmisten että hevosten
elantotarpeiden hankkimisen suurissa erissä, joita suur-
tilalliset voivat parhaiten toimittaa. Ja militarismi avaa
suurtilallisten pojille joukon hyväpalkkaisia upseerin-
virkoja. Talonpojalta taasen militarismi riistää hänen
parhaat työvoimansa, hänen poikansa. Sen lisäksi se

säilyttää hänen kannettavakseen ylenpalttisen verokuorman ja pakottaa hänet markkinoille, jolla kotimaisen suurtuotannon ja ulkomaiden ryöstöviljelyksen ylivoimainen kilpailu lannistaa hänet.

Vallassa olevat luokat pitävät talonpoikia ja sotailtosta ainoina varmoina nykyisten olojen tukipylyväinä. Mutta he eivät huomaa, että toinen näistä pylväistä on toisen varassa ja musertaa tämän yhä lisääntyvällä painollaan.

Maataloudessa oli kapitalistisen tuotantotavan synnyttyä sängen selvästi huomattavissa aina viime vuosisadan yhdeksänkymmen luvulle saakka itsenäisten talonpoikain pikkuviljelysten ilmeinen vähentyminen. Talonpoika joutui köyhälistöläiseksi joko sentähden että joku suurliike nieli hänen pikkuviljelyksensä, tai missä ei suurliikettä ollut lähellä, sentähden että hänen tilansa tuli palstotetuksi. Tätä kehitystä jatkuu ehkä vieläkin, mutta monin paikoin on se jo lakannut pääasiallisesti yllämainitun valtamerentakaisen kilpailun vaikutuksesta ja osaksi myöskin maalaistyövästön yhä lisääntyvän kaupunkeihin muuttamisen tähden, johon emme voi tässä lähemmin kajota. Tilasto osottaa meille esim. seuraavaa:

Ranskassa tilan suuruus.	1882 - 1892, vähentyminen (-) tai lisääntyminen (+)	Saksassa tilan suuruus.	1882 - 1895, vähentyminen (-) tai lisääntyminen (+)
alle 1 hehtaari	+ 243,420 heht.	alle 2 heht.	- 17,494 heht.
1 - 5 "	- 108,434 "	2 - 5 "	+ 95,781 "
5 - 10 "	- 13,140 "	5 - 20 "	+ 563,477 "
10 - 40 "	- 532,243 "	20 - 100 "	- 38,333 "
yli 40 "	+ 197,288 "	yli 100 "	+ 45,533 "

Kaikkialla huomaamme *itsenäisten, kapitaalista riippumattomain* maatalousliiketten vähentymistä. *Arentijärjestelmä* ja *velkaantuminen* kasvavat. Saksassa lisäytyivät maatilojen velat kymmenessä vuodessa, vuonna 1886—1895, noin 23 miljoonaa Saksan markkaa. Ja arentimaata viljeleväin liiketten luku kasvoi vuosina 1882—1895 2,322,899:stä 2,607,210:een, siis 284,311.

Ja vihdoin huomaamme koko maata viljelevän väestön vähentyvän. Saksassa niitä oli v. 1882 18,704,038, v. 1895 enää vain 17,815,187 henkilöä, siis lähes miljoonan vähennys.

Mutta paljon selvemmin kuin *maatalouden* alalla huomataan pikkuliiketten väheneminen *teollisuusalalla*. Siellä se on ehdoton.

Saksan valtakunnassa oli:

	1882	1895	lisäys (+) tai vähennys (—)
Pikkuliikkeitä (1—5 työntekijää)	2,175,857	1,989,572	— 8,6 pros.
Keskikokoisia (6—50 ")	85,001	139,459	+ 64,1 "
Suurliikkeitä (yli 50 ")	9,481	17,941	+ 89,3 "

Samaan aikaan lisäytyi asukasluku 14,5 prosenttia.

Pikkuliikeissä työskenteleväin lukumäärä teollisuusaloilla oli vielä v. 1882 paljoo suurempi kuin puolet (59 prosenttia) koko teollisuustyöväestöstä (7,340,789 työntekijästä 4,335,882) mutta vuonna 1895 ainoastaan 46,5 prosenttia (10,269,269 työntekijästä 4,770,669). Suurliiketten työntekijäin lukumäärä kasvoi samassa ajassa kaksinkertaiseksi. (1,613,247:stä 3,044,267:ään).

Nämä ovat sängen hämmästyttäviä numeroita, kun otamme huomioon Saksan kapitalismin nuoruuden sillä

pikkuliiketten häviäminen edistyy tavallisesti sangen hitaasti.

Esimerkki selittääköön tämän. Koneella kudotut kankaat (englantilaiset nimittäin) kilpailivat Saksassa jo edellisen vuosisadan neljäkymmenluvulla käsinkudottujen kanssa niin kovasti, että käsikankurin kurjuus tuli sananparreksi ja synnytti nälkäkapinoita. Siitä huolimatta oli vuoden 1882 tilaston mukaan Saksassa vielä 491,796:sta kankurista 285,444 työssä 1—5 työntekijää käsittävissä pikkuliikkeissä. Mutta tuskinpa olisi silloin pälkähtänyt kuitenkaan kenenkään päähän tämän nojalla väittää, että käsikankureilla on vielä tulevaisuutta, ettei heidän perikatonsa ole varma. Englannissa on viimeinen käsikankuri jo aikoja sitte kuollut nälkään. Ja Saksassakin on tämän ammatin päivät luetut. Pikkuliikkeissä työskenteleväin kankurien lukumäärä aleni v. 1882—1895 285,444:stä 156,242:een. Joskin käsikankureita tästä huolimatta vielä on niin paljon, niin ei tämä seikka suinkaan osota pikkuliiketten kilpailukykyä, vaan ainoastaan käsikankurien *kykyä kärsiä nälkää*.

Pikkutuotannon täydellinen katoaminen ei suinkaan ole ensimmäinen vaan viimeinen näytös siinä murhenäytelmässä, jonka nimenä on pikkuliikkeen häviö. Kapitalistisen tuotannon luoman kilpailun ensi seurauksena on että käsityöläinen — ja talonpojan laita on melkein sama — menettää vähitellen kaiken, mitä hänen tai hänen esiisäinsä ahkeruus on saanut kokoon haalituksi. Hän köyhtyy, ja köyhtymistä täytyy torjua ahkeruudella, sanotaan. Työaika jatketaan myöhäisen yöhön, vaimon ja lasten täytyy myöskin koettaa ryhtyä ansaitsemaan, kallispalkkaisten täysi-ikäisten sällien sijaan ote-

taan halvempia oppipoikia, joiden lukumäärä lisätään kohtuuttomasti. Ja samalla kuin työaikaä jatetaan ja työskenteleminen tulee kuumeentapaiseksi, ilman lepoaikoja, ilman pysähdyksiä, samalla täytyy huonontaa ravintoa, supistaa asuntoon ja vaatteisiin tarvittavia menoja yhä enemmän.

Ei ole surkeampaa, kurjempaa asemaa, kuin ylivoimaista kapitaalia vastaan taistelevan pikkuliikkeen harjoittajan tai pientilallisen asema.

On paljon perää siinä, kun sanotaan, että palkkatyömiehen asema on nykyään parempi kuin pientilallisen tai pikkumestarin. Tällä tahdotaan todistaa, ettei työntekijällä ole oikeutta olla tyytymätön. Mutta tämä sosialidemokratiaa vastaan tähdätty nuoli ei satu siihen, vaan yksityisomistukseen. Jos *omistamattomilla* tosiaankin on paremmat olot, kuin pienliikkeissä työskentelevillä *omistavilla*, niin minkä arvoista omistus silloin on jälkimäisille? Se lakkaa hyödyttämästä heitä, alkaa heitä vahingoittaa. Jos esim. käsikankuri pysyy ammatissaan, joka ei voi häntä elättää, vaikka hän tehtaassa voisi ansaita enemmän, niin tekee hän näin ainoastaan sentähden, että hän vielä *omistaa* jotakin, mökkipahasen tai perunamaakaistaleen, jotka hänen täytyisi uhrata, jos hän luopuisi liikkeestään. Tuotannonvälidikappaleiden omistaminen, joka ennen suojeli työntekijää joutumasta kurjuuteen, on nyt tullut vähäväkisen kahleeksi, joka sitoo hänet kurjuuteen; yksityisomaisuuden vaikutus on vähävaraiseen nähden muuttunut päinvastaiseksi kuin ennen. Mikä vielä sata vuotta sitte tuotti käsi-työläiselle ja talonpojalle siunausta, tuottaa nyt hänelle kirousta.

Mutta sanotaan, että tämä suurempi kurjuus tuottaa käsityöläiselle ja talonpojalle kuitenkin suuremman itsenäisyyden ja vapauden, kuin köyhällä palkkatyöläisellä on. Tämäkään ei pidä paikkaansa. Missä pikkutuotanto joutuu tekemisiin kapitaalın kanssa, siellä tulee edellinen liiankin pian jälkimäisestä riippuvaiseksi. Käsityöläisestä tulee kototyöläinen, joka työskentelee kapitalistille; hänen kotonsa muuttuu tehtaan haaraosastoksi; tai hänestä tulee kapitalistin asiamies, tehdastavarain kauppias, joka tämän toimensa ohella harjottaa ainoastaan paikkaustyötä. Kummassakin tapauksessa hän riippuu täydellisesti kapitalistista. Ja talonpoika, joka ei talonpoikana voi kestää kilpailua tai joka sortuu koronkiskurin tai valtiorasitusten painosta, ryhtyy joko harjoittamaan koto-teollisuutta kapitalistin palveluksessa tai antautuu suurtilanomistajan päiväpalkkalaiseksi. Hänestä voi myöskin tulla liikkuva työntekijä tai hän menee tehtaaseen tai vuorikaivokseen ja jättää maatyöt vaimon ja alaikäisten lasten huoleksi. Missä on silloin hänen riippumattomuutensa ja vapautensa? Hänen omistuksensa on ainoa, joka erottaa hänet proletarista, mutta juuri tämä omistus estää häntä etsimästä parasta työansiota, se kahlehtii hänet turpeeseen ja asettaa hänet *riippuvaisempaan asemaan*, kuin omistamattoman päiväpalkkalaisen. Tuotannonvälıkappaleiden yksityisomistus ei siis lisää ainoastaan aineellista *kurjuutta*, vaan myöskin vähäväkisen *riippuvaisuutta*. Tässäkin suhteessa on yksityisomistuksen vaikutus muuttunut vastakohtaksi, se on ollut aikoinaan vapauden etuvarustuksena, mutta tullut orjuuttamisen välıkappaleeksi.

Sanotaan tosin, että yksityisomistus takaa käsityöläiselle ja talonpojalle omistusoikeuden heidän työnsä tuloksiin. Mutta tämä on peräti huono lohdotus, jos näiden tuotteiden arvo on alennut siinä määrässä, ettei se riitä täyttämään tuottajan eikä hänen perheensä tarpeita. Eikä edes tämäkään heikko lohdotus pidä paikkaansa. Ensiksikään se ei luonnollisestikaan pidä paikkaansa siihen suureen joukkoon nähden, jonka on täytynyt turvautua kototeollisuuteen tai päiväpalkkalaisuuteen pysyäkseen hengissä. Eikä se myöskään pidä paikkaansa useimpain niidenkään pienten käsityöläisten ja talonpoikain suhteen, joita ei ylivoimainen kapitaali vielä ole alistanut suorastaan palvelijoikseen, vaan jotka ovat tähän saakka olleet niin onnellisia, että ovat näköjään voineet säilyttää täydellisen itsenäisyytensä. Se ei pidä paikkaansa kaikkiin niihin nähden, jotka *ovat velkaantuneet*. Koronkiskurilla, jonka rahat ovat sijoitetut talonpojan tilaan, on suurempi oikeus talonpojan työn tuotteisiin kuin tällä itsellään. *Koronkiskurin vaatimukset ovat ensin suoritettavat; ainoastaan se, mikä jää ylitse, on talonpojan.* Koronkiskuri ei välitä siitä, riittääkö tämä jäännös talonpojan ja hänen perheensä ylläpidoksi vai eikö. Talonpoika ja käsityöläinen työskentelevät kapitalistin hyväksi aivan samoin kuin palkkatyöläinen. Omistavan ja omistamattoman työntekijän välinen yksityisomistuksen synnyttämä ero on tässä suhteessa vain siinä, että jälkimäisen palkka yleensä riittää hänen tavallisiin tarpeisiinsa, kun taasen omistavain työmiesten tuloilla ei ole tällaista rajaa. Heille voi väliin käydä niin, että koronkiskurille tulevan koron maksettua ei heidän työnsä tuloksista mitään

muuta jääkään, että he siis ovat työskennelleet *aivan ilmaiseksi* — kiitos yksityisomistuksen!

Jos vielä kaukaisissa seuduissa löytyisikin talonpoikia ja käsityöläisiä, joilla ei ole velkoja, niin *valtiovelat* pitävät kyllä huolen siitä, että hekin saavat suorittaa korkoja kapitalille. Talonpojat ja käsityöläiset maksavat hypoteekki-, vekseli- ja muina sellaisina korkoina korkoa ainoastaan siitä kapitaalista, jonka he itse ovat saaneet. Mutta veroja, jotka käytetään valtiovelkain korkoihin, saavat he suorittaa korkoina pääomasta, jonka valtio on lainannut, rikastuttaakseen siten heidän kustannuksellaan heidän kilpailijoitaan ja riistäjöitään: tavaranhankkijoita, rakennusurakoitsijoita, suurteollisuudenharjoittajia, suurtilallisia y. m. s. *Militarismi* ja *valtiovelat*, kas siinä kaksi tehokasta keinoa, joiden avulla nykyinen valtio vetää kaukaisimmankin kylän kapitalistiseen riistämisperiiriin ja edistää talonpoikain ja käsityöläisten häviötä.

Mikä on lopputuloksena tästä tuskallisesta taistelusta suurtuotannon ylivoimaista kilpailua vastaan? Minkä palkan saa talonpoika ja käsityöläinen „säästäväisyydestään“ ja „ahkeruudestaan“, s. o. siitä, että hän on saattanut itsensä, vaimonsa ja lapsensa orjuuteen, ruumiilliseen ja henkiseen rappioon? — Tämän kaiken palkkana on *häviö*, täydellinen riistäminen, tuotannon välikappaleiden menettäminen, *vajoaminen köyhälistön joukkoon*.

Tämä on taloudellisen kehityksen välttämätön lopputulos nykyisessä yhteiskunnassa, yhtä välttämätön kuin kuolema. Ja samoin kuin kuolema tuntuu vapauttajalta sen mielestä, joka sairastaa tuskallista tautia,

samoin tuntuu vararikko vähäväkisestä nykyisten olojen vallitessa liiankin usein vapauttajalta, joka vapauttaa omistuksesta, mikä on tullut hänelle rasittavaksi taakaksi. Pikkuliikemuotojen säilyttäminen johtaa sellaiseen rappeutumiseen, sellaiseen kurjuuteen, että voidaan kysyä, olisiko pikkutuotannon häviön pidättäminen oikeuttuukaan, jos sitä todella voisi pidättää. Olisiko suotavaa, että kaikki pikkuliikkeen harjoittajat ja talonpojat vajoavat Erzgebirgevuoriston käsikankurien asteelle, ennenkuin he joutuvat palkkatyöläisiksi suurliikkeisiin?

Ainoastaan tältä kannalta voi puhua pikkutuotannon säilyttämiskokeista, sillä käsiteollisuuden ja pikkutalonpojan maatalouden uudelleen elvyttäminen siinä määrässä, että se voi tuottaa vähävaraiselle harjoittajalleen riittävän osan nykyisestä kulttuurista, on höyryn ja sähköän aikakaudella mahdotonta.

Itsenäinen, kapitaalista riippumaton pikkutuotanto, joka täydellisesti hallitsee tuotannonvälikkapaleensa ja ja tuotteensa — tämä tuotanto, joka oli keskiajalla ja vieläpä aina seitsemännelletoista vuosisadalle saakka kaiken taloudellisen elämän pohjana, sortuu välttämättömästi edistyvän kapitalismin edessä, joka valtaa tuotannonhaaran toisensa perästä. Se, mitä pikkutuotannosta vielä on jälellä ja ehkäpä toisinaan uudelleenkin muodostuu kapitaalivallitsemalla alueella on vain köyhälistön verhottu eikä suinkaan sen paras muoto. Se on niiden onnettomain omistamattomain viimeinen pakopaikka, jotka eivät saa toimeentuloaan suurtuotannossa, mutta ovat liian ylpeitä kerjäämään, liian rehellisiä varastamaan.

...sanoja tullaan varmistaa vähäisestä nykyisten olojen
 vallitsevaan uuteen vapauttajiin, joka vapauttaa
 omistuksesta, mikä on tullut hänelle vastavastaksi ta-
 kaksi. Tällaisissa tapauksissa on syytä kiinnittää jotain sellaista
 tapuunsa, sellaiseen tapuunsa, että voidaan ki-
 vyi, oliko pikkuhousun näköön pidettävänä oikeu-
 tettuun, jos sitä tuolla vast pidetään. Oikeus suo-
 tavan, että kaikki pikkuhousuun harjoittajat ja talonpojat
 vapauttavat työehtojensa, kassan, kassan, asele, en-
 teisiin he joutuvat pelokkaimmiksi suhteiksiin?

Ainostaan tällä kannalla voi pitää pikkuhousun
 säilyttämiseksi, sillä kassan, kassan ja pikkuhousu-
 joita maatalouden uudelleen elvyttämisen säilyttä-
 mässä, että se voi tuottaa vähemmän harjoittajien
 tullaan osan nykyisestä kassasta, on höyry ja säi-
 rön säilyttämisellä mahdollista.

Isännän, kapitalista tippunon pikkuhousun,
 jota työllisesti hallitsee tuotannonvälittämisen ja
 ja tuotteen - tämä tuotanto, joka oli keskeistä ja
 vieläpä aina seitsenmiljoonasta vuosittain saakka
 kaiken taloudellisen elämän perjana, sattu väittämäl-
 tömistä edistävään harjoittamiseksi, joka valtaa tuo-
 tannonkassan kassan perästä. Se mitä pikkuhousun-
 tuota vielä on jäljellä ja edelleen toisinaan uudelleenkin
 tuotannon kapitalin vallitsevalla alueella on vain
 köyhälistön verhoitu eikä suljakaan sen paras muoto.
 Se on niiden onnettomien omistamattomien viimeinen
 pakopolkki, jota eivät saa toimittajansa suojaa-
 tannassa, mutta ovat joutuneet keskeyttämään, jotta
 entisiä varustamaan.

II. Köyhälistö.

II. Köhlerstö.

1. Köyhälistö ja käsityöläissällit.

Olemme jo edellisessä nähneet, että kapitalistisen tavaraintuotannon ehtona on *työntekijäin erottaminen tuotannonvälineistä*. Kapitalistisessa suurliikkeessä on toisella puolella *kapitalisti*, joka omistaa tuotannonvälikappaleet, mutta ei ota osaa tuotantoon; toisella puolella taas *palkkatyöläiset*, proletaarit, jotka eivät omista mitään muuta kuin työvoimansa, minkä he myyvät elääkseen. Heidän työnsä yksin luo suurliikkeen tuotteet.

Alussa tarvitsi kapitali, kuten olemme nähneet, väkivaltaista apua, ennenkuin se voi hankkia tarvettaan vastaavan köyhälistömäärän. Nykyjään ei tätä apua enää tarvita. Suurliikkeen etevämyyden pieneen verran kykenee nykyjään loukkaamatta yksityisomistuksen lakeja, jopa juuri näiden perustuksella, vuosittain riistämään ja heittämään kadulle niin monta talonpoikaa ja käsityöläistä, että heidän lukumääränsä sekä jo „vapautetun“ köyhälistön jälkeläiset riittävät ylenpalttisesti tyydyttämään kapitalistien tuoreen ihmislihan tarvetta.

Köyhälistön lukumäärä kasvaa niin lakkaamattoman nopeasti ja on niin ilmeinen tosiasia, etteivät edes nekkään voi olla sitä myöntämättä, jotka koettavat saada meitä uskomaan, että yhteiskunta on vielä samoilla perusteilla, kuin yli sata vuotta sitte, ja jotka osottavat

meille pikkutuotannon tulevaisuuden mitä toivorikkaimmassa valossa.

Samoin kuin kapitalistinen suurtuotanto on tuotannon alalla tullut vallitsevaksi liikemuodoksi, samoin ovat palkkatyöläiset — etupäässä teollisuusalojen palkkatyöläiset — tulleet valtiossa ja yhteiskunnassa ensi sijalle työtätekevien luokkien joukossa. Tämä sija oli vielä neljäsataa vuotta sitte talonpojilla, sata vuotta sitte pikku-porvareilla.

Köyhälistö on nykyään sivistysmaissa vahvin luokka; heidän tilansa ja katsantokantansa alkaa yhä enemmän määrätä muidenkin työtätekeväin luokkain elämää ja ajatuksia. Ja tämä merkitsee täydellistä mullistusta kansan suurten joukkojen tavaksi tulleissa elantosuh-teissa ja ajatustavassa. Sillä köyhälistön, nimittäin teollisuusköyhälistön (ja kapitalistinen tuotantotapa muuttaa maataloudenkin teollisuudeksi) olot eroavat tykkänään aikaisempain työväenkerrosten oloista.

Jos talonpoika tai käsityöläinen on tuotannonvälikappaleittensa vapaa omistaja, kuuluu myöskin hänen työnsä koko tulos hänelle. Köyhälistöläisen työn tulos ei sitävastoin kuulu hänelle, vaan kapitalistille, joka ostaa hänen työvoimansa ja omistaa tarpeelliset tuotannonvälikappaleet. Kapitalisti tosin maksaa köyhälistön työvoimasta, mutta heidän palkkansa arvo ei suinkaan ole sama kuin heidän tuotteittensa arvo.

Kun teollisuutta harjoittava kapitalisti ostaa työvoimaksi kutsuttua tavaraa, niin tekee hän tämän luonnollisesti ainoastaan siinä tarkoituksessa, että hän aikoo käyttää sitä voittoa tuottavalla tavalla. Me olemme nähneet, että määrätyn työnpaljouden käyttäminen syn-

nyttää määrätyn arvon. Kuta enemmän työntekijä saa valmiiksi, sitä suuremmaksi tulee — muutoin samanlaisten olojen vallitessa — hänen luomansa arvo. Jos teollisuutta harjoittava kapitalisti antaisi vuokraamansa palkkatyöläisen työskennellä ainoastaan niin kauan, että tämän synnyttämä arvo olisi yhtä suuri, kuin hänen palkkansa arvo, niin ei työnantaja saisi mitään voittoa. Mutta vaikka hän yleensä tahtookin mielellään näytellä puutetta kärsivän ihmiskunnan hyväntekijän osaa, vaatii kapitaali aina voittoa, ja tälle vaatimukselle eivät kapitalistin korvat ole kuurot. Kuta kauemmin työntekijä raataa kapitaalın palveluksessa yli sen ajan, joka on tarpeen hänen palkka-arvonsa luomiseen, sitä suurempi on koko hänen tuotantonsa arvon ja hänen palkkansa arvon välinen ero, sitä suurempi on *yliarvo*, kuten tätä eroa kutsutaan, sitä suurempi työntekijän riistäminen. Tätä rajottaa ainoastaan riistetyn uuppuminen ja — hänen vastustuskykynsä riistäjää vastaan.

Tuotannonvälineiden yksityisomistus merkitsee siis köyhälistölle jo alunpitäen aivan toista, kun käsityöläiselle ja talonpojalle. Jälkimäisille se oli alkujaan keino, joka turvasi heille täyden tuotteittensa omistusoikeuden, köyhälistölle se ei ole koskaan ollut eikä tule olemaankaan muuta kuin välikappale heidän riistämässään, heidän luomansa ylivoinon pidättämisessä. Sen tähden on köyhälistöläinen kaikkein vähimmän yksityisomistuksen ihailija. Tämän kautta hän eroaa sekä omistavista talonpojista ja käsityöläisistä että myöskin esikapitalistisen ajan sälleistä.

Sällit muodostivat väliasteen itsenäisen käsityöläisen ja köyhälistön välille, samoin kuin ne liikkeet, joissa he

suuremmissa joukoissa työskentelivät, olivat väliasteena pikkuteollisuuden ja suurteollisuuden välillä. Mutta siitä huolimatta he olivat tykkänään eri asemassa kuin köyhälistö.

He kuuluivat mestarin perheeseen ja voivat itsekkin toivoa joskus pääsevänsä mestareiksi. Köyhälistö on tykkänään yksikseen jätetty ja on tuomittu ikuisesti pysymään köyhälistönä. Nämä kaksi kohtaa ovat käsitöläissällien ja köyhälistön välisen eron perustuksena. Kun sälli kuului mestarin perhekuntaan, niin hän söi tämän kanssa samalta pöydältä ja nukkui tämän huoneessa. Hän ei tuntenut asunto- eikä vatsakysymystä. Hänen rahapalkkansa oli ainoastaan osa siitä, mitä hän sai mestarilta työvoimastansa. Palkkaa ei käytetty välttämättömäin tarpeitten tyydyttämiseen, sillä nehän tyydytti mestari, vaan huvituksiin, tai se säästettiin, kerättiin siten varoja, joita sälli tarvitsi saavuttaakseen mestarin aseman.

Sälli työskenteli mestarin kanssa yhdessä. Jos tämä jatkoi kohtuuttomasti työaikaa, niin ei hän jatkanut sitä ainoastaan sälleillensä, vaan itselleenkin. Mestari ei siis erittäin suuresti halunnut jatkaa työaikaa uuvuttavaksi ja tällainen halu oli vähällä vaivalla rajoitettavissa. Jos mestari sitävastoin koetti järjestää työehtonsa mahdollisimman mukaviksi, niin tuli sällikin tästä mukavuudesta osalliseksi.

Tuotannonvälikkappaleet, joita pikkumestari tarvitsi, olivat niin vähäiset, ettei sälli tarvinnut kovin suurta omaisuutta mestariksi päästäksensä. Jokainen sälli voikin sentähden saavuttaa mestarin aseman, hän piti itseään jo tulevaisuuden mestarina, ja kun säästäväisyys

hankki hänelle varoja mestarinarvon saavuttamiseen, niin hän oli yhtä innokas yksityisomistuksen puolustaja kuin itsenäinen käsityöläinenkin.

Pidettäköön mielessä, että puhumme tässä sellaisista käsityöläisten oloista, jommoisiksi ne olivat muodostuneet esikapitalistisella ajalla.

Verrattakoon nyt proletarien oloja näihin oloihin.

Kapitalistisessa liikkeessä ei päiväpalkkalainen työkentele yhdessä kapitalistin kanssa. Taloudellisen kehityksen jatkuessa eroaa tosin teollisuutta harjoittava kapitalisti varsinaisesta kauppiasta ja kaupan alalla sekä teollisuuden alalla toimivat kapitalistit muodostavat kaksi eri luokkaa. Mutta teollisuutta harjoittava kapitalisti on siitä huolimatta pohjalta kauppias. Hänen toimintansa kapitalistina — mikäli hän yleensä toimii liikkeessään — rajoittuu markkinoihin samoin kuin kaupiamiehenkin toiminta. Hänen tehtävänään on ostaa tarpeelliset raaka-aineet, apuaineet, työvoima j. n. e. niin tarkoituksenmukaisesti ja halvalla kuin suinkin ja myydä liikkeessään valmistetut tavarat mahdollisimman kalliilla hinnalla. *Tuotannon* alalla hänellä ei ole mitään muuta tekemistä, kuin pitää huolta siitä, että työntekijät valmistavat mahdollisimman pienellä palkalla niin paljon kuin suinkin, että heistä puserrettu yliarvo on mahdollisimman suuri. Hän ei ole työntekijänsä *työtoveri*, vaan *pakottaja*, *voitonriistäjä*. Kuta kauemmin työntekijät raatavat, sitä parempi hänelle. Häntä ei väsytä, vaikka työaika onkin liian pitkä eikä hän joudu kärsimään, vaikka työtapa onkin murhaava.

Kapitalisti välittääkin sentähden paljoa vähemmän työntekijän terveydestä ja elämästä, kuin käsityöläismestari. Työpäivän pidentäminen, vapaapäivien poistaminen, yötyö, kosteat tai ylenmäärin kuumat tai vahingollisten kaasujen täyttämät työhuoneet, j. n. e., j. n. e. ovat ne „parannukset“, joita kapitalistinen tuotanto on hankkinut työmiehille.

Koneitten käytäntöön ottaminen suurentaa vielä työntekijäin terveyden- ja hengenvaaraa. Hän on nykyään kahlehdittu jättiläismäisiin, uskomattomalla voimalla ja huimaavalla vauhdilla lakkaamatta kieppuviin hirviöihin. Ainoastaan äärimmäisyyksiin jännitetty, aina väsähtymätön tarkkaavaisuus voi tällaisen koneen ääressä suojella työmiestä joutumasta koneen ulottuville ja murskattavaksi. Suojelulaitokset maksavat, eikä kapitalisti ota niitä käytäntöön, ellei hänen ole pakko tehdä sitä. Säästäväisyshän on kapitalistin päähyve, se käskää hänet säästämään myöskin tilaa, tunkemaan mahdollisimman paljon koneita samaan työhuoneeseen. Mitäpä hän siitä välittää, vaikka hänen työntekijäinsä terveet jäsenet joutuvatkin sen kautta mitä suurimpaan vaaraan? Työmiehet ovat halpoja, mutta suuret, laajat työhuoneet ovat kalliita.

Kapitalistinen koneitten käyttäminen huonontaa vielä toisellakin tavalla työntekijän työehtoja.

Käsityöläisen työkalut olivat halpoja. Ne olivat ainoastaan aniharvoin suurempain muutosten alaiset, jotka olisivat tehneet ne hyödyttömiksi. Toisin koneet. Ne maksavat, maksavat paljon. Jos ne tulevat ennen aikaansa hyödyttömiksi, tai jos ei niitä tarpeenmukaisesti käytetä, niin ne tuottavat kapitalistille vahinkoa

hyödyn asemasta. Ja kone kuluttaa silloinkin, kun se seisoo joutilaana, eikä ainoastaan käydessään. Toisaalta on tieteen ohjaaminen taloudellisille aloille, joka juuri on koneet luonut, myöskin johtanut siihen, että lakkaamatta tehdään uusia enemmän tai vähemmän mullistavia parannuksia ja keksinnöitä, jotka alituisesti tekevät milloin yhden, milloin toisen koneen, jopa kokonaiset tehdaslaitoksetkin kykenemättömiksi kilpailuun, ja siis arvottomiksi, ennen kuin koneet ovat kokonaan kuluneet. Näiden alituisten teknikan mullistusten tähden uhkaa jokaista konetta se vaara, että se kadottaa arvonsa ennen kuin se on loppuun saakka käytetty. Tässä on kapitalistille kyllin syytä koettaa käyttää koneitansa alusta alkaen mahdollisimman paljon. Koneet toisin sanoen erityisesti kiihottavat kapitalistin pidentämään työaikaa niin paljon kuin suinkin, ja käyttämään koneita mahdollisuuden mukaan lakkaamatta, järjestämään päivä- ja yövuorot, joten tuo turmiollinen yötyö tulee pysyväksi säännöksi.

Muutamat idealistit luulivat alussa, että koneet valmistavat kultaisen ajan ihmiskunnalle. Ne muka vähentävät työntekijäin työtä ja korottavat heidät vapaiksi ihmisiksi. Mutta kapitalistin käsissä on koneista päinvastoin tullut mahtava kiihotin, joka säilyttää mursertavan työtaakan köyhälistön kannettavaksi ja tekee sen orjuuden sietämättömäksi, murhaavaksi.

Kapitalistisen tuotantotavan palkkalainen ei ole ainoastaan *työajan*, vaan myöskin *palkan* suhteen huonommassa asemassa kuin käsityöläissälli ennen. Proletari ei syö kapitalistin pöydässä eikä asu hänen asunnossaan. Asukoonpa hän kuinka kurjissa oloissa

tahaan, syököön mitä ilkeimpiä jätteitä tai nähköönpä vaikka nälkääkin, tämä ei häiritse kapitalistin hyvinvointia. Käsitteet *nälkä* ja *palkka* eivät ennen sopineet yhteen. Vapaa työmies voi siihen aikaan nähdä nälkää korkeintaan silloin, kun hän ei löytänyt työtä. Ken teki työtä, hänellä oli myöskin syömistä. Kapitalistisen tuotantotavan ansio on, että vastakohtat *nälkä* ja *palkka* ovat tehneet sovinnon keskenään ja *nälkäpalkka* on tullut päiväjärjestykseen, jopa yhdeksi yhteiskunnan tukipylvääksi.

2. Työpalkka.

Työpalkka ei voi kohota niin korkeaksi, että se tekisi liikkeen jatkamisen ja siitä elämisen kapitalistille mahdottomaksi. Sillä silloin olisi liikkeen lakkauttaminen hänelle edullisinta. Työntekijän palkka ei siis voi koskaan nousta yhtä suureksi, kuin hänen suorittamansa työn arvo. Siitä täytyy aina jäädä ylijäämä, yliarvo, sillä ainoastaan yliarvon toivo saa kapitalistin ostamaan työvoimaa. Työpalkka ei siis voi kapitalistisessa yhteiskunnassa koskaan kohota niin suureksi, että työntekijäin riistäminen loppuisi.

Tuo ylijäämä, yliarvo on suurempi, kuin yleensä otaksutaan. Se ei sisällä ainoastaan tehtailijan voittoa, vaan lisäksi paljon muuta, joka luetaan *tuotanto-* tai *myyntikustannuksiin*: maankoron (vuokran), perustamis-pääoman koron, korvauksen kauppiaille, joka myy teollisuudenharjoittajan tavaroita, verot j. n. e. Kaikki nämä menot korvaa työntekijän tuotteen arvon ja hänen palkkansa välinen ero. Tämän yliarvon täytyy siis olla

jotenkin suuren ennenkuin yritys „kannattaa“, eikä palkka siis voi nousta niin suureksi, että työmies saisi läheskään koko työnsä arvon. Kapitalistinen palkka-järjestelmä merkitsee kaikissa tapauksissa työntekijän riistämistä. Tätä riistämistä on mahdoton poistaa niin kauan kuin itse järjestelmä on vallalla. Ja sielläkin, missä palkat ovat korkeimmat, täytyy työntekijän riistämisen olla suuren.

Mutta palkka ei kohoakaan tuskin koskaan niin korkealle, kuin se voisi. Usein se sitävastoin lähestyy alimpaa astettaan. Tämän se saavuttaa silloin, kun se ei enää riitä edes tyydyttämään työntekijän välttämättömiä elämäntarpeita. Kun työntekijä ei enää ainoastaan näe nälkää palkkansa ääressä, vaan kun pikainen nälkäkuolema alkaa uhata häntä, niin silloin työnteko yleensä lakkaa.

Näiden äärimmäisten rajojen välissä palkka häilyy ylös ja alas. Kuta pienemmät työntekijäin tottumuksenumukaiset elämäntarpeet ovat, kuta suurempi työvoiman tarjonta on työmarkkinoilla ja kuta pienempi työntekijäin vastustuskyky on, sitä pienempi on palkka.

Yleensä täytyy palkan luonnollisesti olla niin suuren, että se pitää työntekijän työkykyisenä, tai paremmin sanoen sen täytyy olla niin suuren, että se voi taata kapitalistille niin paljon työvoimaa, kuin hän tarvitsee. Sen täytyy siis pysyä niin korkeana, että työntekijä voi ei ainoastaan itse pysyä työkykyisenä, vaan myöskin kasvattaa työkykyisiä lapsia.

Taloudellisessa kehityksessä ilmestyy kapitalistille vallan mieluisa taipumus alentamaan työntekijän elantokustannuksia, ja *siten myöskin alentamaan palkkoja.*

Työmies tarvitsi entisaikaan välttämättömästi taitoa ja voimaa. Käsityöläisen oppiaika oli sangen pitkä ja hänen kasvatuskustannuksensa siis jommoisetkin. Yhä laajemmalle ulottuva työjako ja koneitten kehitys tekevät nyt erityisen taitavuuden ja voiman tuotannossa yhä tarpeettommaksi. Siten voidaan käyttää oppineitten työvoiman asemasta oppimattomia, halvempia, ja voidaan myöskin käyttää miesten asemasta heikkoja naisia, jopa lapsiakin. Tämä taipumus astuu näkyviin jo kapitalistisessa käsiteollisuudessa, mutta vasta koneiden tultua käytäntöön tuotannon palveluksessa, alkoi suunnaton naisten ja aivan nuorten lasten riistäminen, noiden turvattomista turvattomimpain, jotka olivat kauhistuttavimman pahoinpitelyn ja nylkemisen alaisia. Tässä opimme tuntemaan uuden kauniin koneitten ominaisuuden, kun ne ovat kapitaalilin käsissä.

Palkkatyöläisen, joka ei kuulunut työnantajan perheeseen, tuli alkujaan saada niin paljon palkkaa, että se riitti ei ainoastaan hänen itsensä, vaan myöskin hänen perheensä elantokustannuksiin, jos mieli hänen kyetä lisäytymään ja jättämään työvoimansa perinnöksi. Ilman tätä perinnöksi jättämistä ei kapitalistien perillisillä olisi proletareja riistettävikseen. Mutta jos työntekijän vaimo ja lapsetkin aina aikaisimmista ikävuo-
sistaan alkaen kykenevät pitämään huolta itsestään, niin silloin voidaan miespuolisen työläisen palkka alentaa vaikkapa niinkin alas, että se parahiksi riittää hänen itsensä elantokustannuksiin, ilman että tämä toimenpide tekee työvoiman saamisen vaaranalaiseksi.

Naisten ja lasten työstä on lisäksi vielä sekin etu, etteivät he ole niin vastustuskykyisiä kuin miehet. Ja

kun hekin vedetään työntekijäin piiriin, niin karttuu työvoimain tarjonta työmarkkinoilla tavattomasti.

Naisten ja lasten työ ei siis ainoastaan alenna työntekijän elantokustannuksia, vaan se vähentää myöskin hänen vastustusvoimaansa ja lisää työvoiman tarjontaa: ja jokainen näistä asianhaaroista vaikuttaa työntekijän palkkojen alentumisen.

3. Köyhälistöperheen hajoaminen.

Naisten teollisuustyö merkitsee kapitalistisessa yhteiskunnassa myöskin työntekijän perhe-elämän täydellistä hävittämistä, korvaamatta sitä jollakin korkeammalla perhemuodolla. Kapitalistinen tuotantotapa ei tosin useimmassa tapauksessa hajoita työntekijän yksityistaloutta, mutta se ryöstää siltä kaikki valokohdat ja jättää jäljelle vain varjopuolet, ennen kaikkea voiman tuhlauksen ja naisen sulkemisen julkisen elämän ulkopuolelle. Vaikka vaimo työskenteleekin teollisuuden palveluksessa, niin ei hän nykyään suinkaan silti pääse vapaaksi taloustoimistaan, hän vain saa entisen taakkansa lisäksi uuden. Mutta kahta herraa ei voida palvella. Työmiehen taloudenpito joutuu rappiolle, jos hänen vaimonsa täytyy olla apuna ansaitsemassa. Nykyinen yhteiskunta asettaa yksityistalouden ja yksityisperheiden sijaan tosin jotakin, mutta vain kurjia täytteitä, *kansankyökkejä ja köyhäinkouluja*, jotka viskaavat alemmille luokille rikasten henkisen ja ruumiillisen ravinnon jätteet.

Sosialidemokratiaa syytetään siitä, että se muka tahtoo poistaa perheen. Me kyllä tiedämme, että jokaisella tuotantotavalla on erityinen talousmuotonsa, joka

vastaa erityistä perheen muotoa, emmekä me pidä nykyään vallitsevaa perhemuotoa viimeisenä, vaan odotamme, että uusi yhteiskuntamuoto kehittää uuden perhemuodonkin. Mutta onhan tällainen odottaminen toki aivan toista, kuin kaikkien perhesiteiden katkominen. Ne, jotka hävittävät perheen — eivätkä ainoastaan *tahdo* hävittää, vaan suorastaan hävittävät sen silmämme edessä — ne eivät ole sosialidemokrateja, vaan *kapitalisteja*. Monet orjainpitäjät riistivät muinoin miehen vaimolta, työkykyiset lapset vanhemmilta, mutta kapitalistit vievät voiton orjuuden kauheudeltakin, he riistävät rintalapsen äitiensä helmoista ja pakottavat heidät jättämään ne vieraisiin käsiin. Ja yhteiskunnalla, jossa sattuu tällaisia tapauksia sadottain ja tuhansittain joka päivä, yhteiskunnalla, joka on luonut erityiset vallanpitäjänsä suosimat „hyväntekeväisyys“-laitokset, joiden tulee helpottaa äidin eroa lapsestaan — tällaisella yhteiskunnalla on otsaa viskata meitä vastaan syytös, että me muka tahdomme hävittää perheen, koska olemme vakuutetut siitä, että taloudenpidossa esiintyvät työt tulevat edelleenkin kuten tähänkin saakka yhä enemmän muuttumaan erityisiksi ammateiksi, ja että taloudenpito ja perhe-elämä siten muodostuvat toisenlaisiksi.

4. Prostitutsioni.

Käsi kädessä edellisen syytöksen kanssa perhe-elämän hävittämistä käy myöskin se soimaus, että me muka vaatisimme *vapaata rakkautta*. Tämä syytös on yhtä valheellinen kuin edellinenkin. Me päinvastoin väitämme, että sosialistisessa yhteiskunnassa tulee jokai-

sen aviosopimuksen perustukseksi kaiken naisten yhteyden, kaiken sukupuolipakon ja irstaisuuden täysi vastakohta, ihanteellinen rakkaus, ja että tämä rakkaus vasta sel-laisessa yhteiskunnassa voi tulla yleiseksi. Mutta kuinka on sitävastoin nykyisessä yhteiskunnassa? Tähän saakka ahtaaseen taloudenpitonsa piiriin suljetut naiset, jotka yleensä vain hämäästi käsittävät julkista elämää ja yhteenliittymisen voimaa, ovat niin vastustuskyvyttömiä, että kapitalistinen työnantaja uskaltaa jatkuvasti maksaa heille palkkoja, jotka eivät riitä heidän ylläpitoonsa, ja pakottaa heidät siten *prostitutsioniin*. Naisten teollisuustyön lisääntyessä lisääytyy prostitutsionikin kaikkialla. Jumalanpelon ja hyvien tapojen valtiossa on kokonaisia „kukoistavia“ teollisuushaaroja, joissa työskentelevät naiset ovat niin huonosti palkattuja, että heidän täytyy kuolla nälkään, elleivät antaudu prostitueraatuiksi. Ja työnantajat selittävät, että heidän kilpailukykinsä perustuu juuri näihin alhaisiin palkkoihin, niihin perustuu koko heidän teollisuutensa „kukoistus“. Korkeammat palkat hävittäisivät sen kokonaan.

Prostitutsioni on yhtä vanha kuin köyhän ja rikkaan välinen vastakohta. Mutta ennen muodostivat prostitueraatut väliasteen kerjäläisten ja varkaiden välillä, olivat loisina, jotka yhteiskunta kyllä voi suvaita, mutta joiden häviäminenkään ei saattanut sen pysymistä minkäänlaiseen vaaraan. Nykyjään eivät ole ainoastaan tällaiset ryysyköyhälistölläiset, vaan työtä tekevät naisenkin pakotetut uhraamaan ruumiinsa rahasta. Tämä uhraaminen on nykyjään muuttunut teollisuuden kehityksen perustukseksi. *Kapitalistisen* tuotantotavan vallitessa muodostuu *prostitutsioni yhdeksi yhteiskun-*

nan tukipyylvääksi. Nykyisen yhteiskunnan puoltajat harjoittavat itse sitä, mistä he meitä syyttävät. Luonnollisesti pitävät he ainoastaan *köyhälistön* naisia yhteisinä. Ja niin syvälle on tämä kurjuus juurtunut nykyiseen yhteiskuntaan, että sen puolustajat selittävät yleisesti prostitutsionin *välttämättömäksi*. He eivät voi kuvitella, että köyhälistön poistaminen on sama kuin prostitutsionin poistaminen, koska he yleensä eivät voi kuvitellakkaan yhteiskuntaa ilman prostitutsionia.

Nykyinen vapaa rakkaus on ylempien yhteiskuntakerrosten keksintö, eikä köyhälistön. Sekin on yksi köyhälistön riistämiskeino. Se ei ole sosialismia, vaan sen vastakohta.

5. Teollisuuden varajoukko.

Naisten- ja lastentyö teollisuuden palveluksessa on, kuten olemme nähneet, tullut kapitalistien käsissä mitä vaikuttavimmaksi työpalkkojen alentamiskeinoksi.

Mutta aika-ajoin vaikuttaa eräs toinenkin keino yhtä valtavasti: työmiesten hankkiminen sellaisista takapajulle jääneistä seuduista, joiden asukkailla on vielä pienet tarpeet tyydytettävänä, mutta jotka sensijaan omistavat työvoiman, mitä ei tehdasjärjestelmä vielä ole murtanut. Suurliikkeen ja varsinkin koneiden kehitys vaikuttaa, että näitä harjaantumattomia työntekijöitä voidaan käyttää tottuneiden asemasta, ja että niitä voidaan halvalla ja nopeasti hankkia saataville. Kulku-neuvojan kehitys käy käsikädessä tuotannon kehityksen kanssa: joukkotuotantoa vastaa joukkokuljetus, ei ainoas-

taan *tavaroiden* vaan *henkilöidenkin*. Höyrylaivat ja rautatiet, nuo ylistetyt kulttuurin kannattajat, eivät kuljeta ainoastaan kiväärejä, viinaa ja kuppatauteja raakalaisille, vaan ne tuovat myös raakalaisia ja heidän kanssansa raakuutta meille. Maatyömiehiä virtaa kaupunkeihin aina vain yhä suuremmassa määrässä. Ja yhä laajemmilta aloilta vetäytyvät nuo vähävaativaiset, sitkeät, vastustukseen kykenemättömät joukot saataviin. Slaavilaisia, ruotsalaisia ja italialaisia tulee palkkojen polkijoiksi Saksaan; saksalaisia, belgialaisia ja italialaisia Ranskaan; slaavilaisia, saksalaisia, italialaisia irlantilaisiä, ja ruotsalaisia Englantiin ja Yhdysvaltoihin, kiinalaisia Amerikkaan ja Australiaan, ehkäpä ennen pitkää Europaankin. Saksalaisilla laivoilla anastavat kiinalaiset ja neekerit jo valko-ihoisten työntekijäin paikkoja.

Nämä muukalaiset työntekijät ovat osaksi omaisuutensa kadottaneita, pientilallisia ja pikkuporvareita, jotka kapitalistinen tuotantotapa on saattanut häviöön, karkottanut mailta ja mannuilta; ja joilta se ei ole ryöstänyt ainoastaan kotia, vaan kotimaankin. Katsottakoon vain noita lukemattomia siirtolaisjoukkoja ja kysyttäköön, sosialidemokratiako heidät on isänmaattomiksi tehnyt, sosialidemokratiako isänmaattomuutta kasvattaa?

Riistämällä pientilallisilta ja pikkuporvareilta omaisuuden, hankkimalla työntekijäjoukkoja kaukaisista maista, kehittämällä naisten ja lasten työtä, lyhentämällä oppiaikaa ainoastaan harjoitusajaksi, kykenee kapitalistinen tuotantotapa suunnattomasti kartuttamaan käytettävinä olevia työvoimia. Ja käsi kädessä tämän kanssa lisäytyy ihmistyön tuottavaisuuskin teknillisten

parannusten ja täydennysten alituisen kehityksen seurauksena. Eikä tässä kyllin, vaan kapitalistinen riistäminen kehittää yksityisenkin työvoiman käyttämisen äärimmäisyyksiin, osaksi jatkamalla työaika, ja osaksi myöskin, varsinkin siellä, missä lainsäädäntö tai työväenjärjestöt ovat tehneet edellisen keinon mahdottomaksi, siten, että työntekijältä vaaditaan suurempaa jännitystä.

Ja samaan aikaan vähentävät koneet työvoiman tarvetta. Jokainen kone säästää työvoimaa — ellei se tätä tekisi, niin se olisi tarkoitukseton. Käsityön vaihtuminen konetyöhön on jokaisella teollisuuden alalla tuottanut mitä suurimpia kärsimyksiä niille työntekijöille, joita se on kohdannut, sillä he, olkootpa sitte käsityöläisiä tai teollisuuden palveluksessa olevia, ovat tulleet tarpeettomiksi ja menettäneet paikkansa. Työntekijät huomasivatkin ensiksi vain tämän puolen koneitten vaikutuksesta. Lukuisat viime vuosisadan ensi kymmenillä puhjenneet kapinat todistavat sitä kärsimyksien paljoutta, jonka konetyön käytäntöön ottaminen tuotti käsityöntekijöille, osottavat, mitä mullistuksia ja toivotto muutta se toi mukanaan. Koneiden käytäntöön ottaminen samoin kun niiden jokainen myöhempi parannuskin ovat *yksityisille työntekijäkerroksille* aina turmioksi: erityisissä tapauksissa voivat tosin toiset työntekijäjoukot — kuten esim. koneiden valmistuksessa työskentelevät — voittaa tästä muutoksesta. Mutta en usko, että tämä tieto paljonkaan lohduttaa niitä, joita nälkäkuolema uhkaa.

Jokaisen käytäntöön tulevan uuden koneen avulla voi pienempi työntekijäjoukko valmistaa saman määrän kuin ennen, tai jos työntekijöitä käytetään entinen määrä,

tulee valmistus entistä suuremmaksi. Jos mieli siis jossakin maassa toimivain työntekijäin lukumäärän pysyä entisellään koneiden yhä kehittyessä, niin täytyy *tuotteiden myyntialan, markkinain laajeta* samassa määrässä, kuin työntekijäin tuotantokyky kasvaa. Mutta kun taloudellinen kehitys samaan aikaan kohottaa työntekijäin työkykyä ja nopeasti kartuttaa käytettävissä olevain työvoimain määrää — jopa paljoa nopeammin, kuin väestön kokonaislisääntyminen — niin markkinain täytyisi, jos mieli estää työttömyyttä, *laajentua vielä paljoa nopeammin*, kuin mitä koneiden laajentama työntekijäin tuotantokyky vaatii.

Niin nopeaa markkinain laajentumista on kapitalistisen suurteollisuuden vallitessa, tuskin koskaan tapahtunut, ei ainakaan milloinkaan pitemmäksi ajaksi jollakin vähänkään laajemmalla kapitalistisen teollisuuden alalla. *Työttömyys on siis kapitalistisen suurteollisuuden synnyttämä pysyvä ilmiö, joka eroamattomasti liittyy tähän teollisuustapaan.* Parhainakin aikoina, kun markkinat äkkiä suuresti laajenevat ja liike käy mainiosti, ei teollisuus kykene antamaan työtä kaikille työttömille; ja huonojen aikojen vallitessa, liikepulan sattuessa työttömäin luku kasvaa suunnattomasti. Heistä ja tarpeettomain pikkuliiketten työntekijöistä muodostuu kokonainen armeija — *teollisuuden reserviarmeija*, kuten Marx on sitä kutsunut, työvoimien armeija, joka on aina pääoman käytettävissä ja josta se aina voi hankkia uusia varajoukkoja, jos taistelu alkaa teollisuusalalla käydä kuumaksi.

Tämä varajoukko on kapitalistille korvaamattoman tärkeä. Siitä hän saa tehokkaimman aseensa pitääkseen

työtätekeviä joukkoja aisoissa ja saadakseen heidät myöntyviksi. Sitte kun toisten liikatyö on saanut toiset työttömiksi, tulee näiden jälkimäisten työttömyys välikappaleeksi, jonka avulla edellisten liikatyötä ylläpidetään ja lisätään. Sanottakoonpa vielä sitte, ettei kaikki ole tässä maailmassa parhaimmalla tavalla järjestetty!

Vaikka teollisuuden varajoukon koko riippuukin liike-elämän kallistumisesta puoleen tai toiseen, niin on siinä kuitenkin yleensä huomattavissa *taipumus suurenemaan*. Sillä teknilliset uudistukset tapahtuvat yhä nopeammin, käsittävät yhä laajempia aloja; markkinain laajenemiselle taas ilmestyy yhä useampia rajoja. Palaamme tähän seikkaan vielä toisten asiain yhteydessä. Tässä on kylliksi, että olemme siihen viitanneet.

Mutta mitä työttömyys merkitsee? Se ei merkitse ainoastaan niiden hätää ja kurjuutta, joita se kohtaa, ei ainoastaan lisäytyvää työntekijäin orjuuttamista ja riistämistä, vaan se merkitsee myös *koko työväenluokan elämisen epävarmuutta*.

Mitä seurauksia ennen vallinneista riistämistavoista lienee riistetyille ollutkin, oli niillä yksi hyvä puolikin, heidän elämisensä oli turvattu. Sekä henki- että maaorjien ylläpito oli taattu, ainakin niin kauan, kuin heidän herransa itse pysyi pystyssä. Ainoastaan hänen häviönsä voi riistää heiltä elämisehdot.

Mikä kurjuus, mitkä kärsimykset aika-ajoin lienevätkin kansoja kohdanneet edellisten tuotantotapojen vallitessa, eivät ne olleet tuotannon, vaan tuotantoa kohdanneiden *häiriöiden*, kuten kadon, kulkutautien, tulvien, sotien, y. m. s. seurauksia.

Nykyjään ei riistäjään ja riistettävään elämä ole toisistaan riippuva. Työmies voi joka hetki tulla vaimoineen ja lapsineen heitetyksi kadulle ja nälkäkuoleman saaliiksi, eikä tämä vähimmässäkään määrässä muuta riistäjän oloja, jonka hän on rikkaaksi tehnyt.

Ja työttömyyden kurjuus johtuu nykyjään ainoastaan harvoissa poikkeustapauksissa ylivoimaisten, ulkoa tulevien vaikuttimien synnyttämistä tuotantoa kohdanneista häiriöistä. Se on päinvastoin itse tuotannon kehityksen välttämätön seuraus. Ulkonaiset tuotantoa kohtaavat häiriöt nykyjään usein lisäävät työnteontilaisuutta, eivätkä vähennä: muistettakoon v. 1870 sodan seurauksia Saksan ja Ranskan taloudellisessa elämässä sodan jälkeisinä vuosina.

Pikkutuotannon vallitessa ansaitsi työntekijä omassa liikkeessään sitä enemmän, mitä ahkerampi hän oli. Laiskuus sitävastoin saattoi hänet perikatoon, teki hänet työttömäksi. Nykyjään tulee työttömyys sitä suuremaksi, kuta enemmän, kuta kauemmin työntekijät tekevät työtä. Työntekijä saattaa omalla työllään itsensä työttömäksi. Kapitalistinen suurtuotanto on muuttanut päinvastaiseksi sen pikkutuotannon maailmasta saadun periaatteen, että työmiehen ahkeruus luo hänen onnensa, samoin kuin se on muuttanut niin monta muuta senaikuista periaatetta. Niinpä on vääntynyt valheeksi sekin, että jokainen, joka tahtoo tehdä työtä, pysyy leivässä, vaikka monet poroporvarit vieläkin sitä vatkuttavat vastustaessaan työmiesten pyyteitä.

Yhtä vähän kuin omaisuus, yhtä vähän voi työvoiman omistaminen nykyjään luoda varmaa turvaa hätää ja kurjuutta vastaan. Samoin kuin *vararikon*

peikko alituisesti uhkaa pienitilallista ja pikkukäsityöläistä, samoin uhkaa *työttömyyden* peikko alituisesti palkkatyömiestä.

Tämä alituinen epävarmuus on nykyisen tuotantotavan rasittavin, mutta myöskin kiihottavin epäkohta. Se katkeroittaa syvimmin mieliä, hävittää perusteellisesti kaikki konservativiset, vanhoilliset taipumukset. Tuo ikuinen oman aseman epävarmuus järkyttää uskon olevien olojen varmuuteen ja hävittää niiden säilyttämistä tarkoittavan harrastuksen. Eikä se, jota olevat olot pitävät alituudessa pelossa, tunne kammoa uusia oloja kohtaan.

Kapitalistinen tuotantotapa tuottaa köyhälistölle liikatyötä, työttömyyttä, hajoittaa perheen ja pitää samalla huolen siitä, että köyhälistönomainen tila leviää yhä laajempiin piireihin ja ilmeisesti tulee suurten kansajoukkojen tilaksi.

6. Köyhälistön alituinen kasvaminen. Kauppias- ja „sivistynyt“ köyhälistö.

Suurteollisuuden alituisen leviämisen kautta saa kapitalistinen tuotantotapa aikaan sen, että köyhälistönomainen tila tulemistaan tulee kansan yleiseksi tilaksi. Samaan suuntaan se vaikuttaa myöskin sen kautta, että suurteollisuuden palkkatyömiesten tila määrää muilla aloilla työskentelevien palkkatyömiesten tilan. Suurteollisuus mullistaa näidenkin työ- ja elämisehdot; ne edut, joita näillä työmiehillä ehkä on ollut kapitalistisen teollisuuden työntekijäin rinnalla, muuttuvat nyt viimeainittujen vaikutuksesta yhtä useiksi varjopuoliksi.

Missä esim. käsityöläistyömies vielä nykyään asuu ja syö mestarin luona, saa hän asua ja syödä huonommin, kuin palkkatyömies, joka pitää oman taloutensa. Pitkä oppiaika esti muinoin liiallista tulvaamista käsityön alalle; nykyään täyttää oppipoikajärjestelmä käsityöläisalan halvoilla työvoimilla ja tekee täysikasvuiset työntekijät leivättömiksi.

Mikä pikkutuotannon vallitessa oli järkevää ja hyödyllistä, se on kapitalistisen tuotantotavan vallitessa muuttunut tällä kuten muillakin aloilla mielettömyydeksi ja vitsaukseksi.

Kun ammatinharjoittajat pyrkivät elvyttämään vanhaa ammattikuntalaitosta, koettavat he täten vanhoja muotoja uudistamalla saada käsiinsä uusia työntekijänsä riistämiskeinoja. He tahtovat pelastaa itsensä suohon uppoamasta siten, että he asettavat allensa joitakuuta köyhälistöläisruumiita. Ja herrat äkämystyvät kovasti, jos ei köyhälistö voi innostua tällä tavalla edes hiukan viivyttämään pikkuliiketten välttämätöntä perikatoa.

Kaupan alalla on kehitys samanlainen kuin käsityönkin. Suurliikkeet alkavat välikaupankin alalla tunkea pieniä syrjään. Pikkukauppojen luvun ei suinkaan silti tarvitse vähetä. Se päinvastoin lisääntyy. Välikauppa on vararikkoon joutuneiden pikkuporvarikunnan jäsenten viimeinen turva*). Välikaupan rajoittaminen

*) Saksassa toimi v. 1882 jokaisesta tuhannesta työntekijästä:

Liikkeissä joissa on	Teollisuus alalla		Kaupan ja kulkuneuvojen (myös ravintolain) alalla	
	1882	1895	1882	1895
1 - 5 työntekijää	551	399	757	697
6 - 50 "	186	238	202	243
yli 50 "	263	363	41	60

— esim. ahdistamalla kulkukauppaa — merkitsee vain sitä, että näiltä henkilöiltä riistetään maaperä tykkään jalkojen alta ja he sysätään ryysyköyhälistöön, heistä tehdään kerjäläisiä, maankulkureita, kuritushuonekokeilaita: tosiaankin eriskummallinen yhteiskunnallinen parannusyritys!

Suurliiketten kehityksen vaikutus ei ilmesty välikaupan alalla pikkuliiketten lukumäärän *vähennemisessä*, vaan niiden *rappiolle joutumisessa*. Itsenäisen pikkukauppiaan asema tulee yhä epävarmemmaksi, köyhälistönomaisemmaksi. Ja sen ohella lisääntyy suurliiketten palveluksessa olevain luku, noiden todellisten proletarein, jotka eivät voi koskaan toivoa pääsevänsä itsenäiseksi; lisääntyy lasten ja naisten työ ja sen seuralaisena prostitution; lisääntyy liikatyö, työttömyys ja palkkojen polkeminen tälläkin taloudellisen elämän alalla. Kauppialalla palvelevan asema lähestyy lähestymistään teollisuusproletarin asemaa. Se eroaa siitä melkein yksinomaan vain sen kautta, että kauppias-proletarin täytyy ylläpitää korkeamman elämänaseman *ulkokuorta* ja sitä varten tehdä uhrauksia, joita teollisuusproletari ei tunne.

Sen lisäksi alkaa vielä kehittyä eräs uusi köyhälistöluokka, *„sivistynyt köyhälistö“*. Olla sivistynyt on nykyisen tuotantotavan aikana tullut erityiseksi ammattiksi. Tiedon ala on äärettömästi laajennut ja laajenee päivä päivältä. Ja kapitalistinen yhteiskunta tarvitsee

Tästä näkyy, että pikkuliikkeitä on kaupan ja ravintolanpitoalalla enemmän kuin teollisuuden ja että ne vähenevät suhteellisesti hitaammin. Absoluuttisesti lisääntyvät pikkuliikkeet nopeasti kaupan ja ravintolanpitoalalla. Niiden henkilöluku kasvoi v. 1882—1895 1,013,981:stä 1,509,453:een.

samoin kuin kapitalistinen valtiokin yhä enemmän tieteen ja taiteen taitajoina ohjaamaan yrityksiään ja alistamaan luonnonvoimia joko tuotannon tai hävityksen palvelukseen, tai tarvitaan heitä, jotta yhä lisääntyviä rikkauksia voitaisiin käyttää mitä ylellisemmin. Mutta samoin kuin ei talonpojalla eikä käsityöläisellä, köyhälistöstä puhumattakaan, ole aikaa ruveta harjoittamaan tieteitä ja taiteita, samoin ei sitä myöskään ole kauppialla, tehtailijalla, pankiirilla, pörssikeinottelijalla eikä suurtilallisella. Heidän liikkeensä ja huvituksensa vievät heidät kokonaan. Nykyisessä yhteiskunnassa eivät riistäjät itse, eikä edes joku erityinen luokkakaan heistä ole tiedetten ja taidetten harjoittajina, kuten edellisten yhteiskuntamuotojen aikana. He jättävät tämän toimen erityiselle luokalle, jolle he maksavat siitä. Sivistys tulee tavaraksi.

Mutta se oli vielä muutamia vuosikymmeniä sitte harvinaista tavaraa. Kouluja oli vähän, ja lukeminen tuli kalliiksi. Talonpojat olivat enimmäkseen niin kurjassa asemassa, etteivät he voineet hankkia varoja lähettääkseen poikiaan ylempiin kouluihin. Käsityön ja kaupan alalla vallitsivat sitävastoin vielä kultaiset päivät, ken siellä oli, hän pysyi alallaan; ainoastaan erityinen lahjakkuus tai aivan erikoiset olot saivat kauppiaan tai käsityöläisen pojan antautumaan tieteiden tai taiteiden harjoittajaksi. Samalla kun virkamiehiä, teknikkoja, lääkäreitä, opettajia, taiteilijoita j. n. e. tarvittiin yhä enemmän, samalla oli näille aloille antautuvain määrä rajoittunut melkein yksinomaan näiden virkamiesten omiin jälkeläisiin.

„Sivistys“-tavaran hinta oli silloin korkea. Sen omistaminen tuotti ainakin niille, jotka käyttivät sitä käytännöllisiin tarkoituksiin, kuten asianajajille, virkamiehille, lääkäreille, professoreille y. m., enimmäkseen runsaan toimeentulon, tuottipa usein mainetta ja kunniaakin. Taiteilija, runoilija, filosofi olivat kuningasten seuralaisia. Hengen ylimystö tunsii itsensä syntyperän ja rahan ylimystöä mahtavamaksi. Sen ainoana huolena oli henkisen omaisuutensa kartuttaminen. Sivistyneet voivatkin sentähden olla ja olivatkin usein idealisteja. He olivat toisten luokkien ja näiden aineellisten harrastusten sekä ristiriitojen yläpuolella. Sivistys merkitsi valtaa, onnea ja elämän suloutta, mikäpä olikaan silloin luonnollisempaa, kuin johtopäätös, että kaikki ihmiset voidaan tehdä onnellisiksi ja herttaisiksi, luokkavastakohdat voidaan poistaa, ja kurjuus sekä alhaisuus karkoittaa maailmasta vain siten, että levitetään sivistystä?

Sen jälkeen on korkeampi koululaitos — ja tässä onkin puhe ainoastaan korkeammasta sivistyksestä — edistynyt tavattomasti. Oppilaitosten lukumäärä on suunnattomasti kasvanut. Ja vielä suuremmassa määrässä on kasvanut oppilasten luku. Kaupan ja teollisuuden pikkuliiketten kultaiset ajat ovat olleet ja menneet. Pikkuporvarilla ei ole enää muuta keinoa suojella lapsiaan vajoamasta köyhälistöön, kuin antaa heidän lukea, jos hän vain jollakin tavalla voi haalia kokoon siihen tarvittavat varat. Eikä hänen tarvitse pitää huolta ainoastaan *poikainsa* vaan myös *tyttäriensä* tulevaisuudesta. Sillä yhä laajemmalle kehittynyt työnjako muuttaa, kuten jo on mainittu, taloustoimia yhä enemmän ja enemmän erityisiksi ammattitöiksi ja vähentää vähentämis-

tään taloustöitä, joten avioliitot, joissa vaimo ei ole muuta kun emäntä, alkavat käydä yhä harvinaisemmaksi ylellisyydeksi. Pikkuporvaristo köyhtyy, kuten olemme nähneet, samaan aikaan köyhtymistään, joten sen on yhä vaikeampi hankkia itselleen tätä ylellisyyttä. Yhä suuremmaksi tulee naimattomain luku, yhä suuremmaksi niiden perheiden luku, joissa vaimojen ja tyttöjen täytyy tehdä työtä ansaitaksensa. Siten kasvaakin naisten työ kasvamistaan ei ainoastaan suur- ja pikkuteollisuuden sekä välikaupan alalla, vaan myöskin valtion ja yksityisissä toimissa postissa, sananlennätinlaitoksissa, rautateillä, pankeissa sekä taiteen ja tieteen alalla. Ennakkoluulojen ja personallisten harrastusten äänekkäistä vastaväitöksistä huolimatta koteutuu naisten työ yhä enemmän mitä erilaisimmilla henkisen työn aloilla. Ei turhamielisyys, ei tungettelevaisuus eikä ylpeys, vaan taloudellisen kehityksen synnyttämä pakko ajaa naisen työskentelemään näillä kuten muillakin inhimillisen toiminnan aloilla. Vaikka miehet ovatkin voineet sulkea naisen kilpailusta muutamilla henkisen työn aloilla, jotka vielä ovat ammattikuntamaisesti järjestetyt, niin tunkeutuvat nämä sitä suuremmassa määrässä toisille aloille, jotka eivät ole suljetut, kuten esim. kirjallisuuden, maalaus- ja soittotaiteen alalle.

Kaiken tämän kehityksen seuraus on, että sivistyneiden luku on entiseen verraten suunnattomasti kasvanut. Mutta ne suotuisat seuraukset, joita idealistit odottivat lisäytyvästä sivistyksestä, ovat jääneet tulematta. Niin kauan kuin sivistys on tavaraa, merkitsee sivistyksen levittäminen tämän tavaran lisäämistä ja siten sen hinnan laskeutumista, siis sen omistajain aseman

huonontumista. Sivistyneiden luku on kasvanut siinä määrässä, että heitä on enemmän, kuin kapitalistit tai kapitalistinen valtio tarvitsee. Sivistyksen työntekijäin työmarkkinat ovat nykyään yhtä tulvillaan työvoimia kuin käsityönkin. Henkisen työn tekijöilläkin on jo *varajoukkonsa*, *työttömyys* on heidän piirissään yhtä vakinainen vieras, kuin teollisuustyöväestönkin. Niiden, jotka tahtovat saada valtion viran, täytyy odottaa vuosikausia, usein yli vuosikymmenen, ennenkuin saavat jonkun alemman huonopalkkaisen paikan. Toisten keskuudessa vaihtelee työttömyys ja liikatyö aivan samoin kuin käsityöläistenkin ja palkkojen polkeminen on päiväjärjestyksessä näiden kuten työväestönkin keskuudessa.

Sivistyksen työntekijäin luokka-asema huononee silmännähtävästi; muinoin puhuttiin hengen ylimystöstä, nyt puhutaan intelligenssin köyhälistöstä; ja pian erottaa tämän köyhälistön palkkatyöväestöstä vain yksi ainoa seikka: heidän *turha itserakkautensa*. Useimmat heistä luulevat vielä olevansa jotakin parempaa, kuin köyhälistöä, he lukevat itsensä yhä vieläkin porvarikuntaan kuuluviksi, mutta samoin kuin palvelija lukee itsensä herransa perheeseen. He eivät ole enää porvarikunnan henkisiä johtajia, vaan ovat alentuneet sen kynäsotureiksi. Onnen onginta rehottaa heidän keskuudessaan, heidän suurimpana huolenaan ei ole enään *kehitys*, vaan henkisen omaisuuden *rahaksi muutto*, ja eteenpäin pääsemisen pääkeinona on *oman minuutensa lokaan polkeminen*. Muutamat onnelliset voittoliput heidän elämänsä arpajaisissa sokaisevat heidät kuten pikku liikkeen harjoittajatkin; he eivät ota huomioon vastas-

saan olevia lukuisia tyhjiä arpoja ja myyvät sekä sie-lunsa että ruumiinsa, kun vaan on kysymyksessä paljas ensivoittojen mahdollisuuskään. *Oman vakaumuksensa myyminen ja rahojen naiminen* ovat meidän sivistyneit-temme enemmistön silmissä tulleet yhtä luonnollisiksi kuin välttämättömiksikin keinoiksi „onnensa luomisessa“. Tämmöisiksi on kapitalistinen tuotantotapa tehnyt idea-listit, tutkijat, ajattelijat ja haaveksijat!

Mutta tarjonta kasvaa liian suureksi, eikä yleensä itse sivistyksestä saada huutokaupassa silloinkaan paljoa, kun oma personallisuus annetaan mukana kaupassa. Sivistyneiden joukon vaipumista köyhälistöön ei enää voida estää.

Epävarmaa on vielä, johtaako tämä kehitys siihen, että sivistyneet liittyvät taistelevaan köyhälistöön jou-kossa vaiko vain yksitellen, kuten tähänkin saakka. Mutta yksi seikka on varma: sivistyneiden vajotessa köyhälistöön sulkeutuu köyhälistöön kuuluvilta viimei-nen tie omin käsin, yksiksensä pelastua köyhälistöstä, kohota korkeammaksi luokaksi.

Alunpitäen on jo mahdotonta, että palkkatyömies voisi ainakaan säännöllisten olojen vallitessa kohota kapitalistiksi. Hampurin arpajaisten voittoa tai rikasta setää Amerikassa eivät järkevät ihmiset voi ottaa lukuun tutkiessaan työtätekevän luokan asemaa. Mutta erittäin suotuisissa oloissa voipi kyllä siellä täällä joku parem-massa asemassa oleva työmies kovalla kieltäytymisellä saada niin paljon säästetyksi, että hän voi avata pienen käsityöliikkeen tai rihkamakaupan, tai että hän voi antaa jonkun poikansa lukea, tulla joksikin „parem-maksi“. Vaan olisi naurettavaa viitata työmiehille täl-

laisia mahdollisuuksia parantaakseen heidän omaa tai lastensa asemaa. Sillä tavallisissa oloissa voi työmies, jos hän lainkaan haluaa säästää, olla iloinen, saadessaan hyvinä aikoina niin paljon kokoon, ettei hän työttömyyden sattuessa jää aivan puille paljaille. Ja nykyään on työntekijän lohduttaminen tällä keinolla narri- maisempaa kuin ennen. Sillä taloudellinen kehitys ei ainoastaan tee työntekijän säästöjä yhä mahdottomammaksi, vaan se estää hänet tai hänen lapsensa pääsemästä ylös köyhälistöstä, vaikka hänen onnistuisikin säästää välttämättömistäkin. Sillä vaikka hän voisi- kin saada itsenäisen pikkuliikkeen, niin merkitsisi se vain syöksymistä toisesta kurjuudesta toiseen, josta hänen täytyy säännöllisesti ennen pitkää palata aikai- sempaan kurjuuteen; ostettuansa säästörahoillansa sen tiedon, että pikkutuotantoa on mahdoton pitää pys- tyssä.

Vielä vaikeampaa kuin itsenäisen pikkuliikkeen hankkiminen, jopa melkein toivotonta on nykyään köyhä- listöläisen yrittää antaa poikansa lukea. Jos otaksomme- kin että yritys onnistuisi, niin mitä hyödyttää köyhä- listöläispoikaa, joka ei voi odottaa tietojensa rahaksi- muuttamisen tilaisuutta ja jolla ei ole suosittelijoita, hänen korkeampi sivistyksensä nykyään, jolloin tuhan- sien juristien täytyy vuosikausia varttoa vuoroaan pääs- täkseen valtion palvelukseen, jolloin teknikkoja, kemis- tejä, kauppakoulun käyneitä juoksentelee sadottain pai- kattomina?

Mihinkä köyhälistö nykyään kääntyneekin, kaik- kialla on sitä vastassa köyhälistönomaiset elämis- ja työehdot. Köyhälistöisyys valtaa valtaamistaan koko

yhteiskunnan; kansan varsinaiset joukot ovat jo nykyään vajonneet kaikissa sivistysmaissa köyhälistön kannalle. Yksityiseltä köyhälistön jäseneltä on kadonnut kaikki mahdollisuus päästä omin käsin, omin voimin ylös suosta, johon nykyinen tuotantotapa on hänet syössyt. Hän voi siitä nousta ainoastaan siten, että koko se luokka nousee, johon hän kuuluu.

puolesta: kassan varojen koulutusta työväen
 vakuutuslaitos ja vakuutuslaitos kunnalle
 Yhteisöä koskivat kassat on kassan puolesta
 maksuttomasti annettu ja on kassan puolesta
 joiden myymien tuotteiden on ollut kassan
 ja sitä kautta kassan puolesta annettu
 maksuttomasti kassan puolesta.

III. Kapitalistiluokka.

III. Kapitalistinen luokka.

1. Kauppa ja luotto.

Olemme nähneet, että kansan suuret joukot kapitalistista tuotantotapaa harjoittavissa maissa muuttuvat muuttumistaan proletareiksi, työntekijöiksi, joilla ei ole tuotannonvälikappaleita eivätkä siis voi itsekseen harjoittaa minkäänlaista tuotantoa, vaan joiden täytyy myydä ainoa omaisuutensa, mikä heillä vielä on jäljellä, *työvoimansa*, elleivät tahdo nääntyä nälkään. Useimmat talonpojat ja pikkuliikkeen harjoittajat kuuluvat itse asiassa jo köyhälistöön. Se, mikä heidät erottaa köyhälistöstä, heidän omaisuutensa, on enää vain ohut esirippu, joka paremmin sopii peittämään kuin poistamaan heidän riistämistänsä ja riippuvaisuuttansa, esirippu, jonka jokainen vahvempi ilmavirta kohottaa ja siirtää pois.

Toisella puolella näemme pienen omistavain joukon, kapitalistit ja suurtilalliset, jotka yksinään pitävät hallussaan tärkeimmät tuotannonvälineet, tärkeimmät koko kansan elinehdot, ja jotka tämän yksinomistuksen nojalla voivat tehdä ja tekevät omistamattomat valtansa alaisiksi ja riistettäväkseen.

Samalla kun kansan enemmistö vaipuu yhä syvemmälle hätään ja kurjuuteen, samalla tämä pieni kapitalistija suurtilallisryhmä sekä heistä riippuvat kuokkavieraat anastavat yksinään omikseen kaikki ne suunnattomat edut, jotka ovat nykyisen kehityksen, ennen kaikkea

luonnontiedetten edistyksen ja käytännöllisen sovittelun tuloksina.

Katsokaamme nyt lähemmin tätä valittujen pientä joukkoa, tarkastakaamme sitä tehtävää, joka heillä on suoritettavana taloudellisen elämän alalla, ja niitä seurauksia, joita tästä on yhteiskunnalle.

Olemme jo oppineet tuntemaan ne kolme eri lajia, joihin kapitaali jakautuu: *kauppakapitaali*, *koronkiskomiskapitaali*, ja *teollisuuskapitaali*. Viimemainittu kapitaalilaji on nuorin, tuskin yhtä monen *vuosisadan* kuin molemmat edelliset *vuosituhansien* vanha. Mutta nuorin veli on kasvanut nopeammin, paljoa nopeammin kuin vanhemmat veljet, siitä on tullut jättiläinen, joka on laskenut heidät ikeensä alle ja pakottanut heidät palvelijoihseen.

Pikkutuotanto täydellisessä (klassillisessa) muodossaan ei välttämättömästi tarvitse kauppaa apulaisekseen. Talonpoika kuten käsityöläinenkin voivat ostaa tuotannonvälineet, jos heidän täytyy niitä ostaa, suorastaan valmistajalta, ja he voivat myydä tuotteensa suorastaan niiden käyttäjille. Kauppa on tällä taloudellisen kehityksen asteella pääasiallisesti ylellisyyden palveluksessa, mutta se ei ole tuotannolle kokonaisuudessaan, siis yhteiskunnan säilymiselle välttämätön.

Kapitalistisen tuotannon perustuksena sitävastoin on, kuten olemme nähneet, jo alunpitäen kauppa. Samoin tarvitsee kauppa määrättyllä asteella toiselta puolelta kapitalistista tuotantoa, voidakseen edelleen kehittyä. Kuta laajemmalle kapitalistinen tuotanto leviää, kuta suuremmassa määrässä se tulee vallitsevaksi, sitä välttämättömämpi on koko taloudelliselle elämälle kaupan

menestyminen. Nykyjään se ei enää palvele ainoastaan ylellisyyttä, loistoa. Kapitalistisen maan koko tuotanto jopa koko asujamiston ruokkiminenkin riippuu nykyjään siitä, että kauppa saa häiritsemättä kulkea ratojaan. Tässä onkin yksi niistä syistä, jotka vaikuttavat, että maailmansota tulee nykyjään paljoo turmiollisemmaksi, kuin muinoin. Sota aiheuttaa kaupan seisahduksen, ja se taas merkitsee nykyjään tuotannon ja koko taloudellisen elämän pysähtymistä, merkitsee taloudellista perikatoa, joka ulottuu laveammalle ja on yhtä vahingollinen, kuin hävitykset sotänäyttämöllä.

Yhtä tärkeä kuin kaupan kehitys, on *koronkiskomisen* kehityskin kapitalistiselle tuotantotavalle. Koronkiskuri oli pikkutuotannon vallitessa loiskasvi, joka käytti hyväkseen toisten hädänalaista asemaa tai kevytmielisyyttä, imeäksensä heidät kuiviin. Rahat, joita hän toisille lainasi, käytettiin säännöllisesti — ja sääntönä oli, että jokaisella tavaran valmistajalla oli omat tuotannonvälikappaleet — ainoastaan sellaisiin kulunkeihin, jotka eivät tarkoittaneet tuotantoa. Jos esim. aatelismies lainasi rahoja, niin hän käytti ne ilonpitoon, talonpoika taasen lainasi maksaakseen rahallisia menoja tai oikeudenkäyntikustannuksiansa. Lainaamista korkoa vastaan pidettiin sentähden epäsiiveillisenä tekona, jota yleensä paheksuttiin.

Aivan toisin on kapitalistisen tuotantotavan alalla. Raha on nykyjään välikappaleena kapitalistista liikettä perustettaessa, työvoimia ostettaessa ja riistettäessä. Jos työnantaja nykyjään lainaa rahoja perustaakseen uuden liikkeen tai laajentaakseen entistä, niin ei hänen silti tarvitse — luonnollisesti otaksuen, että yritys menestyy

— kuluttaa tämän rahasumman korkoihin niitä tuloja, joita hänellä on siihen saakka ollut. Lainattu raha päinvastoin auttaa häntä riistämään voittoa työvoimista, siis lisäämään tulojansa, vieläpä paljoa suuremmassa määrässä, kuin lainasumman korko. Koronkiskominen kadottaa nyt alkuperäisen luonteensa. Sen aikaisempi tehtävä, hätääntyneiden ja kevytmielisten nylkeminen, väistyy yhä enemmän syrjään uuden tehtävän, kapitalistisen tuotannon „hedelmöittämisen“ tieltä. Tämän kautta tuotannon kehitys voi käydä vielä paljoa nopeammin, kuin silloin, kun siihen tarkoitukseen käytetään ainoastaan se kapitaali, joka kokoontuu teollisuutta-harjoittavan kapitalistin kassakaappiin. Koronkiskurin inhottavaisuus lakkaa, hänestä tulee moitteeton mies ja hän saa uuden, sointuvan nimenkin: *lainan, kreditin antaja*.

Samalla on korkoakasvavan kapitaalin liikunnan pääsuunta muuttunut. Ne rahat, joita koronkiskurikapitalistit kasasivat kassakistuihinsa, virtasivat sieltä tuhansia kanavia myöten ei-kapitalisteille. Nykyjään on koronkiskomis pääoman kassakistut — krediittilaitokset — päinvastoin tulleet säiliöiksi, joihin ei-kapitalistien rahat virtaavat tuhansia kanavia myöten ja joista ne johdetaan kapitalistien käytettäväksi. Luotto on nykyjään kuten muinoinkin keino, jonka avulla ei-kapitalistit — sekä omistavat että omistamattomat — saadaan kapitaalin verollisiksi. Mutta siitä on tämän ohella kehittynyt nykyjään mahtava keino muuttamaan kapitaaliksi ne varat, jotka ovat ei-kapitalistien eri luokkain käsissä, alkaen katoollisen kirkon ja vanhan aatelin äärettömistä rikkauksista aina palvelustytön ja päiväpalkkalaisen

pieniin säästöihin saakka. Näiden varojen muuttuminen kapitaaliksi merkitsee niiden muuttumista toisen luokan riistännön ja toisen luokan häviön välikappaleiksi. Nykyisiä krediittilaitoksia, kuten säästöpankkeja j. m. s. ylistellään, koska ne muuttavat palkkatyömiesten, käsityöläisten ja talonpoikain säästämät rovot kapitaaliksi ja heidät siis „kapitalisteiksi“, kuten nykyisen yhteiskuntajärjestyksen puolustajat väittävät. Mutta tämä ei kapitalistien rahojen kerääminen ei tarkoita mitään muuta kuin uusien pääomien hankkimista kapitalisteille ja siis kapitalistisen tuotantotavan kehityksen jouduttamista. Ja me olemme nähneet, mitä seurauksia tästä on palkkatyöväestölle, talonpojille ja käsityöläisille.

Samalla kuin nykyiset krediittilaitokset pitävät toiselta puolelta huolta siitä, että eri luokkiin kuuluvain ei-kapitalistien kaikki omaisuus tulee pääomaksi, joka asetetaan kapitalistiluokan käytettäväksi, samalla ne pitävät toiselta puolelta huolta siitä, että kapitalistiluokan pääomat tulevat käytetyiksi paremmin kuin ennen. Ne ovat kaikkien niiden yksityisten kapitalistien rahojen säiliönä, joita kapitalisti ei sillä haavaa voi käyttää liikkeessään, ja siten nämä rahat, jotka muutoin olisivat maanneet „kuolleina“, ovat toisten kapitalistien saatavissa, jotka niitä tarvitsevat. Krediittilaitosten välityksellä voidaan myöskin muuttaa tavaroita rahaksi, ennenkuin ne ovat myytyt, ja siten lyhentää tavarain myynnin kiertoaikaa, siis myöskin vähentää sen kapitaalimäärää, joka nykyään on tarpeen jonkun liikkeen hoidosa.

Kapitalistiluokan käytettävänä olevan pääoman määrä ja vaikutusvoima lisääntyy täten tuntuvasti. Sentähden

onkin luotto nykyisen kapitalistisen tuotannon mahtavimpia vipusimia. Se on koneiden korkean kehityksen ja teollisuuden varajoukon karttumisen ohella eräänä pääsyynä nykyisen tuotantotavan pikavoimaan, jonka avulla teollisuus voi vähäpätöisestäkin syystä kohota korkeaan ja laajaan kehitykseen.

Mutta luotto, krediitti on paljon arempi kaikille häiriöille kuin kauppa. Ja jokainen järkytys, jonka alaiseksi se joutuu, leviää koko taloudelliseen elämään.

Monet taloustieteilijät ovat pitäneet luottoa keinona, jonka avulla varattomat tai vähävaraiset voivat tulla kapitalisteiksi. Mutta luotto nojautuu, kuten jo nimikin ilmaisee, siihen, missä määrässä lainanantaja luottaa lainanottajaan. Kuta enempi omaisuutta lainanottajalla on, sitä suurempi on hänen tarjoamansa vakuus, sitä suurempi se luotto, jota hän nauttii. Krediittilaitos on siis ainoastaan keino, jonka kautta kapitalistit saavat kapitaalia käytettäväkseen enemmän kuin heillä on. Se suurentaa kapitalistin valtaa ja jyrkentää yhteiskunnallisia vastakohtia, eikä suinkaan lievennä niitä.

Krediittijärjestelmä ei siis ainoastaan kehitä kapitalistista tuotantoa nopeammaksi ja tee sitä kykeneväksi käyttämään hyväksensä kaikkia suotuisia suhteita, vaan se myös jouduttaa pikkutuotannon häviötä ja muodostaa vihdoinkin koko nykyisen tuotantotavan liikemuodon yhä monimutkaisemmaksi ja häiriöille herkemmäksi, levittäen siten epävarmuuden tunteen kapitalistienkin piiriin ja saattaen sen maaperän, jolla he liikkuvat, yhä horjuvammaksi.

2. Työnjako ja kilpailu.

Samalla kun taloudellinen kehitys toisaalta saattaa kaupan ja luoton yhä läheisempään yhteyteen teollisuuden kanssa, samalla se vaikuttaa toisaalta, että ne eri toimet, joita kapitalistin on suoritettava taloudellisessa elämässä, muuttuvat yhä lisääntyvän työnjaon vaikutuksesta erityisiksi, toisistaan erotetuiksi yritysiksi ja laitoksiksi. Ennen eivät kauppiaan tehtävät rajoittuneet ainoastaan tavarain ostoon ja myyntiin, vaan hänen tuli myöskin haalia ne kokoon, säilyttää varastossaan ja kuletaa usein sängen kaukaisillekin markkinoille; hänen tuli lajitella tavarat, panna ne näytteille ja laittaa ne yksityisen ostajan saataviin. Nykyjään meillä ei ole ainoastaan tukku- ja vähittäiskauppiaan välistä työnjakoa, vaan sen lisäksi erityiset suuret liikkeet tavarain kuljettamista ja säilyttämistä varten. Ostaminen ja myyminen suurilla keskusmarkkinoilla, *pörseissä*, on muuttunut aivan erityiseksi toiminnaksi, joka on niin erillään kauppamiehen varsinaisesta toimesta, että siellä ei ainoastaan osteta ja myydä tavaroita, jotka vielä ovat hyvin kaukana, tai joita ei vielä edes ole tehtykään, vaan myöskin ostetaan tavaroita, joita ei tahdotakaan ottaa haltuunsa, tai myydään tavaroita, joita ei myyjällä ole.

Ennen ei voinut kuvitella kapitalistia ilman suurta kassakaappia, johon hänen vastaanottamansa rahat keräytyivät ja joista hän otti sen, mitä hän tarvitsi maksuihinsa. Nykyjään on kapitalistien kassalaitoksen hoito tullut taloudellisesti kehittyneimmissä maissa, Englan-

nissa ja Amerikassa, erityisten liiketten, pankkien toimeksi. Nykyjään ei enää makseta kapitalisteille, vaan heidän pankeilleen, ja saadaan sieltä eikä kapitalistilta, mitä hän on velkaa. Siten voivat muutamat harvat keskuslaitokset hoitaa jonkun maan koko kapitalistiluokan kassoja.

Mutta kun kapitalistien eri toimet täten jakautuvat erityisiksi itsenäisiksi liikkeiksi, niin tulevat ne ainoastaan ulkonaisesti, juridisesti toisistaan riippumattomiksi; taloudellisessa suhteessa ne ovat kuten ennenkin kietoutuneet mitä läheisimpään yhteyteen toistensa kanssa ja riippuvat toisistaan. Toisen liikkeen toiminta ei voi kunnolleen menestyä, jos jonkun toisen, sen kanssa liikeyhteydessä olevan liikkeen toiminta kärsii häiriötä.

Kuta enemmän kauppa, luotto ja teollisuus tulevat toisistaan riippuviksi ja kuta enemmän kapitalistiluokan eri toimet hajaantuvat erityisiksi liikkeiksi, sitä suuremmassa määrässä tulee yksityinen kapitalisti toisista riippuvaksi. Eri maiden — jopa eräissä suhteissa koko maailmanmarkkinoiden — kapitalistinen talous muodostuu muodostumistaan yhdeksi ainoaksi summattomaksi kokonaisuudeksi, jonka osat ovat mitä läheisimmässä yhteydessä toistensa kanssa. Samalla kun kansan suuret joukot tulevat yhä suuremmassa määrässä kapitalisteista riippuviksi, samalla joutuvat nämä yhä enemmän riippumaan toisistaan.

Nykyisen tuotantotavan taloudellinen toiminta muodostuu muodostumistaan yhä monimutkaisemmaksi ja aremmaksi koneistoksi, joten sen häiriytymätön kehitys riippuu yhä suuremmassa määrässä siitä, että kaikki sen lukemattomat pienet pyörät soveltuvat tarkkaan

toisiinsa ja täyttävät tehtävänsä. Tuotantotapa ei ole koskaan tarvinnut niin tarkkaa järjestelyä, kuin nykyinen. Mutta yksityisomistus tekee tämän liikkeen tarkoituksenmukaisen järjestämisen mahdottomaksi. Samalla kuin yksityiset liikkeet tulevat *taloudellisesti* yhä riippuvammiksi toisistaan, samalla ne ovat *oikeudellisessa suhteessa* toisistaan riippumattomat. Jokaisen yksityisen liikkeen liikevarat ovat yksityisomaisuutta ja sen omistaja voi menetellä sen kanssa mielensä mukaan.

Kuta enemmän suurtuotanto kehittyy, kuta suuremmiksi yksityiset liikkeet tulevat, sitä tarkemmin järjestyksi, määrätyn, tarkkaan harkitun suunnitelman mukaiseksi tulee jokaisen tällaisen liikkeen taloudellinen toiminta aina pienimpiin seikkoihin saakka. Mutta yksityisten liikkeiden välinen yhteisvaikutus toistensa kanssa jää sokean vaikuttimen, *vapaan kilpailun* ohjattavaksi. Tuhlaten suunnattomasti voimia ja varoja ja aiheuttaen yhä ankarammaksi tulevia keikahduksia pitää vapaa kilpailu taloudellista liikettä käynnissä, ei sen kautta, että se asettaisi jokaisen oikealle paikalleen, vaan siten, että se musertaa jokaisen, joka seisoo liikkeen edistyksen tiellä. Sanotaan, että „parhaat voittavat olemassaolon taistelussa“. Mutta vapaa kilpailu ei heitä hylyksi ainoastaan kykenemättömiä, vaan myöskin ja vieläpä suuremman joukon väärällä paikalla olevia, jonka puolustamiseen heillä ei ole kykyä tai — mikä onkin tärkeintä, kylliksi *pääomaa*. Eikä se tyydykään enää hävittämään yksinomaan niitä, jotka eivät kykene „taistelemaan olemisesta“. Jokaisen tällaisen heikomman häviö tuo mukanaan perikadon tai häiriöitä lukuisille muille liikkeille, jotka ovat vararikkoon joutuneen liik-

keen kanssa taloudellisessa yhteydessä — palkkatyöläisille, velkojille, tavarantoimittajille j. n. e.

Nykyjään käytetään vielä sananlaskua: „Kukin on oman onnensa seppä“. Se johtuu pikkutuotannon ajoilta, jolloin jokaisen yksityisen työntekijän persoonalliset ominaisuudet loivat hänen kohtalonsa — ja loivat yksistään hänen sekä hänen perheensä kohtalon. Nykyjään riippuu kapitalistisen yhteiskunnan jokaisen jäsenen kohtalo yhä vähemmän hänen persoonallisuudesta, mutta sitävastoin yhä enemmän tuhansista seikoista, joihin hän ei voi vaikuttaa mitään. Vapaa kilpailu ei enää nykyjään saata paraita voitolle.

3. Voitto.

Mistä kapitalistiluokka saa tulonsa? *Kauppa-* ja *koronkiskomiskapitaali* saivat alkujaan voittonsa ja korkonsa vähentämällä sen niiden mitä erilaisimpiin kansankerroksiin kuuluvain henkilöiden *omaisuudesta*, joiden täytyi käyttää heidän apuansa ja välitystensä. *Teollisuuspääoma* hankkii voittonsa riistämällä omistamattomia palkkalaisiaan. Mutta kuta enemmän kapitalistinen tuotantotapa kehittyy, sitä voitollisemmaksi teollisuuspääoma tulee muihin pääomalajeihin verraten, sitä suuremmassa määrässä se pakottaa näitä palvelukseensa, kuten olemme nähneet. Tämän se voi tehdä ainoastaan siten, että se luovuttaa näille osan siitä yli- eli liikaarvosta, jonka se on riistänyt palkkatyöntekijöiltä. Köyhälistön luoma yliarvo tulee tämän kehityksen jatkuessa ainoaksi lähteeksi, josta *koko kapitalisti-*

luokka ammentaa tulonsa. Samoin kuin käsiteollisuus ja talonpoikain maatalous menettivät taloudellisen merkityksensä ja vaikuttavat yhä vähemmän nykyiseen yhteiskuntaan, samoin on myös vanhan *kauppa- ja koronkiskomis*pääoman laita, jotka saivat voittonsa eikapitalististen luokkien riistämisestä. Nykyjään jo on valtioita, joissa ei ole käsityöläisiä eikä talonpoikia, kuten Englanti. Mutta ei ainoatakaan nykyistä valtiota voida ajatella olevaksi ilman suurtuotantoa. Ken tahtoo ymmärtää kapitaalinen nykyistä muotoa, hänen täytyy ottaa teollisuuskapitaali lähtökohdaksi: kapitalistisen teollisuuden luomasta yliarvosta on pääasiallisesti ja yhä selvemmin löydettävissä lähteet, joista kaikki kapitalistinen voitto virtaa.

Olemme jo edellisessä kappaleessa tutustuneet yliarvoon, jonka teollisuusköyhälistö synnyttää ja teollisuuskapitalisti anastaa itselleen. Olemme myöskin nähneet, miten yksityisen työntekijän synnyttämän yliarvon määrä alituisesti nousee hänen palkkansa suuruuteen verraten: siten nimittäin, että työntekijän työtaakkaa lisätään ja uusia, työtäsäästäviä koneita sekä halvempia työvoimia otetaan käytäntöön, j. n. e. Samaan aikaan kasvaa myöskin rinnakkain kapitalistisen teollisuuden kehityksen kanssa riistettävän köyhälistön lukumäärä. Kapitalistiluokalle virtaavan yliarvon määrä paisuu siten paisumistaan.

Mutta „elämän sekoittamaton riemu ei tule kenenkään kuolevaisen osaksi“, valitettavasti, ja niinpä kapitalistiluokankin täytyy „jakaa“, niin vihattua kuin jakaminen siitä lieneekin. Sen täytyy jakaa viekaudella anasta-

mansa yliarvo *maanomistuksen* ja *valtion* kanssa. Ja se osa, jonka nämä molemmat pistävät pussiinsa, kasvaa vuosi vuodelta.

4. Maankorko.

Puhuessamme niistä luokista, jotka yhä suurem-
massa määrässä tulevat yksinomistaviksi ja riistäviksi
tuotannonvälineiden yksinoikeutetuiksi haltijoiksi, täy-
tyy meidän erottaa *kapitalistit* ja *suurtilalliset* toisis-
taan. Sillä itse maa on aivan omituista laatua oleva
tuotannonvälikappale. Se on *välttämättömin* kaikista,
ilman sitä ei ole mikään inhimillinen toiminta mahdol-
lista; yksin merenkulkijat ja ilmassapurjehtijatkin tarvitse-
vat lähtö- ja maihintulopaikan. Mutta maaperä on
samalla tuotannonvälikappale, jota *ei suinkaan voi mielin-
määrin kartuttaa*. Tähän saakka ei kuitenkaan ole
tuskin koskaan ollut mitään laajempaa aluetta, jossa asuk-
kaat olisivat ottaneet kaiken maa-alan viljelykseen. Yksin
Kiinassakin on vielä laajoja aloja viljelemätöntä maata.

Talonpoikain pikkuviljelyksen aikana keskiaikaisessa
Europassa omisti jokainen talonpoika yksinänsä talonsa
ja peltomaansa. Vedet, metsät ja niityt olivat yhteis-
omaisuutta, ja viljelemätöntä maata oli niin paljon, että
jokainen sai yksityisomaisuudeksi sen maan, jonka hän
raivasi viljeltäväksi. Mutta sitte kehittyi tavarantuot-
tanto seurauksineen, jotka jo olemme tulleet tuntemaan.
Maantuotteista tuli tavaraa, ne saivat arvon. Tämä taas
teki itse maankin tavaraksi, jolla on arvoa. Yksityiset
talonpoikaiskunnat ja yhteisöt koettivat nyt sulkea jäsen-
tensä piirin, ja nämä eivät enää katsoneetkaan sitä

maata, jonka he yhteisesti omistivat ja osaksi (kuten metsät ja niityt) yhteisesti käyttivätkin, luovuttamattomaksi kunnan tai yhteisön yhteisomaisuudeksi, vaan alkoivat pitää sitä jonkunlaisena yhteisenä *yksityisomaisuutena*, mikä kuului ainoastaan silloisille jäsenille ja heidän perillisilleen, joiden piiristä kaikki myöhemmin tulevat kunnan jäsenet sulettiin pois. He tahtoivat tehdä maan omistamisen *yksinoikeudekseen*.

Mutta joku muukin rupesi haluamaan kuntain yhteisomaisuutta, nimittäin se *maataomistava herra*, joka oli ollut yhteisomaisuuden suojelusherrana. Jos tuo nyt arvoon tullut maa tulee yksityisomaisuudeksi, täytyy sen tulla *hänen* yksityisomaisuudekseen. Useimmilla seuduilla, ja varsinkin sellaisilla, missä maataloudellinen suurtuotanto alkoi kehittyä, onnistui heidän anastaakin talonpoikain yhteisomaisuus itselleen. Ja sitte seurasi häätäminen, yksityisten talonpoikain karkottaminen tiluksiltaan. Kaikki maa, sellainenkin, jota ei oltu maatalouteen käytetty, muuttui nyt yksityisomaisuudeksi, ja maan omistus tuli muutamien harvain etuoikeudeksi.

Siten on maakin joutunut taloudellisen kehityksen ja erittäinkin suurtilojen muodostumisen kautta yksinoikeudeksi jo paljoa ennen, kuin käyttökelpoinen viljelysmaa oli lopussa, paljoa ennen kuin voitiin puhuakkaan liika-asutuksesta. Vaikka maa siis on poikkeusasemassa tuotannonvälikkappaleena, koska sitä ei voi mielin määrin kartuttaa, niin tämä ei johdu siitä että kaikki saata-vissa oleva maa jo olisi *otettu viljeltäväksi*, vaan siitä, että *vähemmistö on jo* — ainakin sivistysmaissa — *ottanut sen haltuunsa*. Täten syntyy aivan omituisen laatuinen yksinoikeus. Varattomain luokkain vastakohtana on kapi-

talistiluokalla kyllä yksinoikeus tuotannonvälikkappaleihin. Mutta itse kapitalistiluokan piirissä ei sen erityisillä jäsenillä ole mitään ainakaan pitempiaikaista yksinoikeutta määrättyihin tuotannonvälikkappaleihin. Vaikka kapitalistirengas muodostuisikin ottamaan yksinoikeudekseen jonkun erittäin tärkeän keksinnön, esim. uuden koneen, niin voi aina ilmestyä toisia kapitalisteja, jotka myöskin joko ostavat näitä koneita, tai voittavat ne uuden keksinnön kautta, tai jäljittelevät niitä ennemmin tai myöhemmin. Tämä ei ole mahdollista maanomaisuuden suhteen. Maanomistajilla on yksinoikeus ei ainoastaan omistamattomiin, vaan kapitalistiluokkaankin nähden.

Maanomistuksen ominaisuudet ovat muodostuneet jyrkimmiksi Englannissa, jossa koko valtakunnan maanomaisuus on muutamien harvalukuisten perheitten käsissä, ja he pitävät siitä kiinni, eivätkä myy maata. Ken tarvitsee maata, hän saa sitä heiltä ainoastaan *lainaksi*, määrättyä arentia, *maakorkoa**) vastaan. Kapitalisti, joka tahtoo rakentaa tehtaan tai asunnon, perustaa vuorikaivoksen tai alkaa maatalouden, ei voi Englannissa useimmissa tapauksissa ostaa maata, vaan ainoastaan vuokrata.

Meillä on kapitalisti useimmiten myöskin maanomistaja. Tehtailija omistaa sen alueen, jossa hänen tehtänsä on, ja kaivosliikkeen harjoittaja on käyttämänsä kaivoksen omistaja. Toiselta puolelta hoitaa Euroopan mannermaan suurtilallinen maataloudellisen liikkeensäkin useimmiten itse, sen sijaan että vuokraisi

*) Tarkkaan katsoen ei arenti ja maakorko ole sama. Arentiin sisältyy tavallisesti osa kapitaalikorkesta. Mutta tässä voimme kuitenkin pitää arennin ja maakoron samana.

sen muille. Jos kapitalisti harjoittaa liikettä omalla maallaan, jos hän itse on maanomistaja, niin ei hänen luonnollisesti tarvitse jakaa yliarvoa tämän kanssa. Mutta tämä ei muuta oleellisesti asiaa. Sillä hän on tullut maanomistajaksi ainoastaan siten, että hän on maksanut edelliselle maanomistajalle pääoman, jonka korot vastaavat maakoron määrää. Hän maksaa siis kaikissa tapauksissa maakorkoa, se vähentää aina toisessa tai toisessa muodossa hänen voittoa.

Maa-omaisuuden yksinoikeudellinen luonne esiintyy sitä jyrkemmin, kuta enemmän maata kysytään, siis kuta enemmän asukasluku kasvaa, kuta enemmän kapitalistiluokka tarvitsee maata, kuta enemmän kapitalistinen tuotantotapa kehittyy. Samassa määrässä kasvaa myöskin *maakorko*, nimittäin kapitalistisessa yhteiskunnassa maksettu maakorko *kokonaisuudessaan*. Jokaisen maapalstan tuottaman koron ei suinkaan tarvitse silti kasvaa. Maa-alue tuottaa muuten samallaisten olojen vallitessa sitä enemmän korkoa, kuta hedelmällisempää ja kuta edullisemmalla paikalla (esim. lähellä kauppapaikkoja) se on — itse koron lakeja emme luonnollisesti voi tässä ryhtyä selittelemään. Uusien hedelmällisten maa-alojen avautuminen voi siis alentaa uuvutetun alueen maakorkoa, mutta sitä suuremmaksi kasvaa äsken avautuneen alueen maakorko. Samoin voi kuluneuvojen kehittyminen alentaa markkinapaikkojen lähellä olevain seutujen maakorkoa kaukaisempain seutujen eduksi. Kumpikin on tapahtunut viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa. Amerikassa on maakorko nousut, vieläpä Länsieuropan kustannuksella, mikäli eivät maatalouden hyväksi säädetyt suojelustullit ole sitä eh-

käissee. — Ylläsanottu koskee kuitenkin ainoastaan maaseuduilla olevaa maata. Kaupungissa on maakorko kaikkialla alituisesti ja nopeasti nousemassa. Sillä kapitalistinen tuotantotapa kasaa yhä suurempia asukasjoukkoja kaupunkeihin. Onnettomuudeksi kärsii tästä alempain kansankerrosten ruumiillinen ja henkinen terveys enemmän kuin teollisuutta harjoittavan kapitalistin voitto. *Asuntokysymyksessä* opimmekin tuntemaan köyhälistön uuden kärsimysten lähteen. Mutta siitä emme voi tässä yhteydessä puhua.

5. Verot.

Samoin kuin maanomistaja riistää yhä suurempia osia kapitalistien yliarvosta — joko välittömästi tai välillisesti, esim. korottamalla työntekijäin ylläpitokustannuksia, samoin koettaa *valtiokin* saada siitä osansa. Nykyinen valtio on kohonnut mahtavuuteen kapitalistiluokan kanssa ja sen kautta, samalla kun se on toiselta puolelta tehokkasti auttanut tämän luokan kohoamista. Molemmat ovat keskenänsä tukeneet toisiansa. Kapitalistiluokka ei voi tulla toimeen ilman valtiota. Se tarvitsee sen suojelusta sekä sisälle että ulospäin.

Kuta enemmän kapitalistinen tuotantotapa kehittyy, sitä jyrkemmiksi tulevat sen synnyttämät ristiriidat ja vastakohtat; sitä monimutkaisemmaksi tulee myöskin sen liike, sitä suuremmaksi yksityisen riippuvaisuus toisista, ja sitä tuntuvammaksi sellaisen auktoriteetin tarve, joka on heidän yläpuolella ja pitää huolta siitä, että jokainen täyttää ne velvollisuudet, joita hänen taloudellinen toimintansa asettaa hänelle. Niin herkkätuntoinen liike kuin nykyinen tuotantotapa sietää vä-

hemmän kuin mikään muu tähänastinen tuotantotapa sitä, että ne, joiden edut ovat kysymyksessä, itse ratkaisevat ristiriitoja ja vastakohtia. Oman avun tilalle astuu valtion valvoma laki.

Kapitalistinen riistäminen ei suinkaan ole minkään määrätyn lain synnyttämä. Voimme päinvastoin sanoa, että tämä riistäminen on ollut säätämässä ja panemassa käytäntöön nykyjään voimassa olevia lakeja. Nämä eivät synnytä riistämistä, ne vain pitävät huolta siitä, että se, kuten muutkin taloudellisen elämän menot, käy niin tasaisesti kuin suinkin. Olemme jo osottaneet, että *kilpailu* on nykyisen tuotantotavan *liikevoimana*. Lakia voimme pitää *voiteena*, joka koettaa saada kihnutuksen taloudellisessa koneistossa niin tuntumattomaksi kuin mahdollista. Kuta enemmän tämä kihnautuminen kasvaa, kuta jyrkemmäksi toisella puolella tulee riistäjäin ja riistettyjen, omistavain ja omistamattomain välinen ero, kuta suuremmaksi ryysyköyhälistö paisuu; ja kuta enemmän taas toisella puolella, kapitalistiluokan piirissä, jokaisen yksityisen työnantajan täytyy turvautua lukuisain muitten kapitalistien suoranaiseen myötävaikutukseen, saadakseen liikkeensä häiriöttä edistymään, sitä tuntuvammaksi käy tarkotustansa vastaavan lainsäädännön tarve, sitä suuremmiksi *oikeus-* ja *poliisilaitokselle* asetettavat vaatimukset ja sitä voimakkaammaksi vahvan valtiovallan tarve, joka voi antaa laille kyllin pontta.

Mutta kysymys ei ole yksistään siitä, että kapitalistit voisivat omassa maassaan häiritsemättä harjoittaa tuotantoa ja ostaa sekä myydä. Kauppa ulkomaiden kanssa on jo alusta alkaen ollut sangen tärkeä kapitalistisessa tuotannossa ja kuta vallitsevammaksi tämä tuo-

tanto tulee, sitä tärkeämmäksi koko kansan elinehdoksi tulee ulkomaisten markkinoiden turvaaminen ja laajentaminen. Mutta toisen kansan kapitalistit kohtaavat maailmanmarkkinoilla toisiin kansoihin kuuluvia kilpailijoitaan. Voidakseen asettua näitä vastaan kutsuvat he silloin avukseen valtion, joka sotavoimansa nojalla voi hankkia kunnioitusta heidän oikeuksilleen tai — mikä on vielä parempi — karkottaa vieraat kilpailijat tykkäänään. Samoin kuin valtiot ja hallitsijat tulevat yhä riippuvammiksi kapitalistiluokasta, samoin joutuvat sotajoukotkin yhä enemmän palvelemaan ei ainoastaan hallitsijan persoonallisia tarkoituksia vaan myöskin kapitalistiluokan tarkoituksia. Sodat muuttuvat muuttumistaan hallitsijain sodista *kauppasodiksi* ja lopuksi *kansallisiksi* sodiksi, jotka viime kädessä johtuvat ainoastaan yksityisten kansojen kapitalistiluokkain välisestä taloudellisista vastakohtista.

Kapitalistinen valtio tarvitsee siis ei ainoastaan laajaa *virkamiesjoukkoa* oikeus- ja poliisilaitoksen tarkoituksiin (kuten luonnollisesti myöskin raha-asiainsa hoitoon) vaan myöskin vahvan *sotajoukon*. Nämä molemmat joukot kasvavat kapitalistisissa valtioissa alituisesti, sotajoukko kuitenkin viime aikoina nopeammin kuin virkamiesjoukko.

Niin kauan kuin ei tiede vielä ollut astunut teollisuusteknikan palvelukseen, muuttui sotateknikakin vain hitaasti. Mutta kun koneet tulivat valtaan teollisuudessa ja saattoivat tämän alituisen mullistuksen alaiseksi, niin lakkasi sotakoneidenkin tähän saakka kestänyt muuttomattomuus. Jokainen päivä tuo mukanaan uusia keksinnöitä, joita tuskin on ehditty koetella ja ottaa

käytäntöön, ennenkuin toiset mullistavat uudistukset tunkevat ne syrjään. Sodassa käytettävät koneet tulevat yhä laajaperäisimmiksi, monimutkaisimmiksi ja kalliimmiksi. Kulkelaitosten kehitys tekee samaan aikaan mahdolliseksi yhä suurempain sotajoukkojen kuljetuksen sotanäyttämölle, ja tämän johdosta armeijoja yhä lisätään.

Asiain näin ollen onkin sotalaitokseen käytettyjen valtiovarojen määrä (johon on luettava myöskin useimmat valtiovelat) kohonnut aivan hirvittävästi kaikissa Europan suurvaltioissa viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa.

Valtio tulee yhä kalliimmaksi, sen säilyttämät taakat yhä raskaammiksi. Kapitalistit ja suurtilalliset koettavat luonnollisesti kaikkialla, missä lainsäädännön avaimet ovat heidän käsissään, vierittää rasituksia niin paljon kuin mahdollista muiden kansaluokkien hartioille. Mutta näiltä on yhä vähemmän ottamista, ja niinpä täytyy valtion saada kaikista herrojen riistäjäin juonista huolimatta yhä suurempi osa yliarvosta.

6. Voiton aleneminen.

Ylläesitetyn kehityksen ohella pyrkii se kokonaiskapitaalın määrä, jonka kapitalistiluokka on pannut eri liikkeisiinsä, kasvamaan nopeammin, kuin työväenluokan riistäminen, nopeammin, kuin työntekijäin luoman yliarvon määrä.

Tässä emme voi ryhtyä tarkemmin selittelemään tämän ilmiön perusteita, joiden ymmärtäminen edellyt-

tää laajoja tietoja taloustieteen alalta. Koetamme esimerkillä valaista asiaa.

Ottakaamme sellaiseksi esimerkiksi oikein silmiinpistävä tapaus, ja verratkaamme sata vuotta sitte elänyttä käsinkehrääjää, joka kototyöläisenä oli kapitalistin riistännän alainen, nykyiseen koneella kehrääjään. Kuinka paljon pääomaa onkaan tarvittu, ennenkuin jälkimäisen työ on tullut mahdolliseksi! Ja kuinka pieni tähän verraten on sitävastoin se pääoma, jonka kapitalisti käytti käsinkehrämössä: hän maksoi vain kehrääjän palkan ja hankki hänelle kehrättävän puuvillan tai pellavan. Palkka ei ole paljo muuttunut, mutta koneella-kehrääjä käyttää nykyjään ehkä sata kertaa enemmän raaka-aineita, kuin käsinkehrääjä; ja mitkä tavattomat rakennukset, höyrykoneet, kehruukoneet j. n. e. ovatkaan tarpeen, ennenkuin koneellakehruu voi käydä!

Tässä täytyy ottaa huomioon vielä eräs toinenkin seikka. Kapitalisti, joka sata vuotta sitte harjoitti kehruuteollisuutta, käytti liikkeessään ainoastaan sen verran rahaa, kuin tarvittiin *työpalkkoihin* ja *raaka-aineisiin*. Kiinteää kapitaalia tuskin oli, ellei rukkeja oteta lukuun. Hänen kapitaalinsa kiertokulku tavarasta rahaksi tapahtui hyvin nopeasti, sanokaamme vuosineljänneksessä. Hänen tarvitsisi siis panna liikkeeseensä kiinni edeltäpäin ainoastaan *neljäs* osa sitä pääomaa, jonka hän vuodessa käytti. Nykyjään on kehruutehtaassa koneisiin ja rakennuksiin käytetty pääoma suunnattoman suuri. Vaikkapa työpalkkoihin ja raaka-aineisiin edeltäpäin käytetyn pääoman kiertoaika olisikin sama, kuin sata vuotta sitte, niin on toisen kapitaalini-

osan, jota ei sata vuotta sitte tarvittu tuskin nimeksikään, kiertoaika hyvin pitkä.

Kokonainen syiden sarja vaikuttaa tosin päinvas-
taiseen suuntaan, kuten esim. krediittijärjestelmä, mutta
varsinkin tuotteiden arvon alentuminen, joka on lisäy-
tyneen työn tuottavaisuuden välttämätön seuraus. Mutta
nämä seikat eivät suinkaan riitä tykkänään lakkautta-
maan puheenaolevaa kehitystä. Tämä on huomattavissa
kaikilla teollisuuden aloilla, toisissa se tapahtuu vain
hitaammin, toisissa taas nopeammin, ja vaikuttaa sen,
että vuosittain etukäteen kutakin teollisuustyöntekijää
kohti käytettävän kapitaalın määrä kasvaa nopeasti ja
suurin askelin.

Otaksukaamme, että tämä kapitaalisumma oli sata
vuotta sitte 100 markkaa ja että se nyt on kasvanut
1,000 markkaan. Otaksukaamme edelleen, että työn-
tekijän riistäminen on tullut *viisikertaiseksi*. Jos siis
työntekijän luoma yliarvo oli sata vuotta sitte 50 m.
vuodessa, on se nyt saman vuosipalkan vallitessa 250 m.
vuodessa. Synnytetyн yliarvon *määrä sellaisenaan*
on siis tässä tapauksessa tavattomasti *noussut*, mutta
verrattuna siihen pääoman määrään, jonka kapitalisti
vuosittain käyttää, on yliarvo *alentunut*; sata vuotta
sitte oli pääoman ja yliarvon suhde 50 prosenttia, nyt
se nousee ainoastaan 25 prosenttiin.

Tämä on luonnollisesti vain esimerkki, mutta se
taipumus, joka siinä havaannollisesti ilmenee, on todella
olemassa.

Jossakin kapitalistisessa maassa vuosittain luodun
yliarvon *kokonaissumma* on tosin alituisesti ja no-
peasti kasvamassa. Mutta vielä nopeammin kasvaa

erilaisiin kapitalistisiin yrityksiin kiinnitetyn kapitaalın kokonaissumma, jolle yliarvo lankeaa. Kun otamme vielä lukuun, että valtiorasitukset ja maakorko anastavat, kuten olemme nähneet, yhä suurempia osia vuotuisesta yliarvosta, niin käsitämme, että se yliarvon määrä, joka vuosittain keskimäärin saadaan *määrätystä pääomasta*, on alituisesti *alenemassa, huolimatta siitä, että työntekijäin riistäminen kasvaa.*

Voitto, s. o. se yliarvon osa, joka jää kapitalistiselle työnantajalle, pyrkii siis alenemaan, verrattuna siihen pääoman määrään, joka liikkeeseen on kiinnitetty. Toisin sanoen: määrätyn kapitaalisumman tuottama voitto tulee yleensä kapitalistisen tuotantotavan kehityessä yhä pienemmäksi. Tämä koskee luonnollisesti kuitenkin ainoastaan pitemmiltä ajanjaksoilta laskettua keskiarvoa. Tämän alenemisen merkinä on korkokannan alituinen laskeutuminen.

Samalla kun siis työväestön riistäminen lisääntymistään lisääntyy, samalla kapitalistin voittoprosentti alenemistaan alenee. Tämä on mitä merkillisin ristiriita ristiriidoista niin rikkaassa kapitalistisessa tuotantotavassa.

Tämän alenemisen nojalla on otaksuttu, että kapitalistinen riistäminen loppuisi joskus itsestään. Kapitaali tuottaisi lopuksi muka niin vähän voittoa, että nälkää näkevä kapitalisti alkaa etsiä tointa. Mutta näin voisi käydä ainoastaan siinä tapauksessa, että voittoprosentti alituisesti alenisi samalla kuin kokonaiskapitaalın määrä pysyisi muuttumattomana. Niin ei suinkaan ole laita. Kapitalististen maitten kokonaiskapitaalın määrä kasvaa nopeammin, kuin voitto alenee. Pääoman lisääntyminen

on voiton alenemisen ehtona, ja jos korkokanta alenee 5:stä 4:ään ja 4:stä 3:een prosenttiin, niin ei se vähennä sellaisen kapitalistin tuloja, jonka kapitaali on saman ajan kuluessa kasvanut yhdestä miljoonasta kahteen tai neljään miljoonaan.

Korkokannan tai voitto-osuuden aleneminen ei suinkaan merkitse kapitalistiluokan tulojen vähentymistä, sillä sille virtaavan yliarvon *määrä* lisääntyy lisääntymistään. Aleneminen supistaa vain niiden kapitalistien tuloja, jotka eivät voi kartuttaa kapitaaliaan vastaavassa määrässä. Se raja, jonka yläpuolella kapitaali alkaa „säädynmukaisesti“ elättää kapitalistia, kohooa yhä korkeammalle taloudellisen elämän kehittyessä. Yhä suuremmaksi tulee se omaisuuden määrä, jonka vähintään tarvitsee, ennen kun voi työtä tekemättä elää toisten työstä. Se, mitä vielä viisikymmentä vuotta sitte pidettiin suurena omaisuutena, olisi nyt mitättömän pieni.

Voiton ja korkokannan aleneminen ei aiheuta kapitalistiluokan häviötä, vaan se *supistaa* tätä luokkaa. Sieltä sysätään joka vuosi ulos pieniä kapitalisteja, ja heidät jätetään samanlaisen kuolinkamppailun käsiin kuin käsityöläiset, pikkukauppiat ja pikkutilalliset. Kestäköönpä tämä kuolinkamppailu lyhemmän tai pitemmän aikaa, päättyy se kumminkin aina siten, että taistelija tai hänen lapsensa vaipuvat köyhälistöön. Ne keinot, joilla he koettavat kohtaloansa välttää, jouduttavat vain useimmiten heidän häviötään.

Ihmetellään, että nykyjään on niin paljon tuhmeilijain, joiden rahat jokainen huijari voi houkutella haltuunsa, kunhan vain lupaa heille oikein korkean

koron. Nämä henkilöt eivät tavallisesti ole niin tuhmia, kuin he näyttävät; huijausyritykset ovat heidän viimeisenä oljenkortenaan, johon he tarttuvat voidakseen saada pienen omaisuutensa tuottamaan tarpeeksi korkoa. Heitä ei sokaise saaliinhimo vaan puutteen pelko.

7. Suurliiketten kasvaminen. Renkaat.

Käsityön ja kapitalistisen suurteollisuuden välisen kilpailutaistelun ohella riehuu sama kilpailutaistelu suurempain ja pienempain kapitalististen liiketten välillä. Joka hetki tuo helmassaan uusia keksinnöitä, uusia parannuksia, joiden käyttäminen kohottaa suuresti valmistuskykyä. Jokainen tällainen edistysaskel alentaa suuremmassa tai pienemmässä määrässä jo toiminnassa olevien liikelaitosten arvoa, ja pakottaa ne uudistuksiin, usein myöskin liikkeen laajennuksiin. Kenellä ei ole tähän tarvittavaa pääomaa, hän tulee ennemmin tai myöhemmin kykenemättömäksi kilpailuun ja joutuu perikatoon, tai täytyy hänen muuttaa kapitaaliseen sellaiselle teollisuuden alalle, jossa pienempikin liike vielä kykenee kilpailemaan. Kilpailu suurteollisuuden alalla täyttää siis pikkuteollisuudenkin alan ja hävittää täten käsityöläiset niiltäkin harvoilta teollisuusaloilta, joissa pikkuliikkeet ovat vielä jotenkin elinvoimaisia.

Suurteollisuus-liikkeet tulevat yhä suuremmiksi, yhä laajemmiksi. Suurliikkeet, joissa on satoja työntekijöitä, laajenevat jättiläisliikkeiksi, joissa työskentelee tuhansia (kehrutehtaat, panimot, sokuri- ja rautatehtaat j. n. e.) Pienemmät liikkeet häviävät häviämistään: teollisuuden

kehitys johtaa määrätystä rajasta alkaen siihen, että kapitalistisen suurtuotannon liiketten lukumäärä ei enää kasva, vaan alituisesti *vähenee*.

Eikä tässä kyllin. Taloudellinen kehitys vaikuttaa senkin, että kapitalistiset liikkeet kokoontuvat kokoon-
tumistaan *yksiin käsiin* — olkoonpa sitte yksityiskapita-
listin tai kapitalisti-yhtiön, joka viimeainittukin on
taloudellisesti *yksi* henkilö (juriidinen henkilö).

Tähän johtavia teitä on paljo.

Kapitalistit raivaavat yhden niistä pyrkiessään poista-
maan kilpailua. Olemme edellä nähneet, että kilpailu
on nykyisen tuotantotavan liikkeelle paneva voima. Se
on yleensä tavarantuotannon ja tavarankaupan kiihotin.
Mutta niin välttämätön kuin kilpailu onkin tavarantuotantoa harjoittavalle yhteiskunnalle kokonaisuudes-
saan, haluaa kuitenkin jokainen tavaranomistaja nähdä
omat tavaransa markkinoilla ilman kilpailijaa. Jos hän
yksinään on halutun tavarän omistaja, jos hänellä on
yksinoikeus siihen, niin silloin hän voi kohottaa tavarän
hinnan paljoa suuremmaksi, kuin sen arvo on, silloin
ovat tätä tavaraa haluavat tykkänään hänestä riippuvia.
Jos useampia samanlaatuisen tavarän kauppiaita esiintyy
markkinoilla, niin he voivat keinotekoisesti muodostaa
yksinoikeuden siten, että he liittyvät keskenään ja muo-
dostavat siten yhden ainoa myyjän. Tällainen liitto,
rengas eli *kartelli*, *trusti*, *syndikati* j. n. e. on luon-
nollisesti sitä helpommin muodostettavissa, kuta pie-
nempi niiden kilpailijain luku on, joiden vastakkaiset
edut ovat yhdistettävät yhdeksi.

Mikäli kapitalistinen tuotantotapa laajentaa markki-
noita ja kilpailevain lukua siellä, sikäli se vaikeuttaa

yksinoikeuksien syntymistä kaupan ja teollisuuden alalla. Mutta jokaisella kapitalistisella liikealalla tulee, kuten olemme jo maininneet, ennemmin tai myöhemmin hetki, jolloin yhä jatkuva kehitys alkaa supistaa sillä alalla olevain liiketten lukua. Silloin tämä ala alkaa olla kypsä rengasten muodostamiseen. Tätä kypsymisaikaa voidaan erityisissä maissa jouduttaa siten, että kotoiset markkinat suojellaan suojelustullin avulla ulkomaiselta kilpailulta. Täten vähenee kilpailevain luku näiltä markkinoilta ja kotomaisten tuottajain on helpompia toimia yhdessä, hankkia yksinoikeus, ja, kiitos „kotomaisen työn suojelukselle“, peijata kotomaisia kuluttajia.

Rengasten luku, joiden kautta määrättyjen tavarain tuotantoa ja hintaa on „järjestetty“, on viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa, kuten tunnettu, kasvanut suuresti, varsinkin suojelustullien maissa — Yhdysvalloissa, Saksassa ja Ranskassa. — Renkaan synnyttyä muodostavat yhdistyneet liikkeet itse asiassa vain *yhden* liikkeen, joka on *saman* johdon alainen, ja ne asetetaan sangen usein muodollisestikin yhden johdon alaisiksi.

Renkaita muodostetaan mieluummin juuri tärkeimpään, tuotannon edistykselle välttämättömpään tavarain, *hiilen-* ja *raudan* tuotannon ja valmistuksen alalla. Useimpain rengasten vaikutus ulottuu laajalle niiden kautta yksinoikeudeksi anastettujen teollisuusalojen ulkopuolella; ne tekevät koko tuotannon riippuvaksi muutamista renkaan muodostajista.

Samalla kun jonkun määrätyn teollisuusalan eri liikkeitä koetetaan yhdistää yksiin käsiin, samalla koete-

taan yhdistää yhdeksi sellaisiakin erilaisten teollisuusalojen eri liikkeitä, joista toinen valmistaa toisen tarvitsemia raaka-aineita tai työkaluja. Useilla rautatieyhtiöillä on omat hiilikaivoksensa ja lokomotiivitehtaansa; sokuritehtaat koettavat itse viljellä osan tarvitsemiansa sokurijuuria, perunanviljelijä hankkii oman viinapolttimon, j. n. e.

On vielä mainittava eräs kolmaskin eri liiketten yhdistämiseen johtava tie. Se on kaikkein yksinkertaisin.

Olemme nähneet, että kapitalistin on nykyisessä tuotantotavassa suoritettava sangen tärkeitä tehtäviä. Niin tarpeettomia kuin nämä lienevätkin toisen tuotantojärjestelmän vallitessa, niin on suurtuotanto, tavaran tuotannon ja tuotannonvälineiden yksinomistuksen vallitessa mahdollinen ainoastaan kapitalistisena tuotantona. Jos mieli tuotannon käydä ja tuotteiden saapua kuluttajille, on välttämätöntä, että kapitalisti sekaantuu asiaan kapitaaliseen ja käyttää tätä tarkoitustavastaavalla tavalla. Vaikkei kapitalisti suorastaan tuotakkaan mitään, vaikkei hän luokkaan mitään arvoa, on hänellä kuitenkin tärkeä tehtävä taloudellisessa liikkeessä.

Mutta kuta suuremmaksi kapitalistinen liike tulee, sitä välttämättömämpää on, että kapitalisti luovuttaa osan karttuvista toimistaan joko toisille kapitalistisille laitoksille, kuten olemme nähneet, tai erityisille henkilöille, jotka hän on palkannut näitä toimia suorittamaan. Suorittaako nämä toimet joku palkattu henkilö vai kapitalisti, ei luonnollisesti merkitse mitään taloudellisessa elämässä; ne eivät muutu arvoa synnyttäviksi sen kautta, että kapitalisti antaa ne toisen suoritettavaksi.

Kapitalistin täytyy siis maksaa nämä kustannukset, mikäli ne eivät ole arvoa synnyttäviä, yliarvosta. Tässä siis opimme tuntemaan vielä yhden yliarvosta vähennettävän menon, jonka kautta voitto yhä vähenee. Vaikka liikkeen kasvaminen pakottaakin asianomaisen kapitalistin palkkaamaan erityisiä virkamiehiä suorittamaan hänen tehtäviensä, niin yliarvon lisääntyminen korvaa hänelle tästä syntyvät menot. Kuta suurempi yliarvo on, sitä suuremman osan toimistaan voi kapitalisti jättää virkamiestensä suoritettavaksi, kunnes hän lopulta on tykkänään vapaa kaikista toimista ja hänen ainoana huolenaan on, miten hän edullisimmin voi käyttää sen osan saamastaan voitosta, jota hän ei ole kuluttanut.

Näin kauas ehtineiden liiketten luku lisääntyy vuosi vuodelta. Sen osottaa selvimmin *osakeyhtiöiden* lisääntyminen. Tylsänäköisinkin huomaa, että kapitalistin *persoona* ei näissä yhtiöissä nykyisenkään tuotantotavan vallitessa merkitse mitään, ainoastaan hänen *pääomalaan* on merkitystä. Saksasta ei ole vanhempia lukuja saatavissa, mutta Englannissa perustettiin v. 1845 ainoastaan 57 osakeyhtiötä, v. 1861 ainoastaan 344, mutta v. 1888 sitävastoin 2,550 ja v. 1896 4,735. Vuonna 1888 oli toimessa 11,001 osakeyhtiötä, joiden osakepääoma oli yli 12,000 miljoonaa markkaa, v. 1896 oli niitä 21,223, osakepääoma 23,000 miljoonaa markkaa.

Osakeyhtiöitä on pidetty keinona, jonka avulla „vähäväkiset“ pääsevät osallisiksi suurliiketten eduista. Mutta samoin kuin krediittilaitokset, samoin ovat osakeyhtiötkin, jotka vain ovatkin luoton toinen muoto,

päinvastoin keinona, jonka avulla vähävaraisten omaisuus asetetaan suurkapitalistien käytettäväksi.

Kun kapitalistin persoona on tullut jossakin liikkeessä tarpeettomaksi, niin silloin voi tätä liikettä harjoittaa jokainen, jolla vain on tarvittava kapitaali, ymmärtäköönpä hän tätä liikettä tai älköön. Täten voi kapitalisti yhdistää käsiinsä mitä erilaatuisimpia liikkeitä, jotka eivät ole minkäänlaisessa yhteydessä toistensa kanssa. Suurkapitalisti saa mukavimmin haltuunsa osakeyhtiöt. Hänellä tulee olla vain joku suurempi murto-osa osakkeita — jotka saa yhtä helposti ostetuksi kuin myydyksikin — saadaksensa koko yrityksen riippumaan itsestään ja palvelemaan hänen etujansa.

Lopuksi on vielä huomattava, että suuret pääomat kasvavat yleensä nopeammin kuin pienet; sillä kuta suurempi pääoma on, sitä suurempi on (muuten samanaisten olojen vallitessa) voiton määrä, siis pääoman tuottamat tulot, sitä pienempi osa voitosta se summa, jonka kapitalisti käyttää persoonallisiin tarpeisiinsa, sitä suurempi taas se osa, jonka hän voi lisätä edelliseen pääomaansa. Kapitalisti, jonka liike tuottaa vuodessa 10,000 markkaa, voi kapitalistisen käsitystavan mukaan ainoastaan kohtuullisesti elää näillä tuloilla. Hän voi olla iloinen, jos hänen onnistuu vuodessa säästää 2,000 markkaa, siis *viidennen osan* voitostaan. Kapitalisti, jolla on niin paljon pääomaa, että hän saa 100,000 tulot, voi käyttää *kolme viidesosaa* tuloistaan pääomansa lisäämiseksi, vaikkapa hän perheineen kuluttaisikin viisi kertaa niin paljon, kuin edellinen kapitalisti. Ja jos kapitalistin pääoma tuottaa vuodessa miljoonan, niin silloin hän tuskin voi kuluttaa kymmenettä osaa

tuloistaan, jos hän on normaali-ihminen, ja voi suurista menoistaan huolimatta helposti lisätä *yhdeksän kymmenesosaa* voitostaan alkuperäiseen pääomaansa.

Samalla kun pienten kapitalistien täytyy yhä työllämmiin taistella olemisestaan, samalla suuret omaisuudet kasvavat yhä nopeammin ja paisuvat lyhyessä ajassa tavattomasti.

Jos pidämme mielessämme kaikki yllämainitut seikat: liikkeiden paisumisen, suurten pääomien nopean kasvamisen, liikkeiden luvun vähenemisen ja yhä useampain liiketten kokoontumisen yksin käsiin, niin huomaamme selvästi, että kapitalistinen tuotantotapa pyrkii kokoamaan kapitalistiluokan yksinoikeuksiksi tulleet tuotannonvälikappaleet yhä harvempain käsiin. Tämä kehitys johtaa lopulta siihen, että koko kansan, jopa koko maailmantalouden tuotannonvälikappaleet tulevat yhden ainoan henkilön tai osakeyhtiön omaisuudeksi, joka käyttää niitä mielensä mukaan; että koko taloudellinen liike muuttuu yhdeksi ainoaksi summattomaksi liikkeeksi, jossa kaikki palvelevat yhtä ainoata herraa, kaikki on yhden ainoan herran omaisuutta. Tuotannonvälikappaleiden yksityisomistus vie kapitalistisessa yhteiskunnassa siihen, että kaikki muut ovat omistamattomia, paitsi yksi ainoa. Se siis johtaa omaan häviöönsä, kaikkien köyhdyttämiseen ja kaikkien orjuuttamiseen. Kapitalistisen tavarantuotannon kehityksen seurauksena on sen omien perusteiden häviö. Kapitalistinen riistäminen on järjetöntä, jos riistäjällä ei ole enää ketään muita tavaran käyttäjiä, kuin omat riistettynsä. Jos palkkatyöntekijät ovat ainoat kuluttajat, niin silloin ei

voida myöä tuotteita, joissa yliarvo on toteutettu, yliarvo tulee — arvottomaksi.

Itse asiassa on tässä kuvailtu asema yhtä kauhea kuin mahdotonkin. Kehitys ei johdu eikä voikaan johtua sinne saakka. Sillä tämän tilan lähestyminenkin jo saattaisi yhteiskunnalliset kärsimykset, vastakohtat ja ristiriidat niin kireälle, ettei niitä voitaisi sietää, että yhteiskunnan liitokset ratkeaisivat, ja se hajoaisi, ellei kehitystä jo sitä ennen ole suunnattu uudelle uralle. Mutta vaikkei tämä tila todellisuudessa olekaan täysin saavutettavissa, niin ohjaamme kuitenkin sitä kohden nopeasti, nopeammin kuin useimmat uskovat. Sillä samalla kuin yksityiset kapitalistiset liikkeet toisaalla yhä edelleen kokoontuvat harvojen käsiin, tulevat toisaalla näköjään itsenäiset liikkeet työnjaon kehittyessä yhä riippuvammiksi toisistaan, kuten olemme nähneet. Tämä molemminpuolinen riippuvaisuus muuttuu muuttumistaan yksipuoliseksi pienten kapitalistien riippuvaisuudeksi suurista. Samoin kuin useat näköjään itsenäiset kototeollisuuden alalla työskentelevät ovat itse asiassa vain kapitalistien palkkalaisia, samoin ovat myöskin useat näköjään itsenäiset kapitalistit jo toisten kapitalistien vallassa ja useat vielä näköjään itsenäiset kapitalistiset liikkeet itse asiassa vain summattoman kapitalistisen liikkeen haaraosastoja. Ja tämä pienempään kapitalistien riippuvaisuus suurista lisääntyy ehkä vielä nopeammin, kuin eri liiketten kokoontuminen harvojen käsiin. Muutamit jättiläiskapitalistit hallitsevat ja riistävät nyt jo kapitalististen maiden koko taloudellista liikettä. Heidän yhtyminen muutamiksi harvalukuisiksi firmoiksi on vain muodon asia.

Samalla kuin kansan suuri enemmistö tulee taloudellisessa suhteessa yhä riippuvammaksi kapitalistiluokasta, samalla tulee kapitalistiluokankin enemmistö yhä riippuvammaksi alituisesti pienenevästä vähemmistöstä, jonka valta ja rikkaus kasvavat lakkaamatta.

Mutta tämä riippuvaisuus ei suinkaan ole omiaan lisäämään kapitalistin *turvallisuutta* enemmän kuin köyhälistön, käsityöläisten, pikkukauppiasten tai talonpoikienkaan. Päinvastoin, heille käy kuten kaikille muillekin: riippuvaisuuden ohella lisääntyy heidän asemansa epävarmuuskin lisääntymistään, luonnollisesti suuremmassa määrässä pikkukapitalisteihin nähden. Mutta suurinkaan kapitaali ei tuota nykyään täydellistä varmuutta.

Olemme jo maininneet muutamia kapitalististen liiketten yhä kasvavan epävarmuuden syitä: Koko kapitalistisen liike-elämän herkkyyys ulkonaisia häiriöitä vastaan kasvaa, ja samalla kun kapitalistinen tuotantotapa yhä jyrkentää eri luokkien ja kansojen välisiä vastakohtia sekä kartuttaa toisiaan vastaan nousevia joukkoja ja antaa heille yhä tuhoavimmat taisteluseet, samalla se myöskin valmistaa yhä useammin tilaisuutta tällaisiin häiriöihin ja tekee niiden tuottaman tuhon yhä tuntuvammaksi. Yhä kasvava työn tuotantokyky ei ainoastaan kartuta kapitalistille lankeavaa yliarvoa, vaan se lisää myöskin niiden tavarain paljoutta, joiden täytyy joutua markkinoille ja tulla myydyksi. Riistämisen ohella lisääntyy myöskin kilpailu, kaikkien työnantajain katkera taistelu kaikkia työnantajia vastaan. Ja samalla tapahtuu lakkaamatta teknillisiä mullistuksia, yhtä mittaa tehdään uusia parannuksia ja keksinnöitä,

jotka riistävät entisiltä arvon eivätkä saata ainoastaan yksityisiä työntekijöitä tai yksityisiä koneita, vaan usein kokonaisia liikkeitä, jopa kokonaisia teollisuushaarojakin tarpeettomiksi.

Ei kukaan kapitalisti voi luottaa tulevaisuuteen, ei kukaan tiedä varmaan, voiko hän säilyttää hankkimansa omaisuuden ja jättää sen perinnöksi lapsilleen.

Kapitalistiluokkakin jakautuu yhä jyrkemmin kahteen kerrokseen. Toisen muodostaa se alituisesti lisääntyvä joukko, joka on tullut aivan tarpeettomaksi taloudellisessa elämässä, ja jolla ei ole mitään muuta tekemistä, kuin koota sille virtaava alituisesti kasvava yliarvon määrä ja tuhlaata se ylellisyyteen, ellei sitä käytetä uusien pääomien kokoamiseen. Muistakaamme vain, mitä edellisessä luvussa on sanottu sivistyneitten asemasta nykyisessä yhteiskunnassa, niin ei meidän tarvitse ihmetellä nähdessämme, että verrattomasti suuri rikasten tyhjätöimittajain enemmistö tuhlaa rahansa järjettömiin ja raakoihin huvituksiin. Toinen kapitalistiluokan kerros taas, ne, jotka eivät vielä ole tulleet liikkeissään tarpeettomiksi, pienenee pienenemistään, mutta heidän huolensa ja vastuunalaisuutensa kuorma kasvaa yhä. Samalla kun osa kapitalisteja kuluttaa päivänsä laiskassa tyhjätöimituksessa, samalla raataa toinen osa alituisessa kilpailutaistelussa.

Ja kummankin luokan olemisen epävarmuus kasvaa kasvamisestaan. Nykyinen tuotantotapa ei salli edes riistäjain, ei edes niiden, jotka ovat tehneet kaikki suunnatut etunsa yksinoikeuksikseen, nauttia täydellisesti näitä etujansa.

8. Taloudelliset pulat.

Vaikka kaikkien luokkien tuntema yleinen epävarmuus on jo tavallisten olojenkin vallitessa suuri, tulee se vielä tuntuvammaksi niiden *pulien* tai *seisahdusten*, *kriisien* kautta, joita määrätylelle kehitysasteelle kohonnut tavarantuotanto välttämättömästi synnyttää aika-ajoin.

Kun kriisit ovat viime vuosikymmenien kuluessa saavuttaneet suuren merkityksen koko taloudellisen elämämme alalla ja kun niiden syyt ovat kuitenkin laajoissa piireissä vielä aivan tuntemattomat, lienee paikallaan puhua niistä vähän tarkemmin.

Nuo nykyiset suuret kriisit, jotka järkyttävät koko maailman markkinoita, saavat alkunsa *liikatuotannosta*. Tämä taas on seuraus siitä *suunnittelun puutteesta*, joka välttämättömästi liittyy tavarantuotantoon.

Liikatuotanto siinä merkityksessä, että valmistetaan enemmän kuin käytetään, voi syntyä minkä tuotantotavan vallitessa tahaan. Mutta siitä ei voi luonnollisesti olla mitään vahinkoa, jos tuotteita valmistetaan ainoastaan omiksi tarpeiksi. Jos esim. alkuperäinen talonpoikaisperhe saa joskus suuremman viljasadon, kuin se tarvitsee, niin se säilyttää jäännöksen huonojen satojen varalle tai, jos aitat ovat täynnä, syöttää sen karjalle tahi antaa sen pahimmassa tapauksessa maata käyttämättä.

Toisin on tavarantuotannon alalla. Tämä edellyttää (kehittyneessä muodossaan), ettei kukaan tuota omiksi tarpeikseen, vaan kaikki toisia varten. Jokaisen täytyy ostaa, mitä hän tarvitsee. Mutta kokonaistuotantoa ei

suinkaan ole tarkoituksenmukaisesti jaettu. Jokainen tuottaja saa päinvastoin itse arvata, kuinka paljon hänen valmistamiensa tavaroita tarvitaan. Ellemme ota lukuun rahojen ja jalojen metallien tuottajia, niin ei myöskään kukaan voi tavarantuotannon vallitessa, kun tämä nimitäin on kehittynyt alinta vaihdon kantaa korkeammalle, ostaa, ennenkuin hän on myynyt. Tässä ovat ne kaksi juurta, joista pulat eli kriisit kasvavat.

Ottakaamme asian valaisemiseksi yksinkertaisin esimerkki. Rahanomistaja, esim. kullankaivaja, jolla on kultaa kahdenkymmenen markan arvosta, viinitarhan omistaja, jolla on astia viiniä, kankuri, jolla on kappale pellavakangasta, ja mylläri, jolla on säkki jauhoja, kohtaavat toisensa markkinoilla. Jokaisen tavara olkoon kahdenkymmenen markan arvoinen — jos otaksomme toisin, niin se vain tekee asian mutkaisemmaksi, mutta ei muuta lopputulosta. Otaksukaamme vielä, että nämä neljä tavaranomistajaa ovat yksin markkinoilla, ja että he ovat oikein laskeneet toistensa tarpeet. Viinitarhanomistaja myy silloin viininsä kullankaivajalle ja ostaa siten saamallaan kahdellakymmenellä markalla pellavakangasta kankurilta, joka taasen käyttää täten saadut rahat jauhoihin. Jokainen palaa tyytyväisenä markkinoilta.

Vuoden kuluttua nuo neljä kohtaavat taas toisensa. Jokainen otaksuu, että menekki on sama, kuin edellisenäkin vuonna. Rahanomistaja ostaakin viinitarhurin viinin. Mutta viinitarhuri ei kovaksi onneksi tarvitsekaan kangasta, tai ehkä hän tarvitsee rahan velkansa maksuksi ja pitää sentähden rikkiäisen paidan käyttämisen kankaan ostoa edullisempänä. Hän pistää kaksikym-

mentä markkaa taskuunsa ja menee kotiinsa. Kankuri varttoo nyt turhaan ostajaa. Ja kun kankuri varttoo, saa myllärikin varttoa. Kankurin perhe tosin näkee nälkää ja hän haluaisi saada jauhosäkin, mutta hän on valmistanut ainoastaan pellavakangasta, ja kun kangas ei mene kaupaksi, niin eivät jauhotkaan mene. Kankurilla ja myllärillä ei ole rahaa, he eivät voi ostaa, mitä tarvitsevat; ja heidän tuotteensa ovat nyt liikatuotteita, samoin myöskin ne tuotteet, joita on valmistettu heitä varten, kuten esim. pöytä, jonka puuseppä luuli voitavansa myydä myllärielle, jos tahdomme jatkaa esimerkkiä laajemmalle.

Taloudellisen pulan oleelliset ilmiöt esiintyvät jo tässä esimerkissä. Todellisuudessa ei pula kuitenkaan esiinny näin yksinkertaisissa oloissa. Tavaratuotannon alkuaikoinahan jokainen tuottaja valmistaa enemmän tai vähemmän omiksi tarpeikseenkin; tavarantuotanto on ainoastaan osa kunkin perheen tuotannosta. Esimerkissämme mainitulla myllärillä ja kankurilla on kummallakin kaistale maata ja ehkä lehmä, joten he voivat levollisesti varttoa jonkun aikaa, kunnes he löytävät ostajan tavaroilleen. He voivat hätätilassa tulla toimeen, vaikkei ostajaa ilmestyisikään.

Ja markkinatkin ovat tavarantuotannon alkuaikoina vielä sangen ahtaat, helposti tiedettävät, ja tavarantuotanto sekä kulutus, koko yhteiskunnallinen elämä, kulkee vuodesta vuoteen vanhaa tavallista rataansa. Näissä entisaikojen pienissä oloissa tunsivat toisensa, tunnettiin toisen tarpeet ja ostokyky tarkkaan. Taloudellinen elämä pysyi aina samana; tavarantuottajain luku, heidän valmistuskykynsä ja tuotteitensa määrä,

kuluttajain luku, niiden tarpeet ja käytettävissä olevat rahat — kaikki nämä suhteet muuttuivat ainoastaan verkalleen, ja jokainen muutos huomattiin helposti ja otettiin heti varteen.

Mutta olot muodostuivat toisenlaisiksi *tavarakaupan* edistyessä. Tämän vaikutuksesta joutuu omiksi tarpeiksi valmistaminen yhä syrjemmälle, yksityisten tavaravalmistajain ja varsinkin tavarankauppiasten täytyy turvautua yhä suuremmassa määrässä yksinomaiseen tavarainsa myyntiin, jopa mahdollisimman nopeaan myyntiin. Jonkun tavarankauppiuksen viivytyksellä ja varsinkin sen estymisellä käy nykyään yhä turmiollisemmaksi tavarankauppiuksen omistajalle, voipa väliin saattaa hänet taloudelliseen perikatoonkin. Ja kaupankauppiuksen seisahtumisen mahdollisuus kasvaa samalla.

Tavarankauppius saattaa mitä erilaatuisimmat, kaukaisimmat markkinat toistensa yhteyteen. Yleismarkkinat laajenevat tämän kautta suuresti, mutta samalla niitä on myös vaikeampi tuntea. Monet kaupankauppiuksen synnyttämät, tavarankauppiuksen valmistajain ja kuluttajain välille ilmestyvät välittäjät vaikeuttavat yhä markkinain tuntemista. Kaupankauppiuksen ja kulkulaitosten kehitys tekee tavarankauppiuksen samalla paljoa liikkuvammiksi. Pieninkin syy saa ne virtaamaan suurissa joukoissa samaan paikkaan.

Saatavilla olevain tavarankauppiuksen ja tavarankauppiuksen kuluksien arvioiminen tulee nykyään aina vaikeammaksi. Tilaston kehitys ei voi poistaa tätä epävarmuutta. Sen avulla tulee mahdolliseksi vain ylimalkainen arvioiminen, joka sekin olisi määrättyltä tavarankauppiuksen kehitykseltä alkaen mahdotonta ilman tilastoa. Koko

taloudellinen elämä tulee yhä riippuvammaksi kauppakeinottelusta, joka käy aina hurjemmaksi.

Kauppias on jo alunpitäen keinottelija; keinottelua ei suinkaan ole vasta pörseissä keksitty. Ja keinottelu on kapitalistille välttämätöntä. Kun kauppias keinottelee, s. o. kun hän arvioipi tulevaa tarvetta, ostaa tavaran sa sieltä, missä niitä on halvalla, siis runsaasti saatavissa ja myy ne sinne, missä ne ovat kalliita, siis missä niitä on niukasti, koettaa hän saada edes jonkinlaista järjestystä toisistaan riippumattomain yksityisliiketten toikkuttomalle tuotannolle. Mutta hän voi myöskin pettyä keinottelussaan. Tämä voi tapahtua sitä helpommin, kun hänellä ei ole pitkiä miettimisaikoja, sillä hän ei ole maailman ainoa kauppamies. Sadat ja tuhannet kilpailijat väijyvät samoin kuin hänkin jokaista suotuisaa tilaisuutta, ja ken sen ensiksi huomaa, hänelle on siitä aina suurin hyöty. Silloin täytyy joutua, ei saa kauan miettiä, ei kauan kysellä, vaan uskaltaa: rohkea voittaa! Mutta hän voi myöskin hävitä. Jos jonkin tavarankysyntä on joillakin markkinoilla suuri, niin niitä virtaa sinne kohta suunnattomasti, kunnes niitä on enemmän, kuin markkinat voivat niitä sulattaa. Hinta laskeutuu silloin, kauppiaan täytyy myydä halvalla, usein tappiollakin, tai hänen täytyy etsiä tavaroillensa uusia parempia markkinoita. Hänen tappionsa voivat käydä tässä leikkissä niin suuriksi, että ne syöksevät hänet häviöön.

Kehittyneen tavarantvalmistuksen vallitessa on kaikilla markkinoilla aina joko liian vähän tai liian paljon tavaraa. Porvarilliset taloustieteen tutkijat selittävät, että tämä on sangen viisas ja ihmeteltävä järjestys. Me tosin ajattemme vähän toisin. Mutta tätä järjestystä

ei voida missään tapauksessa välttää, niin kauan kuin määrätyle asteelle kehittynyt tavarantuotanto on vallitsevana. Tämä viisas järjestys voi myöskin väliin viedä siihen, että tavaroita virtaa erityisistä syistä joillekin markkinoille suunnattomasti, että siis kauppamiesten tappiotkin ovat erittäin suuret, ja että useat heistä seuraavasti eivät voi suorittaa sitoumuksiaan, — tekevät konkurssin. Silloin meillä jo on kauppapula parhaassa muodossaan.

Kulkulaitosten kehitys toiselta ja krediittilaitosten kehitys toiselta puolelta helpottaa tavarain äkillistä tulvaamista joillekin markkinoille, mutta samalla se myöskin edistää kriisien syntymistä ja suurentaa niiden hävittävää vaikutusta.

Niin kauan kuin pikkutuotanto oli vallitsevana tuotantotapana, oli kauppapulien laajuudella ja syvyydellä rajansa. Ei mikään kiihotin voinut nopeasti paisuttaa myytäväksi valmistettujen tuotteiden *määrää kokonaisuudessaan*. Tuotantoa ei voida nopeasti laajentaa pienten käsityöläisliiketten ollessa vallitsevina. Sitä ei voi suurentaa lisäämällä työntekijöitä, sillä näissä liikkeissä riittää tavallisina aikoina muutoinkin työtä kaikille niiden käytettävänä olevain kansankerrosten työkykyisille jäsenille. Tuotantoa voidaan suurentaa ainoastaan siten, että lisätään yksityisten työntekijäin työtaakkaa — jatketaan työaikaa, käytetään pyhätyötä, j. n. e. Mutta siihen oli itsenäisillä käsityöläisillä ja talonpojilla sangen vähän taipumusta noina vanhoina hyvinä aikoina, jolloin heidän ei vielä tarvinnut kestää suurliiketten kilpailua. Ja jos he mukautuivatkin yli-

työhön, niin tämä ei isosti hyödyttänyt, sillä työn tuottavuisuus oli vähäinen.

Tämä muuttuu, kun kapitalistinen suurteollisuus syntyy. Se ei ainoastaan kehitä ennen aavistamattomassa määrässä kaikkia niitä apukeinoja, joita käyttäen kauppa voi nopeasti täyttää markkinat tavaroilla, se ei ainoastaan laajenna markkinoita maailmanmarkkinoiksi, jotka käsittävät koko maapallon, se ei ainoastaan lisää tavaran valmistajain ja sen käyttäjain välisten välittäjain lukua, vaan se saa tuotannonkin kykeneväksi seuraamaan jokaista kaupan vaatimusta ja laajenemaan hypäyksittäin.

Jo senkin kautta, että työntekijät nykyään ovat täydellisesti kapitalistin vallassa, että hän voi jatkaa heidän työaikaansa, poistaa heidän sunnuntai- ja yölepponsa, voi kapitalisti lisätä tuotantoa nopeammin, kuin ennen oli mahdollista. Tunnin ylityö merkitsee nyt, kun työn tuotantokyky on karttunut suunnattomasti, paljoa suurempaa tuotannon lisäystä, kuin käsityön aikoina. Kapitalistit voivat sen ohessa myöskin laajentaa liikettään nopeasti. Kapitaalinen suuruus on sängen venyvää laatua, josta saadaan etupäässä kiittää luottolaitoksia. Kun liike käy hyvin, niin luotto kasvaa ja tuo liikkeeseen yhä enemmän rahoja, kapitaalinen kiertoaika lyhenee osaksi, joten sen vaikutusvoima lisääntyy, j. n. e. Mutta kaikista tärkeintä on, että *pääomalla on aina teollisuustyöväestön varajoukko käytettävänä.* Siten kapitalisti voi aina suurentaa liikettään, aina ottaa uusia työntekijöitä, aina nopeasti lisätä tuotantoa ja käyttää asianmukaisesti hyväkseen kaikkia suotuisia suhteita.

Olemme maininneet tämän luvun alussa, että teollisuus pääoma astuu suurteollisuuden vallitessa yhä enemmän etualalle ja tulee yhä määräävämmäksi kapitalistisessa tuotannossa. Kapitalistisen teollisuuden piirissä taas tulevat erityiset teollisuuden haarat johtaviksi, kuten varsinkin *kudonta- ja rautateollisuus*. Jos jompikumpi näistä alkaa mennä eteenpäin jostakin erityisestä syystä — sellaisia ovat esim. uusien suurien kauppapaikkojen kuten Kiinan avaaminen tai laajojen rautatieverkkojen äkillinen rakentaminen esim. Amerikassa — niin tämä edistys ei rajoitu ainoastaan näille teollisuusaloille, vaan jatkuu nopeasti yli koko taloudellisen elämän. Kapitalistit laajentavat liikkeitään, perustavat uusia ja alkavat käyttää raaka- ja apuaineita suuremmassa määrässä; uusia työmiehiä otetaan työhön ja maankorko, voitto ja palkat kohoavat samalla. Mitä erilaatuisimpain tavarain kysyntä kasvaa, mitä erilaatuisimmat teollisuusalat alkavat saada osansa taloudellisesta vaurastumisesta, joka lopulta tulee yleiseksi. Näyttää siltä, että jokaisen liikkeen täytyy menestyä, luotto tulee sokeaksi, lainoja annetaan rajattomasti; kellä on vähänkin rahoja, hän koettaa saada ne voittoa tuottaviksi, ja ken saa osansa yhä kasvavasta korosta tai voitosta, hän koettaa muuttaa jonkin osan siitä pääomaksi. Onnenhuumaus on yleinen.

Tuotanto on sillävälän lisääntynyt suunnattomasti, markkinain ylimääräinen tarve on tyydytetty; mutta siitä huolimatta jatketaan tuotantoa yhä. Toinenhan ei tiedä toisestaan, ja jos yhden tai toisen kapitalistin mielessä alkaisikin järjellisinä hetkinä herätä epäilyksiä, niin nämä tukehduuttaa se tieto, että tilaisuutta on välttämättä käytettävä, ettei kilpailussa saa jäädä jäljelle.

Jälkeenjäänyttä purevat koirat. Liiallisessa määrässä valmistetut tavarat käyvät yhä vaikeammin ja hitaammin kaupaksi, kauppahuoneitten makasiinit täyttyvät, mutta huumausta kestää yhä. Sattuu, että jonkun kauppahuoneen täytyy maksaa tavarat, jotka hän on kuukausia sitte ottanut velaksi tehtailijalta. Tavarat ovat vielä myymättä; hänellä on kyllä ne hallussaan, mutta rahaa ei ole; hän ei voi suorittaa sitoumuksiansa ja joutuu konkurssiin. Tehtailijalla on myöskin suoritettavia maksuja, ja kun hänen velallisensa ei voi maksaa, niin hänkin on valmis. Konkurssi seuraa toistansa. Yleinen hämminki syntyy, sokean luoton sijaan astuu yhtä sokea pelko, kauhu on yleinen ja pula valmis.

Koko taloudellinen elämä horjuu perustuksiaan myöten. Jokainen liike, jolla ei ole lujia juuria, menee kumoon. Tuho ei kohtaa ainoastaan hurjia keinotteluyrityksiä, vaan myöskin kaikkia niitä, jotka tavallisina aikoina pysyivät ainoastaan hädin tuskin pystyssä. Talonpojat, käsityöläiset ja pienet kapitalistit pääsevät kriisin aikana nopeimmin omaisuudestaan. Mutta moni suurikin sortuu, eikä kukaan ole varma siitä, ettei yleinen häviö tempaa häntäkin mukanaan. Ne suurkapitalistit, jotka pysyvät pystyssä, saavat luonnollisesti suuria voittoja; kriisin aikana on helpompi kuin muulloin sekä riistää „vähäväkisten“ omaisuus, että koota liikkeitä samoihin käsiin ja kartuttaa suuria rikkauksia.

Mutta kukaan ei tiedä, pysyikö hän pystyssä, kestääkö hän pulan, ja sen kestäessä aina siihen saakka kun yleinen liikkeen juoksu on tullut edes jossakin määrässä vanhalle ladulleen, ovat kaikki nykyisen tuotantotavan luomat kauhut kohonneet huippuunsa;

epävarmuus, hätä, prostitutsioni ja rikokset lisääntyvät. Tuhannet sortuvat nälkään ja viluun sentähden, että he ovat valmistaneet liian paljon ravintoaineita, liian paljon vaatteita, liian paljon asuntoja. Silloin käy mitä räikeimmin selville, että nykyinen tuotantotapa joutuu yhä pahemmin ristiriitaan tavaran tuotannon kanssa, että tuotannonvälikkappaleiden yksityisomistus tuottaa yhä suurempaa kirousta ennen kaikkea varattomille, mutta lopullisesti myöskin omistaville.

Muutamit taloustieteilijät toivovat, että kriisit voidaan poistaa *rengasten avulla*. Ei ole väärempää luuloa, kuin tämä!

Tuotannon järjestäminen rengasten kautta edellyttää ennen kaikkea, että ne käsittävät kaikki tärkeimmät tuotantoalat ja ovat perustetut *kansainväliselle pohjalle*, ulottuvat kaikkiin kapitalistisen tuotantotavan maihin. Tähän saakka ei vielä ole ollut ainoatakaan kansainvälistä rengasta millään teollisuusalalla, joka johtaa koko taloudellista elämää. Kansainvälisiä renkaita on sängen vaikea muodostaa ja yhtä vaikea pitää koossa. Marx on jo enemmän kuin viisikymmentä vuotta sitte huomauttanut, että kilpailu synnyttää yksinoikeuksia, ja yksinoikeudet vuorostaan kilpailua. Kuta suurempi se voitto on, jonka muutamit renkaaksi liittyneet liikkeet saavat, sitä suuremmaksi käy se vaara, että joku renkaan ulkopuolella oleva mahtava kapitalisti koettaa riistää heiltä tämän voiton perustamalla kilpailevan liikkeen.

Itse kartellit ja trustitkin tulevat kauppakeinottelujen esineiksi ja syiksi. Ne ovat osakejärjestelmän korkein muoto ja niiden avulla voidaan osakekeinottelu kehittää

huippuunsa. Keinottelukausi v. 1871—73 oli osakeyhtiöitten perustamiskausi, mutta nuorin keinottelukausi v. 1896—1900 oli kartellien ja trustien perustamiskausi varsinkin Yhdysvalloissa.

Renkaat eivät yleensä voi estää liikatuotantoa. Niiden päätehtävä liikatuotannon suhteen ei ole sen estäminen, vaan sen seurausten vierittäminen kapitalistien niskoilta työntekijäin ja tavarankuluttajain niskoille. Ne auttavat suurkapitalisteja kestämaan pulia, rajoittamaan aika-ajoin tuotantoa, vähentämään työväkeä j. n. e., ilman että voitto kärsii siitä.

Mutta otaksutaanpa, että mahdollonkin voisi toteutua, että suuri maailmanteollisuuskin voitaisiin järjestää kansainväliseksi ja lujiksi renkaiksi. Mikä olisi seurauksena? Ne voisivat parhaassa tapauksessa poistaa samalla teollisuusalalla toimivien kapitalistien välisen kilpailun ainoastaan *yhdeltä* puolelta. Joutuisimme liian kauas aineestamme, jos koettelisimme tässä saada selville, mitä seurauksia olisi siitä kilpailusta, joka vielä jäisi jäljelle. Terotamme mieliin ainoastaan yhden puolen tästä: Kuta pienemmäksi kilpailu tulee saman teollisuusalan työnantajain välillä, sitä jyrkemmiksi tulevat vastakohtat heidän ja niiden toisten teollisuusalojen työnantajain välillä, joiden täytyy käyttää heidän tuotteitaan. Vaikka siis samalla teollisuusalalla olevain yksityisten valmistajain välinen taistelu lakkaisikin, niin tulee tavarankuluttajain ja valmistajain välinen taistelu sitä tuimemmaksi — kuluttajat käsitettynä sanan laiveimassa merkityksessä. Tässä merkityksessä on jokainen tavarankuluttaja myöskin kuluttaja; pumpulikehrämön omistaja esim. on personallista kulutusta lukuunotta-

matta puuvillan, hiilten, koneitten, öljyn y. m. kuluttaja. Koko kapitalistiluokka ei jakautuisi silloin enää yksilöihin, vaan eri kerroksiin, jotka kävisivät mitä katkerinta sotaa keskenään.

Jokainen kapitalisti koettaa nykyjään valmistaa, tuoda markkinoille *niin paljon tavaraa kuin suinkin*, sillä kuta enemmän tavaraa, sitä suurempi on voitto muutoin samallaisten olojen vallitessa. Ainoastaan hänen laske-mansa markkinain vastaanottokyky ja luonnollisesti hänen pääomansa määrä voivat rajoittaa hänen tuotantoansa. Jos sitävastoin renkaat tulevat yleisiksi, niin ei tuotanto silti tule järjestetyksi eivätkä siis kriisit poistetuiksi, kuten jotkut haaveilijat koettavat uskotella, vaan jokainen rengas koettaa yleensä valmistaa tavaraa *niin vähän kuin suinkin*, sillä kuta vähemmän tavaraa on saatavissa, sitä korkeammat ovat hinnat. Silloin tulee yleiseksi se kauppiasten aikaisempi menettely, että he hävittivät osan tavaraa, kun sitä oli liiaksi tulvinut markkinoille, saadaksensa jäännöksestä voittoa. Selvää on, ettei yhteiskunta tällaisten olojen vallitessa voi pysyä pystyssä. Samalla kun jokainen rengas itse koettaa valmistaa niin vähän kuin suinkin, samalla täytyy jokaisen koettaa *pakottaa liikatuotantoon* niitä renkaita, joiden tavaroita se käyttää. Tähän on useampia keinoja. Yksinkertaisin on se, että omaa kulutusta koetetaan rajoittaa vielä suuremmassa määrässä, kuin toiset renkaat ovat rajoittaneet tuotantoon. Toinen keino on se, että tiede koetetaan saada valmistamaan niiden tavarain korvausaineita, joiden tuotanto on rajoitettu. Kolmas se, että asianomaiset kuluttajat koettavat itse valmistaa ne tavarat, joita he tarvitsevat.

Otaksukaamme esim., että kuparikaivokset muodostavat renkaan, rajoittavat kuparintuotannon ja korottavat sen hinnat. Mikä on seurauksena? Muutamat niistä teollisuudenharjoittajista, joiden liikkeissä kuparia käytetään, sulkevat liikkeensä odottamaan parempia aikoja, toiset koettavat käyttää kuparin sijasta muita metalleja, ja toiset taas itse hankkivat tai ottavat käytäntöön kuparikaivoksia, päästäksensä siten kuparirenkaasta riippumattomiksi. Lopullisena seurauksena on tämän renkaan häviö ja konkurssi, *siis kriisi*.

Jos tämä ei onnistu, niin johtuu renkaan vähenne-
tystä tuotannosta keinotekoinen tuotannon rajoittaminen, *siis taaskin kriisi*, niillä teollisuusaloilla, jotka käyttävät renkaan tuotteita raaka-aineina, työkaluina, j. n. e.

Renkaat eivät siis voi poistaa kriisejä. Jos ne voivat tässä suhteessa jotakin vaikuttaa, niin vaikuttavat ne korkeintaan sen, että kriisit saavat toisen muodon, joka ei suinkaan ole parempi. Konkurssit eivät lakkaa, ero on ainoastaan siinä, että ne tulevat laajemmiksi, että ne eivät kohtaa ainoastaan yksityisiä kapitalisteja, vaan aina kokonaisia kapitalistikerroksia, ja samalla myös luonnollisesti koko sitä suurta joukkoa, joka on heistä riippuva. Renkaat eivät voi poistaa kriisejä, vaan voivat kyllä synnyttää niitä, jopa poljoa laajempia ja turmiollisempia, kuin kaikki ne, joita tähän saakka on nähty.

Vasta sitte, kun kaikki renkaat ovat sulautuneet yhdeksi ainoaksi, jonka käsiin kaikkien kapitalististen maitten kaikki tuotannonvälikkappaleet ovat kokoontuneet, kun siis tuotannonvälikkappalten yksityisomistus olisi itse asiassa lakannut, vasta sitte voisi rengasten

muodostaminen tehdä kriisin poistamisen mahdolliseksi. Sitävastoin ovat kriisit määrättyltä taloudellisen kehityksen asteelta alkaen välttämättömät, niin kauan kuin tuotannonvälikkapaleet ovat yksityisomaisuutta. Mahdotonta on säilyttää yksinomistus voimassa kuten tähänkin saakka ja poistaa ainoastaan sen varjopuolet.

9. Älituinen (kroonillinen) liikatuotanto.

Ajottaisten pulien, ajottaisen liikatuotannon ja siitä johtuvan ajottaisen arvonnäviön sekä voiman tuhlauksen ohella kehittyä pysyvä (kroonillinen) liikatuotanto ja alituinen voimantuhlaaminen kehittymistään yhä tuntuvammaksi.

Olemme nähneet, että teknillisiä uudistuksia tapahtuu lakkaamatta. Niiden piiri laajenee laajenemistaan, sillä kapitalistinen suurtootanto valloittaa vuosi vuodelta yhä uusia aloja, yhä uusia teollisuuden haaroja. Valmistuskyky kasvaa senvuoksi lakkaamatta, jopa yhä nopeammin ja nopeammin, kun nimittäin otamme lukuun koko kapitalistisen yhteiskunnan. Uusia pääomia keräytyy samaan aikaan keskeytymättä. Kuta enemmän yksityistä työntekijää riistetään ja kuta suuremmaksi riistettyjen työntekijäin luku tulee (ei ainoastaan jossakin erityisessä maassa, vaan kaikissa kapitaalini riistämässä maassa yleensä) sitä suuremmaksi kasvaa yliarvon määrä, ja sitä suuremmiksi ne varat, jotka kapitalistiluokka voi vuosittain säästää, muuttaakseen ne uusiksi pääomiksi. Kapitalistinen tuotanto ei siis voi seisahtua millekään määrättylle asteelle, sen alituinen kehittyminen ja mark-

kinain alituinen laajeneminen on sen elämänehto, paikalleen pysähtyminen on sen kuolema. Päin vastoin kuin muinoinen jossakin maassa vallinnut käsiteollisuus ja talonpoikaisviljelys, joiden tuotanto pysyi vuosikausia samana ja kasvoi ainoastaan samassa määrässä, kuin väestö lisääntyi, vaatii kapitalistinen tuotanto jo alunpitäen alituista tuotannon kasvamista. Jokainen tuotannon häiriö merkitsee yhteiskunnallista sairautta, joka tulee sitä tuskallisemmaksi ja sietämättömämmäksi, mitä kauemmin se kestää. Ajoittaisesta markkinain laajentumisesta johtuvan tuotannon laajentamishalun ohella huomaamme myöskin toisen, itse tuotantosuhteista johtuvan, pysyvän, tuotannon laajentamista vaativan pakon, joka ei aiheudu markkinain laajentumisesta, vaan päinvastoin välttämättömästi vaatii sitä.

Mutta tämä laajentuminen ei ole enää kolmena viimeisenä vuosikymmenenä tahtonut oikein käydä laatuun; s. t. s. se on kyllä huomattavissa, mutta samalla kuin tuotanto pyrkii laajenemaan yhä suuremmassa määrässä, samalla tapahtuu markkinain laajentuminen yhä hitaammin ja hitaammin.

Se alue, jonka kapitalistinen tuotantotapa voi valloittaa kauppa-alueekseen, on tosin ääretön; sillä ei ole paikallisia eikä kansallisia rajoja, vaan se käsittää koko maapallon. Mutta maapallokin käy sille pieneksi. Vielä sata vuotta sitte olivat ainoastaan erityiset vierasten maanosien rannikot ja saaret Länsieuropan ulkopuolella ainoina kapitalistisen teollisuuden kauppapaikkoina, jota teollisuutta pääasiallisesti Englanti harjoitti. Mutta kapitalistien ja heidän esitaistelijainsa sekä kätyriensä toimintakyky ja saaliinhimo olivat niin suuret, ja heidän

käytettävänä olevat keinot niin valtavat, että melkein kaikki maapallon maat ovat sen jälkeen avatut kapitalistiselle, ei ainoastaan Englannin, vaan yleiseuropalaiselle ja pohjoisamerikalaiselle teollisuudelle, joten nyttemmin on Kiinaa lukuunottamalla vallattavissa melkein ainoastaan sellaisia uusia kauppapaikkoja, joista ei ole saatavissa paljon muuta, kuin kuumetautia ja — selkäsauvoja.

Kulkuneuvojen alituinen hämmästyttävä kehitys vaikuttaa kyllä sen, että jokaisesta kauppapaikasta voidaan riistää voittoa yhä enemmän, mutta markkinat muuttuvat samalla muuttumistaan tykkänään toisiksi juuri niillä paikoilla, joiden asukkaat eivät ole aivan villejä, vaan joilla on joku määrä sivistystä, määrätty sivistyksen synnyttämät tarpeet. Kun kapitalistisen suurteollisuuden tavarat tunkeutuvat maahan, niin ne tappavat kotomaisen pikkuteollisuuden kaikkialla muuallakin eikä ainoastaan Europassa, ja muuttavat käsityöläiset ja talonpojat proletareiksi. Tämä vaikuttaa kaksi tärkeää muutosta jokaisella kapitalistisen teollisuuden myyntialueella. Se alentaa asujamiston ostokykyä vähentäen siten menekkiä kysymyksenalaisella myyntialueella. Mutta se laskee samalla myöskin — ja tämä onkin paljoa tärkeämpi muutos — luomansa köyhälistön kautta perustuksen kotimaiselle kapitalistiselle tuotantotavalle. Europalainen suurteollisuus kaivaa siten omaa hautaansa. Kun kehitys on ehtinyt määrätylle asteelle, niin jokainen uusi markkinain laajennus merkitsee uuden kilpailijan syntymistä. Yhdysvaltojen suurteollisuus, joka on tuskin miespolvea vanhempi, ei pyri ainoastaan tykkänään riippumattomaksi europalaisesta teollisuudesta, vaan

koettaa myöskin saada haltuunsa koko Amerikan markkinat. Vielä nuorempi Venäjän teollisuus pitää yksinään huolta niiden äärettömien alueiden tarpeista, joita Venäjällä on Europassa ja Aasiassa. Itäintia, Kiina, Japani, Australia kehittyvät teollisuusvaltioiksi, jotka ennemmin tai myöhemmin kykenevät itse tyydyttämään tarpeensa teollisuustavaroihin nähden. Lyhyesti sanoen: se aika näyttää olevan lähellä, jolloin Europan teollisuuden myyntiala ei enää voi laajentua, vaan alkaa päinvastoin supistua. Ja tämä taas merkitsee koko kapitalistisen yhteiskunnan konkurssia.

Markkinain laajeneminen onkin jo jonkun aikaa ollut liian hidasta kapitalistisen tuotannon tarpeille. Yhä lukuisimmat pidäkkeet kohtaavat sitä ja sen on yhä mahdottomampaa täysin kehittää tuotantovoimiansa. Taloudellisen vaurastumisen ajat käyvät yhä lyhemmiksi. Kriisit eli liikepulat yhä pitemmiksi varsinkin vanhoissa teollisuusmaissa, kuten Englannissa ja Ranskassa. Maat, joissa kapitalistinen tuotantotapa on vasta nousemassa, kuten Amerika ja Saksa, voivat vielä saada kokea pitempiä menestymiskausia. Mutta sen ohella on jo kapitalistisesti nuoriakin maita, kuten Itävalta ja Venäjä, joissa vaurastumisajat ovat jo sangen lyhyet ja kriisiajat pitkät. Tästä seuraa, että niiden tuotannonvälikappaleiden määrä, joita ei ole käytetty joko ollenkaan tai ei ainakaan kyllin suuressa määrässä voiton riistämiseen, kasvaa yhä; samoin karttuu myöskin käyttämättömiä rikkauksia, karttuu työvoimia, joiden täytyy maata joutilaina. Näihin ei ole luettava ainoastaan työttömien joukot, vaan myöskin kaikki nuo lukemattomat ja yhä lisääntyvät loiseläjät yhteiskunnan ruumiissa, jotka koet-

tavat turvata kurjaa olemistansa mitä moninaisimmalla, enimmäkseen aivan tarpeettomilla, mutta usein sangen turmiollisilla toimilla, koska he eivät voi toimia tuotannon palveluksessa. Tällaisia ovat pienet välikauppiat, ravintoloitsijat, agentit, välittäjät; niihin kuuluu myöskin koko tuo ääretön ryysyköyhälistön joukko eri asteinen, ylemmät ja alemmat petturit, rikokselliset, ammattimaisen prostitutsionin palveluksessa olevat parittelijoineen ja heistä riippuvat; niihin kuuluu edelleen nuo lukuisat joukot, jotka antautuvat varakasten persoonalliseen palvelukseen; ja vihdoin suuret sotilasjoukot: sotajoukkojen alituinen kasvaminen viimeisten parin vuosikymmenen kuluessa olisi tuskin ollut mahdollinenkaan ilman liikatuotantoa, joka vaikuttaa sen, että teollisuus voi luopua näin lukuisista työvoimista.

Kapitalistinen yhteiskunta alkaa tukehtua omaan ylellisyyteensä. Se käy yhä vähemmän kykeneväksi täydellisesti kehittämään luomiansa tuotantovoimia. Yhä enemmän tuotantovoimia täytyy maata käyttämättä, yhä enemmän tuotteita täytyy hävitä hyödyttöminä, jos mieli sen pysyä pystyssä.

Kapitalistinen tuotantotapa, pikkuteollisuuden korvaaminen kapitalistisella suurteollisuudella, jonka tuotannonvälineet ovat yksityisomaisuutena harvojen käsissä, ja jonka työväestö on varatonta köyhälistöä, tämä tuotantotapa oli välikappaleena, joka laajensi summattomasti käsityölle ja talonpoikaisviljelykselle omituista, peräti rajoitettua työn tuotantovoimaa. Tämä oli kapitalistiluokan maailmanhistoriallinen tehtävä. Se on suorittanut tämän tehtävän. Se on kyllä tuottanut kauheita kärsimyksiä niille kansajoukoille, joilta se on riistänyt

omaisuuden ja joita se on nylkenyt, mutta se on samalla suorittanut tehtävänsä. Se on ollut historiallisesti yhtä välttämätön, kuin ne molemmat perustukset, joista se kehittyi: tavarantuotanto ja sen kanssa läheisessä yhteydessä oleva tuotannonvälineitten ja tuotteitten yksityisomistus.

Mutta vaikka se ja sen perusteet ovat olleet historiallisesti välttämättömät, niin eivät ne enää ole. Kapitalistiluokan tehtävät siirtyvät siirtymistään palkattujen virkamiesten suoritettaviksi, kapitalistien suuren enemmistön ainoana toimena on vain sen kuluttaminen, mitä toiset ovat luoneet; kapitalisti on käynyt yhtä tarpeettomaksi, kuin läänitysherra sata vuotta sitte.

Ja vielä enemmän. Kapitalistiluokka on jo nykyään, kuten läänitysherrat edellisellä vuosisadalla, jatkuvan kehityksen esteenä. Tuotannonvälineiden yksityisomistus ei ole enää pitkiin aikoihin voinut turvata kunkin tuottajan vapautta ja omistusoikeutta työnsä tuloksiin. Se johtaa nykyään nopeasti siihen, että tämä omistusoikeus ja vapaus häviää kapitalististen maiden koko asujamistolta; oltuaan yhteiskunnan perustuksena, muuttuu se vähitellen välikappaleeksi, joka hajoittaa kaikki yhteiskunnan perusteet. Ja oltuaan keinona, joka kiihotti yhteiskunnan mitä nopeimmin kehittämään tuotantovoimiansa, on se nyt muuttunut välikappaleeksi, joka pakottaa yhteiskunnan yhä enemmän tuhlaamaan ja jättämään käyttämättä tuotantovoimiansa.

Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen alkuperäinen luonne on muuttunut aivan päinvastaiseksi ei ainoastaan pikkuteollisuuden tuottajiin vaan koko yhteiskuntaankin nähden. Oltuaan alkujaan yhteiskunnallisen

kehityksen kiihottajana, on siitä tullut yhteiskunnallisen rappeutumisen, yhteiskunnallisen vararikon syy.

Nykyjään ei ole enää kysymys siitä, tahdotaanko tuotannonvälineiden yksityisomistus säilyttää, vai eikö. Sen häviö on varma. Kysymys onkin vain siitä, *viekö tämä yksityisomistus yhteiskunnan mukanaan perikatoon, vai tuleeko yhteiskunta luomaan hartioiltaan tuon turmiollisen kuorman, voidaksensa vapaana ja uudelleen voimistuneena kulkea eteenpäin sitä tietä, jonka kehityksenlait sille määräävät?*

IV. Tulevaisuudenvaltio.

VI. Iulianus et Constantinus

1. Yhteiskunnalliset uudistukset ja kumous.

Erfurtin ohjelman viides kohta kuuluu:

„Tuotannonvälineiden yksityisomistus, joka ennen turvasi tuottajan omistusoikeuden tuotteeseensa, on nyt tullut talonpoikien, käsityöläisten ja pikkukauppiasten riistämiskeinoksi, joka saattaa työtä tekemättömät — kapitalistit, suurtilalliset — työntekijän tuotteen omistajiksi. Ainoastaan siten, että tuotannonvälineiden — maan, kaivosten ja vuorilaitosten, raaka-ainetten, työkalujen, koneitten, kulkuneuvojen — kapitalistinen yksityisomistus muuttuu yhteiskunnalliseksi omistukseksi ja tavarantuotanto vaihtuu sosialistiseksi, yhteiskuntaa varten ja sen kautta harjoitetuksi tuotannoksi, ainoastaan siten voi suurtuotanto ja yhteiskunnallisen työn yhä kasvava tuottavaisuus, oltuaan kurjuuden ja sorron lähteenä, muuttua tähän saakkaa riistetyille luokille korkeimman hyvinvoinnin ja kaikinpuolisen sopusointuisen täydellisentymisen lähteeksi.“

Sen jälkeen, mitä edellä on sanottu, ei ole vaikea käsittää, miten tämä pykälä on ymmärrettävä.

Tuotantovoimat, jotka ovat kehittyneet kapitalistisen yhteiskunnan helmassa, ovat joutuneet ristiriitaan sen omistusjärjestelmän kanssa, johon tämä yhteiskunta perustuu. Jos tätä omistusjärjestelmää tahdotaan ylläpitää, niin jokainen yhteiskunnallinen edistys tulee mahdotto-

maksi, yhteiskunta tuomitaan pysymään paikallaan, mätänemään, mutta mätänemään elävänä, josta on seurausena mitä tuskallisimpia kipuja.

Jokainen tuotantovoimien jatkuva kehitysaskel suurentaa niiden ja vallitsevan omistusjärjestelmän välistä ristiriitaa. Kaikki näiden ristiriitojen poistamista tai vain lieventämistäkin tarkoittavat yritykset, jotka samalla koettavat säästää yksityisomistusta; ovat näyttäytyneet ja niiden täytyykin näyttäytyä turhiksi.

Omistavain luokkain ajattelijat ja politikoitsijat ovat jo vuosisadan ajan koettaneet torjua uhkaavaa tuotannonvälineiden yksityisomistuksen mullistusta — *vallankumousta* — yhteiskunnallisilla *uudistuksilla, reformeilla*, kuten he nimittävät kaikkia niitä toimenpiteitä taloudellisen elämän alalla, joiden tarkoituksena on poistaa tai ainakin lieventää sitä tai tätä yksityisomistuksen seurausta, mutta ei kajota itse omistukseen. Jo vuosisadan ajan on mitä erilaatuisimpia tätä tarkoittavia keinoja kehuttu ja koeteltu; tuskinpa voidaan enää keksiä mitään uutta tällä alalla. Kaikki meidän yhteiskunnallisten puoskaroitsijaimme „kaikkein uusimmat“ ehdotukset, jotka muka parantavat piintyneimmänkin pahan kivutta ja kustannuksitta muutamissa päivissä, ovat tarkemmin katsoen vain uudestaan lämmitettyjä peräti vanhoja keksintöjä, joita on jossakin toisessa paikassa jo joskus koeteltu ja jotka ovat kyllin osottaneet tehottomuutensa.

Älköön meitä ymmärrettäkö väärin! Me selitämme yhteiskunnalliset uudistukset tehottomiksi, mikäli ne koettavat poistaa tuotantovoimien ja vallitsevan omistusjärjestelmän välillä olevaa taloudellisen kehityksen jat-

kuessa alituisesti kasvavaa ristiriitaisuutta, ja samalla säilyttää ja vahvistaa tätä omistusjärjestelmää. Mutta silti emme tahdo sanoa, että yhteiskunnallinen vallankumous, tuotannonvälineiden yksityisomistuksen poistaminen, kävisi itsestensä, että vastustamaton, välttämätön kehitys vaikuttaisi tämän ilman ihmisten apua, emmekä myöskään tahdo sanoa, että kaikki yhteiskunnalliset uudistukset olisivat hyödyttömiä, että niiden, jotka kärsivät tästä tuotantovoimien ja omistusjärjestelmän välisestä riistiriidasta ja sen seurauksista, ei tarvitse tehdä muuta, kuin panna toimeksi kädet ristiin ja jäädä odottamaan, kunnes ne poistuvat.

Kun puhutaan yhteiskunnallisen kehityksen vastuttamattomuudesta ja sen välttämättömyydestä, niin luonnollisesti edellytetään, että ihmiset ovat ihmisiä, eivätkä kuolleita nukkeja; ihmisiä, joilla on määrätyt tarpeet ja intohimot, määrätyt ruumiin ja hengen voimat, joita he koettavat käyttää hyödyksensä. Toimeton alistuminen näköjään välttämättömään ei merkitse sitä, että yhteiskunnallisen kehityksen annetaan käydä kulkuaan, vaan sitä, että se pysähdytetään.

Kun pidämme tuotannonvälineiden yksityisomistuksen poistamista välttämättömänä, niin emme sillä tarkoita, että yhteiskunnallisen vallankumouksen paistetut kyyhkyset lentävät jonakin kauniina päivänä riistettyjen suuhun ilman heidän omaa toimintaansa. Me pidämme nykyisen yhteiskunnan kukistumista välttämättömänä, koska tiedämme, että taloudellinen kehitys synnyttää luonnonlain pakolla sellaisia oloja, että ne ajavat riistetyt taisteluun tätä yksityisomistusta vastaan; että riistettyjen luku ja voimat kasvavat ja niiden riistäjain luku

ja voimat vähenevät, jotka pitävät kiinni vallitsevista oloista; ja että tämä kehitys johtaa kansojen enemmistön vihdoin siihen sietämättömään asemaan, ettei näillä ole muuta valitsemisen varaa, kuin toimetoman perikato tai vallitsevan omistusjärjestelmän tarmokas kumoaminen.

Sellainen kumous voi pukeutua mitä erilaisimpiin muotoihin aina niiden olojen mukaan, joissa se toteutuu. Siihen ei suinkaan välttämättömästi tarvitse liittyä väkivaltaisuuksia eikä verenvuodatusta. Maailmanhistoriassa on jo sattunut tapauksia, jolloin hallitsevat luokat ovat olleet erittäin älykkäitä tai — erittäin heikkoja ja pelkureita, joten he ovat pakkoaseman nähdessään vapaaehtoisesti luopuneet vallasta. Sosiaalisen vallankumouksen ei tarvitsekaan tulla ratkaistuksi yhdellä iskulla. Tuskinpa voi koskaan näin tapahtuakkaan. Vallankumoukset valmistuvat vuosia ja vuosikymmeniä kestävässä valtiollisissa ja taloudellisissa taisteluissa ja toteutuvat yksityisten luokkien tai puolueiden valtasuhteiden alituisesti vaihtuessa ja häilyessä, usein pitkien taantumisaikojen katkaisemina.

Mutta kuinka monilukuisia ne muodot lienevätkin, joihin vallankumous voi pukeutua, niin ei yhteiskunnallista vallankumousta ole vielä koskaan tapahtunut huomaamatta ja ilman että vallitsevain olojen enite sortamat ovat tarmokkaasti käyneet käsiksi asiaan.

Kun väitämme, että ne yhteiskunnalliset uudistukset, jotka säilyttävät yksityisomistuksen, eivät kykene poistamaan nykyisen taloudellisen kehityksen synnyttämiä ristiriitoja, niin emme suinkaan silti tahdo sanoa, että riistettyjen olisi mahdotonta vallitsevan omistusjärjestel-

män puitteissa laisinkaan taistella heidän kannettavinaan olevia kärsimyksiä vastaan, että heidän olisi kärsivällisesti mukauduttava kaikkeen pahoinpitelyyn, kaikkiin riistämismuotoihin, joita kapitalistinen tuotantotapa heille tarjoaa, ja että niin kauan kuin heitä yleensä riistetään, olisi samantekevää, millä tavalla tämä tapahtuu. Tahdomme vain sanoa, että he älkööt pitkö yhteiskunnallisia uudistuksia liian suuressa arvossa, älköotkä uskoko, että vallitsevat olot voivat niiden kautta muodostua heitä tyydyttäväksi. Ja tarkastelkoot he tyystin niitä yhteiskunnallisia uudistuksia, joita heille tarjotaan ja joita he astuvat puolustamaan. Yhdeksän kymmenesosaa uudistusehdotuksista ei ole ainoastaan hyödyttömiä, vaan suorastaan vahingoksi riistetyille; pahimmat ovat ne ehdotukset, jotka koettavat pelastaa uhatun omistujärjestelmän siten, että sovittavat tuotantovoimat tämän mukaan, tahtovat saada viime vuosisadan kehityksen olemattomaksi. Köyhälistö, joka asettuu tätä puolustamaan, tuhlaa voimansa yhtä mielettömään yritykseen kuin kuolleen henkiin herättäminen.

Taloudelliseen kehitykseen voidaan vaikuttaa monella tavalla; sitä voidaan jouduttaa ja hidastuttaa, sen vaikutuksia voidaan lieventää tai vahventaa, tehdä ne kivottomiksi tai tuskallisemmiksi, riippuen vaikuttajain taidosta ja yhteiskunnallisesta vallasta. Mutta yhtä ei voida tehdä: sitä ei voida pysähdyttää, vielä vähemmän ohjata taaksepäin. Kokemus opettaa päinvastoin, että kaikki tukahduttamiskeinot ovat joko olleet tehottomia tai suorastaan lisänneet niitä kärsimyksiä, joita niiden olisi pitänyt lieventää, sillä ne keinot, jotka todella olisivat omiaan torjumaan suuremmissa tai vähemmässä

määrässä joitakin vallitsevia epäkohtia, hidastuttavat samalla taloudellisen kehityksen kulkua.

Jos esim. käsityöläiset tahtovat asettaa ammattikuntalaitoksen uudelleen voimaan, voidakseen sen avulla kohottaa käsiteollisuutta, niin tämä on ja sen täytyy olla aivan hyödytöntä puuhaa, sillä se on ristiriidassa suurteollisuuden nykyisten tuotantovoimain vaatimusten kanssa. Ennenkuin ammattikuntalaitos voisi menestyä, täytyisi ensin poistaa nämä tuotantovoimat, täytyisi saada koko uudemman ajan teknillinen kehitys olemattomaksi. Mutta tähän on tykkänään mahdotonta. Ammattikuntalaitoksen uudistamisen tarkoituksena onkin sitäpaitsä nykyään ainoastaan käsityöläisten voiman, rahan ja valtiollisen vallan saattaminen taantumispuolueiden käsiin, jotka käyttäisivät niitä „vähäväkisten“ vahingoksi eikä hyödyksi, korottaisivat esim. leivän hinnan, lisäsivät veroja ja sotilastaakkaa j. n. e.

Ne aseman parantamiskeinot taasen, joita käsityöläiset voisivat erityisten olosuhteiden vallitessa menestyksellä käyttää, ovat ainoastaan sellaisia, joiden avulla he voivat laajentaa liikettään, ruveta harjoittamaan joukkotuotantoa, kohota pikkukapitalisteiksi. Sellaiset keinot kuin erilaatuiset osuuskunnat, halvempain moottoerein käyttäminen y. m. s. voivat kyllä auttaa kykenevimpiä käsityöläisiä, mutta ainoastaan siten, että he näiden avulla voivat jättää pikkutuotannon, Vähemmän lahjakkaat, jotka eivät voi hankkia moottoireita, joilla ei ole luottoa j. n. e., joutuvat silloin mitä pikemmin perikatoon. Nämä keinot siis kyllä auttavat yksityisiä käsityöläisiä, mutta eivät voi pelastaa käsiteollisuutta, vaan päinvastoin jouduttavat sen häviötä.

Palkkatyöntekijätkin koettivat alussa ehkäistä kapitalistisen suurteollisuuden kehitystä. He särkivät uusia koneita, vastustivat naisten työtä j. n. e. Mutta he ovat pikemmin kuin käsityöläiset tulleet huomaamaan, kuinka typerää tällainen menettely on. He ovat keksineet toisia, tehokkaampia keinoja torjuaksensa kapitalistisen riistämisen vahingollisia vaikutuksia niin paljon kuin suinkin. Sellaisia ovat heidän taloudelliset järjestönsä (ammattiyhdistykset) ja heidän valtiollinen toimintansa, jotka täydentävät toisiansa ja joiden kautta he ovat saavuttaneet suurempia tai pienempiä tuloksia eri maissa. Mutta jokainen tällainen voitto, olkoonpa se sitte palkankorotus, työajan lyhennys, nuorten lasten työn kieltäminen, terveydenhoitoa tarkoittava toimenpide tai muuta sellaista, antaa uutta vauhtia taloudelliselle kehitykselle, esim. siten, että se kiihottaa kapitalistia korvaamaan kalliimmat työvoimat uusilla koneilla, tai että se pakottaa ennakkokustannuksiin, jotka rasittavat pientä kapitalistia enemmän kuin suurta, ja siten tekevät kilpailutaistelun edelliselle vaikeammaksi, j. n. e.

Niin oikeutettua, jopa välttämätöntä kuin lieneekin, että yksityiset käsityöläiset koettavat parantaa asemaansa esim. käyttämällä pieniä moottoreita tai että työntekijät perustavat järjestöjä tai liittyvät laillisiin liittoihin, joiden avulla he saavuttavat lyhemmän työajan, työehtojen parannuksia tai muita helpotuksia, olisi kuitenkin väärin luulla, että sellaiset uudistukset voivat pidättää sosiaalista vallankumousta. Ja yhtä väärin on otaksua, ettei voitaisi tunnustaa eräiden yhteiskunnallisten uudistusten hyötyä, tunnustamatta samalla, että yhteiskunta voidaan säilyttää nykyisillä perusteilla. Näitä uudistuksia voi-

daan päivittäin puolustaa vallankumoukselliseltakin katsantokannalta, koska ne jouduttavat asiain menoa, kuten olemme nähneet, ja koska ne eivät suinkaan poista kapitalistisen tuotantotavan itsemurhataipumuksia, joista olemme edellä kertoneet, vaan päivittäin vahvistavat niitä.

Kansajoukkojen vajoaminen köyhälistöön, kaiken pääoman kokoontuminen muutamain harvain käsiin, jotka hallitsevat kapitalististen maiden koko taloudellista elämää, pulat, olemisen epävarmuus, *kaikki nämä tuskalliset, häiritsevät ja alituisesti lisääntyvät kapitalistisen tuotantotavan vaikutukset eivät ole poistettavissa minkäänlaisten nykyiselle omistusjärjestelmälle perustuvain uudistusten kautta, olkootpa nämä uudistukset kuinka laajaperäisiä tahansa.*

Ei ole yhtään niin piintynyttä ja rutivanhoillista puoluetta, joka ei aavistaisi tätä. Kaikki he kyllä vielä kehuvat erityisiä uudistuksiaan tehokkaiksi torjumaan suurta yhteiskunnallista mullistusta, mutta ei kukaan heistä enää itsekään voi oikein luottaa ihmelmäkkeisiinsä.

Tässä eivät auta mitkään kääntelemiset eikä vään-
telemiset. Nykyisen tuotantotavan oikeudellista perustusta, *tuotannonvälikkappaleiden yksityisomistusta*, on yhä mahdottomampi yhdistää tuotannonvälikkappaleiden luontoon, kuten olemme edellä nähneet. Tämän yksityisomistuksen häviö on vain ajan kysymys. Se tulee varmaan, vaikka ei kukaan tiedäkään tarkkaan sanoa, koska ja millä tavalla se tapahtuu.

2. Yksityisomistus ja yhteisomistus.

Nykyjään ei ole enää todellisuudessa kysymystä siitä, onko tuotannonvälikkappaleiden yksityisomistus säilytettävä ja millä tavalla, vaan siitä, mitä sen sijaan olisi asetettava tai paremmin *täytyy* asettaa, sillä tässä ei ole kysymys jostakin mielivaltaisesti keksittävästä, vaan edeltäpäin varmasti määrätystä. Kysymys, minkä omistusjärjestelmän asetamme vallitsevan sijaan, on yhtä vähän meidän vapaasti määrättävissä, kuin kysymys, hyväksymmekö vai hylkäämmekö nykyisen järjestelmän.

Sama taloudellinen kehitys, joka asettaa vastattavaksemme kysymyksen: mitä asetetaan tuotannonvälineiden yksityisomistuksen sijaan, antaa meille myöskin tämän kysymyksen vastaamiseen tarvittavat edellytykset. Vanhan omistusjärjestelmän helmassa uinuu jo uusi. Jos tahdomme tutustua tähän, niin ei meidän tarvitse pitää lukua omista niin erilaisista taipumuksistamme eikä toiveistamme, vaan nähtävissämme olevista toisasioista, jotka ovat kaikille samat.

Joka tuntee nykyiset tuotantoehdot, tietää myös, mitä omistusmuotoa ne vaativat, kun nykyinen on käynyt mahdottomaksi. Seuraavassakin tulevaisuutta käsittelevässä esityksessä pyydämme sentähden lukijaa pitämään mielessään, mitä olemme edellä sanoneet vallitsevan tuotantotavan nykyisyydestä ja entisyydestä.

Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen juuret ovat, kuten tiedämme, pikkutuotannossa. Yksityistuotanto tekee yksityisomistuksen välttämättömäksi. Suurtuotanto

sitävastoin merkitsee *yhteistä, yhdyskunnallista tuotantoa*. Työntekijä ei työskentele suurissa liikkeissä itsekseen, vaan suuri työntekijäjoukko, koko yhdyskunta vaikuttaa yhdessä luodakseen kokonaisuuden. Ja nykyisen suurteollisuuden tuotannonvälineet ovat kehittyneet ja valtavat. Sentähden ei ole nykyjään enää ensinkään mahdollistakaan, että jokaisella yksityisellä työntekijällä olisi omat erityiset tuotannonvälikappaleensa. Nykyisen tekniikan kannalla oleva suurtuotanto sallii siis ainoastaan kaksi omistusmuotoa: joko sen, että työntekijä-yhdyskunnan tuotannonvälineet ovat jonkun yksityisen *yksityisomaisuutta*, jolloin nykyinen kapitalistinen tuotantotapa ja sen luoma työntekijäin kurjuus ja riistäminen toisella puolella sekä kapitalistien räikeä ylellisyys toisella puolella tulevat valtaan; tai sen, että yhteiset tuotannonvälineet ovat kaikkien työntekijäin *yhteisomaisuutta*, jolloin yhdyskunnallinen tuotantotapa tulee vallitsevaksi, työntekijäin riistäminen lakkaa, he tulevat omien tuotteittensa herroiksi ja saavat sen yliarvon, jonka kapitalisti on tähän saakka anastanut.

Taloudellinen kehitys vaatii yhä välttämättömämmin, yhä pakottavammin, että tuotannonvälineiden yksityisomistuksen sijaan on asetettava niiden yhteisomistus.

Tämä vakaumus yhteisomistuksen välttämättömyydestä ei ole ainoastaan sosialidemokrateille omituinen. Anarkistit ja — vapaamieliset eli liberaalit ovat myöskin omistaneet sen. Viimemainitut tahtovat tosin suositella ainoastaan sellaisia teitä tähän päämäärään, joita myöten sinne ei päästä. Kun työntekijöitä neuvotaan säästörahoillaan perustamaan suurliikkeitä, niin on se heidän

pilkkaamista, mutta ei neuvomista, vielä vähemmän auttamista.

Tässä meidän ei kuitenkaan ole tarvis puhua päämäärään johtavasta tiestä. Teemme sen seuraavassa luvussa; tässä meidän vain on lähemmin puhuttava yhteisomistuksesta.

Yksinkertaisinta olisi julistaa, että jokainen yksityinen kapitalistinen liike on muutettava osuuskunnaksi. Liikkeen työntekijät olisivat samalla sen omistajat. Muutoin jäisi kaikki entiselleen, tavarantuotanto jatkuisi edelleenkin ja jokainen yksityinen liike olisi täysin riippumaton muista ja valmistaisi tavaroita *myytäväksi*.

Ei tarvitse paljon mielikuvitusta, voidakseen kuvitella tällaista tuotantotapaa. Se on niin suuressa määrässä nykyisen kaltainen, kuin suinkin mahdollista. Se on anarkistien ja vapaamielisten, liberaalien ihanne. Nämä ovat eri mieltä ainoastaan keinojen suhteen. Anarkistit tahtovat, että työntekijät anastaisivat eri liikkeet haltuunsa yleisen vallankumouksen kautta, vapaamieliset taas suosittelevat yllämainittua säästäväisyyden tietä.

Katsokaamme nyt, mitä seurauksia tästä ratkaisusta olisi.

Sen lopputarkoituksena on tehdä työmiehet liikkeenharjoittajiksi — ei kapitalistiksi, sillä kapitalisteja ei ole enää silloin, kun kaikki työntekijät ovat tuotannonvälineittensä omistajina. Tämä ratkaisu vapauttaa työntekijät niistä epäkohdista, joita kapitalistinen riistäminen tuottaa heille, mutta ne vaarat, jotka nykyjään uhkaavat jokaista itsenäistä liikkeenharjoittajaa, ovat edelleenkin jäljellä: kilpailu, liikatuotanto, pulat, konkurssit eivät suinkaan ole silloinkaan poistetut maailmasta. Parem-

min järjestetyt liikkeet tunkevat huonommin järjestetyt pois markkinoilta ja saattavat ne lopuksi häviöön aivan samoin kuin ennenkin. Ja vaikka erityisten teollisuushaarojen yksityiset liikkeet muodostuisivatkin renkaiksi, niin tämä ei muuta kehityksen kulkua. Minun tarvitsee vain viitata siihen, mitä edellä olen renkaista sanonut, selittääkseni asian.

Samoin kuin kapitalistiset liikkeet joutuvat nykyään häviöön, samoin tulee käymään yhteisliikkeillekin. Niiden työntekijät menettävät silloin tuotannonvälineensä ja tulevat uudelleen — proletaareiksi, joiden täytyy myydä työvoimansa, voidaksensa elää. Onnellisempain yhteisliiketten työntekijät huomaavat silloin, että on edullisempaa käyttää palkkatyöläisiä, kuin itse työskennellä, ja heistä tulee riistäjöitä — *kapitalisteja*. Lorun loppuna olisi, että vanhat olo, vanha kapitalistinen tuotantotapa on jonkun ajan kuluttua jälleen vallalla.

Tavarantuotanto ja tuotannonvälineiden yksityisomistus ovat mitä läheisimmässä yhteydessä toistensa kanssa. Tavarantuotanto edellyttää yksityisomistusta, se tekee turhaksi kaikki yksityisomistuksen poistamista tarkoittavat yritykset.

Tavarantuotannon vallitessa suurtuotannon täytyy välttämättömästi pukeutua kapitalistiseen muotoon. Yhteistuotantomuoto voi silloin esiintyä ainoastaan epätäydellisenä ja yksityistapauksissa, mutta se ei voi kohota vallitsevaksi.

Jos siis todella tahdotaan asettaa tuotannonvälineiden yhteisomistus kapitalistisen omistuksen sijaan, niin täytyy astua askel etemmäksi, kuin anarkistit ja vapaa-mieliset, täytyy poistaa *tavarantuotanto*.

3. Sosialistinen tuotanto.

Tavarantuotannon poistaminen merkitsee, että tavarain valmistaminen *myytäväksi* lakkaa, ja sen sijaan aletaan valmistaa vain *omiksi tarpeiksi*.

Tuotanto omiksi tarpeiksi voi taas pukeutua kahteen eri muotoon: *yksityisen* tuotanto omien persoonallisten tarpeittensa tyydyttämiseksi ja *yhdyskunnan* harjoittama tuotanto omiksi, siis tässä jäsentensä tarpeiksi.

Ensiksi mainittu tuotannon laji ei ole koskaan ollut tuotannon yleisenä muotona. Ihminen on aina, niin kauaksi kuin voimme hänen jälkiänsä seurata, ollut yhteiselämää kaipaava olento, yksityinen on aina nähnyt olevansa pakotettu työskentelemään muiden kanssa yhdessä voidakseen tyydyttää tärkeimmät tarpeensa. Muiden työ hänen hyväkseen edellyttää aina hänen työtään muiden hyväksi. Yksityisen harjoittama tuotanto ainoastaan omiksi tarpeiksi on aina ollut vähäarvoinen. Nykyjään sitä tuskin ansaitsee mainita.

Yhdyskuntien työ omiksi tarpeiksi oli vallitseva tuotannon muoto niin kauan kuin tavarantuotanto ei ollut kehittynyt. Se on yhtä vanha kuin tuotanto yleensä. Jos otaksuttaisiin, että joku tuotantotapa erityisesti vastaisi ihmisluontoa, niin silloin täytyisi julistaa tämä tuotannonlaji luonnolliseksi. Se on ehkä yhtä monen vuosituhannen, kuin tavarantuotanto vuosisadan vanha. Tuotantoa harjoittavan yhdyskunnan luonto, laajuus ja kokoonpano on vaihdellut tuotannonvälineiden ja tuotantotavan laadun mukaan. Mutta muodostakoonpa tämän yhdyskunnan erityinen joukkio

tai koko heimo, koko seudun asujamisto tai yksityinen perhekunta (esim. suuri talonpoikaisperhe) niin ilmeni niissä aina joukko kaikille yhteisiä oleellisia peruspiirteitä. Jokainen yhdyskunta tyydytti kaikki omien jäsentensä tarpeet, tai ainakin kaikki välttämättömät ja pääasialliset, omilla tuotteillaan. Tuotannonvälikappaleet olivat yhteistä omaisuutta. Yhdyskunnan jäsenet työskentelivät yhdessä yhdenarvoisina ja vapaina joko vanhan tavan tai erityisen suunnitelman mukaan, jonka he itse olivat laatineet, ja erityisen, heidän itsensä valitseman ja heille edesvastuunalaisen hallinnon alaisina. Yhdyskunnan työn tuotteet olivat yhdyskunnan, joka käytti ne osaksi yhteisten tarpeitten, kulutuksen tai tuotannon tyydyttämiseen, osaksi jakoi ne vanhan tavan tai yhdyskunnan määräämän jakoperustuksen mukaan yksityisille henkilöille tai ryhmille, jotka muodostivat yhdyskunnan.

Tällaisen omia tarpeitansa tyydyttävän yhdyskunnan hyvinvointi riippuu luonnon- ja persoonallisista suhteista. Kuta viljavampaa se seutu, jossa he asuivat, kuta ahkerammat, kekseliäämmät ja voimakkaammat yhdyskunnan jäsenet, sitä suurempi ja taatumpi oli yleinen hyvinvointi. Kulkutaudit, tulvat, ylivoimaisen vihollisen hyökkäykset voivat kiusata, jopa väliin hävittääkin yhdyskunnan, mutta *yhtä*, nimittäin *markkinain* häilyväisyyttä ne eivät tunteneet joko ollenkaan tai ainoastaan ylellisyystavaroihin nähden.

Tällainen omia tarpeita tarkoittava yhteistuotanto juuri on *kommunistista*, tai kuten nykyjään sanotaan, *sosialistista tuotantoa*. Ainoastaan tällaisen tuotantotavan kautta voidaan tavarantuotanto poistaa; tämä

yksin on ainoa mahdollinen tuotantomuoto, kun tavarantuotanto on käynyt mahdottomaksi.

Mutta tällä ei suinkaan ole sanottu, että olisi kysymyksessä kuolleen henkiin herättäminen ja vanhan yhteisomistuksen ja yhteistuotannon muotojen uudestaan käytäntöön ottaminen. Nämä muodot vastasivat määrättyjä tuotannonvälineitä, ne olivat ja ovat ristiriidassa korkeammalla kehittyneiden tuotannonvälikappaleiden kanssa. Sentähden ne taloudellisen elämän kehittyessä katoavatkin kaikkialta kohoavan tavarantuotannon edestä, ja missä ne vielä kykenevät vastustamaan sen hyökkäyksiä, ovat ne tuotantovoimien kehityksen esteinä. Jos tavarantuotantoa koetettaisiin poistaa siten, että koetettaisiin pysyttää voimassa ja herättää uudelleen henkiin vanhan kommunismin jätteet, joita etupäässä on säilynyt takapajulla olevissa talonpoikaisyhdyskunnissa, niin se olisi yhtä taantumuksellista ja tarkoituksetonta, kuin ammattikuntaliikkeen uudestaan herättäminen.

Sosialistisella tuotannolla, joka on nykyään tullut välttämättömäksi tavarantuotantoa uhkaavan perikadon tähden, on ja täytyykin olla joukko yhteisiä peruspiirteitä kommunistisen tuotannon vanhempain muotojen kanssa, koskapa molempien tarkoituksena on sama yhteistuotanto omiksi tarpeiksi. Mutta kapitalistisella tuotannolla on myöskin yhtäläisiä peruspiirteitä käsityöläistuotannon kanssa, koska molemmat tarkoittavat tavarantuotantoa. Samoin kuin kapitalistinen tuotanto tavarantuotannon korkeampana asteena eroaa tykkänään käsityöläistuotannosta, samoin on nykyään välttämättö-

mäksi käynyt yhteistuotannon muoto aivan erilainen, kuin sen aikaisemmat muodot.

Tuleva sosialistinen tuotantotapa ei liity vanhentuneeseen kommunismiin, vaan kapitalistiseen tuotantotapaan, joka itse kehittää ne ainekset, joista sen seuraaja muodostuu. Se itse luo, kuten tulemme myöhemmin näkemään, ne uudet ihmiset, joita uusi tuotantotapa tarvitsee. Se luo myöskin ne yhteiskunnalliset organisaationit, jotka tulevat muodostamaan uuden tuotantotavan perustuksen heti kun uudet ihmiset ovat ottaneet ne haltuunsa.

Sosialistinen tuotantotapa vaatii toisaalta yksityisten kapitalististen liikkeiden muuttamista yhteisliikkeiksi. Tätä valmistaa se seikka, että kapitalistin persoona tulee yhä vähemmän tarpeelliseksi taloudellisessa liikkeessä, kuten olemme nähneet. Mutta toisaalta vaatii sosialistinen tuotantotapa, että kaikki ne liikkeet, jotka tuotannon määrätyn tilan mukaan ovat välttämättömiä jonkun yhteiskunnan varsinaisten tarpeitten tyydyttämiseen, *yhdistetään yhdeksi suureksi yhteisliikkeeksi*. Edellä olemme jo nähneet, kuinka taloudellinen kehitys nykyään jo on valmistanut tätä, yhdistäessään yhä useampia kapitalistisia liikeyrityksiä muutamain harvain käsiin.

Mutta kuinka suuren tulee tuollaisen omia tarpeitansa tyydyttävän yhteisliikkeen olla? Yhtä vähän kuin sosialistinen yhteisliike yleensä on mielivaltainen houre, vaan välttämätön taloudellisen kehityksen tulos, jonka jokainen käsittää sitä selvemmin, kuta paremmin hän ymmärtää taloudellista kehitystä, yhtä vähän on yhteisliikkeen suuruuskaan mielivaltainen, vaan sen määrää

silloinen kehitys. Kuta korkeammalle kehitys on kohonnut, kuta suurempi työnjako, kuta kehittyneemmät kulku-neuvot, sitä suuremman täytyy yhteisliikkeen olla.

Jo on kulunut yli kaksisataa vuotta siitä, kun eräs hyvää tarkoittava englantilainen nimeltä *John Bellers*, teki Englannin parlamentissa ehdotuksen (1696) sen kurjuuden poistamiseksi, jota kapitalistinen tuotantotapa levitti ympärilleen jo silloin, niin nuori kuin se olikin. Hän ehdotteli, että olisi perustettava jonkinlaisia osuuskuntia, jotka itse tuottaisivat kaikki tarpeensa niinhyvin teollisuuden kuin maanviljelyksenkin alalla. Jokainen osuuskunta tarvitsisi hänen laskujensa mukaan ainoastaan 200—300 työntekijää.

Silloin oli vielä käsiteollisuus vallitsevana tuotantomuotona teollisuuden alalla. Sen ohella vallitsi kapitalistinen manufaktuuriteollisuus. Kapitalistisista tehtaista konevoimineen ei vielä ollut puhuttakaan.

Sosialistiset ajattelijat omistivat sata vuotta myöhemmin saman aatteen melkoisesti syvennettynä ja täydennettynä. Mutta silloin oli jo tehdasjärjestelmän alkua huomattavissa, käsiteollisuus kulki siellä täällä perikatoansa kohti, koko yhteiskunnallinen elämä oli ehtinyt korkeammalle asteelle. Omien tarpeittensa tyydyttämiseksi työskentelevät yhteisliikkeet, joita sosialistit vuosisatamme alussa vaativat kapitalistisen tuotantotavan luomain epäkohtain poistamiseksi, olivat jo kymmentä kertaa suuremmat, kuin Bellersin ehdottamat (niinpä esim. *Fourier*'in falansterit eli siirtokunnat).

Mutta niin suurenmoisia kuin taloudelliset olot olivatkin *Fourier*'in aikana *Bellers*'in aikaisiin oloihin verraten, näyttivät ne jo miespolvea myöhemmin turhanpäiväisiltä.

Koneet ovat lakkaamattomassa voittokulussaan mullistaneet koko taloudellisen elämän. Kapitalistiset liikkeet ovat tulleet yhä laajemmiksi, joten yksityisten liiketten vaikutusalue on pian kokonaiset valtakunnat; saman maan eri liikkeet ovat tulleet yhä riippuvammiksi toisistaan, joten ne muodostavat taloudellisessa suhteessa ainoastaan *yhden* liikkeen; ja pyrkimistään pyritään siihen, että kapitalististen kansojen koko taloudellinen elämä yhdistyy yhdeksi ainoaksi taloudelliseksi liikkeeksi.

Työnjako kehittyä yhä; yksityiset liikkeet alkavat yhä enemmän valmistaa ainoastaan erityisyyksiä, mutta näitä koko maailmaa varten; ja yksityiset liikkeet paisuvat samalla yhä suuremmiksi; moni laskee jo työntekijänsä tuhatlukuissa.

Silloin täytyy yhteisliikkeen, joka itse tyydyttää omat tarpeensa ja käsittää kaikki liikkeet, jotka ovat välttämättömiä näiden tyydyttämiseen, olla laajuudeltaan toisenlaisen, kuin falansterit ja sosialistiset siirtokunnat edellisen vuosisadan alussa. Nykyisten yhteiskunnallisten organisationien joukossa on vain *yksi*, joka on niin suuri, että se kelpaa kehykseksi, jonka puitteissa sosialistinen yhteisliike voi kehittyä, ja se on *nykyinen valtio*.

Ja ompa yksityisten liiketten tuotanto jo kehittynyt niin valtavaksi, ja erityisten kapitalististen maitten välinen taloudellinen yhteys niin likeiseksi, että pian voidaan epäillä, ovatko valtionkaan puitteet enää kyllin suuret sosialistiselle yhteisliikkeelle.

Seuraavat seikat ovat kuitenkin tässä suhteessa otettavat huomioon: Kansainvälisen liikenteen nykyinen

laajeneminen on vähemmässä määrässä seurauksena vallitsevista tuotanto-, kuin vallitsevista riistämissuhteista. Kuta yleisempi kapitalistinen tuotanto on jossakin maassa, ja kuta suurempi sen vaikuttama työläisluokkien riistäminen, sitä suurempi on säännöllisesti se tuotteiden ylijäämä, jota ei voida itse kotomaassa kuluttaa ja joka sentähden täytyy viedä ulos. Jos jonkun maan asukkailla ei ole rahaa itse ostaa joitakin joukkotuotteita, joita he ovat valmistaneet, niin koettavat tämän maan kapitalistit viedä näitä tuotteita ulkomaille, huolimatta siitä, tarvitsisiko kansa niitä vai ei. He etsivät ostajia, eivätkä käyttäjiä. Sentähden olemmekin niin usein nähneet tuon ilkeän ilmiön, että Irlanti vie tavatoman paljon vehnää ulos silloin, kun nälänhätä vallitsee siellä; ja venäläisiä kapitalisteja voitiin estää viemästä viljaa ulos ainoastaan erityisellä ulosvientikiellolla, silloin kuin heidän maassaan oli hirvuihin nälänhätä.

Kun riistäminen lakkaa, ja kun myyntiä tarkoittavan tuotannon sijaan astuu tuotanto omiksi tarpeiksi, niin vähenee eri maiden tuotetun tuonti ja vienti melkoisesti.

Tämä yksityisten valtioitten välinen kauppaliike ei kuitenkaan voi koskaan tykkänään lakata. Toiselta puolelta on työnjako niin kauas kehittynyt ja se menekki-alue, jonka yksityiset jättiläisliikkeet tarvitsevat tuotteilleen, niin laaja, ja toiselta puolelta taas on kansainvälisen liikkeen kehitys herättänyt nykyisissä valtioissa paljon tarpeita, jotka jo kuuluvat välttämättömiin ja voidaan tyydyttää ainoastaan tuonnilla vieraista maista — esim. kahvin tarve Euroopassa — että yksityisten

sosialististen yhteisliiketten näyttää olevan mahdoton tyydyttää kaikki tarpeensa oman tuotantonsa kautta, vaikkapa ne täyttäisivätkin kokonaisen valtion puitteet. Jonkunlaista tavaravaihtoa täytyy siis ainakin aluksi olla yksityisten yhteisliiketten välillä. Mutta tämä ei kuitenkaan vahingoita niiden taloudellista itsenäisyyttä ja turvallisuutta, jos he itse tuottavat kaikki *välttämättömän* ja vaihtavat toistensa kanssa ainoastaan sen, mikä on *ylijäänyttä*, siis *tarpeetonta* niinkuin esim. talonpoikaisperheet tekivät tavaravalmistuksen alkuaikoina.

Kun siis jokainen sosialistinen yhteisliike itse tuottaa kaiken sen, mikä on sen ylläpidolle *välttämätöntä*, niin silloin riittää sille toistaiseksi nykyisen valtion laajuus.

Kuitenkaan ei tämä laajuus suinkaan ole muuttumaton. Nykyinen valtio on vain itse asiassa, kuten jo olemme huomauttaneet, kapitalistisen tuotantotavan tuote ja välikappale. Ei ainoastaan valtion voima, vaan myöskin sen laajuus kasvaa kapitalistisen tuotantotavan kanssa ja sen tarpeita vastaavalla tavalla. Sisäiset, kotomaiset markkinat ovat joka maan kapitalistiluokalle turvallisimmat, niitä on huokein puolustaa ja niitä voi perusteellisimmin riistää. Samassa määrässä kun kapitalistinen tuotantotapa kehittyy, samassa määrässä kasvaa siis myös jokaisen valtion kapitalistiluokan halu laajentaa maansa rajoja. Se valtiomies, joka väitti, etteivät nykyiset sodat ole enää *hallitsijain* vaan *kansallisista* pyrinnoistä johtuvia, ei siis ollut aivan väärässä, kun vain käsitämme kansallisilla pyrinnoilla kapitalistiluokan pyrinnoita. Jonkun kansan kapitalistien elinehtoja ei

voi mikään loukata niin syvästi, kuin heidän alueensa supistaminen. Ranskan porvarikunta olisi jo aikoja sitte unhottanut Saksalle sotakulunkeina maksetut viisi miljardia, mutta Elsas-Lothringin menettämistä se ei voi unhottaa.

Kaikki nykyiset valtiot tuntevat alueensa laajentamistarvetta. Tämä on huokeinta Yhdysvalloille, joiden käytettävänä on itse asiassa koko Amerika, sekä Englannille, joka lakkaamatta laajentaa valtaansa valtamerientakaisissa siirtomaissaan, sillä kun on ylivalta merellä. Venäjänkään ei ole tähän saakka ollut vaikea siirtää rajojaan loitommaksi muutamilla seuduilla, mutta nyt sillä on melkein kaikkialla vastassa vertaisensa naapurit: Itä-Aasiassa Japani ja Englanti, jotka koettavat välillisesti tai välittömästi estää idän eri valtioissa Venäjän vallan suurempaa laajenemista.

Europan mannermaalla olevat valtiot ovat tässä suhteessa huonoimmassa asemassa. Heidän tarvitsisi alituisesti laajentaa alueitaan kuten muidenkin, mutta he ovat lujasti kiilautuneet toisiinsa, joten kukaan heistä ei voi siirtää rajojansa loitommaksi, loukkaamatta samalla tasa-arvoista naapuriansa. Näiden valtioiden siirtomaapolitiikka voi ainoastaan vaillinaisesti tyydyttää heidän kapitalistisen tuotantonsa laajenemistarvetta. Tämä on vaikuttavin syy militarismin yhä kasvavaan valtaan, joka muuttaa Europan sotaleiriksi ja uhkaa syöstä meidän maanosamme valtiot perikatoon. Kahta tietä voidaan päästä tästä sietämättömästä asemasta ja tyydyttää meidän taloudellisen elämämme kehittymistarvetta. Toinen on *maailmansota*, joka hävittää muutamia nykyisiä Europan valtioita ja uuvuttaa samalla kaikki perin-

pohjin; toinen taas on näiden yhtyminen *valtioliitoksi*, jolle tullisopimukset voisivat valmistaa alaa. Tulliliitto olisi ehkä jo muodostunutkin, ellei Saksa olisi tehnyt Ranskaa leppymättömäksi viholliseksi, riistäessään siltä kaksi maakuntaa. Saamme kiittää tätä valtiotaidon mestarinäytettä siitä, että militarismi on tullut vuoren painoiseksi ja on Europan valtioiden taakkana, kunnes vallankumous tai valtiokonkurssi yhdessä tai useamassa näissä valtioissa pudistaa sen pois.

Olkoon tässä kyllin. Varma on, että jokainen meidän aikamme valtio koettaa laajentaa aluettansa taloudellista kehitystä vastaavasti. Täten nykyiset valtiot pitävät huolta siitä, että tulevaisuuden sosialististen yhteisliiketten puitteet ovat kaikkialla kyllin laajat*).

Nykyinen valtio ei suinkaan ole ainoastaan ainoa nykyjään vallitseva yhteiskunnallinen organisaatio, joka tarjoaa kyllin laajan kehyyksen sosialistiselle yhteisliikkeelle, vaan se on myöskin ainoa sosialistisen yhteisliikkeen luonnollinen perustus. Ymmärtääksemme tämän paremmin, poikkeamme hiukan aineestamme.

*) Ainoastaan ohimennen olkoon tässä mainittu, että sosialistisen yhteiskuntatilan taloudellinen kehitys ei suinkaan voi pysyä paikallaan. Sen edistyminen vaikuttaa, että se ala yhä kasvaa, jonka sosialistinen yhteisliike tarvitsee menestyäksensä. Meidän syvä vakaumuksemme on, että yksityiset sosialistiset kansakunnat lopuksi sulautuvat yhdeksi ainoaksi yhteisöksi, että koko ihmiskunta muodostaa lopuksi yhden ainoan yhteiskunnan. Tässä meidän kuitenkin on käsiteltävä vain sosialistisen yhteiskuntamuodon lähtökohtia, eikä sen myöhemmän kehityksen kulkua, eikä meidän sentähden esityksessämme tarvitse kajota tähän maailmantasavaltaan.

4. Valtion taloudellinen merkitys.

Yksityisillä yhdyskunnilla on aina ollut taloudellisia tehtäviä täytettävänä. Vanhoissa kommunistisissa yhdyskunnissa, joita tapaamme kansojen historian alkuaikoina, on tämä itsestään selvää. Kun pikkuliiketten yksityistalous, tuotannonvälikkappaleiden yksityisomistus ja tavaran tuotanto kehittyi, ilmestyi koko joukko yhteiskunnallisia tehtäviä, joiden suorittamiseen eivät yksityiset voimat riittäneet, tai jotka olivat niin tärkeitä, ettei niitä voitu jättää yksityisen mielivallan ratkaistaviksi. Paitse huolenpitoa kasvavasta nuorisosta, köyhistä, vanhuksista ja sairaista — siis paitse koululaitosta, vaivais- ja sairaanhoitoa — oli yksityisten yhdyskuntien huolena vielä liikenteen järjestäminen ja kehittäminen — kulkureitit, rahat, markkinain turvaaminen — sekä tärkeimpäin tuotannon perusteiden — metsänkäytäntöoikeuden, vesivoiman käyttämisen — järjestäminen ja turvaaminen y. m. s. Keskiaikaisissa yhteiskunnissa olivat nämä tehtävät erityisten kaupunki- ja kyläkuntien sekä kirkollisten organisationein velvollisuutena. Senaikuinen valtio ei välittänyt niistä rahtuakaan.

Kun valtio kehittyi nykyiseksi virkamies- ja sotilasvaltioksi, muuttui asia. Maata-omistavan aatelin ohella astui vallitsevain luokkain piiriin kapitalistiluokka, joka taisteli sen kanssa vallasta joko jakaen sen tai tunkien aateliston tykkänään syrjään määräävästä asemasta, ja teki valtion välikappaleekseen. Nykyinen valtio on luokkavallan välikappale, kuten kaikki muutkin valtiot. Mutta se ei voinut täyttää tehtäväänsä eikä tyydyttää

kapitalistiluokan tarpeita, ellei se hävittänyt noita vanhempia taloudellisia organisationeja, jotka olivat esikapitalistisen talouden kulmakivinä, tai ellei se ainakin riistänyt niiden itsenäisyyttä. Tällöin sen täytyi välttämättömästi myöskin ottaa suoritettavakseen useimmat niiden tehtävät.

Mutta sielläkin, missä valtio jätti keskiajan organisationit rauhaan, joutuivat ne rappiolle ja voivat yhä huommin täyttää tehtävänsä, sillä nämä tulivat sitä laajemmiksi, kuta enemmän kapitalistinen tuotantotapa kehittyi, ja kasvoivat sekä kasvavat yhä niin valtaviksi, etteivät yksityiset organisationit voi niitä suorittaa, joten valtion täytyi lopulta ottaa huolekseen nekin tehtävät, jotka eivät suorastaan olleetkaan sille mieluisia. Niinpä on valtion välttämättömästi täytynyt jo ruveta pitämään huolta koko köyhäinhoito- ja koululaitoksesta. Raha-laitos on jo alunpitäen joutunut sen hoidettavaksi; metsän suojeleminen, vesivoiman käyttämisen järjestäminen ja teiden teko joutuvat joutumistaan sen huostaan.

Oli aika, jolloin kapitalistit itsetietoisuudessaan uskoivat, että he voivat tulla toimeen ilman valtion taloudellista toimintaa. Sen tehtävänä olisi vain heidän turvallisuutensa suojeleminen sekä kotimaassa että ulkomailla, ja köyhälistön ynnä ulkomaisten kilpailijain kurissa pitäminen. Koko taloudellinen elämä saisi jäädä rauhassa kehittymään itseksensä. Kapitalisteilla oli kyllä syytä toivoa tätä. Heidän suuresta vaikutusmahdistaan huolimatta ei valtiovalta aina ollut taipunut niin nöyrästi palvelemaan heidän etujaan, kuin he olisivat halunneet; ja sitäpaitse se oli ajottain tykkänään riippuva toisista hallitsevista luokista, ennen kaikkea

maataomistavasta aatelistosta. Ja sielläkin, missä valtiolta oli osottautunut kapitalistiluokalle suopeaksi, oli valtion virkamiehistä, jotka eivät ymmärtäneet liike-elämää rahtuakaan, tullut usein sangen epämiellyttäviä ystäviä, yhtä kömpelöitä ja taitamattomia, kuin karhu, joka tahtoi ajaa kärpäsen ystävänsä erakon otsalta ja löi tämän pääkallon halki.

Juuri samaan aikaan kun sosialistinen työväenliike alkoi kehittyä, pääsi se suunta, joka vastusti valtiovallan sekautumista taloudelliseen elämään, vallalle kapitalistiluokassa, ensin Englannissa, jossa se sai nimen *manchesteroppi*. Tämän nimen se säilytti Saksassakin. Manchesteropin väitteet olivat ensimmäiset henkiset aseet, joita kapitalistiluokka käytti taistellessaan sosialistista työväenliikettä vastaan — niin Englannissa kuin Saksassakin. Ei olekkaan siis ihmettä, että sosialistisiin työntekijöihin ehkä juurtaikin se luulo, että *manchesterilainen* ja *kapitalisti* tai kapitalistiystävä toisaalta ja *valtion sekaantumisen taloudellisiin oloihin* ja *sosialismi* toisaalta merkitsivät samaa. Ei ollut myöskään ihmeellistä, että he uskoivat manchesteriopin kumoamisen merkitsevän kapitalismin kumoamista. — Näin ei suinkaan ole laita. Manchesterilaisuus on ollut ainoastaan paljas oppi, teoria, jonka kapitalistiluokka on lyönyt valttina työntekijöille ja väliin valtiollekin, kun niin on sopinut; mutta he ovat kaikkialla tarkkaan varoneet ajamasta sitä johdonmukaisesti läpi. Ja nykyään on manchesterioppi jo kadottanut melkein kaiken vaikutuksensa kapitalistiluokkaan.

Kapitalistiluokka ei ole ainoastaan kadottanut itsetietoisuuttaan, joka oli manchesteriopin välttämätön

edellytys, vaan se on myöskin tullut huomaamaan, että valtion täytyy taloudellisen ja valtiollisen kehityksen välttämättömänä seurauksena ottaa huolekseen määrätyt taloudelliset tehtävät.

Ja nämä tehtävät kasvavat päivä päivältä. Toisaalta ne toimet, joita valtio on ottanut edellämainsuista organisatsioineilta, tulevat yhä laajaperäisemmiksi — muistettakoon vain nykyisiä kanavarakennuksia ja vesilaitosten järjestämistä — ja toisaalta kasvattaa kapitalistinen tuotantotapa tehtäviä, joista ei keskiajan taloudellisilla organisatsioineilla ollut aavistustakaan, ja joiden kautta valtio voi mitä syvimmin vaikuttaa taloudelliseen elämään. Edellisten vuosisatojen valtiomiesten täytyi olla etupäässä diplomaatteja ja juristeja, valtiotaidon- ja lainoppineita, mutta nykyisten täytyy tai ainakin täytyisi olla etupäässä taloustieteilijöitä. Meidän aikamme valtiollisissa ratkaisuisissa ei enää ole tärkeimpinä perusteina sopimukset eikä etuoikeudet, ei vanhat perustuskirjat eikä ennakkopäätökset, vaan taloudelliset perustotuudet. Muistettakoon vain, mitä kaikkea nykyjään kuuluu valtiotaidon piiriin: pankki-, siirtomaa-, tulli-, rautatie- ja sosialipolitiikka, kuten työväensuojeleminen, työväen-vakuutus, köyhäinhoito, j. n. e., j. n. e.

Eikä siinä kyllin. Taloudellinen kehitys pakottaa valtion myöskin liikkeenharjoittajaksi, osaksi jotta se voisi säilyttää itseään, osaksi jotta se voisi paremmin pitää huolta tehtävistään, ja osaksi tulojen kartuttamisen tähden.

Valtiovallan omistajan mahti perustui keskiajalla pääasiallisesti omiin tai valtion maatiluksiin. Tätä vielä lisäsivät 16, 17 ja 18 vuosisadalla usein kirkon ja talon-

poikain tilukset. Toiselta puolelta on ruhtinasten rahantarve pakottanut myymään kruununtiloja kapitalisteille. Mutta useimmissa maissa on vielä huomattava määrä näitä säilynyt *valtionmaina* ja *vuorikaivantoina*. Militarismien kehitys on näihin liittänyt *asepajat* ja *laiva-veistämöt*, liikeneuvojen kehitys *postilaitoksen*, *rautatiet* ja *sähkösanomalaitoksen* ja vihdoin valtion yhä kasvava rahapula kaikenlaiset *monopoolit*, valtion *yksinoikeudet*.

Kapitalistisen tuotantotavan alkuaikoina, kun ruhtinasten rahantarve oli suuri ja tulot pienet, turvautuivat he aina siihen, että he pidättivät itselleen erityisten tavarain valmistusoikeuden ja hankkivat siten tuloja valtion monopooleista, yksinoikeuksista. Mutta valtion virkamiehistö osottautui aivan pian kykenemättömäksi johtamaan tavarantuotantoa voittoa tuottavalla tavalla; ja verotusjärjestelmän kehittyminen opetti tuottavampia tulolähteitä. Tämän lisäksi tuli manchesterioppi yhä yleisemmäksi; porvarikuntaan kuuluvat valtiomiehetkin omistivat sen omakseen. Silloisen katsantokannan mukaan oli synty riistää kapitalistilta voiton tilaisuus. Senpätähden ei monopoolitalous olekkaan sanottavasti edistynyt meidän vuosisadallamme aina viime aikoihin saakka. Se on päinvastoin ollut taantumassa.

Vasta parin viimeisen vuosikymmenen kuluessa on monopooliaate taas herännyt henkiin. Valtioitten rahatarpeet kasvavat nopeasti, samalla kun kansajoukot yhä köyhtyvät, joten verotuspuristimen kiristäminen käy yhä tehottomammaksi. Toiselta puolelta on juuri kapitalistisen tuotantotavan kehitys johtanut siihen, että kapitalistin persoonalliset ominaisuudet tulevat yhä tarpeetto-

mammiksi. Juuri tämä kehitys on itse luonut kokonaisen armeijan yksityisvirkamiehiä, jotka ovat ottaneet suorittaakseen ja suorittaneet kapitalistien tehtävät; se on itse järjestänyt useammat kapitalistiset suurliikkeet sellaisiksi, että ne voivat ilman muuta muuttua persoonattomaksi omaisuudeksi.

Voittoatuottavan monopooliliikkeen edellytykset ovat siis nykyään paljokaan suotuisammat, kuin kahdeksannella- ja yhdeksännellä vuosikymmenellä. Katsoen tähän ja ottaen huomioon valtion alituisen rahapulauksen, ei olekaan ihmeellistä, että yksinoikeusaate herää jälleen henkiin kaikkialla, ja että se jo on saavuttanut monta voittoa. Nykyään on valtiolla jo tupakka-, suola-, paloviina- ja tulitikkumonopoolit, ja ehdotuksia moniin muihin on kyllin kyllä.

Samalla kun valtion taloudelliset toimet ja taloudellinen valta täten yhä lisääntyvät, samalla tulee, kuten olemme nähneet, koko taloudellinen liike yhä monimutkaisemmaksi, yhä herkemmäksi, ja yksityiset kapitalistiset liikkeet yhä riippuvammiksi toisistaan. Samalla kasvaa myös niiden herkkyys ja riippuvaisuus kapitalistiluokan suurimpaan työnantajaan, valtioon nähden. Ja sen ohella lisääntyvät myös häiriöt ja epäjärjestykset taloudellisella alalla, joita poistamaan kapitalistiluokka taas kutsuu suurinta nykyistä taloudellista mahtia, valtiota. Siten täytyy valtion jo nykyisenkin yhteiskuntamuodon vallitessa ryhtyä yhä enemmän järjestämään ja ohjaamaan taloudellista elämää, ja yhä valtavammiksi käyvät ne keinot, joita se voi tähän tarkoitukseen käyttää. Valtion taloudellinen kaikkivaltaisuus, joka oli manchester-

suunnan miesten mielestä sosialistinen tuulentupa, on heidän silmiensä edessä toteutunut kapitalistisen tuotantotavan välttämättömänä seurauksena.

5. Valtiososialismi ja sosialidemokratia.

Nykyisen valtion taloudellinen toiminta on sen kehityksen luonnollinen lähtökohta, joka johtaa sosialistiseen yhteiskuntaan.

Tällä emme suinkaan tahdo sanoa, että jokaisen taloudellisen tehtävän tai taloudellisen liikkeen joutuminen valtion huostaan olisi askel sosialistiseen yhteiskuntaan johtavalla tiellä, emmekä liioin, että tämä yhteiskunta voisi syntyä, kun valtio vain ottaa haltuunsa koko taloudellisen liikkeen, ilman että valtion tarvitsee oleellisesti muuttua.

Tämä niinkutsuttujen *valtiososialistien* katsantokanta johtuu siitä, että he käsittävät väärin valtion. Nykyinen valtio on, kuten jokainen muukin valtiomuoto, etukädessä välikappale vallitsevain luokain yhteisten etujen säilyttämiseksi. Tämä sen luonne ei muutu, vaikka se ottaakin suorittaakseen sellaisiakin yleishyödyllisiä tehtäviä, jotka eivät ole eduksi ainoastaan hallitseville luokille yksinään, vaan koko yhteiskunnalle. Se ryhtyy näihin tehtäviin usein yksistään sentähden, että niiden laiminlyöminen kävisi vaaralliseksi hallitseville luokille, samalla kun se kävisi vaaralliseksi koko yhteiskunnalle. Valtio ei pidä missään tapauksessa huolta näistä tehtävistä siten, että sen toimenpiteet voisivat vastustaa yläluokan etuja, puhumattakaan siitä, että ne voisivat uhata sen valtaa.

Vaikka nykyinen valtio ottaakin huostaansa määrättyjä liikkeitä ja toimia, niin ei se tee tätä rajoittaakseen kapitalistista riistämistä, vaan suojataksaan ja turvataksaan kapitalistista tuotantotapaa, tai — päästäkseen itse osalliseksi tästä riistämisestä, voidakseen siten lisätä tulojaan ja vähentääkseen niitä menoja, joita kapitalistiluokan on veroina suorittaminen sen ylläpitämiseksi. Ja riistäjänä on valtio mahtavampi kuin yksityinen kapitalisti, sillä se voi käyttää riistettyjä vastaan sekä kapitalistien taloudellisia että valtiovallan poliittisia pakko-keinoja.

Ja samoin kuin valtio ei tähän saakka ole ottanut huostaansa taloudellista toimintaa suuremmassa määrässä, kun mikä on vastannut vallitsevain luokkain etuja, samoin tulee asianlaita olemaan vastakin. Niin kauan kuin *omistavat* luokat ovat myöskin *hallitsevina*, niin kauan ei valtio ota erityisiä liikkeitä eikä toimia haltuunsa siinä määrässä, että se yleensä vahingoittaisi yksityistä pääoman- ja maanomistusta, tai rajoittaisi niiden mahtia tai riistämistilaisuuksia.

Vasta sitte, kun työtätekevät luokat ovat päässeet yhteiskunnassa hallitseviksi, lakkaa valtio olemasta kapitalistinen laitos; vasta sitte se voidaan muuttaa sosialistiseksi yhteiskunnaksi.

Tämä käsitys johtuu siitä tehtävästä, jonka sosialidemokratia on asettanut päämääräkseen: *se tahtoo, että työtätekevät luokat omistavat valtiollisen vallan, voidakseen sen avulla muuttaa valtion suureksi, pääasiallisesti omien tarpeittensa tyydyttämistä varten työskenteleväksi taloudelliseksi yhdyskunnaksi.*

Meitä syytetään siitä, ettei meillä muka ole varmaa päämäärää, että me kyllä osaamme arvostella, vaan emme tiedä, mitä olisi asetettava olevien olojen sijaan. Meidän mielestämme taas ei millään muulla puolueella ole niin varmaa ja selvää päämäärää, kuin juuri sosialidemokrateilla. Ja onko muilla puolueilla edes mitään päämäärää? He pitävät kaikki kiinni olevista oloista, vaikka he kaikki näkevät, että ne ovat sietämättömiä ja mahdottomia säilyttää; heidän ohjelmansa ei sisällä mitään muuta, kuin vähäpätöisiä paikkauskeinoja, joiden avulla he *lupaavat* ja *toivovat* saavansa kestävämmän kestäväksi, sietävämmän siedettäväksi.

Sosialidemokratia sitävastoin ei perustu toiveisiin eikä lupauksiin, vaan taloudellisen kehityksen järkähtämättömään välttämättömyyteen. Joka tämän tunnustaa oikeaksi, hänen täytyy myöskin tunnustaa oikeaksi meidän päämäärämme. Joka tahtoo todistaa, että meidän päämäärämme on harhaanviepä, hänen täytyy todistaa, että meidän oppimme taloudellisesta kehityksestä on väärä, hänen täytyy todistaa, että pikkutuotanto ei kehity suurtuotannoksi, että tuotanto on nykyään samalla kannalla, kuin sata ja kaksisataa vuotta sitte, että se on aina ollut sama kuin nyt. Joka tämän voisi todistaa, hänellä yksin olisi oikeus uskoa, että yhteiskunnan täytyy edelleenkin pysyä samanlaisena, kuin se nyt on. Mutta ken ei ole kyllin hupsu uskomaan, että yhteiskunnan nykyinen tila on aina ollut samanlainen, hän ei luonnollisesti myöskään voi uskoa, että nykyinen tila kestää ikuisesti. Mutta voiko joku muu puolue osottaa hänelle, mitä sen sijaan *tulee* ja *täytyy* tulla?

Kaikki muut puolueet elävät ainoastaan nykyisyydessä, kädestä suuhun. Sosialidemokratia on ainoa, jolla on selvä ohjelma tulevaisuutta varten, ja joka suuntaa nykyisen toimintansa tämän suuren päämäärän saavuttamiseksi. Mutta muut puolueet eivät voi eivätkä tahdo nähdä tätä päämäärää, sillä sosialidemokratia voi saavuttaa sen ainoastaan siten, että se käy heidän ohit-sensa. Ja koska he eivät voi eivätkä tahdo nähdä sitä, koska he itsepäisesti katsoa tuijottavat vain sen yli avaruuteen, niin väittävät he urheasti, ettei meillä ole varmaa päämäärää, ja että me muka tahdomme hävit-tää kaiken sen, mikä on olemassa, asettamatta mitään sijaan.

6. Tulevaisuudenvaltion rakenne.

Meidän tehtävänäemme ei luonnollisesti ole kaik-kien niiden vastaväitteen, väärinkäsitysten ja vääriste-lyjen torjuminen, joita vastustajamme esittävät kumotta-vaksemme. Häijyyttä ja tuhmuuutta on turhaa opettaa. Saisimme kirjoittaa sormemme uuvuksiin, eikä sekään auttaisi.

Kajoamme tässä ainoastaan yhteen vastaväitökseen, koska se on aiheutunut itse sosialismin piiristä. Se on siksi tärkeä, että meidän täytyy käsitellä sitä perusteelli-sesti. Tämän vastaväitöksen kumoaminen esittää sen lisäksi sosialidemokratian kannan ja päämäärän vielä sel-vemmin.

Vastustajamme selittävät, että sosialistista yhteis-kuntaa voidaan vasta silloin pitää mahdollisena ja se voi vasta silloin ollaärkevään ihmisten pyrintöjen

päämääränä, kun sen suunnitelma on esitetty valmiina maailmalle, kun se on koeteltu ja tunnustettu hyödylliseksi sekä mahdolliseksi toteuttaa. Ei kukaan järkevää ihminen ala rakentaa taloa, ennenkuin sen piirustukset ovat valmiit ja asiantuntijain hyväksymät. Ja vielä vähemmän suostuisi hän ilman sellaista valmiiksi laadittua piirustusta repimään ainoan majansa saadaksensa tilaa aiotulle uudelle rakennukselle. Meidän täytyisi siis esittää piirustukset „tulevaisuudenvaltioon“, kuten sosialistista yhteiskuntaa mielellään kutsutaan. Jos emme sitä tee, niin tämä todistaa, ettemme muka itsekään oikein tiedä, mitä tahdomme, emmekä voi lujasti luottaa asiaamme.

Tämähän kuuluu todellakin varsin selvältä, niin selvältä, etteivät ainoastaan vastustajamme, vaan useat sosialistitkin ovat puolustaneet sellaisen suunnitelman tarpeellisuutta. Ja sellaista täytyi todellakin pitää uuden yhteiskunnan välttämättömänä perusehtona, niin kauan kun ei tunnettu yhteiskunnallisen kehityksen lakeja ja uskottiin, että yhteiskuntamuotoja voi rakennella mielensä mukaan kuten taloja. Nykyjäänkin vielä puhutaan mielellään yhteiskunnallisesta rakennuksesta.

Yhteiskunnan kehitys ei ole yleensä vielä kauan ollut ajattelemisen aiheena. Taloudellinen kehitys tapahtui ennen niin hitaasti, että sitä voitiin tuskin huomata. Ihmiset pysyivät vuosisatoja, jopa vuosituhansia kerran saavuttamallaan kehitystasolla. Talonpoikaistyökalut ovat takapajulla olevissa paikoissa, kuten esim. Venäjällä, vielä nytkin melkein samanlaiset, kuin muinaishistoriallisina aikoina,

Yksityisen henkilön kannalta katsoen oli entisaikaan siis kerran vallitsevaksi tullut tuotantotapa muuttumaton: hänen isänsä ja isoisänsä olivat hoitaneet taloutta samoin kuin hänkin, ja hänen poikansa ja pojanpoikansa tulivat sitä hoitamaan samalla tavalla. Kerran määrätty yhteiskunnallinen järjestys näytti muuttumattomalta, Jumalan säätämältä; joka siihen kajosi, oli rikoksentekijä. Kuinka suuria sotien ja luokkataistelujen tuottamat muutokset yhteiskunnassa lienevät olleetkin, niin ne koskivat näköjään vain sen pintaa. Näillä taisteluilla kyllä oli myöskin yhteiskunnan *perustuksia* koskevat vaikutuksensa, mutta niitä eivät tapahtumain keskuudessa elävät tarkastelijat voineet huomata.

Historiankirjoitus on vielä nykyjäänkin pääasiallisesti vain tällaisten pintapuolisten tarkastelijain antamien, meille säilyneitten tiedonantojen enemmän tai vähemmän tarkkaa esittelyä. Sentähden sekin pysyttelee pinnalla, ja vaikka se, joka luo katseensa yli menneiden vuosituhansien, voipikin seurata yhteiskunnallisen kehityksen juoksua, niin eivät meidän historioitsijamme kuitenkaan huomaa sitä.

Vasta kapitalistinen tuotantotapa sai yhteiskunnallisen kehityksen kulun niin nopeaksi, että ihmiset sen huomasivat ja alkoivat sitä ajatella. He etsivät luonnollisesti tämän kehityksen syitä ensin pinnalta, ennenkuin tunkeutuivat syvemmälle. Mutta ken pinnalla pysyttelee, näkee ainoastaan ne vaikuttimet, jotka *välittömästi* määräävät yhteiskunnallisen kehityksen, ja nämä eivät ole vaihtelevat tuotantoehdot, vaan ihmisten vaihtelevat aatteet.

Kun kapitalistinen tuotantotapa syntyi, synnytti se siitä riippuvissa henkilöissä, kuten kapitalisteissa ja proletareissa, j. n. e., uusia tarpeita, jotka olivat aivan erilaiset, kuin niiden henkilöjen tarpeet, jotka olivat taloudellisesti liittyneet aikaisemman feodaalisen tuotantotavan jätteisiin, siis suurtilallisten ja ammattikuntiin kuuluvain käsityöläismestarien y. m. s. tarpeet. Näitä eri tarpeita vastaten oli myöskin vallalla erilaisia aatteita siitä, mikä on oikein ja väärin, välttämätöntä ja tarpeetonta, hyödyllistä ja vahingollista. Kuta enemmän kapitalistinen tuotantotapa kasvoi ja kuta vahvemmiksi siinä osalliset luokat tulivat, sitä selvemmiksi ja itsenäisemmiksi muodostuivat tätä tuotantotapaa vastaavat aatteet, sitä laajemmalle ne levisivät ja sitä enemmän ne vaikuttivat valtiossa, sitä määräävämmiksi ne tulivat poliitisessa ja yhteiskunnallisessa elämässä, kunnes äskensyntyneet luokat vihdoin anastivat itsellensä valtiollisen ja yhteiskunnallisen vallan ja voivat muodostaa ne aatteitaan ja tarpeitaan vastaaviksi.

Ajattelijoiden, jotka tahtoivat tutkia yhteiskunnallisen kehityksen syitä, näytti siis aluksi, että *ihmisten aatteet* luovat tämän kehityksen. He käsittivät jo jossakin määrässä, että nämä aatteet johtuivat *aineellisista tarpeista*, mutta heiltä jäi vielä huomaamatta, että nämä tarpeet muuttuvat ja että niiden muuttuminen johtuu taloudellisista tuotantosuhteiden muutoksista. He otaksuivat, että ihmisten tarpeet — „ihmisluonto“ — olisi muuttumattomasti sama. Heidän mielestään onkin sentähden vain yksi ainoa „todenperäinen“, „luonnollinen“ ja „oikeudenmukainen“ yhteiskuntajärjestys, koska ainoastaan yksi ainoa voi täysin vastata ihmisen todellista

luontoa. Kaikki muut yhteiskuntamuodot ovat hairahduksia, jotka ovat mahdollisia ainoastaan sentähden, että ihmiset eivät ennen tienneet, mitä he tarvitsivat, koska heidän ymmärryksensä oli sokaistu — joko, kuten muutamat arvelivat; ihmisen luonnollisen tuhmouden seurauksena, tai, kuten toiset väittivät, sentähden, että paavit ja hallitsijat olivat tarkoituksella sen sokaisseet.

Yhteiskunnan kehitys on tältä kannalta katsoen ymmärryksen, aatteen kehityksen seuraus. Kuta viisaampia ihmiset ovat, kuta taitavampia he ovat keksiesään ihmisluontoa vastaavaa yhteiskuntamuotoa: sitä oikeudenmukaisemmaksi ja paremmaksi yhteiskunta tulee.

Tämä oli porvarillisten, vapaamielisten ajattelijain käsityskanta. Se on vielä nytkin vallitsevana siellä, minne heidän vaikutuksensa ulottuu. Tämän katsantokannan pannassa olivat luonnollisesti myöskin uudemman ajan ensimmäiset sosialistit viime vuosisadan alussa. He uskoivat, kuten vapaamielisetkin, että porvarillisen yhteiskunnan ja porvarillisen valtion rakenne on johtunut edellisen vuosisadan ajattelijain, taloustieteilijäin ja valistuksen harrastajain paljaista aatteista. Mutta he näkivät, ettei uusi porvarillinen yhteiskunta suinkaan ollutkaan niin täydellinen, kuin 18 vuosisadan filosoofit olivat odottaneet. Se ei siis vielä ollut oikea yhteiskunta; nämä ajattelijat olivat erehtyneet jossakin, erehdys oli löydettävä, oli keksittävä uusi yhteiskuntamuoto, joka paremmin vastaisi ihmisluontoa kuin nykyinen. Uuden yhteiskuntarakennuksen suunnitelma oli myöskin valmistettava huolellisemmin, kuin Quesnay ja Adam Smith, Montesquieu ja Rousseau olivat tehneet, jotta

eivät odottamattomat vaikuttimet enää voisi tehdä laskuja tyhjäksi. Tämä näytti sitä välttämättömämmältä, kun sosialistit eivät viime vuosisadan alussa eläneet kuten valistuksen harrastajat edellisellä vuosisadalla sellaisessa yhteiskunnassa, jonka häviö oli varma, eikä heidän puolellaan ollut mahtavaa luokkaa, jolle tämän yhteiskuntamuodon poistaminen olisi ollut eduksi. He eivät voineetkaan esittää uutta tavoittelemaansa yhteiskuntaa *välttämättömänä*, vaan ainoastaan *toivottavana*. Sentähden heidän täytyikin esittää yhteiskuntaihanteensa ihmisille täydellisesti selvänä, aivan silminnähtävänä, jotta heidän rupeaisi tekemään sitä mieli, eikä kukaan epäilisi sen mahdollisuutta eikä kelvollisuutta.

Vastustajamme yhteiskunnallinen käsitys ei ole paljoa kohonnut siltä katsantokannalta, jonka tiede oli saavuttanut yhdeksännentoista vuosisadan alussa. Ainoa sosialismin laji, jota he voivat käsittää, on siis tuo äsken mainittu utopinen sosialismi, joka nojautuu samoihin perusteihin kuin hekin. Vastustajamme katsovat sosialistista yhteiskuntaa kapitalistiseksi liikeyritykseksi, osakeyhtiöksi, joka vain „perustetaan“, ja he kieltäytyvät merkitsemästä osakkeita, ennenkuin perustajat Bebel, Singer ja kumpp., ovat tyydyttävästi todistaneet uuden yrityksen suunnitelman mahdollisuuden ja kannattavuuden.

Tämä käsityskanta lienee ollut oikeutettukin vielä yhdeksännentoista vuosisadan alussa. Mutta nykyään ei sosialistinen yhteiskunta enää tarvitse näiden herrojen luottoa voidaksensa toteutua.

Kapitalistinen yhteiskunta on suorittanut tehtävänsä. Sen häviö on vain ajan kysymys. Lakkaamaton talou-

dellinen kehitys saattaa luonnonlain välttämättömyydellä kapitalistisen tuotantotavan vararikkoon. Uuden yhteiskuntamuodon luominen vallitsevan sijaan ei ole enää ainoastaan *toivottava*, vaan se on tullut *välttämättömäksi*.

Ja yhä lukuisammiksi sekä mahtavammiksi paisuvat omistamattomain työntekijäin joukot, joille vallitseva tuotantotapa on käynyt sietämättömäksi, joilla ei mullistuksessa ole mitään kadotettavana, mutta kaikki voitettavana, ja joiden täytyy luoda uusi, heidän etujensa mukainen yhteiskuntamuoto, elleivät tahdo joutua täydelliseen perikatoon, — ja samaan perikatoon heidän kanssansa koko yhteiskunta, jonka tärkeimmän aineksen he muodostavat.

Tämä ei ole haaveilua. Sosialidemokratian ajattelijat ovat sen kaiken *todistaneet* nykyisen tuotantotavan synnyttämällä päivänselvillä *tosiasioilla*. Nämä tosiasiat puhuvat vakuuttavampaa ja tehokkaampaa kieltä, kuin nerokkaimmat ja huolellisimmin laaditut tulevaisuudenvaltion kuvaukset. Tällaiset kuvaukset voivat parhaassa tapauksessakin ainoastaan osottaa, että sosialistinen yhteiskunta ei ole mahdoton, mutta ne eivät voi koskaan perinpohjin selittää yhteiskunnallista elämää kokonaisuudessaan, ja niihin jää aina aukkoja, joihin vastustajat voivat kohdistaa hyökkäyksensä. Mutta sitävastoin se, joka on todistettu *välttämättömäksi*, ei ole todistettu ainoastaan *mahdolliseksi*, vaan samalla myös *ainoaksi mahdolliseksi*. Jos sosialistinen yhteiskunta olisi mahdoton, niin olisi yleensä kaikki jatkuva taloudellinen kehityskin katkaistu. Nykyisen yhteiskunnan täytyisi siis lahoa samoin kuin roomalainen maailman-

valtio lähes kaksituhatta vuotta sitte, vaipuaksensa vihdoin raakalaistilaan.

Kapitalistinen sivistyskanta ei voi jäädä pysyväiseksi, vaan se joko edistyy sosialismiin tai taantuu raakalaisuuteen.

Tähän asianlaitaan katsoen on aivan tarpeetonta koettaa houkuttelevien suunnitelmien avulla saada vastustajiamme lahjoittamaan meille luottamuksensa. Kennelle eivät nykyisen tuotantotavan kouraantuntuvat tosiasiat kyllin selvästi osota sosialistisen yhteiskunnan välttämättömyyttä, häneen ei luonnollisesti vaikuta sellaisen tilan ylistys, jota ei vielä ole, jota hän ei voi koetella eikä käsittää.

Mutta „tulevaisuudenvaltion“ järjestämissuunnitelman laatiminen ei ole nykyjään ainoastaan tarpeeton, vaan se on myöskin jo ristiriidassa tieteen nykyisen kehityskannan kanssa. Yhdeksännentoista vuosisadan kuluessa ei ole tapahtunut ainoastaan suuria taloudellisia mullistuksia, vaan myöskin valtava henkinen mullistus. Tieto yhteiskunnallisen kehityksen syistä on suunnattomasti kasvanut. Jo yhdeksännentoista vuosisadan nelikymmenluvulla osottivat Marx ja Engels — ja siitä alkaen on jokainen yhteiskuntaopin edistysaskel vahvistanut tämän heidän väitteensä — että ihmiskunnan historiaa eivät lopullisesti määrää ihmisten aatteet, vaan taloudellinen kehitys, joka vastustamattomasti jatkuu määrättyjen lakien, ei ihmisten tahdon eikä mielijohdetten mukaan. Edellisissä luvuissa olemme nähneet, miten tämä kehitys tapahtuu, kuinka se luo uusia tuotantotapoja, jotka tekevät uudet yhteiskuntamuodot välttämättömiksi. Olemme myös nähneet, kuinka se synnyt-

tää uusia tarpeita, jotka pakottavat ihmisiä ajattelemaan yhteiskunnallisia olojaan ja keksimään keinoja, joiden avulla yhteiskunta voidaan sovittaa uusien tuotantoehtojen mukaiseksi. Sillä tämä mukautuminen ei tapahdu itsestään; se tarvitsee ajattelevan ihmisjärjen, aatteiden välitystä. Ilman ajattelua, ilman aatteita ei kehitystä voi olla. Mutta aatteet ovat ainoastaan yhteiskunnallisen edistyksen välittäjiä. Kehityksen ensimmäinen alku ei aiheudu niistä, kuten ennen luultiin ja kuten monet luulevat vieläkin, vaan se johtuu muuttuneista taloudellisista olosuhteista.

Ajattelijat, filosofit eivät siis määrää yhteiskunnallisen kehityksen suuntaa, vaan sen tekee taloudellinen edistys. Ajattelijat voivat kyllä *tuntea* tämän suunnan, jopa sitä tarkemmin, kuta syvemmin he käsittävät edellisen kehityksen, mutta he eivät voi sitä mielensä mukaan *ohjata*.

Mutta yhteiskunnallisen edistyksen suunnan tuntemisellakin on rajansa. Sillä inhimillisen yhteiskunnan toiminta on peräti monimutkaista, ja terävimmänkin ajattelijan on mahdotonta tutkia kaikkia sen eri puolia niin perusteellisesti, mitata kaikki siinä vaikuttavat voimat niin tarkasti, että hän voisi edeltäpäin varmasti tietää, mitkä yhteiskuntamuodot ovat näiden monien ristiinvaikuttavien voimain tuloksena.

Uusi yhteiskuntamuoto ei toteudu siten, että yksityiset erittäin tarkat ajattelijat laativat mahdollisimman parhaan rakennussuunnitelman, ja saavat vähitellen muut uskomaan tämän suunnitelman hyödyllisyyden, ryhtyäkseen sille, kun ovat saaneet käsiinsä tarpeellisen vallan, mukavasti ja vaivatta rakentamaan ja järjestä-

mään yhteiskuntarakennusta tämän suunnitelman mukaan.

Uusi yhteiskuntamuoto on tähän saakka aina ollut pitkien, vaihtelevain taistelujen tulos. Riistetyt luokat ovat taistelleet riistäjöitä vastaan; häviöön vaipuvat, vanhoilliset luokat kohoavia, kumouksellisia luokkia vastaan. Eri luokat kietoutuvat näissä taisteluissa mitä moninaisemmilla tavoilla toisiinsa, taistellakseen toisia, heitä vastustavia luokkia vastaan: riistettyjen leiriin kuuluu väliin sekä vanhoilliset että kumouspuoluelaisia, kumouspuolueen leiriin riistäjiä ja riistettyjä. Yksityisten luokkienkin piirissä ilmestyy usein eri suuntia, riippuen yksityisten tai kokonaisten kerrosten erilaisista tiedoista, luonteesta ja elämän asemasta. Ja vihdoin on jokaisen yksityisen luokan voima aina hyvin vaihteleva; se nousee tai laskee aina sen mukaan, kuinka tarkat tiedot sillä on todellisista oloista, kuinka laaja ja luja sen organisatsioni, ja kuinka tärkeä se on taloudellisessa elämässä.

Vanhat, hauraksi käyneet yhteiskunnalliset muodot hajoavat vähitellen näiden luokkien vaihtelevassa taistelussa ja uudet muodot tunkevat ne syrjään. Vanhan sijaan asetettu uusi ei suinkaan ole aina hetikohta ollut oikea: sehän edellyttäisi, että kumouksellisilla luokilla olisi ollut käytettävissä yksinvalta ja korkeimmat yhteiskunnalliset tiedot. Niin kauan kuin näin ei ollut, täytyi aina ilmestyä virheitä; uusi huomattiin usein joko kokonaan tai jossakin suhteessa melkein yhtä huonoksi, kuin voitettu vanha. Mutta kuta pakottavamaksi taloudellinen kehitys tuli, sitä selvemmiksi kävivät sen vaatimukset ja sitä voimakkaammin voivat kumoukselliset luokat ajaa lävitse välttämättömiä parannuksia. Ne

kumouksellisten luokkain toimenpiteet, jotka olivat ristiriidassa taloudellisen kehityksen vaatimusten kanssa, raukesivat pian ja vaipuivat unhoon, mutta ne toimenpiteet, jotka olivat välttämättömiä, juurtuivat nopeasti, eivätkä vanhan puoltajat voineet niitä enää hävittää.

Tällä tavalla on jokainen uusi yhteiskuntajärjestys tähän saakka syntynyt, niinkutsutut kumouksenajat eroavat muista yhteiskunnallisen kehityksen ajanjaksoista vain siinä, että kehitys silloin tapahtuu paljoa nopeammin ja voimakkaammin kuin muulloin.

Näemme siis, että yhteiskuntamuodot syntyvät toisella tavalla kuin rakennukset. Edeltäpäin laaditut suunnitelmat eivät pidä näitä rakentaessa paikkaansa. Jos tästä tiedosta huolimatta nykyään vielä tahdotaan laatia „positiivisia ehdotuksia“ „tulevaisuudenvaltion“ rakentamista varten, niin on se melkein yhtä hyödyllistä ja syvämielistä, kuin entisaikaan olisi ollut esim. tulevan sodan historian kirjoittaminen.

Kehityksen kulku ei suinkaan ole riippumaton yksityisistä henkilöistä. Jokainen, joka toimii yhteiskunnassa, vaikuttaa siihen enemmän tai vähemmän. Yksityiset henkilöt, jotka kohoavat paljoa ylemmäksi muita joko kykynsä tai yhteiskunnallisen asemansa kautta, voivat vaikuttaa kokonaisten valtioitten asiain juoksuun vuosikymmeniksi; toiset kehitystä edistäen esim. siten, että he esittävät uusia yhteiskunnallisia tietoja tai levittävät niitä kansan saataville, tai järjestävät kumouksellisia luokkia, kokoovat niiden voimia ja pitävät huolta niiden tarkoituksenmukaisesta käyttämisestä; toiset taas kehitystä lamauttaen siten, että he kannattavat päinvastaisia pyrintöjä. Edelliset jouduttavat kehitystä ja vähentävät

sen vaatimia kärsimyksiä ja uhreja; jälkimäiset taas hidastuttavat sitä ja lisäävät sen tuottamia kärsimyksiä ja uhreja. Mutta ei kukaan: ei mahtavin itsevaltias eikä syvämielisin ajattelija, voi tahtonsa mukaan *määrätä kehityksen suuntaa* eikä edeltäpäin sanoa, mihin muotoihin se pukeutuu.

Senpätähden onkin aivan naurettavaa, että meitä vaaditaan esittämään sen „tulevaisuudenvaltion“ kuvaa, johon me pyrimme. Tämä vaatimus, jota ei vielä ole millekään muulle puolueelle esitetty, on niin naurettava, että olisi tarpeetonta tuhlata siihen näin paljon sanoja, ellei se kaikessa naurettavuudessaan olisi totisin vasta väite, minkä vastustajamme nykyään meille esittävät. Muut heidän vastaväitteensä ovat vielä paljoka naurettavampia.

Ei ole koskaan vielä maailmanhistoriassa tapahtunut, että kumouksellinen puolue olisi voinut edes aavistaa, saattikka sitte ehdollisesti määrätä, mihin *muotoihin* se uusi yhteiskunta on pukeutuva, jota se tavoittelee. On jo ollut suuri voitto edistyksen asialle, jos se on voinut tuntea tähän yhteiskuntaan tähtäävät *pyrinnöt*, joten sen politinen toiminta on ollut *itsetietoista*, eikä vain *vaistomaista*. Enempää ei voida sosialidemokratialtakaan vaatia.

Mutta tähän saakka ei ole vielä koskaan ollut puoluetta, joka olisi niin syvällisesti tutkinut ja niin tarkasti käsittänyt aikansa yhteiskunnallisia pyrinnöitä, kuin sosialidemokratia.

Tämä ei ole sosialidemokratian ansio, vaan sen onni. Siitä saadaan kiittää sitä, että sosialidemokratia seisoo porvarillisen taloustieteen olkapäillä, joka talous-

tiede otti suorittaakseen ensimmäiset tieteelliset yhteiskunnallista järjestystä ja oloja koskevat tutkimukset, ja jonka ansioksi on luettava, että ne kumoukselliset luokat, jotka mursivat feodalisen tuotantotavan, käsittivät paljoa itsetietoisemmin yhteiskunnallisen tehtävänsä ja kärsivät paljoa vähemmän pettymyksiä, kuin mikään kumouksellinen luokka ennen heitä. Mutta sosialidemokratian ajattelijat ovat yhä jatkaneet yhteiskunnallista järjestystä koskevaa tutkimusta ja ovat tunkeutuneet paljoa syvemmälle, kuin mikään porvarikunnallinen taloustieteilijä ennen heitä. *Marxin* teos „*Pääomasta*“ muodostaa tunnustetusti nykyisen taloustieteen huipun, ja yhtä paljon etevämpi kuin tämä on Quesnay'n, Adam Smith'in ja Ricardon teoksia, yhtä paljon korkeammalla on sosialidemokratia tiedoissa ja tarkoitusperän selvyudessa niitä kumouksellisia luokkia, jotka esiintyivät viime vuosisadan lopussa ja tämän vuosisadan alussa. Vaikka sosialidemokratia kieltäytyykin esittämästä „tulevaisuudenvaltion“ suunnitelmaa kunnioitetun yleisön suosiollisesti tarkasteltavaksi, niin ei porvarikuntaan kuuluvilla kirjailijoilla silti ole rahtuakaan aihetta pilkata sitä eikä päätellä sen nojalla, että me emme tiedä, mitä me tahdomme. Sosialidemokratia näkee tarkemmin tulevaisuuteen, kuin nykyisen yhteiskuntajärjestelmän tienraivaajat, taloustieteilijät ja valistuksenharrastajat aikoi-
naan voivat nähdä.

Olemme sanoneet, että ajatteliija kyllä voi tuntea aikansa taloudellisen kehityksen *pyrinnöt*, mutta hänen on mahdotonta ennakoita nähdä niitä *muotoja*, joihin kehitys tulee pukeutumaan. Silmäys nykyisiin oloihin todistaa tämän väitteen pätevyyden. Kapitalistisen

tuotantotavan pyrinnot ovat samat kaikissa maissa, joissa se vallitsee; ja kuinka tykkänään erilaiset ovat siitä huolimatta erityisten kapitalististen maitten valtiolliset ja yhteiskunnalliset muodot, kuinka toisenlaiset Englannissa kuin Ranskassa, toisenlaiset Ranskassa kuin Saksassa ja kuinka peräti erilaiset näissä maissa Amerikkaan verraten. Vallitsevan tuotantotavan synnyttämän työväenliikkeen historialliset pyrinnot ovat myöskin kaikkialla samat, mutta ne muodot, joihin tämä liike pukeutuu, ovat joka maassa erilaiset.

Kapitalistisen tuotantotavan pyrinnot tunnetaan nykyään tarkalleen. Mutta siitä huolimatta ei kuitenkaan kukaan voi sanoa, mihin muotoihin tämä tuotantotapa on pukeutunut 10, 20 tai 30 vuoden perästä — edellyttäen että se pysyy voimassa niin kauan. Mutta meitä vaaditaan esittämään niitä yhteiskunnallisia muotoja, jotka ilmestyvät vasta nykyään vallitsevan tuotantotavan jälkeen!

Vaikka siis torjummekin sen vaatimuksen, että meidän pitäisi esittää „tulevaisuudenvaltion“ suunnitelma ja toimintaohjeet sen saavuttamiseksi, niin emme sillä tarkoita, että pidämme ylipäänsä kaikkea sosialistista yhteiskuntaa koskevaa ajattelemista hyödyttömänä tai suorastaan vahingollisena. Tämä olisi hyvän hylkäämistä huonon kanssa. Ainoastaan positiivisten *ehdotusten* laatiminen sosialistisen yhteiskunnan valmistamista ja järjestämistä varten on hyödyttömiä, jopa vahingollistakin. Määrättyjä yhteiskunnallisten olojen muodostamista tarkoittavia *ehdotuksia* voidaan tehdä ainoastaan sellaisia aloja varten, jotka ajallisesti ja paikallisesti täysin tunnetaan ja vallitaan. Sosialidemokratia voi

siis tehdä *positiivisia ehdotuksia* ainoastaan nykyjään vallitsevaa, mutta ei tulevaa yhteiskuntaa varten. Tulevaa yhteiskuntaa tarkoittavat ehdotukset eivät voi perustua *tosiasioihin*, vaan ainoastaan ajateltuihin *edellytyksiin* ja ne ovat siis haaveiluja, unelmia, jotka parhaissa tapauksissa jäävät vaikutuksetta. Mutta jos niiden luoja on kyllin kyvykäs ja toimintavoimainen vaikuttamaan mieliin, niin silloin tämä vaikutus vain vie harhaan ja tuhlaa voimia.

Näihin hyljättäviin haaveiluihin ei kuitenkaan pidä sekoittaa niitä tutkimusyrytyksiä, jotka koettavat saada selville, mihinkä suuntaan taloudellinen kehitys pyrkii jatkumaan, kun se on siirtynyt kapitalistiselta pohjalta sosialistiselle. Silloin ei olekkaan kysymyksessä „ruokalistojen keksiminen tulevaisuuden keittiöitä varten“, vaan niiden tulosten tieteellinen käsitteleminen, joita määrättyjen tosiasiaien tutkiminen on tuonut esiin. Tämänlaatuiset tutkimukset eivät suinkaan ole hyödyttömiä, sillä kuta selvemmin näemme tulevaisuuteen, sitä tarkoituksenmukaisemmin käytämme voimamme nykyisyydessä. Sosialidemokratian kyvykkäimmät ajattelijat ovat suorittaneet sellaisia tutkimuksia. Marx'in ja Engels'in teoksissa tapaamme paljon niiden tuloksia. Bebel on esittänyt tämäntapaiset tutkimuksensa yhtäjaksoisesti kirjassaan „Die Frau und der Sozialismus“ (*Nainen ja sosialismi*).

Samanlaista työtä on jokainenkin ajatteleva sosialisti tehnyt hiljaisuudessa itsekseen, sillä jokainen, jolla on korkea päämäärä, tuntee myöskin tarvetta saada selville ne asianhaarat, joiden vallitessa ne voidaan saavuttaa. Täten on syntynyt ja esitetty mitä moninaisimpia

katsantokantoja, riippuen erilaisesta taloudellisesta tietomäärästä, asemasta, luonteesta, mielikuvituksesta sekä tutustumisesta toisiin ei-kapitalistisiin, varsinkin kommunistisiin yhteiskuntamuotoihin. Mutta nämä eroavaisuudet ja ristiriitaisuudet eivät laisinkaan häiritse sosialidemokratian yhtenäisyyttä eikä kokonaisuutta. Olkoonpa se *kuva*, jonka meidän päämäärämme luo eri silmiin, kuinka erilainen tahansa, se ei tee mitään, kunhan vain *suunta*, jossa sitä katsotaan, on sama ja oikea. Siitä kaikki riippuu.

Tähän voisimmekin lopettaa tämän luvun, sillä sosialidemokratian puitteissa esiintyvillä eri katsantokannoilla „tulevaisuudenvaltiosta“ ei ole mitään tekemistä kysymyksen kanssa, *mitä sosialidemokratit tahtovat*. Me tahdomme, että valtio muutetaan ainoastaan omia tarpeitansa varten työskenteleväksi taloudelliseksi yhdyskunnaksi. Tästä ei ole mitään erimielisyyttä sosialidemokratein kesken. Ei suinkaan ole tarpeetonta ajatella, kuinka tämä yhdyskunta kehittyy ja mitä taipumuksia siinä ilmestyy, mutta tämän ajattelun tulokset ovat jokaisen yksityisasia. Se ei ole eikä sen tarvitsekaan olla puolueasia, koska se ei välittömästi vaikuta puolue toimintaan.

Mutta nuo osaksi utopisesta sosialismista lainatut ja osaksi tietämättömäin tai ilkeämielisten kirjailijain keksimät monet väärät mielipiteet siitä, miten sosialidemokratit tahtovat järjestää „tulevaisuudenvaltionsa“, ovat niin laajalle levenneet, että näyttäisi välttelemiseltä, ellemmme tässä torjuisi ainakin muutamia niistä, vaikkapa jokainen ajatteleva jo ylläsanotustakin käsittänee kyllin selvästi mielipiteemme „tulevaisuudenvaltiosta“. Tah-

domme siis osottaa muutamilla esimerkeillä, minkälaisiksi taloudellisen kehityksen suunnat luultavasti muodostuvat sosialistisessa yhdyskunnassa.

7. „Perheen hävittäminen“.

Mitä laajimmalle levinnyt sosialidemokratiaa vastaan kohdistettu syytös on se, että he tahtovat poistaa perheen. Olemme jo toisessa luvussa (siv. 49) puhuneet siitä ja voimme tässä siis käsitellä sitä vain lyhyesti.

Perheen „hävittämistä“, sen laissa määrättyä poistamista ja väkivaltaista hajoittamista ei kukaan puolueessa ajattele. Ainoastaan törkein vääristely voi syyttää sitä tästä, ja ainoastaan narri voi luulotella, että perhemuotoa voitaisiin luoda tai poistaa lainsäädännöllä.

Yhteistuotannon luonto ei suinkaan ole ristiriidassa nykyisen perheen kanssa. Sosialistisen yhteiskunnan käytäntöön saattaminen ei siis vaadi nykyisen perhemuodon hävittämistä.

Perheen hajoaminen ei johdu yhteisen tuotannon luonnosta, vaan taloudellisesta kehityksestä. Ylläviitatussa kappaleessa olemme jo nähneet, millä tavalla perhe *nykyjään* hajoaa, millä tavalla mies, vaimo ja lapset riistetään toisistaan, millä tavalla aviottomuus ja prostitutsioni saadaan joukko-ilmioiksi.

Sosialistinen yhteiskunta ei estä taloudellista kehitystä; se päinvastoin antaa sille uutta vauhtia. Jatkuva kehitys muuttaa siis silloin kuten nytkin yhden talous-

toimen toisensa jälkeen erityisten teollisuus-liiketten harjoittamiksi toimiksi ja tekee naisesta suurliiketten työntekijän, sen sijaan kuin hän on tähän saakka työkennellyt yksityistaloudessa. Mutta tämä siirtyminen ei silloin enää ole muutto taloudenpito-orjuudesta palkka-orjuuteen; se ei silloin enää sysää naista perheen suojelevasta piiristä köyhälistön suojattomimpiin ja turvattomimpiin kerroksiin. Yhdyskunnallisessa suurliikkeessä suorittamansa työn kautta tulee nainen samaan taloudelliseen asemaan ja saa saman osan yhteistuotannosta kuin mieskin. Hänestä tulee miehen vapaa toveri, joka ei ole vapautettu ainoastaan talousorjuudesta, vaan kapitaalinkin orjuudesta. Halliten itseään yhtä vapaasti kuin mieskin tulee hän hävittämään kaikenlaisen niinhyvin lakien suojeleman kuin laittomankin prostitutsionin ja kohottamaan yhtähyvin miestä kuin naistakin velvoittavan yksiavioisuuden ensi kerran maailmanhistoriassa todelliseksi eikä ainoastaan paperilla olevaksi järjestykseksi.

Tämä ei ole utopinen haave, vaan varmoihin toisasioihin nojautuva tieteellinen vakaumus. Joka sen tahtoo kumota, hänen täytyy osottaa sen edellytykset olemattomiksi. Kun tämä ei ole vielä tähän saakka onnistunut, niin ei niille herroille ja naisille, jotka eivät tahdo tietää mitään tästä kehityksestä, jää muuta „kumoamiskeinoa“, kuin että he pukeutuvat siveellisyyden sotisopaan ja koettavat valheiden ja väärennysten avulla saada siveellisyytensä mahdollisimman edulliseen valoon, vaikkeivät he tällä voikkaan minuutiksikaan pysähdyttää välttämätöntä kehityksen kulkua.

Varmana pysyy, ettei sosialidemokratia eikä sosialistinen tuotanto aiheuta muinaisaikaisen perhemuodon häviötä, vaan sen tekee jo vuosikymmeniä sitte silmiemme edessä jatkunut taloudellinen kehitys. Sosialistinen yhteiskunta ei tahdo eikä voikkaan sitä pidättää, mutta se riistää kehityksen seurauksilta kaikki ne tuskalliset ja alentavat puolet, jotka kapitalistisessa yhteiskunnassa ovat sen välttämättömiä seuralaisia. Ja sen sijaan kuin kapitalistinen yhteiskunta irroittaa kaikki perhesiteet, saa häviöön kaiken säännöksellisen avion, sen sijaan häviää nykyinen perhemuoto sosialistisessa yhteiskunnassa ainoastaan siinä määrässä, kuin korkeampi muoto tunkee sen syrjään.

Tämän verran on totta väitteessä, että sosialidemokratia tahtoo hävittää avioliiton ja perheen.

8. Omaisuuden anastaminen.

Vastustajamme, jotka tietävät paremmin kuin me itse, mitä me tahdomme, ja voivat kuvata „tulevaisuudenvaltion“ paljoa varmemmin kuin me, ovat keksineet senkin, että sosialidemokratia ei voi muulla tavalla tulla valtaan, kuin siten, että se riistää käsityöläisiltä ja talonpojilta heidän omaisuutensa, anastaa heiltä ilman korvausta kaikki, ei ainoastaan talot ja tilukset, vaan myöskin välttämättömän irtaimiston ja — talletetut säästöt. Luulotellun väkivaltaisen perhesidetten katkomisen ohella on tämä yksi vastustajaimme tärkeimpiä valtteja.

Tämän johdosta on huomautettava, ettei sosiaalis-
tisen yhteiskunnan luonto suinkaan millään tavalla vaadi
tällaista anastamista.

Sosialidemokratinen ohjelma ei puhu anastamisesta
mitään. Tätä ei ole aiheuttanut pelko, että se vaikuttaisi
vastenmielisesti, vaan aivan yksinkertaisesti se, ettei siitä
voi varmasti mitään sanoa. Ainoastaan sen voi var-
mastj sanoa, että taloudellinen kehitys vaatii suur-
liikkeet välttämättömästi yhteiskunnalliseksi ja yhteis-
kunnan hoitamaksi omaisuudeksi. Miten tämä muutos
tapahtuu, onko tuo välttämätön haltuunottaminen anasta-
mista vai lunastamista, tapahtuuko se väkivaltaisesti vai
rauhallisesti, ne kaikki ovat kysymyksiä, joihin ei
kukaan ihminen voi vastata. Menneisyyteen vetoami-
nenkin auttaa tässä peräti vähän. Muutos voi tapahtua
monella eri tavalla, kuten läänitystaakankin poistaminen
on käynyt eri maissa aivan eri tavalla. Muutoksen
laatu riippuu yleisestä asemasta, jonka alaisena se ta-
pahtuu, jokaisen siihen vaikuttavan luokan voimasta ja
tiedosta, j. n. e., riippuen siis tykkänään sellaisista sei-
koista, joita ei ennakolta voi laskea. Odottamaton suo-
rittää historiallisessa kehityksessä tärkeimmän osan.

Sosialidemokratit luonnollisesti toivovat, että tämä
välttämättömäksi käynyt suurliiketten siirtyminen yhteis-
kunnan huostaan tapahtuisi niin tuskattomasti kuin suin-
kin, rauhallisesti ja molemminpuolisesta suostumuksesta.
Mutta meidän toiveemme eivät voi määrätä historiallista
kehitystä enemmän kuin vastustajaimmekaan.

Missään tapauksessa ei voida sanoa sosialidemokra-
tisen ohjelman toteuttamisen aina vaativan, että se

omaisuus, joka on välttämättömästi otettava yhteiskunnan huostaan, anastettaisiin ilman korvausta.

Mutta sensijaan voidaan varmasti sanoa, että taloudellinen kehitys välttämättömästi vaatii ainoastaan *osan* nykyisestä omaisuudesta yhteiskunnan huostaan. Se vaatii ainoastaan *tuotannonvälikkappaleiden yhteisomistusta*. *Persoonallisen kulutuksen* välikkappaleiden yksityisomistus ei silti tule millään tavalla loukatuksi. Tämä ei koske yksistään elantotarpeita, huonekaluja y. m. s. Muistakaamme, mitä edellä on sanottu säästöpankeista. Ne saattavat ei-kapitalististen luokkain omaisuuden kapitalistien käytettäväksi. Jokainen pieni talletus on yksinään liian vähäpätöinen kapitalistiseen liikkeeseen. Vasta yhdistettyinä ne kykenevät täyttämään pääoman tehtäviä. Samassa määrässä kuin kapitalistiset liikkeet tulevat yhteiskunnan omiksi, samassa määrässä vähenee talletuksien korkoatuottava sijoittamismahdollisuus. Säästöt eivät voi enää olla pää-omaa, vaan tulevat ainoastaan *korottomiksi aarteiksi, kulutusrahastoiksi*. Mutta tämä on kuitenkin aivan toista, kuin säästövarojen *anastaminen*.

Eikä tällainen anastaminen ole ainoastaan *taloudelliselta* kannalta tarpeeton, vaan se on myöskin *poliittiselta* kannalta sangen epätodenmukainen. Sillä pienet säästöönpanohan ovat suureksi osaksi riistettyjen luokkain omaisuutta, siis niiden, joiden voima yksin voi tuoda sosialismin yhteiskuntaan. Ainoastaan se, joka pitää näitä luokkia arvostelukyvyttöminä, voi uskoa, että he saadaksensa tuotannonvälineet haltuunsa, alkaisivat ryöstää itseltään hätäpäivien varalle kootut roponsa.

— Mutta sosialistisen tuotannon käytäntöönottaminen ei jätä ainoastaan kulutusvälikappaleita rauhaan. Se ei myöskään vaadi kaikkien *tuotannonvälineiden* omistajain omaisuutta yhteiseksi.

Sosialistinen yhteiskunta tekee *suurliikkeet* välttämättömiksi. Yhteistuotanto vaatii tuotannonvälineiden yhteisomistusta. Mutta samoin kuin tuotannonvälineiden yksityisomistus on ristiriidassa suurliikkeissä harjoitettavan yhteistyön kanssa, samoin on yhteisöjen eli yhteiskunnan omistamat tuotannonvälikappaleet ristiriidassa pikkutuotannon kanssa.

Tämä vaatii, kuten olemme nähneet, että tuotannonvälineet ovat yksityisomaisuutta. Tämän yksityisomistuksen poistaminen pikkuliikkeissä olisi sitä tarkoituksettomampaa, kun sosialismin pyrintönä on saada työntekijät tarpeellisten tuotannonvälineiden omistajiksi. Tuotannonvälikappaleiden ottaminen yhteiskunnan huostaan merkitsisi siis pikkuliikkeessä sitä, että ne otettaisiin nykyisiltä omistajilta — ja annettaisi heille takaisin, joka olisi järjetön toimenpide.

Yhteiskunnan muutos sosialistiseksi ei siis suinkaan vaadi, että pikkukäsityöläisten ja pikkutilallisten tuotannonvälineet otetaan yhteisomaisuudeksi. Tämä muutos ei ainoastaan jätä heidän omaisuuttansa rauhaan, vaan se tuottaa heille määrättyjä etujakin. Sillä kun sosialistinen yhteiskunta pyrkii asettamaan nykyisen tavaran tuotannon sijaan suorastaan jäsentensä tarpeiden tyydyttämistä tarkoittavan tuotannon, kuten olemme nähneet, niin täytyy sen pyrkiä myöskin siihen, että kaikki suoritukset yhteiskunnalle, verot tai mahdolliset korot yhteiskunnan omaisuudeksi tulleista hypoteekeista, mikäli

näitä ei ole lakkautettu, voidaan maksaa *luonnossa* — viljalla, viinillä, karjalla j. n. e. — sen sijaan kuin ne nyt ovat suoritettavat *rahassa*. Tämä on sanomaton helpotus talonpojille. He pyrkivät nykyään jo siihen. Mutta sitä on mahdoton saavuttaa tavarantuotannon vallitessa. Ainoastaan sosialistinen yhteiskunta voi sen toteuttaa ja poistaa siten yhden pääsyyntalonpoikaisviljelyksen häviöön.

Kapitalistit ne ovat, jotka itse asiassa riistävät talonpoikain ja käsityöläisten omaisuuden, kuten olemme nähneet. *Sosialistinen yhteiskunta lopettaa tämän riistämisen.*

Sosialismi ei estä *taloudellista kehitystä*. Päinvastoin ainoastaan se voi tehdä jatkuvan edistyksen mahdolliseksi määrättyltä asteelta alkaen. Suurtuotanto kehittyi sosialistisessa yhteiskunnassa kehittymistään samoin kuin nykyisessäkin ja hävittää vähitellen pikkutuotannon. Mutta tässäkin toteutuu, mitä olemme sanoneet perheestä ja avioliitosta. Kehityksen suunta pysyy samana, mutta sosialismi sallii kehityksen etujen tulla kaikkien hyväksi ja poistaa siten kaikki ne julmat ja tuskalliset ilmiöt, jotka seuraavat kehityksen kulkua nykyisessä yhteiskunnassa.

Jos pikkutuotannon alalla työskentelevä talonpoika tai käsityöläinen siirtyy nykyisten olojen vallitessa suur-
tuotannon työntekijäksi, niin hän muuttuu samalla *omistavasta proletaariksi*. Mutta sosialistisessa yhteiskunnassa sitä vastoin tulee yhteisliikkeen työhön muuttava talonpoika tai käsityöläinen samalla osalliseksi kaikista suur-
tuotannon eduista; hänen asemansa paranee huomattavassa määrässä, eikä hänen siirtymisensä pikkutuotan-

non alalta suurtuotannon alalle ole enää omistavan muuttumista proletaariksi, vaan pikemmin vähävaraisen kohoamista varakkaammaksi.

Pikkutuotanto on auttamattomasti joutuva häviöön. Mutta ainoastaan sosialidemokratia voi saattaa talonpojat ja käsityöläiset kokonaisuudessaan suurtuotannon työntekijöiksi ilman, että heidän tarvitsee vajota köyhälistöön. Välttämättömäksi tullut talonpoikaisviljelyksen ja käsityöläisyyden häviö voi ainoastaan sosialistisessa yhteiskunnassa toteutua sillä tavalla, että talonpoikain ja käsityöläisten asema paranee.

Taloudellisen kehityksen kiihottimena ei ole silloin enää *kilpailu*, joka heittää hylyksi takapajulla olevat liikkeet ja saattaa niiden omistajat puille paljaille, vaan se *vetovoima*, joka kehittyneimmillä liikkeillä ja liike-muodoilla on takapajulla olevain liiketien työntekijöihin.

Tämänlaatuinen kehitys ei ole ainoastaan kivutonta, vaan paljoa nopeampaakin, kuin kilpailun aiheuttama. Nykyjään, kun ei uusia, parempia tuotantomuotoja voida ottaa käytäntöön, ellei samalla riistetä takapajulla olevain liiketien omistajien omaisuutta ja saateta suuria työttömiksi joutuvia työntekijäjoukkoja puutteeseen ja kurjuuteen, kohtaa itse pintainen vastustus jokaista taloudellista edistysaskelta. Olemme nähneet, kuinka sitkeästi tavarantuottajat vielä usein pitävät kiinni vanhentuneimistakin tuotannonmuodoista ja kuinka epätoivoisesti he puolustavat niitä niin kauan kuin heillä on rahtunenkin voimaa jäljellä. Ei ole vielä koskaan ollut niin kumouksellista tuotantotapaa kuin nykyinen, eikä ole tuotantotapa vielä koskaan vuosisadan kuluessa saanut aikaan niin valtavia mullistuksia kaiken inhimillisen

toiminnan kaikilla aloilla; ja kuinka paljon onkaan siitä huolimatta vielä jäljellä vanhentuneiden, entisaikaisten tuotantomuotojen raunioita!

Mutta jahka poistuu se pelko, että itsenäisen liikkeen hylkääminen viskaa hylkääjensä köyhälistöön, jahka ne edut, joita yhteiskunnallinen suurtuotanto tuottaa kaikille eri aloilla toimiville osallisillensa, astuvat voimaan, jahka jokainen pääsee nauttimaan näitä etuja, niin silloin enää ainoastaan narrit koettavat säilyttää vanhentuneita liikemuotoja.

Mitä kapitalistinen suurteollisuus ei ole saanut aikaan vuosisadassa, sen suorittaa sosialistinen suurtuotanto ennen pitkää: se sulattaa itseensä takapajulla olevan pikkutuotannon. Ja tämän se saa aikaan ilman pikkuliiketten omistajain ja työntekijäin häviötä, ainoastaan edullisemmän liikemuodon vetovoiman kautta.

Missä talonpoikaistuotanto ei ole vielä tavarantuotantoa, vaan tarkoittaa etupäässä omia tarpeita, siellä talonpoikaisviljelys ehkä jatkuu vielä jonkun aikaa sosialistisessakin yhteiskunnassa. Mutta lopulta näissäkin piireissä opitaan käsittämään yhteiskunnallisen suurtuotannon edut.

Pikkuviljelyksen muuttumista suurviljelykseksi jouduttaa ja helpottaa kaupunkien ja maaseudun välisten vastakohtain jatkuva häviäminen, joka johtuu siitä, että teollisuuslaitoksia koetetaan sijoittaa maaseudulle, kuten sosialistisen yhteiskunnan luonne vaati. Tässä meidän täytyy valitettavasti tyytyä ainoastaan tähän viittaukseen, koska pitempi esittely veisi meidät liian kauaksi aineestamme.

9. Tuotteiden jako „tulevaisuudenvaltiossa“.

Tahdomme tarkastaa vielä yhtä „tulevaisuudenvaltiota“ koskevaa kysymystä, joka näyttää olevan kaikista tärkein. Ensimmäinen kysymys, jonka syrjäinen lausuu sosialistille, on säännöllisesti tämä: „Kuinka te aiotte jakaa rikkautenne? Saako jokainen yhtäpaljon ja jokainen samaa?“

Se jakaminen! Se on poroporvarien loukkauskivenä. Jakamiseen loppuu kaikki heidän käsityksensä sosialismista.

Ei ole kauan siitä, kun Saksassa sivistyneimmätkin vielä otaksuivat, että kommunistit tahtoivat jakaa kansan kesken tasan kaikki valtakunnassa olevat rikkaudet.

Ei voi syyttää yksistään vastustajiemme ilkeyttä siitä, että tämä katsantokanta on kaikista sosialidemokratian puolelta tehdyistä vastalauseista huolimatta niin sitkeästi pitänyt puoliaan, vaan sen syynä on myöskin ja ehkäpä suurimmaksi osaksi vastustajaimme kykenemättömyys käsittää suurteollisuuden kehityksen synnyttämiä oloja. Heidän henkinen näköpiirinsä ei vielääkään ulotu pikku-teollisuutta vastaavia käsitteitä ulommaksi. Ja pikku-teollisuuden kannalta onkin jakaminen ainoa mahdollinen eräänlaisen sosialismin muoto. Jakaminen onkin todella sangen likellä pikkuporvareita ja talonpoikia. Sen jälkeen kuin tavarantuotanto syntyi vanhaan aikaan, on lukemattomia kertoja tapahtunut, että kun muutamat perheet — kauppiaat tai suurtilalliset — olivat koonneet suuria rikkauksia ja saaneet talonpojat ja käsityöläiset riippuvaiseen ja hädänalaiseen asemaan, niin nämä

koettivat pelastaa itsensä siten, että ajoivat rikkaat pois ja jakoivat heidän omaisuutensa. Vielä sata vuotta sitte Ranskan vallankumouksessa, joka pani niin suuren painon yksityiselle omistusoikeudelle, jakoivat käsityöläiset ja talonpojat — esim. kirkon omaisuuden. *Jakaminen on pikkutuotannon, „konservatiivien“, „valtiota säilyttävään“ kansankerrosten sosialismia, mutta se ei ole suurteollisuuden köyhälistön sosialismia.*

Paljon aikaa on tarvittu, mutta vihdoin on saatu tungetuksi Saksan kansan aivokoppaan se tieto, etteivät sosialidemokratit tahdo *jakaa*, vaan tavoittelevat päinvastoin jakamisen vastakohtaa, tahtovat *yhdistää* nykyään useille omistajille jakautuneet tuotannonvälineet yhteiskunnan käsiin.

Mutta tämä vakaumus ei poista jakamiskysymystä maailmasta. Jos tuotannonvälikkappaleet kuuluvat yhteiskunnalle, niin lankeaa sille luonnollisesti näiden tuotannonvälineiden avulla valmistettujen tuotteiden käyttöoikeuskin. Millä tavalla se jakaa nämä jäsenillensä? Tasa-arvoisuudenko vai jokaisen suorittaman työn perustuksella? Ja onko viimeainitussa tapauksessa sama palkka kaikesta työstä, huolimatta siitä, onko se mieleistä vai vastenmielistä, vaikeaa vai helppoa, vaatiiko se esitietoja vai eikö?

Näihin kysymyksiin vastaaminen näyttää olevan sosialismin ydinkohta. Eivät ainoastaan vastustajamme ratsasta niillä innokkaasti, vaan aikaisemmat sosialistitkin ovat kiinnittäneet mitä suurinta huomiota tähän jakamiskysymykseen. Fourierista Weitlingiin ja tästä Bellamyyn saakka jatkuu yhtämittäisessä sarjassa mitä monenlaisimpia ratkaisukokeita, jotka usein osottavat

ihmeteltävää tarkkanäköisyyttä. „Positiivisista ehdotuksista“ ei ole puutetta, ja useat niistä ovat yhtä yksinkertaisia kuin käytännöllisiäkin.

Kysymys ei kuitenkaan ole läheskään niin tärkeä, kuin usein on luultu.

Aikaisemmin pidettiin tuotteiden jakoa tavallisesti tuotannosta tykkänään riippumattomana asiana. Ja kun kapitalistisen tuotantotavan ristiriidat ja epäkohdat ensiksi esiintyivät sille omituisessa tuotteiden jakotavassa, niin oli aivan luonnollista, että riistetyt ja heidän ystävänsä pitivät tuota „väärää“ tuotteidenjakoa kaiken pahan alkuna.

He otaksuivat luonnollisesti, meidän vuosisatamme alussa vallinneen katsantokannan mukaan, että tämä jako oli vallitsevien *aatteiden*, oikeuskäsitteiden seuraus. Jos mieli poistaa tuo kohtuuton jako, oli siis ensiksikin keksittävä parempi ja oikeampi, ja saatava maailma vakuutetuksi tämän eduista. Oikea jako ei voinut olla mikään muu, kuin vallitsevan jakotavan vastakohta. Nykyjään vallitsee mitä jyrkin *eri-arvoisuus, tasa-arvoisuuden* täytyy siis eräiden mielestä olla jakamisen perustuksena. Nykyjään elää tyhjäntoimittaja rikkaudessa, mutta työntekijä kuolee nälkään, sentähden huusivat toiset: *Jokaiselle sen mukaan, mitä hän on tehnyt* (tai uudemmassa muodossa: *Jokaiselle työnsä tulokset*). Mutta niin toista kuin toistakin näitä ohjeita vastaan heräsi epäilystä, ja siten syntyi kolmas: *Jokaiselle tarpeittensa mukaan*.

Sittemmin ovat sosialistit tulleet käsittämään, että tuotteiden jakoa yhteiskunnassa ei määrää siinä vallitsevat oikeuskäsitteet eikä oikeusohjeet, vaan siinä vallit-

seva tuotantotapa. Maanomistajan, kapitalistin ja palkka-työmiehen osuuden kokonaistuotannosta määrää nykyisessä yhteiskunnassa se osa, mikä maalla, kapitaalilla ja työvoimilla on suoritettavana nykyisessä tuotannossa. Tuotteiden jako sosialistisessa yhteiskunnassa ei luonnollisesti tapahdu sokeasti vaikuttavien lakien mukaan, jotka astuvat voimaan ilman, että osalliset niitä ovat täysin tajunnetkaan. Samoin kuin tuotanto ja palkat ovat nykyisessä suuressa teollisuusliikkeessä tarkkaan ajatellen ja suunnitelmanmukaisesti järjestetyt, samoin täytyy myös olla laita sosialistisessa yhteiskunnassa, joka onkin vain yksi ainoa, jättiläismäinen teollisuusliike. Osalliset itse laativat ne säännöt, joiden mukaan tuotteet ovat jaettavat. Mutta heidän mielivallastaan ei riipu, minkälaisia sääntöjä he säätävät; niitä ei voi laatia mielivaltaisesti tämän tai tuon „periaatteen“ mukaan, vaan sen määräävät yhteiskunnassa vallitsevat todelliset suhteet, ennen kaikkea *tuotantosuhteet*.

Niinpä esim. kulloinkin vallitseva työn tuottavaisuus vaikuttaa mitä suurimmassa määrässä työn tulosten jakamistapaan. Voidaan kuvitella, että tieteen käyttäminen teollisuuden palveluksessa kohottaa joskus työn tuottavaisuuden niin korkealle, että ihmiset saavat yllin kyllin kaikkea, mitä he tarvitsevat. Silloin toteutuisi ohje: „Jokaiselle tarpeittensa mukaan“, aivan vaivatta, melkein itsekseen. Mutta syvinkään vakuutus tämän ohjeen oikeudesta ei voisi saada sitä toteutetuksi, jos työn tuottavaisuus olisi niin vähäinen, ettei voitaisi ilman kohtuutonta työnkulutusta valmistaa enemmän, kuin mitä välttämättömästi tarvitaan.

Ohje „jokaiselle työnsä tulokset“ jättää kaikissa tapauksessa huomioonottamatta tuotannon tarpeet. Sillä ollaksensa järjellinen täytyy tämän vaatimuksen sisältää, että kulloinkin saavutettu yhteistyön tulos jaetaan kokonaisuudessaan sosialistisen yhteisön jäsenille. Tämä katsantokanta liikkuu nykyisen yksityisomistuksen aatepiirissä samoin kuin tuo suurta jakoa tarkoittava, jolla sosialismin muka pitäisi alkaa hallituksensa. Kaikkien tuotteiden vuosi vuodelta jatkuva jakaminen synnyttäisi vähitellen tuotannonvälineiden yksinomistuksen.

Sosialistisen tuotannon luonnosta johtuu välttämättömästi, että kulloinkin saavutetusta työn tuloksesta tulee ainoastaan *osa* jaettavaksi. Kaikki ne tuotteet, jotka ovat määrätty *tuotannon kehittämiseen ja laajentamiseen*, eivät luonnollisesti tule jaettaviksi. Samoin eivät myöskään ne tuotteet, jotka ovat määrätty *yhteisesti käytettäväiksi*, siis julkisten kasvatus-, opetus-, terveys-, virkistys- ja huvittelulaitosten sekä muiden sentapaisten perustamiseen, ylläpitoon tai laajentamiseen.

Tällaisten laitosten luku ja koko on jo nykyisessäkin yhteiskunnassa alituisesti kasvamassa, suuret liikkeet tunkevat tälläkin alalla syrjään pienemmät — tässä varsinkin perheen. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei tätä kehitystä luonnollisesti estetä, vaan edistetään.

Niiden tuotteiden määrä, jotka voivat tulla yksityisesti kulutettavaksi, yksityisomaisuudeksi, on siis sosialistisessa yhteiskunnassa *kokonaistuotannon määrään nähden* suhteellisesti paljoa pienempi, kuin nykyisessä yhteiskunnassa, jossa lähes kaikki tuotteet ovat tavaraa, yksityisomaisuutta. Sosialistisessa yhteiskunnassa eivät

läheskään kaikki tuotteet joudu jaettaviksi, kuten nykyisessä, vaan ainoastaan jälle jäänyt osa niistä.

Mutta sosialistinen yhteiskunta ei voi käyttää tätäkään jäännöstä ihan mielensä mukaan; sitäkin jaettaessa ovat tuotannon edistämistarpeet määräävinä. Ja kun tuotanto on alituisten parannusten ja kehitysten alainen, tulee tuotteidenjaon muoto ja laatu sosialistisessa yhteiskunnassa jo tästäkin syystä monien muutosten alaiseksi.

On turhaa haaveilua luulla, että olisi säädettävä erityinen jakamisjärjestelmä, joka sitte olisi aina jako-ohjeena. Sosialistinen yhteiskunta ei tee tälläkään paremmin kuin millään muullakaan alalla äkkinäisiä hyppäyksiä, vaan liittyy edellä vallinneisiin oloihin. Tuotteiden jako sosialistisessa yhteiskunnassa voinee aluksi tapahtua siinä muodossa, joka on nykyään vallitsevan *palkkamuodon* kehittyneempi aste. Tästä sen täytyy alkaa. Ja samoin kuin työpalkan muodot eivät vaihtele ainoastaan ajan mukaan, vaan myöskin ovat samaan aikaan erilaiset eri työaloilla ja eri seuduilla, samoin voi sosialistisessakin yhteiskunnassa esiintyä mitä monenlaisimpia tuotteidenjakomuotoja toistensa rinnalla, riippuen asukkaissa säilyneistä erilaisista historiallisista traditsioneista ja tottumuksista sekä tuotannon vaihtelevista tarpeista. Sosialistista yhteiskuntaa ei pidä ajatella kaavamaiseksi eikä yksitoikkoiseksi. Se on täydellisesti kehityksen alainen, täynnä tuota vaihtelevaa muotojen rikkautta, joka välttämättömästi johtuu lisääntyvästä työnjaosta, maailmanliikkeen kehityksestä ja tieteen sekä taiteen vallitsevasta asemasta yhteiskunnassa.

„Jakamisen“ ohella on „yhdenvertaisuus“ tuottanut vastustajillemme pahinta päänvaivaa. „Sosialidemo-

kratit“, sanovat he, „tahtovat, että jokainen saa yhtä suuren osan kokonaistuloksesta. Ahkera siis saa yhtä paljon kuin laiska; raskas ja vastenmielinen työ palkitaan samoin kuin helppo ja miellyttävä; yksinkertainen toimi samoin kuin taiteellisinkin työ, joka vaatii vuosia kestänen valmistuksen j. n. e. Luonnollisesti työskentelee jokainen tällaisten olojen vallitessa niin vähän kuin suinkin, eikä kukaan toimita raskaita eikä vastenmielisiä tehtäviä, kukaan ei tahdo oppia mitään ja lopuksi yhteiskunta mätänee, vaipuu raakalaisuuteen. Siitä nähdään selvästi, kuinka mahdotonta on toteuttaa sosialidemokratiaa pyrinnöitä.“

Sen jälkeen, mitä edellä on sanottu, tarvitsee tuskin osottaa, kuinka järjetön tämä väitös on. Me emme ole niin laajanäköisiä, kuin vastustajamme, emmekä sentähden suinkaan voi yhtä varmasti kuin he sanoa, tuleeko „tulevaisuudenvaltio“ säätämään kaikkien tulot yhtäsuuriksi, vai eikö. Mutta jos sosialistisen yhteiskunnan mieleen joskus johtuisi laatia sellainen määräys, ja jos tämä määräys todella alkaisi tuottaa tuollaisia hirmuisia seurauksia, jommoisia vastustajamme niin selvästi näkevät, niin silloinhan olisi aivan luonnollista, että hyljättäisiin yhdenvertaisuuden periaate, eikä sosialistista tuotantoa.

Vastustajillamme olisi vasta silloin oikeus päätellä tulojen yhtäläisyyden perustuksella sosialistisen yhteiskunnan mahdottomuus, kun he voisivat todistaa ensiksi, että tätä yhtäläisyyttä ei voi toteuttaa millään tuotannon kehitysasteella. Tätä seikkaa he eivät ole tähän saakka todistaneet, eivätkä voikkaan sitä tehdä, koska yksityisen toiminta tuotannon palveluksessa ei riipu

ainoastaan hänen palkastaan, vaan monesta muusta seikasta, kuten velvollisuudentunnosta, kunnianhimosta, kilvoittelusta, tottumukselta, työn vetovoimasta, j. n. e. Me voimme ainoastaan arvella, minkälaisiksi nämä seikat voivat muodostua tulevaisuuden yhteiskunnassa, mutta meillä ei voi olla mitään varmaa tietoa siitä. Ja nämä arvelut puhuvat sivumennen sanoen vastustajiamme *vastaan* eikä heidän *puolestaan*. Vastustajaimme täytyisi sitäpaitsi vielä *toiseksi* todistaa, että sosialistisen yhteiskunnan luonne välttämättömästi vaatii kaikkien tulot yhtäsuuriksi, että siis sellaista yhteiskuntaa on mahdoton ajatella ilman tätä yhdenmukaisuutta. Tätäkin heidän on mahdoton todistaa, sillä jo yksi ainoa silmäys tähän saakka vallineisiin kommunistisen tuotannon eri muotoihin — aina aikaisimpain villien ikivanhasta kommunismista alkaen meidän talonpoikaimme perhekuntiin saakka — osoittaa, kuinka monenkaltaisia tuotteidenjakomuotoja voidaan yhdistää tuotannonvälineitten yhteisomistuksen kanssa. Kaikki nykyiset palkanmaksumuodot — kiinteä palkka, aikapalkka, kappalepalkka, palkkion maksaminen määrätyn keskiarvon ylitse suoritetusta työstä, eri maksu eri toimista — kaikki nämä palkkamuodot ovat — luonnollisesti vastaavalla tavalla muutettuina — sopusoinnussa sosialistisen yhteiskunnan luonteen kanssa, ja jokainen niistä voi ajottain näytellä enemmän tai vähemmän tärkeää osaa erityisissä sosialistisissa yhteiskunnissa aina yhteiskunnanjäsenten erilaisten tarpeiden ja tottumuksen sekä tuotannon tarpeiden mukaan.

Tällä en suinkaan väitä, ettei tulojen tai aineellisten elämänehtojen *yhdenmukaisuuden* (jonka ei kuitenkaan

tarvitse olla yksitoikkoisuuden) periaate kuuluisi sosialistiseen yhteiskuntaan, ei kumminkaan väkivaltaisen yhdenmukaisuuden-tavottelun päämääränä, joka ilman muuta välittömästi pakotetaan käytäntöön, vaan *luonnollisen kehityksen* tarkoitusperänä, *pyrintönä*.

Kapitalistisessa tuotantotavassa vallitsee tulojen välisen erilaisuuden sekä kartuttamis- että vähentämispyrinnöt, jotka koettavat sekä *suurentaa* että *pienentää tulojen epätasaisuutta*.

Mikäli kapitalistinen tuotantotapa hajoittaa keskiluokkia ja paisuttaa paisuttamistaan suuria pääomia, sikäli se ilmeisesti leventää sitä juopaa, joka on kansan *rahvaan* ja sen *huippujen* välillä. Nämä kohoavat yhä korkeammalle kansan ylitse, niiden luoksepääsemättömyys ja jyrkkyys yhä lisäytyy. Mutta samalla pyrkii kapitalistinen tuotantotapa yhä enemmän tasottamaan itse kansan keskuudessa vallitsevaa tulojen erilaisuutta. Se ei ainoastaan syökse talonpoikia ja pikkuporvareita köyhälistöön tai polje heidän tulojaan köyhälistön tulojen tasalle, vaan se poistaa vähitellen tulojen erilaisuuden köyhälistönkin keskuudesta. Koneet vähentävät alituisesti sitä erotusta, jonka lyhempi tai pitempi oppiaika, suurempi tai pienempi työvoimain tarjonta, lujempi tai löyhempi organisatioon käsityön ja vieläpä manufaktuuriteollisuudenkin vallitessa synnytti eri työmieskerrosten palkoissa, ja joka tuli pysyväiseksi koneiden käytäntöön ottamisen edellä vallinneiden tuotantomuotojen muuttumattomuuden tähden. Nykyjään vaihtelee eri työntekijäkerrosten palkkojen ero lakkaamatta ja tasoittuu tasoittumistaan. Samalla alkavat myöskin henkiselällä alalla työskenteleväin tulot, kuten olemme nähneet,

yhä enemmän lähestyä köyhälistön tuloja: tuo tulojen yhdenmukaisuus, jonka vastustajamme leimaavat mitä suurimmalla siveellisellä suuttumuksella sosialidemokratian tarkoitukseksi, toteutuu nykyisessä yhteiskunnassa ihan heidän silmänsä edessä!

Sosialistisessa yhteiskunnassa loppuvat luonnollisesti kaikki tuotannonvälineiden yksityisomistuksesta johtuvat palkkojen eron lisäämistä tarkoittavat pyrinnot. Tämän eron tasottamista tarkoittavat pyrinnot taasen saavat sitä suurempaa valtaa. Mutta tässäkin taas toteutuu, mitä edellä huomautimme puhuessamme vanhanaikuisen perhemuodon ja myöhemmin pikkutuotannon häviöstä: Taloudellisen kehityksen *suunta* pysyy määrättyissä kohdissa samanlaisena sosialistisessa kuin kapitalistisessäkin yhteiskunnassa, mutta se pukeutuu toiseen muotoon. Nykyjään tasoitetaan kansan suurten joukkojen tuloja siten, että suuremmat tulot *poljetaan* pienempään tasalle. Sosialistisessa yhteiskunnassa tämä tapahtuu luonnollisesti siten, että alhaisemmat tulot *korotetaan* ylempään tasalle.

Vastustajamme koettavat pelottaa työntekijöitä ja pikkuporvareita siten, että he sanovat tulojen tasoittamisen vain huonontavan näiden asemaa, koska varakasten luokkain tulot kokonaisuudessaan eivät tasan jaettuina muka riitä kohottamaan huonoimmassa asemassa olevain luokkain tuloja työväestön keskitulojen tasalle. „Yhdenvertaisuuden“ nimessä täytyisi siis myöskin parempiosaisten työmiesten ja pikkuporvarien luvuttaa osa tuloistaan. Siten he häviäisivät eivätkä hyötyisi sosialismista.

Tässä on sen verran totta, että kurjimmat, ennen kaikkea ryysyproletaarit ovat nykyään niin lukuisat ja heidän puutteensa niin suuri, että rikasten summattomat tulot tuskin riittäisivät heidän kesken jaettuina kohottamaan heidän asemaansa parempiosaisten työmiesten tasalle. Minun mielestäni voisi kysyä, onko tämä juuri se peruste, jonka nojalla meidän herttaisen yhteiskuntamme säilyttäminen tulee pakottavan välttämättömäksi? Minun mielestäni on tuollaisen jaon vaikuttama hädänalaisten aseman *parannuskin* jo edistysaskel.

Mutta eihän olekkaan, kuten tiedämme, laisinkaan kysymys „jakamisesta“, vaan *tuotantotavan muutoksesta*. Ja *kapitalistisen tuotantotavan vaihtaminen sosialistiseen vaikuttaa ehdottomasti sen, että vuotuisen tuotantomäärä kohoaa nopeasti*. Älkäämme unhottaako, että kapitalistinen tavarantuotanto nykyään jo on alkanut estää taloudellista edistystä, estää nykyisen yhteiskunnan tuotantovoimien täydellistä kehitystä. Se ei ainoastaan ole kykenemätön sulattamaan pikkuteollisuutta itseensä siinä määrässä, kuin teknillinen kehitys sallisi, jopa vaatisikin, vaan se on myöskin kykenemätön antamaan työtä kaikille käytettävissä oleville työvoimille. Se tuhlaa niitä, se sysää yhä enemmän niitä työttömäin, ryysyköyhälistön, loisien ja hyödyttömäin välikauppiasten piiriin, ja ruokkii toisen osan seisovissa sotajoukoissa, joissa niistä ei ole hyötyä tavarantuotannolle.

Sosialistinen yhteiskunta löytää kaikille näille työvoimille työtä tuotannon palveluksessa; se lisää tuotannon alalla työskenteleväin lukua suuresti, ehkä kaksin-

kerroin, ja paisuttaa samassa määrässä vuotuisten tuotteiden paljoutta. Yksin tämä tuotannon laajennus riittäisi jo korottamaan kaikkein työntekijäin eikä ainoastaan kurjimmassa asemassa olevain tuloja.

Mutta kuten olemme nähneet edistää tuotannon muuttuminen sosialistiseksi myöskin suuresti pikkuliiketten sulautumista ja niiden korvaamista suurliikkeillä. Tämä taas kohottaa suuressa määrässä työn tuottavuutta yleensä. Täten kävisi työajan lyhentäminenkin, eikä ainoastaan työntekijäin palkkain korottaminen, mahdolliseksi.

On siis aivan mieletöntä väittää, että sosialismi valmistaisi kaikille samanlaisen kerjuupussin. Tämä yhdenmukaisuus ei ole sosialismin, vaan nykyisen tuotantotavan pyrintönä. Sosialistisen tuotannon täytyy luonnonlain pakolla tuoda mukanaan suurempaa hyvinvointia *kaikille työtätekeville luokille*, myöskin talonpojille ja pikkuporvareille. Tämän hyvinvoinnin kohominen riippuu niistä oloista ja taloudellisista suhteista, joiden alaisena tuotannon muutos toteutuu, mutta se on kaikissa tapauksissa *tuntuva*. Ja jokainen uusi taloudellinen edistysaskel *lisää* silloin yleistä hyvinvointia eikä vähennä kuten nykyjään.

Tämän tulojen kehityksen suunnanmuutos on minun mielestäni paljoka tärkeämpi yhteiskunnan hyvinvoinnille, kuin tulojen ehdoton lisäytyminen. Sillä ajatteleva ihminen elää enemmän tulevaisuutta kuin nykyisyyttä varten; se mitä tulevaisuus hänelle lupaa tai millä se häntä uhkaa, pitää häntä paremmin työssä, kuin silmänräpäyksen nautinto. Ei *oleminen*, vaan *tuleminen*, ei

olot, vaan *pyrinnöt* ratkaisevat yksityisten ja koko yhteiskuntain onnen tai onnettomuuden.

Tässä opimme tuntemaan uuden puolen sosialistisen yhteiskunnan etevämmyydestä kapitalistiseen verraten. Se ei tarjoa ainoastaan *suurempaa hyvinvointia*, vaan se myöskin *turvaa olemisen*, tarjoaa varmuutta, jota eivät suurimmat rikkaudetkaan nykyään voi taata. Vaikka lisäytynyt hyvinvointi kohtaisikin ainoastaan niitä, joita tähän saakka on riistetty, niin on elämismahdollisuuden turvaaminen kiitosta ansaitseva lahja nykyisille riistäjillekin, niille, joiden hyviä päiviä ei enää tarvitse, usein ei voikkaan parantaa. Elämisen epävarmuus uhkaa rikasta, kuten köyhääkin, ja se on ehkä vielä tuskallisempaa kuin puute; se saa nekin hengessä tuntemaan puutetta, joihin tämä ei vielä ole käynyt käsiksi, se on kummitus, joka ei säästä palatsejakaan.

Kaikki tutkijat, jotka ovat tutustuneet kommunistiseen yhteiselämään esim. Intian tai Venäjän kyläkuntiin (ennenkuin tavarantuotanto, valtion toimenpiteet, rahatalous ja siitä johtuva kiskominen oli niitä turmellut) tai talonpoikain perhekuntiin, jommoisia vielä on Etelä-slaveilla, ovat huomanneet ennen kaikkea sen levollisuuden, turvallisuuden ja mielentyyneyden tunteen, joka on kaikille niiden jäsenille omituista. Täydellisesti riippumattomina kaikista tavaramarkkinain vaihteluista ja tuotannonvälineittänsä täysin oikeutettuina omistajina tyydyttävät he itse tarpeensa, järjestävät työnsä tarpeitensa mukaan ja tietävät jo edeltäpäin, mitä heillä on odotettavissa.

Eikä noiden vanhojen kommunististen yhteiskuntien tarjoama turvallisuus ollut edes täydellinen. Niiden

valta luonnon ylitse oli vähäinen ja itse yhdyskunnat olivat pienet. Eläinrutot, kadot, tulvat y. m. s. tekivät usein tuhoja, jotka kohtasivat koko yhdyskuntaa. Kuinka paljon varmempana seisookaan sosialistinen yhdyskunta, joka on nykyisten valtioitten kokoinen, ja voi käyttää hyväkseen nykyisen tieteen kaikkia voittoja!

10. Sosialismi ja vapaus.

Useat vastustajammekin ovat käsittäneet ja tunnustaneet, että sosialistinen yhteiskunta tarjoaa jäsenilleen hyvinvointia ja turvallisuutta. Mutta, väittävät he, nämä edut ovat ostetut liian kalliilla hinnalla, sillä niiden hintana on *vapauden* täydellinen menettäminen. Häkissä oleva lintu saa kyllä joka päivä tarpeeksi ruokaa; sen ei tarvitse pelätä nälkää, raju-ilmaa eikä vihollisia. Mutta siltä puuttuu vapaus ja sentähden se on surkuteltava olento, joka haluaa ulos vaarojen ja puutteen maailmaan, ulos olemisen taisteluun.

Socialismi, sanovat he, hävittää taloudellisen vapauden, työn vapauden. Se saattaa käytäntöön sortovallan, jonka rinnalla rajattominkin valtiollinen yksinvaltaisuus on vapaa tila, sillä tämä kahlehtii ainoastaan ihmisen *yhden* puolen, mutta edellinen kahlehtii hänet *kokonaan*.

Niin suuresti pelätään kommunismin orjuutta, että on sosialistejakin, joihin tuo pelko on tarttunut, nimittäin *anarkistit*. Nämä kammovat kommunismia yhtä suuresti kuin tavarantuotantoakin, ja koettavat välttää näiden molempain vaaroja siten, että he — tahtovat kumpaakin yht'aikaa. He tahtovat tavarantuotantoon

yhdistettyä kommunismia. Tämä on teoriassa mahdollonta ja käytännössä se johtaa noihin jo mainittuihin liberaalien „oma-apu“ yhteisöihin.

On aivan oikein, kun sanotaan, että sosialistista tuotantoa ei voida yhdistää täydelliseen työnvapauteen s. o. työmiehen vapauteen ryhtyä työskentelemään milloin, missä ja kuinka hän tahtoo. Mutta tätä työntekijäin vapautta ei voida yhdistää mihinkään muuhunkaan suunnitelmanmukaiseen, useampain henkilöitten suorittamaan yhteistyöhön, missä muodossa tämä ilmesytyneekin, olkoonpa sitte kapitalistisella tai osuudellisella pohjalla. Työn vapaus on mahdollinen ainoastaan *pikkutuotannossa*, ja siinäkin vain jossakin määrässä. Sielläkin, missä pikkutuotantoa ei rajoita mitkään määräykset, kuten tilus- ja ammattipakko j. m. s., on työntekijä kuitenkin riippuva luonnollisista ja yhteiskunnallisista vaikuttimista — talonpoika esim. ilmasta, käsityöläinen markkinain tilasta j. n. e. — Pikkutuotannossa on työn vapaus kuitenkin jossakin määrässä mahdollinen, tämä on sen ihanne, vallankumouksellisin ihanne, mihin pikkuporvari kykenee, joka ei voi nähdä pikkutuotannon näköpiiriä ulommaksi.

Tällä ihanteella oli vielä sata vuotta sitte, Ranskan vallankumouksen aikana, tukeva perustus taloudellisissa oloissa. Mutta nyt se on kadottanut kaiken vakuutensa ja voi kummitella ainoastaan sellaisten ihmisten aivoissa, jotka eivät näe, mitä taloudellisia mullistuksia sen jälkeen on tapahtunut. Työn vapauden häviö on välitömässä yhteydessä pikkuteollisuuden häviön kanssa. Sitä eivät hävitä sosialidemokratit, vaan suurteollisuuden lakkaamaton kehitys. Juuri ne, jotka pitävät pa-

hintaa melua työn vapauden välttämättömyydestä, kapitalistit, juuri ne edistävät tehokkaimmin sen häviämistä.

Työn vapaus ei lakkaa ainoastaan tehdastyössä, vaan kaikessa sellaisessa työssä, jossa yksityinen on vain suuren kokonaisuuden jäsen. Sitä ei ole manufaktuuri- tai kototeollisuus-työläisillä eikä myöskään kaikilla niillä *henkisen työn tekijöillä*, jotka ovat erityisten laitosten palveluksessa, eivätkä työskentele yksikseen. Sairas- huoneenlääkäri kuten opettajakin, rautatievirkamies kuten sanomalehden toimittajakin j. n. e. eivät nauti työn vapautta, sillä määrätyt säännöt sitovat heitä, heidän täytyy työskennellä erityisessä heille määrättyssä paikassa määrättyllä ajalla j. n. e. Ja kun suurtuotanto tunkee henkisenkin työn alalla samoin kuin muillakin ihmisellisen toiminnan aloilla syrjään pikkutuotannon, kuten jo olemme maininneet, niin vähenee henkisen työn tekijäinkin työn vapaus jo nykyisessä yhteiskunnassa vähentymistään.

Työntekijällä on tosin kapitalistisen suurteollisuuden vallitessa vielä joku määrä vapautta jäljellä. Jos jonkun liikkeen työ ei hänelle sovi, niin voi hän etsiä työtä toisessa liikkeessä; hän voi muuttaa toisen palveluksesta toiseen. Sosialistisessa yhteiskunnassa ovat kaikki tuotannonvälikkappaleet *yksissä* käsissä, siellä on siis ainoastaan yksi „työnantaja“, jota on mahdoton vaihtaa.

Tässä suhteessa on siis nykyisen palkkatyöläisen vapaus suurempi kuin sosialistisen yhteiskunnan työntekijän, mutta tätä ei toki voida sanoa työn vapaudeksi. Muuttakoonpa työntekijä kuinka usein tahaan tehtaasta toiseen, niin ei hän kuitenkaan löydä työn vapautta missään, vaan kaikkialla ovat jokaisen yksityisen työn-

tekijän toimet tarkasti määrätyt ja järjestetyt. Se on teknillinen välttämättömyys.

Se vapaus, jonka työmies menettää sosialistisessa tuotannossa, ei siis ole työn vapaus, vaan ainoastaan vapaus etsiä itse herransa. Tämä vapaus on nykyään kylläkin arvokas, se on työntekijän puolustusase, kuten jokainen tietää, joka on työskennellyt tai työskentelee monopooliliikkeessä. Mutta tämäkin vapaus häipyy häipymistään taloudellisen kehityksen vaikutuksesta. Yhä kasvavan työttömyyden tähden on vapaita paikkoja paljoa vähemmän, kuin niihin pyrkijöitä. Työttömäksi joutunut saa yleensä olla iloinen saadessaan edes jonkunlaisen paikan. Ja tuotannonvälineitten keräytymisen harvojen käsiin vaikuttaa, että työntekijä vihdoin kohtaa joka liikkeessä saman „työnantajan“, tai ainakin samat työsuhteet.

Se, mitä vastustajamme sanovat noiden sivistystä ja vapautta vihaavain sosialidemokratein ilkeäksi tarkoitukseksi, onkin taloudellisen kehityksen välttämätön tulos nykyisessä yhteiskunnassa. Tässäkin toteutuu sama seikka, kuin monella muullakin alalla.

Ei sosialidemokratia, vaan taloudellinen kehitys hävittää niinhyvin työpaikan valitsemisvapauden, kuin työn vapaudenkin. Sosialidemokratia ei tosin tahdo eikä voikaan estää tätä kehitystä; mutta kuten olemme jo muilla aloilla nähneet, antaa se tässäkin kehitykselle toisen, työntekijälle edullisemman muodon. Se ei voi poistaa työntekijän riippuvaisuutta taloudellisissa liikkeissä, joissa hän muodostaa ainoastaan pienen rattaan. Mutta sen sijaan kun työntekijä nyt riippuu kapitalistista, jonka edut ovat toiset kuin hänen etunsa, tekee sociali-

demokratia hänet riippuvaksi yhteiskunnasta, jonka jäsen hän itse on, yhtäoikeutettujen toverien yhteiskunnasta, joilla on *samat edut*.

Vaikka tällainen riippuvaisuus näyttäneekin sietämättömältä liberaalisesta asianajajasta tai kirjailijasta, niin se ei ole sietämätön nykyisen proletaarin mielestä, kuten yksi ainoa silmäys *ammattiyhdistysliikkeeseen* osottaa. Ammattiyhdistykset tarjoavat meille nyt jo kuvan tuosta „sosialistisen pakkovaltion tyranniudesta“, josta vastustajamme lörpöttelevät. Niissä määrätään jo nykyään yksityisen työehdot mitä tarkimmin ja ankarimmin, mutta ei ole vielä tähän saakka johtunut kenenkään ammattiyhdistyksen jäsenen mieleen, että tämä on hänen persoonallisen vapautensa sietämätöntä rajoittamista. Ne, jotka näkevät välttämättömäksi ryhtyä puolustamaan „työn vapautta“ tätä „hirmuvaltaa“ vastaan — usein asevoimilla ja verenvuodatuksella — eivät ole työmiehiä, vaan heidän riistäjöitensä. Vapausparka, jolla ei nykyään enää ole muita puolustajaita, kuin orjainpitäjät!

Mutta työnvapauden puutos ei ainoastaan kadota rasittavaa luonnettaan sosialistisessa yhteiskunnassa, vaan *se laskee myös perustuksen korkeimmalle vapaudelle*, mikä ihmiskunnassa tähän saakka on ollut mahdollinen.

Tämä kuuluu ristiriitaiselta. Mutta ristiriitaisuus on vain näennäistä.

Aina suurteollisuuden syntymiseen saakka vaati elantovälikkappaleiden hankkimiseen ja ansaitsemiseen tarvittu työ, sanokaamme lyhyesti *elatus*työ, tekijänsä kokonaan huostaansa: se vaatii kaikkien voimain jänni-

tystä, ei ainoastaan ruumiillisten, vaan henkistenkin. Näin ei ollut ainoastaan metsästäjän ja kalastajan, vaan myöskin talonpojan, käsityöläisen ja kauppiaan laita. Elatustansa ansaitsevan ihmisen elämä kului melkein kokonaan tähän. Työ terästi hänen jänteensä ja hermonsa, se kehitti hänen järkensä kekseliääksi ja tiedonhaluiseksi. Mutta kuta enemmän työnjako kehittyy, sitä yksipuolisemmaksi se tekee elatustaan varten työskentelevän ihmisen. Henki ja ruumis eivät enää voi toimia mitä erilaisimmilla aloilla eivätkä kehittää kaikkia kykyjään. Elatustyössä oleva, jonka huomion suoritettava osittaistyö kulloinkin vaatii kokonaan, kadottaa kaiken harrastuksen häntä ympäröivien ilmiöiden kokonaisuuteen. Tällaisissa oloissa voivatkin ainoastaan ne, jötka olivat elatustyöstä vapaat, kehittää sopusointuisasti ja kaikinpuolisesti henkisiä ja ruumiillisia voimiaan, mieltä yhteiskunnan ja luonnon järjestystä koskevia kysymyksiä ja harjoittaa filosofista ajattelemista, se on korkeimman totuuden etsimistä sen itsensä tähden. Mutta elatustyöstä voi ennen koneiden keksimistä vapautua ainoastaan siten, että vieritti tämän työn toisten tehtäväksi, harjoitti *riistämistä*.

Ihanteellisin, filosofisin heimo, minkä historia tähänsaakka tuntee, aivan erikoinen ajattelijain ja taiteilijain yhteiskunta, joka harjoitti tieteitä ja taiteita niiden itsensä tähden, oli ateenalainen ylimystö, ateenalaiset orjia pitävät maanomistajat.

Työ — ei ainoastaan orjan työ, vaan *vapaa* työkin — oli heistä alentavaa, ja syystäkin. Sokrates ei laskenut liikoja sanoessaan: „Rihkamakauppias ja käsityöläiseltä (banausos) puuttuu sivistystä jo joutoajan vähyy-

denkin tähden, jota paitsi hyvä kasvatus on mahdoton. *He oppivat vain sen, mitä heidän ammattinsa vaatii*, tietäminen itsessään ei synnytä heissä viehätystä. Niinpä he harjoittelevat laskutaitoa kaupan tähden, eivät lukujen luontoon tutustuakseen. Heillä ei ole voimaa pyrkiä mihinkään korkeampaan. Ammatinharjoittaja sanoo: „Kunnian ja opin tuottama mielihyvä on arvotonta rahavoittoon verrattuna“. Olkoot sepät, rakennusmiehet ja suutarit kylläkin taitavia ammatissaan, he ovat enimmäkseen orjasieluja, he eivät tiedä, mikä on kaudista, hyvää ja oikeaa“.

Sen jälkeen on taloudellinen kehitys jatkunut. Työn jako on kohonnut uskomattoman korkealle ja tavaran tuotanto on ajanut riistäjät sekä sivistyneet ansiotyön harjoittajain piiriin. Rikkaat menevät nykyään ansiotyöhönsä kuten talonpojat ja käsityöläisetkin. He eivät kokoonnu gymnasioihin eikä akadémioihin, vaan pörsseihin ja kauppapaikkoihin, ja ne mietiskelyt, joihin he ovat vaipuneet, eivät koske totuuden ja oikeuden käsitteitä, vaan villaa ja viinaa, venäläisiä lainoja ja portugalilaisia korkokuponkeja. Heidän henkiset voimansa kuluvat kokonaan keinotteluun. Suoritetun „työn“ jälkeen on heillä voimaa ja harrastusta ainoastaan mahdollisimman hengettömiin huvituksiin.

Sivistyneille taasen on sivistys tullut tavaraksi, kuten olemme nähneet. Heilläkään ei enää ole laisinkaan aikaa eikä halua etsiä totuutta sen itsensä tähden, eikä pyrkiä saavuttamaan ihanteita. Jokainen hautautuu erikoistutkimuksiinsa ja pitää hukkaan menneenä jokaisen minuutin, jota hän ei ole käyttänyt sellaisen oppimiseen, minkä hän voi muuttaa rahaksi. Senpätähden koete-

taankin nykyjään poistaa kreikka ja latina keskikouluista. Kasvatusopilliset syyt eivät vaikuta tässä niinkään paljon, kuin pyrintö, että nuorisolle täytyy opettaa ainoastaan sitä, mitä se joskus „tarvitsee“, s. o. voi muuttaa rahaksi.

Tieteen ja taiteen miehiltäkin on kadonnut kokonaisisuuden harrastus, pyrintö kaikinpuoliseen, sopusointuiseen kehitykseen. Kaikkialla vain yksipuolisia ammattitutkimuksia. Tiede ja taide vajoavat käsityöksi. Tähänkin voi sovittaa Sokrateen sanat käsityöläistöiminnasta. Filosoofinen taipumus on kuolemaisillaan — ainakin mainittujen luokkain keskuudesta.

Mutta sillä välin on syntynyt uudenlaatuinen työ, *työ koneen ääressä*, ja uusi luokka, *köyhälistö*.

Kone ryöstää työltä kaiken henkisen sisällön. Koneen ääressä työskentelevän ei enää tarvitse ajatella, ei miettiä, hänen on vain ehdottomasti toteltava konetta. Se määrää, mitä hänen on tehtävä, hän on vain koneen lisä.

Mitä tässä on sanottu koneen ääressä työskentelemisestä, koskee myöskin, vaikka yleensä pienemmässä kaavassa, manufaktuuri- ja kototeollisuutta. Sellaisen käsityöläisen työ, joka valmistaa tuotteensa kokonaisuudessaan, on jakautunut moniin eri suorituksiin, joista jokainen valmistaa enemmän tai vähemmän yksinkertaisten temppujen kautta ainoastaan osan tuotteesta. Ja tämä on, kuten tunnettu, konetyön tienraivaaja.

Ensimmäinen seuraus, jonka yksitoikkoinen ja hengen työ tuottaa proletarille, on hänen henkensä näennäinen kuolettaminen.

Mutta toinen seuraus on se, että se yllyttää proletarin kapinoimaan liian pitkää työaikaa vastaan. Työ ei ole hänelle sama kuin elämä. Hänen elämänsä alkaa vasta sitte, kun työ on loppunut. Sille työntekijälle, jolle elämä ja työ ovat samaa, voi *työn vapaus* merkitä *elämän vapautta*. Mutta se työntekijä, joka elää ainoastaan silloin, kun hän ei työskentele, voi saavuttaa *elämän vapauden* ainoastaan *vapautumalla työstä*. Tämän viimeksimainitun työntekijäluokan pyrintönä ei luonnollisesti voi olla vapautuminen kaikesta työstä, sillä työhän on elämän ehto. Mutta heidän pyrintöjensä tarkoituksena täytyy luonnollisesti olla heidän suoritettavanaan olevan työn rajoittaminen siihen määrään, että se jättää tilaa elämiselle.

Tämä on eräs nykyisten proletarien työajan lyhentämisestä tarkoittavan taistelun tärkeimpiä syitä; taistelun, jota vanhanaikuiset talonpojat ja käsityöläiset käsittämättä vastustavat. Se ei ole taistelua pienistä taloudellisista eduista, ei pienestä palkankorotuksesta eikä työttömäin luvun vähentämisestä; nämä tarkoitukset voivat kyllä vaikuttaa mukana, mutta pohjaltaan se on *taistelua elämästä*.

Vielä kolmaskin seuraus johtuu siitä, että koneet riistävät työltä sen henkisen sisällyksen: proletarien henkiset voimat eivät uuvu elatustyössä, kuten muiden elatustyössä olevain, sillä ne ovat sen kestäessä käyttämättä. Sitä taipuvaisempi on proletari etsimään hengen toimintaa työn ulkopuolella, jos tämä vain suojonkunkaanlaista tilaisuutta siihen.

Köyhälistön tiedonjano onkin eräs nykyisen yhteiskunnan silmiinpiistävimpiä ilmiöitä. Kun kaikki muut

luokat koettavat tappaa joutoaikansa niin hengettömästi kuin suinkin, pyrkii köyhälistö todellisella himolla sivistykseen. Ainoastaan se, joka on saanut vaikuttaa köyhälistön keskuudessa, voi täysin mitata tämän tiedon- ja valistushalun voiman. Mutta loitompana olevakin voi aavistaa sitä, jos hän vertaa työväestön sanomalehtiä, aikakauskirjoja ja lentokirjasia siihen kirjallisuuteen, mikä on muiden yhteiskuntakerrosten mieleen.

Ja tämä tiedonhalu on aivan vapaa kaikista itsekäistä harrastuksista. Tieto ei voi auttaa koneen ääressä työskentelevää työntekijää eikä kohottaa hänen tulojansa. Jos hän etsii totuutta, niin hän etsii sitä sen itsensä tähden, eikä aineellisen voiton vuoksi. Sentähden hän ei tyydykkään pieneen erikoisalaan; hän suuntaa katseensa kokonaisuuteen; hän tahtoo käsittää koko yhteiskunnan, koko maailman. Vaikeimmat arvoitukset houkuttelevat häntä enemmän, hän kääntyy erityisellä mieltymyksellä filosoofisiin ja metafysikan kysymyksiin; on usein vaikea saada häntä haaveiluista todelliseen maailmaan.

Ei tiedon määrä vaan tietoon *pyrkiminen* tekee filosoofin. Ateenalaisen ylimyskunnan loistavain ajattelijain filosoofinen henki herää uudelleen halveksituissa, tietämättömissä proletareissa. Mutta tämän hengen vapaa kehittäminen ei ole mahdollista nykyisessä yhteiskunnassa. Proletareillahan ei ole varoja opinnoihin, ei johtoa järjestykselliseen opiskeluun, he ovat suunnitelmaa puuttuvan itseopiskelun kaikkien estetten ja sattumain alaisia, ja ennen kaikkea heillä ei ole tarpeeksi joutoaikaa! Tiede ja taide jäävät luvatuksi maaksi,

jota he etäältä katselevat, jonka omistuksesta he taistelevat mutta johon he eivät voi astua.

Sosialismin voitto vasta avaa köyhälistölle kaikki sivistyksen lähteet; sosialismin voitto vasta voi lyhentää elatustyön vaatiman ajan niin lyhyeksi, että työntekijällä on tarpeeksi aikaa hankkia itselleen riittävästi tietoja. Kapitalistinen tuotantotapa herättää köyhälistön tiedonhalun, sosialistinen tuotantotapa yksin voi sen tyydyttää.

Ei *työn vapaus*, vaan *vapaus työstä*, jonka koneet tekevät suuressa määrässä mahdolliseksi sosialistisessa yhteiskunnassa, voi tuottaa ihmiskunnassa *elämän vapauden, taiteellisen ja tieteellisen toiminnan vapauden, jaloimman nautinnon vapauden*.

Tuo onnellinen, sopusointuisa sivistys, joka tähän saakka on ainoastaan kerran esiintynyt historiassa pienen ylimystön valiojoukon etuoikeutena, tulee kaikkien sivistyskansojen yhteisomaisuudeksi. Minkä edellisille tekivät orjat, sen tekee näille koneet; he tulevat kaikki nauttimaan elatustyöstä vapautumisen kohottavaa vaikutusta, tarvitsematta kuitenkaan ottaa kaupanpäälliseksi ainoatakaan noita alentavia vaikutuksia, joiden kautta Ateenan ylimyskunnan orjatalous vihdoin lamautui. Samoin kuin nykyiset tieteen ja taiteen apukeinot ovat paljoa korkeammalla, kuin kaksituhatta vuotta sitte, ja samoin kuin nykyinen sivistysmaailma on paljoa korkeammalla pientä Kreikkaa, samoin tulee sosialistinen yhteiskuntakin kohoamaan siveellisessä suuruudessa ja aineellisessa hyvinvoinnissa paljoa korkeammalle, kuin tuo loistavin yhteiskunta, minkä historia tähän saakka tuntee.

Onnellinen jokainen, jonka on sallittu käyttää voimansa tämän jalon ihanteen toteuttamistaistelussa!

V. Luokkataistelu.

V. Luokkajärjestelmä.

1. Sosialismi ja omistavat luokat.

Meidän nykyisen ohjelmamme yleisen osan viimeiset kohdat kuuluvat:

„VI Tämä yhteiskunnallinen mullistus ei merkitse ainoastaan köyhälistön vapauttamista, vaan koko ihmiskunnan, joka kärsii nykyisissä oloissa. Mutta tämän vapauttamisen voi suorittaa ainoastaan työväenluokka, koska kaikki muut luokat, huolimatta keskinäisistä etujen riistiriidoista, ovat tuotannonvälineiden yksityisomistuksen pohjalla ja pitävät yhteisenä päämääränään nykyisen yhteiskunnan perusteiden säilyttämisen.

VII Työväenluokan taistelu kapitalistista riistämistä vastaan on välttämättömästi valtiollista taistelua. Työväenluokka ei voi suorittaa taloudellista taisteluaan eikä kehittää taloudellisia organisatsionejaan ilman valtiollisia oikeuksia. Se ei voi saada tuotannonvälineitä yhteiskunnan haltuun, ellei se ole saanut haltuunsa valtiollista valtaa.

VIII Sosialidemokratisen puolueen tehtävä on tämän työväenluokan taistelun muodostaminen itsetietoiseksi sekä yhtenäiseksi ja välttämättömän päämäärän osottaminen sille.

IX Työväenluokan edut ovat samat kaikissa maissa, joissa kapitalistinen tuotantotapa vallitsee. Kun maailman liikenne ja tuotanto maailman mark-

kinoita varten yhä laajenevat, tulee jokaisen maan työväestön asema yhä riippuvammaksi toisten maiden työväestön asemasta. Työväenluokan vapauttaminen on siis työ, jossa kaikkien sivistysmaiden työväestö on yhtä osallinen. Käsittäen tämän tuntee ja julistaa Saksan sosialidemokratinen puolue olevansa yhtä kaikkien muiden maiden luokkatietoisien työväestön kanssa.

*X Saksan sosialidemokratinen puolue ei siis taistele uusien luokkaprivilegioiden eikä etuoikeuksien puolesta, vaan poistaakseen luokkavallan ja itse luokat sekä luodakseen samanlaiset oikeudet ja samanlaiset velvollisuudet kaikille, sukupuoleen tai syntyperään katsomatta. Tämän katsantokannan perustuksella taistelee se nykyisessä yhteiskunnassa ei ainoastaan palkkatyöläisten riistämistä ja sortoa vastaan, vaan kaikenlaista riistämistä ja sortoa vastaan, kohdistuukoonpa se sitte johonkin luokkaan, puolueeseen, suku-
puoleen tai rotuun“.*

Ylläolevan ensimmäisen kohdan johtolause tuskin tarvitsee enää mitään selityksiä. Me olemme jo osottaneet, että kapitalistisen tuotantotavan siirtyminen sosialistisen tieltä ei ole ainoastaan omistamattomain ja riistettyjen, vaan koko yhteiskunnallisen kehityksen eduksi, siis erityisessä merkityksessä myöskin omistavain ja riistäjäin eduksi. Nykyisen tuotantotavan synnyttämät ristiiriidat tuottavat heillekin kärsimyksiä. Toiset heistä joutuvat rappiolle toimettomuudessa, toiset raatavat itsensä kuoliaiksi tuimassa voitonajossa, ja kaikkien pään päällä häälyy aina konkurssi, proletariatiin vajoaminen uhkaavana Damoklenmiekkkana.

Mutta kokemus osottaa, että omistavain ja riistäjain suuret joukot eivät ainoastaan katsele sosialismia epäluulolla ja epäilyksellä, vaan suorastaan ovat sen katkerimpia vihollisia.

Mahtaneeko tämän syynä olla ainoastaan tiedon puute ja asian tuntemattomuus? Sosialismin vastustajain puhemiehinähän ovat juuri ne henkilöt, joiden jo asemansa kautta valtioissa, yhteiskunnassa ja tieteesä pitäisi parhaite kyetä käsittämään yhteiskunnallinen järjestys ja ymmärtämään yhteiskunnallisen kehityksen suunta.

Niin räikeät ovat nykyisen yhteiskunnan olot, ettei enää kukaan totuudessa pysyvä politikointsija tai tiedemies uskalla väittää sosialistista kritiikkiä epäoikeuteuksi. Päinvastoin, kaikkien ei-kapitalististen puolueitten valistuneimmat henkilöt tunnustavat, että sillä on oikeutettu perustus, jopa monet heistä selittävät, että sosialismin voitto on välttämätön — mutta vain ehdollisesti, nimittäin välttämätön ainoastaan silloin, jos ei yhteiskunta äkkiä tee kääntymystä ja parannusta, joka voi tapahtua aivan ehdontahdon ja helposti, jos vain riennetään ottamaan huomioon yhden tai toisen puolueen erityiset vaatimukset.

Tällä tavalla juuri ne ei-kapitalististen puolueitten jäsenet, jotka parhaite ovat ymmärtäneet sosialistisen kritiikin, tekevät ratkaisevimmalla kohdalla syrjähypyn ja siten väistävät tähän kritiikkiin välttämättä perustuvia johtopäätöksiä.

On helppo huomata tämän omituisen ilmiön syyt. Vaikkapa muutamat eikä aivan ala-arvoisetkaan omistavainkin edut puhuvat tuotannonvälineitten yksityisomis-

tusta vastaan, niin vaativat toiset paljoka lähempänä olevat ja helpommin käsitettävät edut tämän yksityisomistuksen pysyttämistä.

Tämä koskee luonnollisesti ennen kaikkea *rikkaita*. Välittömästi ei tuotannonvälialkappaleiden yksityisomistuksen poistaminen hyödytä heitä ensinkään. Siitä tosin on terveellisiä yhteiskunnallisia seurauksia, jotka tulevat heidänkin hyväksensä, mutta nämä ovat suhteellisesti kaukana. Sitävastoin ovat ne vahingot jo ennakoita silminnähtävät, joita tämä yksityisomistuksen poistaminen tuottaa heille. Valtansa ja arvonsa he kadottavat ehdottomasti, monet heistä ehkä mukavuuden ja hyvät päivänsäkin, aina niiden asianhaaran mukaan, joiden alaisena sosialinen vallankumous tapahtuu.

Toisin on omistavain alemman kerrosten ja niiden alaisten riistettyjen, pikkukäsityöläisten, pientilallisten j. m. s. laita. Näillä ei ole valtaakaan eikä arvoon nähden mitään hukattavaa, ja heidän hyvinvointinsa vain lisääntyy sosialistisen tuotantotavan tultua käytäntöön ja kehittyessä. Mutta voidaksensa käsittää tämän täytyisi heidän kohota yläpuolelle sen luokan näköpiiriä, johon he kuuluvat. Ahdasnäköiset pikkuporvarit ja talonpojat eivät voi käsittää kapitalistitakaan tuotantotapaa, jonka vaikutukset he kuitenkin tuntevat omassa ruumiissaan, ja vielä vaikeampi heidän on käsittää nykyistä sosialismia. Mutta sensijaan he käsittävät ilman muuta, että tuotannonvälineiden yksityisomistus on heidän liikemuodossaan välttämätöntä.

Niin kauan kuin käsityöläinen katsoo asioita käsityöläisenä, talonpoika talonpoikana, pikkukauppias pik-

kukauppiaana, niin kauan kuin heillä on voimakas luokkatietoisuus, täytyy heidän pitää kiinni tuotannonvälineitten yksityisomistuksesta ja pysyä loitolla sosialismista, käyköönpä heille kuinka huonosti tahansa.

Olemme jo edellä nähneet, kuinka tuotannonvälineitten yksityisomistus kahlehtii häviöön joutuvat pikkuporvarit ja talonpojat takaperoisiin liikkeisiinsä vielä sittenkin, vaikkapa nämä eivät enää läheskään kykenisi hankkimaan heille edes jonkunlaistakaan toimeentuloa, vieläpä sittekin, vaikka palkkatyöntekijäksi siirtyminen parantaisi heidän asemaansa. Siten on yksityisomistus mahti, joka kahlehtii kaikki omistavat luokat nykyiseen tuotantotapaan, yksin nekin, jotka samalla kuuluvat riistettyihin, yksin nekin, joiden omaisuus on enää vain naurettava irvikuva „omistus“-käsitteestä.

Ainoastaan ne pikkuporvarit ja pientilalliset, jotka epäilevät luokkansa jatkuvaa säilymistä, jotka jo alkavat uskoa, että heidän olemisensa perustuksena olevat liikemuodot ovat häviöön tuomittuja, ainoastaan he kykenevät käsittämään sosialismin oppeja. Mutta sivistymättömyys ja näköpiirin ahtaus, heidän elämänehtojensa luonnolliset seuraukset, estävät suuressa määrässä heitä käsittämästä luokka-asemansa toivottomuutta. Heidän kurjuutensa, heidän kiihkeä halunsa löytää keinoa, joka heidät voisi siitä vapauttaa, ei ole tähän saakka yleensä vaikuttanut muuta, kuin saanut heidät kaikkien tarpeeksi itsetietoisesti esiintyvään ja kauniita lupauksia runsaasti latelevain kansankiihoittajain helpoksi saaliiksi.

Omistavain ylemmissä kerroksissa on löydettävissä suurempi sivistys ja avarampi katsantokanta. Monessa sivistyneessä tavataankin vielä vanhan ihanteellisuuden

jätteitä ylöspäin pyrkivän porvarikunnan vallankumouksellisen taistelun ajoilta, valistuksen ajoilta. Mutta voit sitä porvarikunnan jäsentä, joka hairahtuu omaksumaan sosialismin harrastuksia ja vaikuttamaan niiden hyväksi! Hänen on ennen pitkää päätettävä, tahtooko hän hyljätä aatteensa tai katkoa kaikki ne yhteiskunnalliset siteet, jotka häntä tähän saakka eivät ole ainoastaan sitoneet, vaan myöskin pitäneet pystyssä. Ainoastaan harvat ovat niin rohkeita ja itsenäisiä, että he joutuvat edes tähän ratkaisukohtaan saakka, ja aniharvat näistä harvoista ovat kyllin tarmokkaita tähän saakka saavuttuaan katkaisemaan lopullisesti kaikki siteet luokkansa kanssa. Useimmat näistäkin aniharvoista ovat tähän saakka väsyneet sangen pian, he ovat myöhemmin huomanneet „nuoruudenhulluutensa“ ja tulleet „ymmärtäviksi“.

Porvarilliset *idealistit* ovat ainoat korkeamman porvarikunnan jäsenet, jotka yleensä voivat tulla sosialismin kannattajiksi. Mutta useimpia niistä idealisteistakin, jotka ovat hankkineet itsellensä laajemmat tiedot yhteiskunnallisista suhteista ja niistä johtuvista ratkaisua vaativista kysymyksistä, yllyttävät nämä hankitut tiedot vain siihen hyödyttömään puuhaan, että he koettavat etsiä „sosialisen kysymyksen“ niisanottua „rauhallista“ ratkaisua, ratkaisua, joka voisi yhdistää heidän enemmän tai vähemmän sosialistisen tietonsa ja vakaumuksensa vaatimukset porvarikunnan luokkaetuihin, mikä on yhtä mahdotonta, kuin märkä tuli tai palava vesi.

Vain ne porvarikunnan idealistit, jotka eivät ainoastaan ole hankkineet tarpeellisia teoretisia tietoja, vaan ovat myöskin jo ainakin salaisesti rikkoneet suhteensa

porvarikuntaan, ja joilla myöskin on rohkeutta ja voimaa katkoa nämä suhteet julkisestikin, voivat kehittyä todellisiksi sosialisteiksi.

Sosialismin asian ei siis tarvitse odottaa suuria omistavilta luokilta. Niiden yksityiset jäsenet voivat kyllä kääntyä sosialismiin, mutta ainoastaan sellaiset, jotka eivät tunne enää kuuluvansa siihen luokkaan, mihin heidän pitäisi taloudellisen asemansa mukaan kuulua. Tämä on aina muulloin pieni vähemmistö, paitse vallankumouksen aikoina, jos nimittäin vaaka silloin näyttää kallistuvan sosialismin puolelle. Silloin kyllä voi luopioita ilmestyä suurissa joukoissa omistavain luokkain piirissä.

Mutta nykyisissä oloissa ei sosialistisen armeijan tuottavimpana värväysalueena ole ne luokat, joilla on vähänkin kadotettavaa, vaan ne, „joilla ei ole mitään muuta menetettävänä kuin kahleensa, mutta voitettavana koko maailma“.

2. Palkolliset ja palvelusväki.

Omistamattomainkaan kaikki kerrokset eivät kuitenkaan ole yhtä suotuisia sosialismin värväysalueita.

Emme luonnollisesti voi tässä kirjoittaa köyhälistön luonnonhistoriaa, jonka pääkohdat olemme jo maininneet toisessa luvussa, puhuessamme köyhälistön tehtävästä nykyisessä tuotantotavassa. Tässä tahdomme vain esittää muutamia täydentäviä huomautuksia, jotka näyttävät välttämättömiltä, jos mieli selittää sitä tehtävää, minkä köyhälistön eri kerrokset suorittavat aikamme taloudellisissa ja valtiollisissa taisteluissa.

Tiedämme jo, että vaikka tuo poroporvariens suosima lause: köyhiä on aina ollut, onkin väärä, niin täytyy kuitenkin myöntää, että köyhyys on yhtä vanha kuin tavarantuotanto. Se oli kyllä aikaisemmin tavallisesti vain harvinainen ilmiö. Keskiajalla esim. oli vähän sellaisia, joilla ei ollut omassa taloudellisessa liikkeessä tarvittavia tuotannonvälineitä. Useimmat näistä harvalukuisista omistamattomista voivat helposti päästä omistaviin perheisiin apulaisiksi, rengeiksi, sälleiksi, palvelustyöiksi; he olivat suurimmaksi osaksi nuorta väkeä, jotka voivat vielä joskus perustaa oman liikkeen ja oman kodin. Kaikissa tapauksissa he työskentelivät yhdessä perheenisännän tai hänen puolisonsa kera ja nauttivat heidän kanssansa yhteisesti työn hedelmät. Omistavan perheen jäsenenä he eivät olleet köyhälistöä; he tunsivat itsensä solidariseksi perheen omistuksen kanssa, jonka eduista he saivat osansa ja jonka vahingoista heillekin koitui vahinkoa. Näin on asianlaita vieläkin niissä syrjäisissä seuduissa, missä tuollaiset patriarkaliset olot ovat säilyneet. Missä palkolliset vielä kuuluvat omistavain perheeseen, siellä he puolustavat perheen omaisuutta, vaikka he itse ovatkin omistamattomia, eikä sosialismilla ole siellä sopivaa maaperää.

Samoin oli käsityöläissällien laita (vertaa luku II, 1). Varsinaisten palkollisten ja sällien ohella syntyi vielä erityinen *palvelijakunta*. Osa omistamattomia kääntyi keskiajalla ja uuden ajan alussa suurempain *riistäjään* perheisiin, varsinkin ruhtinasten, aatelin, korkeamman papiston ja kauppiasten. He rupesivat näiden palkkalaisiksi, ei auttaaksensa heitä työssä, vaan suojellakseen heitä tai tyydyttääkseen heidän ylellisyyttään sota-

miehinä tai lakeijoina. Työ ja nautinnot eivät enää silloin olleet yhteiset. Ja kun tuo patriarkalinen suhde puuttui, puuttui myöskin siitä johtuva herran ja palvelijan välinen kaikkikykydentunne. Mutta samalla kehittyi herran ja palvelijan välille toisenlainen yhteisyydentunne. Missä suurempia palvelijajoukkoja pidetään, siellä on näiden kesken vallalla *arvonoero*. Yksityinen voi toivoa ylennystä, tulojen, vallan ja arvon lisäytymistä. Mutta tämä lisäytyminen riippuu hänen herransa miellivallasta. Kuten taitavammin hän sovitautuu tämän mukaan ja alistuu sen alaiseksi, ja kuten enemmän hän parjaa kanssapalvelijoitansa, sitä paremmat ovat hänen toiveensa. Täten tuntee palvelija itsensä solidariseksi herransa kanssa, ja samalla kaikkien toveriensa viholliseksi. Ja vielä toisellainekin yhteisyydentunne syntyy herran ja palvelijan välille. Kuten suuremmat herran tulot, valta ja arvo ovat, sitä suuremman osan palvelijain saavat kaikesta. Tämä koskee etenkin varsinaisia yleisyyspalvelijoita, joilla ei ole mitään muuta tekemistä, kuin olla herransa „edustajia“, osottaa, kuinka paljon liikoja rahoja heidän herransa käytettävissä on, ja auttaa häntä kuluttamaan näitä mahdollisimman nopeasti sekä hupaisesti, palvellessaan rohkeasti ja „uskollisesti“ herransa kaikessa tämän hullutuksissa ja paheissa. Yleisyyspalvelija tuntee sentähden olevansa solidarinen riistäjäin ja sortajain kanssa riistettyjä sekä sorrettuja vastaan; osottaapa hän usein heitä kohtaan paljoa suurempaa häikäilemättömyyttä, kuin hänen herransa. Sillä jos tämä on edes vähänkään järkevää, niin hän ei tapa kanaa, joka muni hänelle kultamunia;

hän tahtoo säilyttää sen ei ainoastaan itselleen, vaan jälkeläisilleenkin. Mutta lakeija ei välitä tästä.

Eipä siis olekkaan ihme, että kansa ei vihaa mitään niin syvästi, kuin tällaista palvelijakuntaa, jonka matelevaisuus ylempiänsä ja röyhkeys alempiänsä kohtaan on tullut sananparreksi. Lakeijasielulla käsitetään kaikkea halpamaisuutta yhteensä.

Nämä vaikutukset ylellisyyspalvelijakunnan luonteeseen eivät ilmesty ainoastaan alempiin kansakerroksiin kuuluvissa omistamattomissa, vaan myöskin ylempien kerrosten omistamattomissa tai vähäomistavissa, esim. köyhtyneessä aatelismiehessä, joka etsii onneansa korkeampana palvelijana, ruhtinaallisen hovin hovilaisena*).

Tähän saakka olemme puhuneet ainoastaan alemmasta palvelijakunnasta ja meidän täytyy jättääkin vertailematta sitä aateliseen palvelijakuntaan, niin huvittavaa kuin se olisikin, ja niin helposti kuin sen voisi suorittaaakin. — Tässä olikin tarkoitus vain osottaa, minkätähden tällainen palvelijakunta, vaikka se kuuluukin omistamattomiin luokkiin, ei ole erittäin lupaava sosialismin värväsalue. Se on pikemmin eräs nykyisen yhteiskunnan etuvarustuksia.

Lisäytyvä riistäminen, vuosittain luodun yliarvon paljous ja siitä johtuva ylellisyyden karttuminen kasvat-

*) Kuinka lähellä toisiansa palvelija ja hovilainen ovat, osottaa meille huvittavalla tavalla Le Sage'n romaani „Gil Blas“, tuo palvelijajärjestelmän klassillinen luonnonhistoria. Palvelija on toiselta puolelta läheisessä yhteydessä ryysyköyhälistön kanssa. Gil Blas kohoaa, sisällisessä suhteessa muuttumatta, halvimmasta palvelijasta ja veijarista Espanjan hovin ensimmäisen ministerin sihteeriksi ja suosikiksi.

taa palvelijakuntaa alituisesti suuremmaksi. Mutta yhteiskunnan kehityksen onneksi on palvelijakunnan sotainen syrjälaji, *yksityisten palveluksessa oleva sotaväki*, tykkäänään häviämässä sen jälkeen kuin puolustuslaitoksen uudistus, jolle Ranskan vallankumous raivasi alaa, toteutui siten, että palkkajoukkojen sijaan tuli yleinen asevelvollisuus. Tämä syrjälaji ei tosin ole täydellisesti kadonnut, ja sen jätteitä nykyisissä sotajoukoissa saadaan suurimmaksi osaksi kiittää siitä, että „aseissa oleva kansa“ on tähän saakka useimmissa tapauksissa osottanut olevansa kaikkea muuta, vaan ei kansanvaltainen laitos.

Mutta varsinaisen palvelijakunnan ja yleensä palveluväen kasvamisessakin on ylellisyyden alituisesta lisäytymisestä huolimatta huomattavissa vahva vastakkainenkin virtaus: vanhentuneen perhemuodon häviäminen ja työnjako, joka muuttaa yhä useampia taloudenpidon ja persoonallisen palveluksen tehtäviä erityisiksi itsenäisiksi ammateiksi, kuten parturin, viinurin, ajurin, vahtimestarin j. n. e. Näissä palvelijakunnasta haarauneissa ammateissa esiintyy kyllä vielä kauan sen jälkeen, kuin ne ovat tulleet itsenäisiksi, alkuperänsä luonteentunnusmerkit, mutta kuitenkin ne alkavat jo yleisesti omaksua teollisuustyöväestön ominaisuuksia ja katsantotapoja.

3. Ryysyköyhälistö.

Niin lukuisia kuin talous- ja ylellisyyspalvelijain sekä sälli- ja palkkasoturijoukot aika-ajoin olivatkin, eivät ne kuitenkaan yleensä voineet ottaa vastaan kaikkia

omistamattomia. *Työhönkykenemättömät* — lapset, vanhukset, sairaat, raajarikot — eivät ensinkään voineet saada toimeentuloansa missään näissä ammateissa. Ja kuten olemme nähneet, liittyi näihin uudemman ajan alussa vielä niin suuri joukko työtäetsiviä — varsinkin tiloiltaan hädettyjä tai pahoinpitelyä pakenevia talonpoikia — että suuri määrä työhönkykeneviä joutui samaan asemaan, kuin työhönkykenemättömätkin. Heillä ei ollut muuta neuvoa kuin kerjätä, varastaa, tai antautua prostituerauiksi. He saivat joko kuolla nälkään tai hyljätä kaikki vallitsevat häpeän, kunnian ja arvon käsitteet. He voivat pysyä hengissä ainoastaan siten, että he aina asettivat hetken personalliset tarpeet korkeammalle kuin hyvän maineen. Selvää on, että tällainen asema oli mitä suurimmassa määrässä turmeleva ja pahentava.

Tätä turmeltumista edisti ja edistää vielä se, että työttömät köyhät ovat aivan tarpeettomia yhteiskunnassa, että tämä heistä päästessään vapautuisi vastenmielisestä taakasta. Ja jokaisen luokan, joka on tarpeeton, jolla ei ole mitään välttämätöntä tehtävää yhteiskunnassa, täytyy joutua rappiolle, olkoonpa se sitte ylempi tai alempi luokka.

Eivätkä kerjäläiset voi edes ylpeillä sillä itsepetoksella, että he ovat tarpeellisia; he eivät muista sellaista aikaa, jolloin heidän luokkansa olisi tehnyt yhteiskunnalle palveluksia; he eivät voi valtaansa vedoten pakottaa yhteiskuntaa elättämään heitä loisinaan.

He ovat vain suvaittuja: nöyryys on sentähden kerjäläisen ensimmäinen velvollisuus, se on köyhäin korkein hyve. Tämäkin köyhälistön laji on samoin kuin

palvelijakuntakin mateleva mahtavien edessä; se ei asetu vastustamaan nykyistä yhteiskuntajärjestelmää. Päinvastoin. Olivathan he määrätty elämään niistä muruista jotka rikasten pöydiltä putoavat; kuinka he siis voisivat toivoa, että rikkaat hävisivät! He eivät itse ole riistämisen alaiset; mutta kuta enemmän työntekijöitä riistetään, kuta suuremmat rikkaan tulot ovat, sitä anteliaampi tämä voi olla, sitä enemmän köyhät voivat odottaa häneltä. He saavat samoin kuin palvelijatkin osan riistämisestä, mistä syystä he vastustaisivat sitä? Kun katooninen kirkko oli uskonpuhdistuksen alkuaikoina Saksassa kaikkien luokkien rajattomasti vihaama, koska se nylki kaikkia, niin tämä köyhälistölaji yksin pysyi sille uskollisena, sillä se sai kirkolta suurempia almuja, kuin itarilta kaupunginporvareilta tai puhtaaksi ryöstyiltä talonpojilta.

Tämä köyhälistön laji — *ryysyköyhälistö* — ei ole vielä koskaan ryhtynyt omasta alotteestaan vastustamaan riistämistä. Mutta ei se myöskään kelpaa riistämisen etuvarustukseksi, kuten palvelijakunnan sotainen syrjalaji. Pelkurina ja arvosteluun kykenemättömänä jättää se siekailematta pulaan ne, joiden almuja se on pistänyt pussiinsa, heti kun nämä ovat menettäneet rikkautensa ja valtansa. Se ei ole koskaan ollut taistelemassa vallankumouksellisen liikkeen esitaisteluissa, mutta jokaisessa metelissä se on heti ollut valmis kalastamaan sameassa vedessä. Väliin se on ollut apuna antamassa häviöön vaipuvalle hallitsevalle luokalle kuolemaniskun. Säännöllisesti se on ollut riistämässä etuja vallankumoukselta ja saastuttamassa sitä, pettääkseen sen heti tilaisuuden tarjoutuessa.

Kapitalistinen tuotantotapa on kartuttanut ryysyköyhälistöä sängen suuressa määrässä, ja se hankkii siihen yhä vain lisää väkeä. Suuremmissa kaupungeissa varsinkin on ryysyköyhälistö huomattava osa niiden väkiluvusta.

Sängen lähellä ryysyköyhälistöä niin luonteensa kuin katsantokantansakin puolesta on se osa pikkuporvareita ja pikkutilallisia, joka on jo joutunut surkeimpaan rappiotilaan, joka ei luota omaan voimaansa ja koettaa pysytellä vedenpinnalla niiden almujen avulla, joita ylemmät luokat sille viskaavat.

4. Palkkaköyhälistön alku.

Nouseva kapitalistinen tuotanto ja varsinkin *suurteollisuus* hankki tarvitsemansa työvoimat mieluummin näistä viimeksimainituista köyhälistön kerroksista. Se ei kysynyt suuresti työntekijän *taitoa*, se tarvitsi vain *kärsivällisiä, vastarintaan kykenemättömiä* työntekijöitä, jotka tahdottomina mukautuivat nykyaikaisen tehtaan töihin, sillä nämä voivat työskennellä häiriöttä ainoastaan silloin, kun jokainen niiden lukemattomista pyöristä lakkaamatta ja täsmällisesti täyttää hänelle määrätyn liikkeen. Ja kun suurin osa nousevan kapitalistisen suurteollisuuden työntekijöitä oli näistä ryysyköyhälistöä lähinnä olevista työväenluokan kerroksista, jopa usein itse ryysyköyhälistöstäkin, niin tuli näiden kerrosten suvaitsema kohtelu määräämään sen kohtelun, jonka alaisiksi kapitalistit tahtoivat saattaa työntekijänsä yleensä. Itse työ, jonka jalostuttavia ominaisuuksia porvarilliset taloustieteilijät ja siveysopin tutkijat niin

mielellään kuvailevat, tuli köyhälistölle aluksi yhä suu-remman alennuksen eikä ylentymisen lähteeksi. Kun työntekijät eivät kyenneet vastarintaan, voivat kapitalistit jatkaa työaikaa äärimmäisyyksiin saakka. Olemme jo toisessa luvussa nähneet, mitkä voimakkaat kiihottimet kapitalistisessa suurteollisuudessa tähän kehottavat. Pääoma ei suo köyhälistölle aikaa elää, ei aikaa sivistyä, ellei sen ole pakko suoda. Missä sillä ei ole mitään rajoja, antaa se työn jatkaa täydelliseen uupumukseen saakka. Ja jos työn ja nukkumisen väliin jää lyhyt vapaahetki, niin sehän riittää vain mitä häipyvämpiin nautintoihin, kuolettamaan kurjuuden tunnetta joko väkijuomain tai sukupuolivietin huumauksessa. Miesten ja naisten, täysikasvuisten ja lasten työskentely yhdessä, joka iloisten, vapaiden ja velvollisuutensa tuntevain ihmisten kesken voi tulla korkeimman henkisen kohotuksen ja siveellisen jalostumisen lähteeksi kaikille siinä osallisina oleville, lisäsi kapitalisessa tehtaassa ennen kaikkea vain niitä turmelevia ja lamauttavia vaikutuksia, jotka yhä jouduttivat köyhälistön perikatoa.

Eipä olekkaan siis ihme, että työtätekevä köyhälistö oli kapitalistisen suurteollisuuden alkuaikoina melkein ryysyköyhälistön kaltaista. Kuinka syvälle he olivat vaipuneet rikoksiin, juoppouteen, raakuuteen ja saastaisuuteen — niin henkiseen kuin ruumiilliseenkin — näkyy parhaite siitä klassillisesta kuvauksesta, jonka *Friedrich Engels* on laatinut työtätekevän luokan asemasta Englannissa tämän vuosisadan ensimmäisillä vuosikymmenillä*).

*) Tämä peräti tärkeä kirja julkaistiin ensi kerran v. 1845. Siitä on ilmestynyt uusia painoksia J. H. W. Dietzin kustannuksella Stuttgartissa.

5. Palkkaköyhälistön kohoaminen.

Käsite „proletari“ näytti alkuaikoina merkitsevän samaa kuin syvimpään rappiotilaan vajonnut. On vielä nytkin ihmisiä, jotka luulevat samoin, niiden joukossa sellaisiakin, jotka pitävät itseänsä hyvin nykyaikaisina. Ja kuitenkin oli jo silloinkin, jolloin työtätekevä köyhälistö ulkonaisesti muistutti niin suuresti ryysyköyhälistöä, syvä juopa näiden välillä.

Ryysyköyhälistö on pysynyt pääasiallisesti samanlaisena aina ja kaikkialla, missä se on esiintynyt joukkoilmiönä. Nykyisen Berlinin tai Lontoon ryysyköyhälistö ei suuresti eroa vanhan Rooman ryysyköyhälistöstä. Mutta nykyaikainen työtätekevä köyhälistö on sitävastoin aivan omituinen ilmiö, jommoista maailmanhistoria ei ole tähän saakka nähnyt.

Ryysyköyhälistön ja kapitalistisen tuotannon työtätekevän köyhälistön välillä on ennen kaikkea se ääretön, perusteellinen erotus, että edellinen on loiskasvi yhteiskunnassa, jälkimäinen taas eräs yhteiskunnan juuria, vieläpä juuri, joka muodostumistaan muodostuu ei ainoastaan tärkeimmäksi, vaan lopuksi *ainoaksikin*, josta yhteiskunta imee voimansa. Työtätekevä köyhälistö on omistamaton, mutta se ei ole *almujennauttija*. Yhteiskunta ei ylläpidä sitä, vaan se päinvastoin ylläpitää yhteiskuntaa työnsä kautta. Kapitalistisen tuotannon alkuaikoina työtätekevä köyhälistöläinen vielä tosin tuntee itsensä vaivaiseksi, ja pitää häntä nylkevää kapitalistia hyväntekijänään, joka antaa hänelle työtä ja siis myös leipää, pitää häntä leivänantajana, työnantajana,

Tämä „patriarkalinen“ suhde on luonnollisesti kapitalisteille sangen mieleen. Vaativathan he vielä nytkin työntekijältä hänelle maksamastaan palkasta ei ainoastaan sovittua työn suoritusta, vaan myöskin alamaisuutta ja kiitollisuutta.

Mutta kapitalistinen tuotanto ei voi missään jatkua pitkää aikaa, hävittämättä näitä alkuaikojensa kauniita patriarkalisia oloja. Olkootpa työntekijät kuinka orjamaisessa, ahtaassa asemassa tahaan, huomaavat he kuitenkin ennemmin tai myöhemmin, että he ovat kapitalistin elättäjiä, eikä päinvastoin. Heidän pysyessä köyhinä, tai missä mahdollista, yhä köyhtyessä, rikastuu kapitalisti rikastumistaan. Ja jos he pyytävät tehtailijalta, tuolta luulotellulta patriarkalta enemmän leipää, niin hän antaa heille kiven.

Työätekevä köyhälistö eroaa ryysyköyhälistöstä ja ylellisyys-palvelijoista siinä, että he eivät saa elatustaan riistäjäin riistämisestä. Talouspalvelusväestöstä ja käsi-työläisilleistä (vertaa II lukua) he eroavat sen kautta, että he eivät työskentele eivätkä elä yhdessä riistäjäinsä kanssa, että kaikki riistäjän ja riistetyn väliset suhteet ovat kadonneet. He asuvat kurjissa luolissa ja rakentavat riistäjällensä palatsin; he näkevät nälkää ja hankkivat hänelle ylellisen aterian. He raatavat raskaassa työssä kunnes uupuneina murtuvat, hankkiaksensa hänelle ja heikäläisille varoja joutilaan elämään.

Tämä on aivan toisenlainen vastakohta, kuin esikapitalistisen ajan rikkaan ja „vähäväkisen“ köyhän miehen väliset. Viimemainittu kadehtii rikkaita, katselee heitä ihmetellen. Rikkaat ovat vähäväkisen esikuvia, ihanteita. Hän tahtoo olla heidän asemassaan,

heidän kaltaisenaan riistäjänä. Hänen ei johdu mieleensäkään vaatia riistämisen poistamista. Mutta työtätekevä köyhälistö ei kadehti rikkaita eikä toivo pääsevänsä heidän asemaansa; *se vihaa ja halveksii heitä*, se vihaa heitä riistäjainään ja halveksii heitä hyödyttöminä. Se vihaa ensiksi ainoastaan sitä kapitalistia, jonka kanssa se on suorastaan tekemisissä, mutta ennen pitkää se huomaa, että kaikki kapitalistit menettelevät hänen kanssaan pääasiallisesti samalla tavalla ja hänen alkujaan persoonallinen vihansa kehittyy täten koko kapitalistiluokan itsetietoiseksi vastustamiseksi.

Työtätekevän köyhälistön aikaisimpana tunnusmerkkinä onkin koko riistäjäkunnan vastustaminen. Luokkaviha ei suinkaan ole sosialistisen kiihotuksen tulos — sitä voitiin huomata työväenluokassa jo paljoa ennen, kun kiihotusta oli. Ylellisyyspalvelijain, talouspalvelusväestön ja käsityöläissällien keskuudessa oli tälle asteelle kohonnut luokkaviha mahdoton. Sikäläisten läheisten, näiden ammattien jäsenten ja heidän „herransa“ välisten persoonallisten suhteiden vallitessa tekisi tällainen viha mahdottomaksi kaiken hyödyllisen toiminnan hänen hyväkseen. Näissä ammateissa kyllä ilmestyy palkkalaisten taisteluja isäntiänsä vastaan, mutta ne sovitaan taas pian. Kapitalistisessa tuotannossa voivat työntekijät kantaa katkerinta vihaa työnantajia vastaan, ilman että tuotanto silti häiriytyy, jopa ilman että työnantaja sitä edes huomaakaan.

Tämä viha ilmestyy alussa pelokkaana ja yksityisenä. Tarvitaan jonkun verran aikaa, ennenkuin proletarit huomaavat, että tehtailija ei suinkaan jalomielisyydestä anna heille työtä, mutta vielä enemmän aikaa

tarvitaan, ennenkuin he *uskaltavat* asettua julkiseen taisteluun „herroja“ vastaan.

Ryysyköyhälistö on arkaa ja nöyrää, koska se tuntee olevansa liikaa ja vailla kaikkea aineellista selkänojaa. Samoja luonteenominaisuuksia tavataan aluksi työtätekevässä köyhälistössäkin; mikäli sen jäsenet ovat kotoisin ryysyköyhälistöstä tai sitä lähellä olevista kerroksista. Se kyllä tuntee kaiken osaksensa tulevan pahoinpitelyn, mutta se ei uskalla panna julkisesti vastaan; se pui nyrkkiä taskussa. Erittäin toiminta-voimaisten ja kiihkoisain luonnetten vastustus puhkee sen ohessa ilmi salaisissa rikoksissa.

Oman voiman tunto ja vastustuksen henki kehittyvät kysymyksenalaisissa palkkatyöväestön kerroksissa vasta sitte, kun he käsittävät etujen yhteyden, solidarisuuden, joka vallitsee köyhälistön jäsenten kesken. *Yhteistunnon* heräämisestä alkaa köyhälistön uudesta-syntyminen, työtätekevän köyhälistön kohoaminen ryysyköyhälistön suosta.

Kapitalistisen tuotannon työehdot osottavat jo itsestään köyhälistölle lujan yksimielisyyden tarpeellisuuden, osottavat, kuinka välttämätöntä on, että yksityinen alistuu kokonaisuuden alaiseksi. Kun jokainen yksityinen valmisti käsiteollisuuden klassillisen muodon vallitessa yksinään koko tuotteen, perustuu kapitalistinen teollisuus yhteistyöhön, *ko-operationiin*. Yksityinen työmies ei siinä voi mitään ilman tovereittensa apua. Mutta jos he ryhtyvät yhteisesti ja suunnitelman mukaisesti työhön, niin jokaisen yksityisen valmistuskyky tulee kaksin- ja kolminkertaiseksi. Siten työ saattaa heidät käsittämään yhteenliittymisen voiman, työ kehittää heissä

vapaaehtoisen ja ilomielisen kurinalaisuuden, joka on osuuskunnallisen, sosialistisen tuotannon ensi ehto, ja myöskin kaiken köyhälistön menestyksellisen taistelun ensi ehto kapitalistisen tuotannon riistämistä vastaan. Tämä tuotanto itse kasvattaa siten köyhälistön hävittämään sitä ja työskentelemään sosialistisessa yhteiskunnassa.

Työehtojen yhtäläisyys herättää ehkä vielä valtavammin kuin yhteistyö yhtenäisyydentunnetta köyhälistössä. Tehtaassa on tuskin mitään arvoasteita työntekijäin välillä, ei mitään arvoasteikkoa. Korkeimpia paikkoja eivät proletarit tavallisesti voi saavuttaa, ja niitä on vähän työntekijäin lukuun nähden. Ainoastaan muutamat harvat voivat näiden suosikkipaikkojen kautta joutua turmioon. Samanlaiset työehdot ovat vallalla suureen enemmistöön nähden, eikä yksityinen mitenkään voi parantaa niitä ainoastaan itseänsä varten; hänen asemansa voi parantua vain siten, että kaikkien hänen työoveriensakin asema paranee. Tehtailijat kyllä koettavat kylvää eripuraisuutta työntekijöihin tehdessään työehdot keinotekoisesti erilaisiksi. Mutta nykyisen suurteollisuuden työehtoja tasoittava vaikutus on niin suuri, että sellaiset hätäkeinot — kappalepalkka, palkinnot, y. m. s. — eivät ajanpitkään voi kuolettaa työntekijäin välistä etujen yhtäläisyyden tunnetta. Kuta kauemmin kapitalistinen tuotanto kestää, sitä voimakkaammin kehittyy proletarinen solidariteetti, sitä syvemälle se juurtuu ja sitä yleisemmäksi köyhälistön tunnusmerkiksi se tulee.

Meidän tarvitsee vain viitata siihen, mitä edellä olemme sanoneet ylellisyyspalvelijoista, osottaaksemme,

kuinka suuresti työtätekevä köyhälistö eroaa tässä suhteessa heistä. Ja talouspalvelusväestökin on tässä kohden jäljellä kapitalistisen tuotannon työväestöstä, ja samoin myöskin käsityöläissällit.

Käsityöläissällien yhtenäisyydentunne pysähtyi eräisiin rajoihin joiden ylitse köyhälistön yhtenäisyydentunne on astunut. Kummankaan solidarisuus ei rajoitu ainoastaan samanlaisten liiketten työntekijöihin. Käsityöläissällit olivat jo kuten köyhälistökin, vähitellen huomanneet, että työntekijät kohtaavat kaikkialla samanlaisia vastustajia, että heillä on kaikkialla samat edut. Käsityöläissällit järjestivät kansallisia, koko kansan piirin käsittäviä järjestöjä aikana, jolloin porvarikunta oli vielä kaupunki- ja maakunta-etujen lujissa kahleissa. Nykyaikaisen köyhälistön tunteet ja toiminta ovat täydellisesti kansainväliset; vallitsevain luokkain katkerimpain kansallisuustaistelujen, kiivaimpain sotavarustusten aikana on kaikkien maiden köyhälistö liittynyt yhteen.

Kansainvälisten järjestöjen alkua huomaamme jo käsityöläissälleillä; he osottivat kykenevänsä astumaan kansallisten raja-aitojen ylitse. Mutta yhden rajan yli he eivät voineet astua: *ammatin*. Vaeltavan saksalaisen hatuntekijän tai kuparisepän voivat kyllä hänen Ruotsissa tai Sweitsissä olevat ammattitoverinsa ottaa ystävällisesti vastaan; mutta hänen oman maansa, jopa kotokaupunkinsakin suutarit tai puusepät olivat hänelle vieraita. Ammatit olivat käsityön alalla jyrkästi erotetut. Oppilaan täytyi olla vuosikautia opissa, ennenkuin hän pääsi sälliksi, ja hän pysyi koko ikänsä ammatillensa uskollisena. Sen kukoistus ja mahti oli hänenkin. Jos sällin ja mestarin välinen suhde samassa ammatissa oli

jossakin määrässä kireä, niin oli hänen suhteensa toisten ammattien mestareihin ja sälleihin vielä kireämpi. Käsityöläisyyden kukoistusajalla olivatkin eri ammattien kisällikunnat joutuneet keskenään mitä kiivaimpiin taisteluihin ja toistensa vihollisiksi.

Kapitalistinen tuotanto sitävastoin heittää eri ammatit aivan sekaisin, miten sattuu. Kapitalistisessa liikkeessä työskentelee usein eri ammatteihin kuuluvia työntekijöitä rinnakkain toistensa kanssa yhteisen tarkoituksiperän saavuttamiseksi. Ja toisaalta kapitalistinen tuotanto pyrkii kokonaan lakkauttamaan ammattikäsitteen tuotannossa. Koneet lyhentävät ennen vuosikautia kestäneen oppiajan muutamia viikkoja, usein vain päiviä kestäväksi harjoitusajaksi. Ne vaikuttavat myöskin sen, että työntekijä voi usein suuremmista vaikeuksista vaihtaa tointa. Ne ajavat hänet usein siihen siten, että ne tekevät tarpeettomaksi sen työn, jota hän siihen saakka on tehnyt, heittävät hänet kadulle ja pakottavat hänet etsimään muuta työtä. Ammatin valintavapaus, jonka poroporvari pelkää katoavan „tulevaisuudenvaltiossa“, on nyt jo menettänyt kaiken merkityksensä työmiehiin nähden.

Tällaisten olojen vallitessa on köyhälistön helppo astua niiden rajojen ylitse, joiden eteen käsityöläissällit pysähtyivät. Samoin kuin nykyisen köyhälistön yhtenäisyydentunne on kansainvälinen, samoin se myöskin käsittää *koko työväenluokan*.

Jo vanhalla- ja keskiajalla on ollut erilaisia palkkatyön muotoja. Eikä palkkatyöväestön ja sen riistäjän välinen taistelukaan ole uutta. Mutta vasta kapitalistisen suurteollisuuden vallitessa näemme syntyvän yhtenäisen

palkkatyöväestön luokan, jonka jäsenet ovat aivan selvillä etujensa yhtäläisyydestä ja alistavat yhä suuremmassa määrässä ei ainoastaan persoonalliset, vaan myöskin paikalliset ja — mikäli niitä vielä on jäljellä — erityiset ammattietunsa *koko luokan* suurten yhteisetujen alle. Palkkatyöväestön taistelu riistämistä vastaan saavuttaa vasta meidän vuosisadallamme *luokkataistelun* luonteen. Ja silloin vasta tämä taistelu voi saada laajemman, korkeamman päämäärän, kuin hetkellisten epäkohtain poistaminen, silloin vasta voi työväenliike tulla *vallankumoukselliseksi* liikkeeksi.

Samalla työväenluokan käsite yhä laajenee. Se mitä tässä on sanottu, koskee ensi sijassa suurteollisuudessa työskentelevää köyhälistöä. Mutta samoin kuin teollisuuskapitaali tulee yhä määräävämmäksi koko kapitaalille, jopa kaikille kapitalististen kansojen piirissä harjoituille taloudellisille yrityksille, samoin alkaa suurteollisuudessa työskentelevän köyhälistön ajatukset ja tunteet määrätä yhä laajemmin palkkatyöväestön ajatuksia ja tunteita yleensä. Yleisen etujen yhtäläisyyden tajunta valtaa myöskin kapitalistisen manufakturateollisuuden ja käsityön työntekijät, nämä viimemainitut sitä pikemmin, kuta suuremmassa määrässä käsityö kadottaa alkuperäisen luonteensa ja lähestyy manufakturateollisuutta tai vaipuu kapitaalın riistämäksi kototeollisuudeksi.

Heihin liittyy vähitellen sellaisten kaupungeissa harjoitettujen ammattien työväestö, jotka eivät kuulu teollisuuden alalle, kuten esim. kaupan, kulkulaitosten majoitus- ja virkistyslaitosten j. n. e. Ja maalaistyöväestökin alkaa yleensä yhä selvemmin tajuta, että sen edut ovat samat kuin muunkin palkkatyöväestön, jähka

kapitalistinen tuotanto hävittää maatalouden vanhan patriarkalisen tuotannon ja muuttaa sen teollisuudeksi, jota ei enää harjoiteta perheeseen kuuluvain palkollisten, vaan palkkaköyhälistön avulla. Alkaapa vihdoin yhtenäisyydentunne vallata huonommassa asemassa olevat itsenäiset käsityöläisetkin ja ulottua olosuhteiden mukaan yksin talonpoikiinkin: siten sulautuvat työtätekevät luokat sulautumistaan yhdeksi ainoaksi yhtenäiseksi *työväenluokaksi*, jota innostuttaa sama henki, kuin tuota lukumäärässä ja taloudellisessa merkityksessä yhä kasvavaa suurteollisuuden köyhälistöä. Suurteollisuuden köyhälistön omituinen toverillisen yksimielisyyden henki, yhteiskuri, pääoman vastustaminen leviää leviämistään, ja samalla leviää tämän luokan keskuudessa tuo köyhälistön omituinen tyydyttämätön tiedonjano, johon edellisen luvun lopussa viittasimme.

Siten syntyy vähitellen tuosta halveksitusta, pahoin pidellystä, rappiolle joutuneesta proletariatista uusi maailmanhistoriallinen voima, jonka edessä vanhat mahdollit alkavat vapista: siitä kasvaa uusi luokka uusine siveysoppineen ja viisaustieteineen, jonka lukumäärä, lujuus, taloudellinen välttämättömyys, itsetietoisuus ja tiedot lisäytyvät päivä päivältä.

6. Köyhälistöä kohottavain ja sitä polkevain pyrintöjen ristiriitaisuus.

Köyhälistön nouseminen alennustilastaan on välttämätön, luonnonpakolla toteutuva kehitysjuoksu. Mutta tämä ei ole rauhallinen eikä tasainen. Kapitalistinen

tuotantapa koettaa, kuten olemme nähneet toisessa luvussa, painaa työtätekevää väestöä yhä alemmaksi. Köyhälistön siveellinen uudestasntyminen on mahdollinen ainoastaan siten, että se ryhtyy *vastustamaan* näitä pyrintöjä ja niiden kannattajia, kapitalisteja. Se tulee mahdolliseksi ainoastaan siten, että ne vastavaikutukset, vastaiseen suuntaan käyvät pyrinnot, joita uudet työ- ja elämisehdot ovat synnyttäneet köyhälistössä, tulevat kyllin voimakkaiksi. Mutta köyhälistöä polkevat kapitalistisen tuotantotavan pyrinnot ovat eri aikoina, eri paikoissa ja eri teollisuusaloilla aivan erilaiset; ne riippuvat markkinain tilasta, yksityisten liiketten välisen kilpailun suuruudesta, koneiden kehityksestä kysymyksenalaisella teollisuusalalla, ja siitä, missä määrässä kapitalistit ymmärtävät pysyväisiä etujansa y. m. m. Yksityisten köyhälistökerrosten helmassa kehittyvät vastavaikutuksetkin riippuvat samoin mitä moninaisimmista ehdoista, kuten niiden kansaluokkien tottumuksista ja tarpeista, joihin kysymyksenalainen köyhälistö etupäässä on kuulunut, siitä taitavuuden tai voiman määrästä, jota työ vaatii sillä teollisuusalalla, missä he toimivat; naisten ja lasten työn runsaudesta; teollisuuden varajoukon suuruudesta, joka ei suinkaan ole kaikilla toimialoilla sama, työntekijäin tiedoista ja vihdoin siitä, vaikuttaako työntekijöihin hajoittavasti ja erottavasti, vai yhdistävästi ja kokoovasti, j. n. e.

Kaikki nämä ehdot ovat sängen erilaisia eri teollisuusaloilla ja eri työntekijäkerroksissa, ja sitäpaitse alituisten muutosten alaisia kun teknillinen ja taloudellinen kumous jatkuu katkeamatta. Joka päivä joutuu uusia seutuja ja uusia ammattialoja kapitaalini riistettäväksi,

joka päivä keksitään uusia tuotannonhaaroja, ja vanhoja mullistetaan lakkaamatta. Näemme tänään kuten kapitalistisen tuotantotavan alkuaikoinakin yhä uusia kansakerroksia vaipuvan köyhälistöön, sortuvan ryysyköyhälistöksi, ja yhä uusia kerroksia siitä kohoavan; itse työtätekevän köyhälistönkin piirissä on huomattavissa kaksi vastakkaista virtausta: muutamat kerrokset kohoavat ylöspäin, ja toiset vaipuvat yhä alemmaksi, aina sen mukaan, ovatko kohottavat tai polkevat pyrinnot niissä vallalla.

Mutta inhimillisen yhteiskunnan jatkuvan kehityksen onneksi joutuvat useimmat köyhälistökerrokset enemminkin tai myöhemmin sellaiseen käännekohtaan, jossa kohottavat pyrinnot ratkaisevasti pääsevät voitolle. Ja jos nämä pyrinnot kerran ovat herättäneet jonkun köyhälistökerroksen itsetietoisuuteen, luokkatietoisuuteen, jos ne ovat saaneet sen käsittämään kaikkien jäsentensä solidarisuuden sekä keskenänsä että koko työväenluokan kanssa, saaneet sen tajuamaan lujan yhteenliittymisen voimaa; jahka ne ovat kasvattaneet köyhälistössä tietoa sen taloudellisesta välttämättömyydestä ja herättäneet sen itsearvostelun sekä saaneet sen vakuutetuksi siitä, että työväenluokka kulkee kohden parempaa tulevaisuutta: jahka joku köyhälistökerros kerran on kohonnut näin korkealle, niin silloin on äärettömän vaikea polkea sitä noiden rappiollejoutuneiden olentojen tylsään parveen, jotka kyllä vihaavat, mutta eivät voi liittyä yhteen jatkuvaa taistelua varten, jotka epäillen itseänsä ja tulevaisuuttansa etsivät unhotusta humalassa, joita kärsimykset eivät johda uhkamieliseen vastarintaan, vaan pelokkaaseen alistumiseen.

On aivan mahdotonta hävittää luokkatietoisuus köyhälistökerroksesta, kun se kerran on päässyt juurtumaan. Olkootpa kapitalistisen tuotantotavan polkemispyrinnöt kuinka voimakkaita tahansa: ne voivat kyllä polkea tämän kerroksen *aineellisessa* suhteessa maahan, mutta eivät *siveellisessä* — vaikkapa niiden paino ei olisikaan enää ainoastaan lannistava vaan suorastaan murhaava, kuten monen rappeutuneen kototeollisuushaaran alalla. Tämä sorto vain synnyttää vastustusta; se katkeroittaa enemmän kuin häiritsee. Se ei voi polkea proletareja silloin enää ryysyköyhälistöön, vaan se kohottaa ne marttyyreiksi.

7. Ihmisystävällisyys ja työväensuojelulait.

Jos jokaisella köyhälistökerroksella olisi ollut ainoastaan omat voimansa käytettävänä, niin silloin olisi useampain kohoamiskausi alkanut paljoa myöhemmin ja muodostunut paljoa pitkällisemmäksi sekä tuskallisemmaksi, kuin todella on laita. Moni köyhälistökerros, joka nyt on arvossapidettävässä asemassa, ei olisi ilman vierasta apua voinut voittaa niitä vaikeuksia, joita vastaan alussa oli taisteltava, jos mieli kohottaa köyhälistöä siitä alennuksesta, mihin kapitalistinen kehitys oli sen saattanut. Nämä köyhälistökerrokset saivat alkuaikoina apua toisilta heitä korkeammalla olevilta yhteiskuntakerroksilta, niinhyvin työtätekevän *köyhälistön* ylemmiltä kerroksilta kuin *omistavilta luokiltakin*.

Viimemainittujen apu ei ole ollut vähäinen varsinkaan kapitalistisen suurteollisuuden alkuaikoina.

Keskiajalla oli köyhiä niin vähän, että yleinen (etupäässä kirkon) ja yksityinen hyväntekeväisyys voi vapauttaa yhteiskunnan heidän huolenpidostaan. Köyhyys ei asettanut mitään arvoitusta ratkaistavaksi. Jos se joskus antoiakin ajattelemisen aihetta, niin tämä pukeutui korkeintaan „ylösrakentavaksi“ mietiskelyksi. Köyhyys oli rakkaan Jumalan kasvatustekijä. Jos köyhyyteen joutuneet olivat syntisiä, niin köyhyys oli rangaistus, jos he taasen olivat hurskaita, niin se oli koetus, jonka kautta heidän luottamuksensa Jumalaan astui sitä loistavampaan valoon. Rikkaille taasen oli köyhyys hyveiden harjoituskenttä, joka oli yhtä välttämätön heidän sielujensa terveydelle, kuin turnauskentät heidän ruumiinsa karaisemiselle.

Mutta kun tavarantuotannon kehitys hajoitti vanhan feodalisen maatalouden, kun vapautetut talonpojat alkoivat tulvia kaupunkeihin, ja kun niissä alkoi „liika-asutus“, työttömyys ja joukkoköyhyys levitä, niin silloin tämä yhtä uusi kuin pelottava ja vaarallinen ilmiö kiinnitti kaikkien ajattelevain ja tunnollisten ihmisten huomion puoleensa. Keskiaikaisen hyväntekeväisyyden keinot eivät riittäneet joukkoköyhyyttä vastaan: uskonpuhdistus oli sen lisäksi tukkinut almujen tärkeimmän lähteen, lakkauttanut katoollisen kirkon köyhäinhoidon. Kaikkien köyhien hoito näytti vähitellen kohoavan ylivomaiseksi tehtäväksi, jota yhteiskunta ei voinut täyttää, ja uusi yhteiskunnallinen kysymys *köyhyyden poistaminen*, astui esiin. Tätä tehtävää varten keksittiin mitä erilaatuisimpia ratkaisuja — riippuen keksijän tiedoista ja ihmisellisyydestä — tuosta mukavasta järjestelmästä alkaen, joka tahtoi poistaa köyhyyden raivaa-

malla köyhät pois tieltä (joko hirsipuun tai maasta karkottamisen avulla) aina uuden, kommunistisen yhteiskunnan syvämielteiseen suunnitelmaan saakka. Viimeksimainitut ratkaisut saavuttivat sivistyneiden suosion, mutta tuo edellinen mukava järjestelmä oli ainoa, jota maanisät ja valtioviisaat ymmärsivät. Köyhyys kasvoi kuitenkin sitä enemmän, kuta enemmän proletareja mestattiin ja merkittiin.

Mutta vähitellen sai tämä kysymys uuden muodon. Kapitalistinen tuotantotapa oli syntynyt ja alkoi levetä yhä laajemmalle, tulla yhä vallitsevammaksi yhteiskunnassa. Silloin porvarikuntaan kuuluvat ajattelijat eivät enää tunteneet kysymystä, miten köyhyys poistetaan. Kapitalistinen tuotantotapa perustuu köyhälistöön. Jos tämä poistetaan, niin samalla tehdään kapitalistinen tuotanto mahdottomaksi. Joukkoköyhyys on kapitalistisen joukkorikkauden perustus; ken tahtoo rajoittaa edellistä, se tekee väkivaltaa jälkimäiselle. Ken nykyään tahtoo ottaa työntekijäin hartioilta köyhyyden taakan, se pyytää kukistaa omistuksen ja on villitsijä, yhteiskunnan vihollinen.

Sääliväisyys ja pelko — sillä köyhyys on vaarallinen koko yhteiskunnalle, se synnyttää kulkutauteja ja rikoksia — vaikuttavat nyt kuten ennenkin porvarikunnan piireissä köyhälistön hyväksi ja taivuttavat usean ajattelevamman ja herkkätuntoisemman porvarikunnan jäsenen tekemään jotakin köyhälistön eduksi. Mutta porvarikunnan suuri yleisö, joka ei uskalla eikä voi katkoa luokkasiteitensä, ei tunne enää kysymystä *köyhälistön poistamisesta*, vaan ainoastaan *köyhälistöläisten aseman parantamisesta*. Näiden pitäisi olla työkykyisiä

ja pysyä tyytyväisinä — mutta heidän tulee edelleenkin olla myöntyväisiä proletareja. Tämän rajan ylitse ei porvarillinen filantropia, ihmisystävällisyys pääse.

Luonnollisesti voi ihmisystävällisyys toimia näiden rajojen sisäpuolella sangen monella eri tavalla. Useimmat sen järjestelmät ovat kuitenkin joko aivan hyödyttömiä, tai voivat korkeintaan hankkia yksityisille henkilöille ohimenevää huojennusta. Mutta kun kapitalistinen suurteollisuus (varsinkin kudontateollisuus) alkoi vuosisatamme ensi kymmenillä kehittyä Englannissa kaikkine kauhuineen, joita se kykenee synnyttämään, niin silloin tulivat ensimmäiset filantropit vakuutetuiksi siitä, että ainoastaan *yksi* keino voi estää tämän teollisuuden työntekijöitä täydellisestä häviöstä, nimittäin *valtion työväensuojelus*, ainakin turvattomimpain työntekijäkerrosten, naisten ja lasten.

Suurteollisuuden kapitalistit eivät silloin vielä olleet niin määräävinä varakkaissa luokissa, kuin nyt. Monet omistaviin luokkiin kuuluvain ei-kapitalistien — tilanomistajain ja pikkuporvarein — sekä taloudelliset että valtiolliset edut vaativat, että suurteollisuuden kapitalistien valta työntekijäin yli oli rajoitettava. Samaa vaatii myöskin tieto, että Englannin teollisuuden kukoistuksen perustus, sen työmiesluokka, joutuu ilman tätä rajoitusta häviöön. Tämä tieto sai jokaisen ymmärtäväisen, hetken etujen yläpuolelle kohonneen hallitsevan luokan jäsenen työväensuojeluksen puolelle. Ja vihdoin puolustivat tätä rajoitusta sellaisten yksityisten suurten tehtailijain omat edutkin, joilla oli kyllin varoja kärsiä tämä rajoitus ja sovittaa tuotantonsa sen mukaan, samalla kun ne heidän pienemmät kilpailijansa, jotka

vaivoin pysyivät pystyssä mitä suurimman työväestön nylkemisen avulla, joutuivat työväensuojelun tähden häviöön. Mutta tästä huolimatta ja vaikka työväensuojelun keskuudessa oli syntynyt valtava liike työväensuojelun puolesta, oli kuitenkin kovia taisteluita kestettävänä ennenkuin ensimmäiset vaatimattomat suojelulait saatiin säädetyiksi ja ne sitte yhä täydennetyiksi.

Mutta niin vähäpätöisiä kuin saavutetut voitot aluksi olivatkin, herättivät ne kuitenkin jo välinpitämättömyyden unesta ne köyhälistökerrokset, joiden hyväksi ne tulivat, ja päästivät kahleista heidän yhteiskunnallisen asemansa parantamista tarkoittavat pyrintö. Ja ennenkuin mitään voittoa oli saavutettukaan, oli asian johdosta syntynyt taistelun jo kylliksi osottamaan proletareille, kuinka tärkeitä, kuinka välttämättömiä he olivat, se oli omiansa osottamaan, että he muodostivat yhteiskunnallisen mahdin. Tämä taistelu jo pudisti heidät hereille, synnytti heissä itsetietoisuutta ja oman arvontuntoa, poisti heidän toivottomuutensa ja loi heidän pyrintöjensä ensi tarpeita tyydyttävän päämäärän.

Toinen työväensuojelun korottamista tarkoittava keino, joka porvarikunnankin taholta on saanut kannatusta, on *kansakoulu*. Lähempi syventyminen tähän ei kuitenkaan kuulu tämän teoksen piiriin. Se on tärkeä välikappale, jonka arvoa ei saa pitää liian vähänä. Mutta köyhälistön kohottamisessa *luokkana* se ei ole niin tehokas, kuin varmat työväensuojelulait.

Kuta korkeammalle kapitalistinen tuotantotapa kehittyy, kuta enemmän suurteollisuus syrjäyttää muut tuotantomuodot tai muuttaa niiden luonteen, sitä tarpeellisemmaksi tulee työväensuojelun alituinen ja

sen jatkuva ulottaminen ei ainoastaan kaikille suurteollisuuden aloille, vaan myöskin käsityön, kototeollisuuden ja maatalouden alalla. Mutta samassa määrässä kasvaa myöskin teollisuutta harjoittavain kapitalistinen vaikutus porvarillisessa yhteiskunnassa, samassa määrässä tulevat ei-kapitalistiset omistavat luokat, pikkuporvarit ja maanomistajat kapitalististen aatteiden saastuttamiksi ja porvarikunnan ajattelijat sekä valtiomiehet alentuvat sen tulevaisuuteen tähtäävistä johtajista palkatuiksi kynäsankareiksi, jotka ovat valmiit puolustamaan sen kaikkia hetkellisiä etuja.

Kapitalistisen tuotannon vaikuttama hävitys työntekijöissä on niin kauhea, että ainoastaan saaliinhimoiset ja hävittömimmät kapitalistit ja kapitalistien ystävät uskaltauvat vastustaa johonkin määrään ulottuvaa laillista työväensuojelusta. Mutta jokainen tehokkaampi työväensuojelus, joka kohoo tätä vähäistä määrää ylemmäksi, kuten esim. kahdeksantuntinen työpäivä — mikä nykyään merkitsee samaa kuin kymmentuntinen työpäivä nelikymmen luvulla Englannin teollisuudessa — saa varakasten keskuudessa nykyään vielä ainoastaan harvoja puoltajia. Porvarikunnan ihmisystävyyys tulee yhä aremmaksi. Se jättää riittävää työväensuojelemista tarkoittavan taistelun yhä enemmän yksistään työntekijäin suoritettavaksi. Nykyinen taistelu lakimääräisestä työajan lyhentämisestä Englannissa on pukeutunut tykkäänään toiseen muotoon, kuin se taistelu, jota siellä käytiin kuusi- ja seitsemänkymmentä vuotta sitte kymmentuntisesta työpäivästä. Jos porvarikunnan politikoitsijat nykyään puolustavatkin normalityöpäivää, niin eivät he tee sitä ihmisystävällisyydestä, vaan sentähden, että

heidän valitsijamiehensä, työväestö, pakottaa heidät siihen. Työväen suojelemista tarkoittava taistelu muuttuu muuttumistaan puhtaaksi *köyhälistön ja porvarikunnan väliseksi luokkataisteluksi*. Europan mannermaalla, jossa työväensuojelustaistelu alkoi paljoo myöhemmin kuin Englannissa, on se jo alkujaankin ollut tämän luonteista. Köyhälistö ei tarvitse enää odottaa varakkailta luokilta mitään apua pyrkiessään parempaan yhteiskunnalliseen asemaan. Sen on luotettava vain omiin voimiinsa, s. o. etupäässä niiden monien köyhälistökerrosten voimaan, jotka ovat säilyttäneet tai äsken saavuttaneet taistelukyvyyn ja taisteluhalun.

8. Ammattiyhdistysliike.

Palkkatyöväestön ja heidän riistäjäinsä välinen taistelu ei ole uutta. Tapaamme sitä jo keskiajan lopulla *käsityön* alalla sällien ja mestarien välillä, heti kun viimeainitut alkoivat silloin tapahtuvan tavarantuotannon ja maailmanliikenteen kehittyessä tuntea kapitalistisia aavistuksia ja taipumuksia. Moni mestari koetti jo viidennellätoista vuosisadalla lisätä työssä pitämiensä sällien luvun niin suureksi, että hän voisi elää heidän työstään, tarvitsematta itse ryhtyä työhön, tai koetti ainakin siirtää suurimman osan työtä sällien suoritettavaksi. Alettiin huomata työpäivän jatkamista, vapaa-päivän poistamista ja pyhätyön käytäntöön ottamista tarkoittavia pyrinnoitä. Sen ohessa herrat mestarit koettivat sulkeutua erilleen sälleistä; nämä saivat tyytyä huonompaan ruokaan j. n. e. Perheellinen yhtenäisyys

hävisi. Ja vihdoin alkoivat mestarit muodostaa suljettuja ammattikuntia: niiden sällien, jotka eivät olleet mestarien poikia tai vävyjä, oli sangen vaikea, jopa usein aivan mahdotonkin saavuttaa mestarinarvo. Sällit tulivat siten vähitellen erityiseksi luokaksi, eikä sällinä olo ollut enää oppipojan ja mestarin välillä oleva väliaste.

Kun mestarit alkoivat näytellä kapitalistin osaa, niin seurasi siitä luonnollisesti, että heidän ja työntekijäin välisiin suhteisiin ilmestyi osaksi samaa jyrkkyyttä, kuin myöhemmin kapitalistien ja palkkatyöläisten välille. Mutta sällejä ei voinut verrata alkavan suurteollisuuden masentuneeseen, poljettuun köyhälistöön. Uhkamielisinä ja taistelunhaluisina edelliset eivät ainoastaan vastanneet jokaiseen heitä kohtaan tähdättyyn iskuun, vaan korvasivat ne, missä mahdollista, vielä kovemmilla iskuilla omasta puolestaan. Kaupungit olivat pieniä, jokaiseen ammattiin kuuluvain sällien luku eri kaupungeissa siis myös suhteellisesti vähäinen. Heidän oli sitä helpompi liittyä yhteen, kun jokaista ammattia tavallisesti harjoitettiin saman kadun varrella. Työ tosin erotti heitä toisistaan, sillä yhden mestarin luona työskenteli ainoastaan muutamia, harvoin enemmän kuin yksi tai kaksi sälliä. Mutta työ ei täyttänytäkään heidän elämänsä kokonaan. Vuodessa oli lukemattomia vapaa-päiviä, *seuraelämä* oli jokaisen elämässä yhtä tärkeä kuin *työkin*, ja seuraelämä yhdisti sällit. Heidän juomatupansa tuli heidän järjestöjensä keskipisteiksi, niiden taistelujen liesiksi, joita he kävivät mestarien kanssa. Kenen sällit sulkivat seurastaan, se oli pannaan julistettu. Siihen nähden, että ammatit olivat jyrkästi erotetut toi-

sistaan, merkitsi jonkun sällin poissulkeminen hänen ammattinsa sällien keskuudesta samaa kuin poissulkeminen koko sällikunnasta. Jonkun ammatin säliiyhdistys käsittikin sentähden *kaikki* siinä ammatissa olevat sällit. Teollisuuden varajoukko oli melkein tuntematon, ja työntekijän hankkiminen toisista ammateista oli useista syistä mahdoton, ihmeekkö siis, että sällien asema mestarien nähden oli suhteellisesti hyvin edullinen. Aseet, joita he käyttivät, olivat työn lopettaminen ja liikkeen julistaminen pahamaineiseksi — työlakko ja boikottaus — eikä näitä aseita säästetty. Meidän ammattikunnan ihailijoillamme, jotka haaveksivat keskiajalla vallinneen käsiteollisuuden henkiin herättämistä ja toivovat, että sen kautta rauha palaisi työntekijäin ja heidän riistäjänsä välille, nousisi tukka pystyyn kauhusta, jos nykyään tehtäisiin teollisuuden laajuuteen nähden suhteellisesti yhtä paljon ja yhtä itsepintaisia työlakkoja, kuin tärkeimmillä käsityön aloilla 15:n ja 16:n vuosisadan kuluessa.

Vasta nykyaikainen heräävä valtiovalta kykeni opettamaan sälleille „parempia tapoja“. Työntekijäin sortaminen oli ensimmäisiä ystävyudentöitä, joita valtiovalta teki porvarikunnalle, ja se on tähän saakka pysynyt sen yhtenä päätehtävänä. Alkoi palkkataksojen (s. o. ylempäin palkkain määräämisen) aika samalla kun palkkatyöläisten kaikki järjestöt kiellettiin, tai ainakin koetettiin niitä poliisivoimalla polkea maahan. Kuitenkaan ei valtiokaan selvinnyt täydellisesti sälleistä. He tiesivät yhtä hyvin kuin heidän vastustajansakin; mikä voima heillä oli yhteenliittymisessä, kuinka turvattomia he olisivat, ellei heillä olisi yhdistyksiä. He koettivat-

kin kaikkialla mitä sitkeimmin pitää niistä kiinni. Missä heidän julkiset yhdistyksensä tehtiin mahdottomiksi, siellä he perustivat salaisia yhdistyksiä. Heitä kohtasi sentähden mitä ankarimmat rankaisut ja pahoinpitelyt, mutta ne eivät voineet murtaa heidän järjestöjään. Ne kärsimykset ja kieltäytymiset, joita sosialistilaki tuotti Saksan köyhälistölle, olivat — vaikkakin itsessään kyl-
lin suuria — lasten leikkiä siihen verraten, mitä työntekijät ovat monessa maassa saaneet kärsiä viime vuosisadalla ja tämän vuosisadan ensi puoliskolla. Ja kumminkin ovat he voitollisesti kestäneet kaikki vainoamiset.

Nousevan kapitalistisen *manufakturiteollisuuden* enimmillä työntekijöillä ei ollut samaa vastustusvoimaa, kun käsityöläissälleillä. Se työ, joka tarvitaan tuotteen täydelliseen valmistamiseen, on kuten mainittu jaettu manufakturiteollisuuden eri työntekijöille, joista kukin suorittaa ainoastaan jonkun suhteellisesti enemmän tai vähemmän yksinkertaisen osan työstä. Täten lyhenee työntekijäin oppiaika, ja naisten sekä lasten työ alkaa jo tulla käytäntöön. Ja manufakturiteollisuuden vallitessa kokoontuu suuria työntekijäjoukkoja teollisuuskaupunkeihin. Silloin eivät työntekijät voi persoonallisesti tuntea toisiaan, kuten oli luonnollista keskiajan pikku-kaupunkien sälleille. Suurkaupunkien kehittyessä kärsivät tästä luonnollisesti sällitkin osaksi, mutta ei niin suuressa määrässä, sillä samassa suhteessa kuin heidän lukunsa kasvoi, samassa suhteessa lisäytyivät myöskin heidän vastustajansa, mestarit, ja siis erimielisyyskin näiden kesken. Kapitalistisissa liikkeissä sitävastoin on

suuri työntekijäjoukko muutamia työnantajia vastassa, jotka helposti voivat tehdä sopimuksia keskenänsä.

Tämän lisäksi ehkäisi vielä vallalla oleva ammattipakko manufakturateollisuuden kehitystä vanhoissa kaupungeissa. Näitä liikkeitä täytyi siis perustaa sen piirin ulkopuolelle, jossa ammattipakko vallitsi, siis enimmäkseen maaseudulle, jossa työntekijöitä oli helpompi valvoa ja jossa näillä ei ollut mitään turvaa toisissa työtätekevän väestön kerroksissa, vaan täytyi heidän olla tykkänään riippuvaisia manufakturateollisuuden työtilaisuuksista.

Ja vihdoin vielä lyhennettiin tuntuvasti työntekijäin vapaata seurustelu-aikaa, joka oli sangen tärkeä yhteenliittymiselle ja siitä johtuvalle yhdenmukaiselle toiminnalle. Poistettiin nimittäin nuo keskiajalla vallinneet vapaapäivät.

Manufakturateollisuus tosin kokoo suurenlaisia työntekijäjoukkoja yhteen ja pakottaa heidät yhteistyöhön, ko-operationiin. Mutta ne hyvät seuraukset, joita tästä koituisi työntekijäin yhteenliittymiselle, häipyvät tyhjiin ainakin osaksi sen tähden, että työntekijät eivät ainoastaan ole kotoisin mitä erilaisimmista kansankerroksista, vaan saavat myöskin aivan erilaisen palkan eri töissä, joten työntekijäin keskuudessa on joukko arvoasteita samoin kuin suuren herran ylellisyyspalvelijainkin joukossa. Työntekijäin arvoasteen määrää tosin etupäässä työn suoritus eikä persoonallinen kumartelevaisuus, joten heidän keskuudessaan vallitseva arvoasteikko ei ole samanlainen kuin ylellisyyspalvelijoilla, mutta se synnyttää kuitenkin niin suuren erilaisuuden samaan liik-

keeseen kuuluvain eri työntekijäryhmäin eduissa, että heidän on vaikea käsittää etujensa yhteyttä.

Mutta manufakturateollisuuden työntekijöillä on eräs suuri etukin: vaikka heidän oppiaikansa onkin paljoa lyhempi kuin käsityöläisten, niin perustuu heidän työnsä kuitenkin kätevyyteen, taitavuuteen, jonka voi saavuttaa ainoastaan pitemmän harjoituksen kautta. Sentähden ei heidän sijaansa ole helppo saada uusia. Ja vaikka työttömän, työtä etsivän köyhälistön lukumäärä tällä asteella, josta tässä on kysymys, onkin jo suuri, niin on heidän joukossaan vähän harjautuneita manufakturi-työmiehiä. Teollisuuden varajoukolla on vielä yleensä varsin pieni merkitys manufakturi-kauden työntekijöihin nähden.

Kone vasta muuttaa tämän, sillä se tekee kaikki työttömät kykeneviksi teollisuuden palvelukseen ja viskaa proletarien vaimoja ja lapsia joukottain työmarkkinoille. Olemme jo nähneet, mitä tämä vaikuttaa työntekijäin vastustuskykyyn.

Sen jälkeen kuin koneet astuvat tuotannon palvelukseen, alkaa koko teollisuus muuttua tavattoman nopeasti kapitalistiseksi. Mutta kapitalistiset liikkeet eivät muutu oitis kaikilla tuotantoaloilla tehtaiksi, jotka harjoittavat tuotantoa konevoimalla. Manufakturi-tuotanto on vielä tähän saakka pitänyt puolensa monella alalla, esim. kirjapainon latomoissa. On teollisuusaloja-kin, joissa käsityönomainen tuotanto voi säilyä jonkun aikaa kapitalistisissakin liikkeissä, kuten esim. räätäli-liikkeissä, mikäli ne eivät ole joukkotuotannon palveluksessa. Jonkun vielä käsityöläisyyden kannalla olevan ammatin kapitalistinen riistäminen, ei tavallisesti pukeu-

dukkaan suurliikkeen muotoon, vaan kääpiömäisen pikuliikkeen, jossa työntekijät suorittavat työn kotonansa. Ja juuri tällaisilla kototeollisuuden työntekijöillä on kaikkein pienin vastustuskyky.

Silläkin kapitalistisen tuotantotavan alalla, jossa suurteollisuutta harjoitetaan koneilla, on säilynyt — tosin yhä supistuva — joukko teollisuuden haaroja, jotka tarvitsevat oppineita, määrätyn taitavuuden saavuttaneita työntekijöitä. Suurteollisuus itse synnyttää joukon sellaisia uusia työaloja tai laventaa entisiä, jotka vaativat erityistä voimaa tai taitavuutta tai erityisiä tietoja. Näillä aloilla työskenteleväin ei siis tarvitse pelätä oppimattomien työntekijäin eikä vaimojen ja lasten kilpailua. Näin on ollut ja on vieläkin suurimmaksi osaksi laita esim. useilla metallien etsimis- ja muokkaamisaloilla.

Työtätekevä köyhälistö jakautuu siis kahteen suureen kerrokseen. Toinen on korkeammalla oleva, erityisten olosuhteiden suosima oppinut ja taitava (Englannissa *skilled*) *ammattitaitoinen* työväestö. Toiseen tämän alapuolella olevaan kerrokseen taasen kuuluu tuo suuri ja joka päivä yhä karttuva sellaisissa toimissa työskentelevä työntekijäjoukko, joiden oppimiseen ei vaadita mitään ennakkotietoja, taitavuutta tai kykyä. Olkoonpa näiden työntekijäin joukossa kuinka taitavia, kyvykkäitä tai laajatietoisia työntekijöitä tahaan, niin ne luetaan kuitenkin kaikki *ammattitaidottomiin, oppimattomiin, (unskilled)* työntekijöihin, joiden sijaan voi helposti saada uusia, joista ei tarvitse pitää lukua, ja joiden vastustuskyky on pieni.

Paremmassa asemassa olevain oppineiden työmiesten suoritettaviksi jäävät etuvartijaottelut työväenluokan

kohottamistaistelussa. He muodostavat köyhälistön taistelukuntoisimman osan ja ovat kykenevimmät tekemään kapitaalille vastarintaa. Ja he ovatkin osottaneet taistelukykynsä monilukuisissa otteluissa.

Heidän asemansa muistuttaa monessa suhteessa ammattikuntain käsityöläissällien asemaa, joiden traditiot ovatkin usein säilyneet heidän keskuudessaan, ja joiden organisatiosi- ja taistelumuodot ovat olleet heidän esikuvinaan. Työntekijäin uudet taloudelliset taistelujärjestöt, varsinkin ammattitaitoisten työläisten *ammattiyhdistykset*, polveutuvat väliin suorastaan vanhoista *sälliyhdistyksistä*, ja usein ne ovat syntyneetkin, ainakin ammattiyhdistysliikkeen alkuaikoina, niistä traditioista, joita ammattikuntain sälliyhdistykset ovat jättäneet perinnöksi palkkatyöläisille.

Ammattiyhdistysliikkeen alkuperäinen sukulaisuus ammattikuntain aikuisten sälliyhdistysten kanssa ei ilmesty ainoastaan ammattiyhdistysten vastustushalussa ja vastustusvoimassa. Toisinaan ilmestyy ammattiyhdistyksissä vanha ammattikunnallinen henkikin, kun nämä pyrkivät kastimaisesti sulkeutumaan, valvomaan yksipuolisesti ainoastaan omia ammattietujansa välittämättä työväestön yleisistä eduista. Erityisten olojen vallitessa voi tämä viedä niinkin kauas, että ammattitaitoisten työntekijäin ammattiyhdistykset eivät ainoastaan jätä huomioonottamatta koko työväenluokan solidarisuudesta johtuvia velvollisuuksia, vaan koettavat hankkia itsellensä etuja suorastaan muun työväestön kustannuksella — esim. rajoittamalla ammatissaan kasvatettavain oppilasten lukua. Siten he tosin vähentävät työvoiman tarjontaa omassa ammatissaan, mutta se tapahtuu vain

toisilla työaloilla olevain työntekijäin kustannuksella, joilla ei ole voimia ajaa voimaan sellaisia rajoituksia, joten näille aloille kääntyy sitä enemmän työvoimia.

Toisinaan eroavat yksityisten ammattien järjestyneet jäsenet työväen „ylimystönä“ sen „rahvaasta“ ja koettavat tämän olkapäillä pyrkiä ylemmäksi. Tällaisia olivat esim. Saksassa vielä joku aika sitte useimmat kirjaltajat. Mutta Englannissa ovat ammattitaitoiset työntekijät kokonaisuudessaan eronneet oppimattomista. Heihin on liittynyt vielä tehdaslain alaisten työalojen työmiehet, jotka tämän lain kautta tulivat edullisempaan asemaan. Nämä paremmassa asemassa olevat työntekijät muodostivat joku aika sitte — ja osaksi vielä nytkin — palkkatyöväestön suuresta joukosta eronneen työväen-ylimystön.

Missä ammattiyhdistysliikkeestä johtuu yksipuolinen luokkahenki ja parempiosasten työntekijäin ylimyksellinen erilleen asettuminen, siellä se ei ainoastaan ole kykenemätön kohottamaan koko köyhälistöä *luokkana*, vaan se voi myöskin usein *estää* ja *hidastuttaa* tätä. Se on paljoa tehokkaampi keino tässä suhteessa, kuin nuo röyhkeät ja järjettömät sortamiskeinot, joita vanhan tavan mukainen valtioviisaus niin mielellään käyttää. Ne toimenpiteet, joihin he ryhtyvät työväenluokan taistelujärjestöä vastaan, ovat päinvastoin tehokkain keino liittämään ammattitaitoisia työntekijöitä oppimattomain kanssa yhteiseen taisteluun sortoa vastaan.

Onpa vielä nykyjäänkin mielettömiä ja tietämättömiä valtiomiehiä, jotka luulevat, että tällaiset keinot voivat estää köyhälistöä kohoamasta. Mutta nämä eivät ole köyhälistön pahimmat viholliset. Paljoa vaaralli-

semmat ovat ne, jotka eivät esiinny sen vastustajoina, vaan ystävinä ja koettavat edelläkerrottuun suuntaan tähtäävän ammattiyhdistysliikkeen kautta hajottaa työväestöä ja tehdä sen taistelukykyisintä, sortoa vastaan etuvartijana seisovan osan puolustukseen kykenemättömäksi. Nämä työväenluokan valeystävät pitävät melua Saksassakin; kuitenkin tähän saakka enimmäkseen ainoastaan yliopistoissa. Mutta he koettavat hankkia vaikutusala myöskin itse työväestön keskuudessa. Onneksi ovat vallassaolevat puolueet niin typerät, Saksan työväestö niin ymmärtäväinen ja taloudelliset olot niin kehittyneet, etteivät nämä herrat voi saada aikaan pysyvää vahinkoa.

Kuinka halukkaasti olosuhteiden suosimat työväenkerrokset pyrkinevätkin kohoamaan ja eroamaan köyhälistön suuresta joukosta, eivät ne kuitenkaan voi ajan oloon välttää näitä taloudellisen kehityksen vaikutuksia, jotka pakottavat heidät yhtymään koko työväenluokan kanssa. Riippuen näiden työväenkerrosten tiedoista, heidän ammattinsa taloudellisen kehityksen korkeudesta ja siitä tehtävästä, joka sillä on suoritettavana sekä kotoisilla että ulkomaalaisilla markkinoilla, voi enemmän tai vähemmän aikaa kulua, ennenkuin heidän ylimykselliset pyrintönsä murtuvat, mutta ennemmin tai myöhemmin käy jokaiselle kysymyksenalaiselle työväenkerrokselle siten.

Ja jokaisessa ammatissa vaikuttavat teknilliset muutokset joskus sen, että oppineitten työmiesten sijaan astuu oppimattomia, että vaimot ja lapset astuvat kilpailemaan miesten kanssa. Kaikesta oppilaiden luvun rajoituksesta ja muista sellaisista toimenpiteistä huoli-

matta kasvaa työttömäin luku joka ammatissa, asetta-
koonpa se työmiehilleen kuinka korkeita vaatimuksia
tahansa. Alituisesti lisäytyy sellaisia oppineita työn-
tekijöitä, joiden täytyy jäädä järjestön ulkopuolelle,
koska he eivät ansaitse kyllin paljon, ja joita siis voi-
daan käyttää järjestyneitä työntekijöitä vastaan. Lujim-
min järjestyneiden työntekijäinkin, joilla on suuria
kassoja hallussaan, täytyy yhä enemmän tunnustaa, että
taistelu kapitalismin sortoa vastaan, saaticka sitte tämän
voittaminen, on tehtävä, johon yksityiset ammattijärjestöt
eivät pysty. Heidän täytyy tunnustaa, että he ovat sitä
heikommat, kuta heikompi köyhälistö kokonaisuudes-
saan on, ja sitä vahvemmat, kuta vahvempi tämä on.
Heidän täytyy vähitellen huomata, että on huonoa
politiikkaa koettaa pyrkiä ylöspäin sellaisen väestön
hartioilla, joka on vaipunut suohon ja joka vaipuu yhä
syvemmälle, jos sen hartioilla koetetaan pyrkiä koho-
maan. Heidän täytyy koettaa saada kovaa maata jal-
kainsa alle, jos tahtovat päästä parempaan asemaan ja
puolustaa sitä. Mutta tätä he eivät voi, elleivät he ensin
auta syvempiä, heitä alempana olevia kerroksia nouse-
maan ylös suosta.

Siten lakkaa yksi „ylimyksellinen“ työväenkerros
toisensa perästä pitämästä taistelua riistämistä vastaan
ainoastaan yksityistaisteluna, jossa on vain kysymyk-
sessä heidän erityisetunsa, ja alkaa katsoa sitä sen suu-
ren luokkataistelun osaksi, jota koko köyhälistö käy.
He oppivat näkemään, että toisten köyhälistökerrosten
taistelut eivät suinkaan ole heillekään arvottomia, että
niissä on heidänkin asiansa kysymyksessä, jonka tähden
heidän velvollisuutensa onkin ottaa niihin osaa autta-

jina ja ratkaisun jouduttajina, missä se on mahdollista. He tulevat huomaamaan, että heidän on mikäli mahdollista valvottava niidenkin köyhälistökerrosten etuja, jotka eivät omin voiminsa kykene itseänsä puolustamaan, koska ne vielä ovat työväenliikkeen kehysten ulkopuolella.

Mutta samalla kohoaa parempaan työhön kykenemättömäin työntekijäin joukosta kerros toisensa perästä. Ammattitaitoisen työväestön suurten taistelujen näkeminen jo vaikuttaa herättävästi ja rohkaisevasti useihin parempaan työhön kykenemättömiin veljiin. Olemme jo puhuneet samansuuntaisesta työväensuojelus-taistelun vaikutuksesta. Sen lisäksi on vielä joukko muita syitä myötä ja vastaan, joiden suotuista yhteisvaikutus saa työväenkerroksen astumaan taistelevan köyhälistön piiriin.

Parempaan työhön kykenemättömän köyhälistön taistelusta johtuvat suoranaiset taloudelliset edut ovat tavallisesti pienet. Heidän historiansa on „pitkä sarja tappioita, joita ainoastaan harvat yksityiset voitot keskeyttävät“ (Engels). Mutta kreikkalaisessa sadussa mainitun Anteus jättiläisen tavalla saa köyhälistö uutta voimaa tappioistakin. Minkälainen taistelun lopputulos kulloinkin lieneekin, on se juuri itse taistelu, joka kohottaa työntekijää siveellisesti, joka synnyttää ja panee käytäntöön kaikki ne hänen ominaisuutensa, mitä edellä olemme maininneet köyhälistölle luonteenomaisina. Taistelu edistää köyhälistön siveellistä ja yhteiskunnallista uudesta syntymistä, vaikka se ei voisikaan tuoda mukanaan taloudellisia parannuksia. Tämän se vaikut-

taa silloinkin, kun taistelun seurauksena on taloudellisen aseman suora huononeminen.

Siten muodostuu ammattitaitoisesta ja -taidottomasta köyhälistöstä vähitellen hereillä oleva työväenluokan kerros — työväenliike. Se on luokkansa yhteisetujen puolesta taisteleva köyhälistön osa, sen „*ecclesia militans*“ (taisteleva seurakunta). Tämä kerros lisäytyy niin hyvin tuon kohoavan, ahtaaseen itsekkäisyyteen vaipuneen työväen „ylimystön“, kuin typerän „roskaväenkin“, tuon vielä toivottomuudessa ja voimattomuudessa elävän palkkaköyhälistön alemman kerroksen kustannuksella. Olemme nähneet, että työtätekevä köyhälistö on alituisesti lisääntymässä, ja tiedämme jo, että se tulee yhä määräävämmäksi muille työtätekeville luokille, joiden elantosuhteet, ajatukset ja tunteet tulevat samankaltaisiksi kuin köyhälistöllä; nyt näemme, että tässä aina kasvavassa joukossa taistelukykyinen osa lisäytyy yhä nopeammin sekä sellaisenaan että suhteellisesti. Kuinka nopeasti köyhälistö kasvaneekin, kasvaa sen *taisteleva osa* vielä nopeammin.

Mutta taisteleva köyhälistö on tärkein ja satoisin sosialidemokratian värväysalue. Se on pää-asiallisesti se taistelevan köyhälistön osa, jolle päämäärä on selvillä. Ja se pyrkii kaikkialla yhä enemmän sosialidemokratiaksi; Saksassa ja Itävallassa ovat molemmat jo itse asiassa sulanneet yhteen.

9. Valtiollinen taistelu.

Samoin kuin köyhälistö on muodostanut alkuperäiset vastustusjärjestönsä käsityöläissällien järjestöjen

mukaan, samoin ovat sen alkuperäiset taistelukeinotkin kaikkialla, missä se esiintyy suljetuissa joukoissa, samat kuin käsityöläissällienkin käyttämät: *boikottaus* ja etenkin *työlakko*.

Köyhälistö ei kuitenkaan voi ajan pitkään tulla toimeen yksistään näillä aseilla. Kuta suuremmassa määrässä ne yksityiset kerrokset, jotka muodostavat köyhälistön, sulautuvat yhdeksi yhtenäiseksi työväenluokaksi, sitä enemmän täytyy heidän taistelunsa tulla *luonteeltaan valtiolliseksi*, sillä jokainen luokkataistelu on valtiollista taistelua, kuten jo Kommunistinen manifesti sanoo.

Puhtaasti ammattiyhdistyksellisen taistelun tarpeetkin jo pakottavat työntekijöitä esittämään valtiollisiakin vaatimuksia. Olemme nähneet, kuinka nykyinen valtio pitää päätehtävänäään palkkatyöläisten suhteen sen, että heidän järjestymisensä tulisi mahdottomaksi. Mutta salainen järjestö ei koskaan ole julkisen arvoinen, sitä vähemmän, kuta suuremmat ne joukot ovat, joiden pitäisi liittyä kokonaisuudeksi. Kuta enemmän köyhälistö kehittyy, sitä tärkeämmin se tarvitsee *yhdistymisvapautta*.

Mutta tämä vapauskaan ei vielä yksin voi saattaa köyhälistöä kykeneväksi muodostamaan organisationensa mahdollisimman täydellisiksi ja käyttämään niitä niin tarkoitustavastaavasti kuin suinkin. Olemme jo viitanneet, kuinka helposti käsityöläissällit voivat liittyä yhteen. Joka kaupungissa työskenteli ainoastaan pieni joukko saman ammatin harjoittajia, nekin vielä useimmiten saman kadun varrella, joten he olivat alituisesti personallisessa yhteydessä toistensa kanssa. Yksi ainoa

juomatupa riitti tavallisesti saman ammatin sällein kokouspaikaksi. Ja jokainen kaupunki muodosti yksinään jonkunlaisen taloudellisen kokonaisuuden. Kulku-neuvot olivat huonot, liike kaupungista toiseen pieni. Tällaisissa oloissa voivat vaeltavat käsityöläisnuorukaiset kyllä ylläpitää tarpeellista yhteyttä eri kaupunkien sälliyhdistysten välillä.

Mutta nykyään työskentelee suurissa teollisuuskeskuksissa tuhansia työntekijöitä, joista kukin on läheisemmässä persoonallisessa yhteydessä ainoastaan muutamien työkumppaneinsa, mutta ei työtoverin suuren joukon kanssa. Jos mieli näitä joukkoja saada yhteyteen toistensa kanssa, jos mieli herättää heitä käsittämään etujensa yhdenmukaisuutta ja voittaa heitä näiden etujen suojelemista tarkoittaviin järjestöihin, täytyy voida vapaasti puhua suurille joukoille, täytyy olla *kokoontumis-* ja *painovapaus*. Käsityöläissällit eivät tarvitse kirjapainoa. Niissä pienissä oloissa, joissa he elivät, riitti suusanallinenkin keskustelu. Mutta nykyisen palkkатыöväestön summattomia joukkoja on aivan mahdoton liittää järjestöihin ja saattaa yhdenmukaiseen toimintaan ilman kirjapainon apua.

Tämä apu on sitä välttämättömämpi, kuta enemmän nykyiset kulkuneuvot kehittyvät. Sillä nämä ovat kapitalistin tärkeä ase taistelussa köyhälistöä vastaan. Niiden avulla he voivat esim. nopeasti siirtää suuria työmiestäjoukkoja pitkien matkojen päähän. Jos he joutuvat riitaan työmiestensä kanssa, niin he voivat helposti hankkia näiden sijaan työvoimia muilta paikkakunnilta, elleivät työntekijät ole missään yhteydessä keskenään. Liikenteen kehitys tekee siis yhä tarpeellisemmaksi sen,

että yksityiset paikalliset eri ammattien työväenliikkeet yhtyvät yhdeksi yhtenäiseksi työväenliikkeeksi, joka käsittää koko maan ja lopullisesti kaikkien teollisuusmaiden taistelevan työväestön kokonaisuudessaan. Tämä kansallinen ja kansainvälinen palkkatyöväestön yhtenäistyminen tarvitsee *kirjapainon apua* vielä enemmän kuin paikallinen järjestämistyö.

Näemme siis, että kaikkialla, missä työväenluokka herää, missä se koettaa voittaa ensimmäisiä taloudellisen asemansa parannuksia, on sillä puhtaasti taloudellisten vaatimusten ohella myöskin valtiollisia vaatimuksia, etupäässä yhdistymis-, kokoontumis- ja painovapaus. Nämä ovat mitä tärkeimmät työväestölle, ne kuuluvat sen *elämänehtoihin*, joita se välttämättömästi tarvitsee kehittyäksensä. Ne ovat köyhälistölle valoa ja ilmaa, ja ken ne siltä riistää tai pidättää, tai koettaa estää työväestöä taistelemasta niiden saavuttamiseksi tai laajentamiseksi, se kuuluu köyhälistön pahimpiin vihollisiin, tuntekoonpa tai teeskennelköönpä hän sitte kuinka suurta rakkautta tahaan köyhälistöä kohtaan, olkoonpa hänen nimensä anarkisti tai kristillissosialisti tai mikä tahaan. Hän vahingoittaa köyhälistöä samoin kuin sen julkiset vihollisetkin, ja samantekevä on, tekeekö hän sen ilkeydestä tai vain tietämättömyydestä; häntä vastaan täytyy kaikissa tapauksissa taistella samoin kuin köyhälistön julkisia vastustajiakin vastaan.

Väliin on valtiollinen taistelu asetettu taloudellisen taistelun vastakohdaksi ja selitetty välttämättömäksi, että köyhälistö ryhtyy yksipuolisesti ainoastaan joko toiseen tai toiseen näistä. Todellisuudessa näitä ei voi erottaa toisistaan. Taloudellinen taistelu vaatii yllämainittuja

valtiollisia oikeuksia, mutta ne eivät putoa taivaasta, vaan tarvitaan niiden saavuttamiseen ja puolustamiseen tarmokasta valtiollista toimintaa. Ja itse valtiollinenkin taistelu on viime kädessä samalla taloudellista taistelua, useinpa se on suorastaankin sitä, esim. tulli-, työväen-suojelus- ja muissa sellaisissa kysymyksissä. Valtiollinen taistelu on vain erityinen, laajin ja usein myöskin tehokkain taloudellisen taistelun muoto.

Eivät ainoastaan ne lait, jotka suorastaan tarkoittavat erityisesti työväenluokkaa, vaan useimmat muutkin koskevat suuremmassa tai vähemmässä määrässä työväestön etuja. Työväenluokan täytyy siis samoin kuin jokaisen muunkin luokan pyrkiä valtiolliseen vaikutukseen ja valtiolliseen valtaan, sen täytyy koettaa saada valtiovalta palvelijakseen.

Tähän on *nykyisessä* valtiossa kaksi tietä. Ensiksi-kin persoonallinen vaikutus valtion päämieheen. Tämä oli (ja on) itsevaltaisesti hallituissa valtioissa ainoa mahdollisuus, jonka kautta valtionhoitoon voidaan vaikuttaa. Se on niiden luokkain etujen mukainen, jotka voivat persoonallisesti päästä valtion päämiehen puheille ja kykenevät voittamaan hänen suosionsa joko siten, että he saavat hänet heistä riippuvaiseksi tai voivat olla hänelle hyödyksi. Nämä luokat: hoviaatelisto, korkein papisto, sotajoukon ja virkavallan korkeimmat edustajat samoin kuin suuret lainanantajat, rahamaailman herrat, ovatkin sentähden itsevaltaisen hallitusmuodon luonnollisia puolustajia.

Kaikki muut kansaluokat voivat nykyaikaisessa suurvaltiossa saavuttaa vaikutusvaltaa valtionhoidossa ainoastaan valitsemansa *edustuslaitoksen, parlamentin* kautta,

joka täyttää ne ehdot, joiden vallitessa sen edustamat luokat ovat valmiit myöntämään kansan tarpeellisen avun valtiontaloudelle. *Verojenkieltämisen* oikeus ja mahdollisuus on se perustus, josta on kehittynyt oikeus säätää ja kumota lakeja sekä kumota ministeristöjä. Nämä oikeudet ovat jokaisella parlamentilla, joka tämän nimen todella ansaitsee, ja joka on enemmän, kuin itsevaltiuden viikunanlehti, kuten sitä on kutsuttu.

Välittömästä lainsäädännöstä kansan kautta ei meidän tässä tarvitse puhua. Se ei voi ainakaan nykyaikaisessa suurvaltiossa, jommoisesta tässä vain on puhe, tehdä eduskuntalaitosta tarpeettomaksi, vaan voi korkeintaan tulla käytäntöön tämän ohella yksityistapauksissa, sen työn korjaajana. Aivan mahdoton on sen kautta pitää huolta valtion lainsäädännöstä kokonaisuudessaan, ja yhtä mahdoton on sen kautta valvoa ja tarpeen vaatiessa muuttaa valtionhoitoa. Niin kauan kuin nykyisiä suurvaltioita on, ovat parlamentit niiden valtiollisen toiminnan keskipisteinä.

Parlamentarismin viimeisenä lopputuloksena on parlamentaarinen tasavalta; jotenkin samantekevää on, säilyttääkö tämä kuninkuuden jonkinlaisena koristeena, kuten Englannissa on laita, vai eikö. Valtionhallinto on parlamentarisesti hallituissa maissa itse asiassa täydellisesti riippuva parlamentista, jonka hallussa on rahäsäkki, tuo nykyisen valtion kuten nykyisten liikeyritystenkin sielu. Rahaton kuningas on nykyjään paljoa huonommassa asemassa kuin maaton kuningas.

Kaikki ne luokat nykyisissä valtioissa, joiden keskuudessa vallitsee voimakas, itsenäinen valtiollinen elämä ja jotka eivät voi toivoa pikemmin pääsevänsä

tarkoitustensa perille vaikuttamalla persoonallisesti suorastaan valtion päämieheen, koettavat toisaalta lisätä eduskuntalaitoksen valtaa ja toisaalta omaa valtaansa eduskunnassa. Mutta eduskunnan valta riippuu sen takana olevain luokkain voimasta ja rohkeudesta sekä niiden luokkain voimasta ja rohkeudesta, joita vastaan sen on taisteltava. Yksityisen luokan valta parlamentissa riippuu ensiksikin etupäässä vaalioikeuden laadusta. Luokat, joilla ei ole vaalioikeutta, eivät luonnollisesti voi tulla edustetuiksi eduskunnassa. Toiseksi se riippuu siitä vallasta ja vaikutusvoimasta, joka kysymyksenalaisella luokalla on valitsijoihin nähden, ja vihdoin myöskin siitä, kuinka kykenevä tämä luokka on parlamentariseen toimintaan.

Ensiksimmäiset kohdat eivät kaipaa mitään selityksiä, viimeisestä vain lausuttakoon pari sanaa. Parlamentariseen toimintaan ei joka mies kykene. Se edellyttää jonkinlaista tottumusta, joka voidaan saavuttaa vasta pitemmän aikaa kestäneen esiintymisen kautta julkisessa elämässä, varsinkin puhujana. Sen lisäksi se vaatii laajaa näkökantaa, katsetta, joka kykenee käsittämään yleisiä kansallisia ja kansainvälisiä kysymyksiä. Maalaisväestöllä samoin kuin suurimmalla osalla pikkuporvareita ei ole näitä edellytyksiä parlamentarisen elämän toimintaan. Olemme nähneet, että ansiotyö vaatii näiden luokkien koko tarmon. Työ eristää heidät, pitää heitä erillään toisistaan, rajoittaa jokaisen kanssakäymisen ainoastaan pieneen piiriin. Heidän katsantokantansa on pakostakin hyvin rajoitettu; he arvostelevat mitä yleisimmästä merkityksestä olevia kysymyksiäkin persoonallisten tai korkeintaan paikkakunnallisten, het-

kellisten tarvetten mittapuulla. Heidän elantosuhteensa eivät ainoastaan estä parlamentaristen politikoitsijain kehittymistä heidän keskuudessaan, vaan ne estävät myös näitä luokkia liittymästä lujiksi puolueiksi, jotka käsittäisivät nämä luokat koko kansakunnan piirissä. He muodostavat vain hajanaisia, hetkellisten mielialojen vallassa olevia joukkoja: ne eivät ainoastaan ole kykenemättömiä lähettämään eduskuntaan omaan luokkaansa kuuluvia edustajia, vaan myöskin kykenemättömiä pitämään valitsemiansa miehiä tarkan valvonnan alaisina. Käsityöläinen tai varsinainen talonpoika ovat parlamentissa valkoisia korppeja. Jos talonpojat ja pikkuporvarit tahtovat olla edustettuina parlamentissa, niin he eivät valitse toveriansa, vaan asianajajan tai professorin, jos ovat vapaamielisiä, tai suurtilallisen, hengelliseen säätyyn kuuluvan tai ylemmän virkamiehen, jos ovat vanhoillisia. On selvää, ettei tällainen edustaja, vaikka hänellä olisi vakava aikomuskin, ole paras talonpoikais- tai käsityöläisetujen edustaja. Eikä hän useimmissa tapauksissa edes aiokaan tehdä sitä. Kerran parlamenttiin päästyänsä voi hän menetellä mielensä mukaan; hänen valitsijoillansa ei ole keinoja, millä voisivat häneen vaikuttaa. He voivat paraassa tapauksessa jättää petturin syrjään ensi vaalissa — valitaksensa toisen petturin sijaan.

Ei siis ihmettä, että talonpojat ja pikkuporvarit eivät ole parlamentarismien ihailijoita. Aivan toisin on porvarikunnan laita. Sillä on käytettävänä kaikki aineelliset ja henkiset välikappaleet valvoessaan etujaan sekä vaalitaisteluissa että myöskin itse parlamentissa sattuvissa otteluissa. Sillä ei ole ainoastaan riittävästi rahaa,

vaan sen riveihin kuuluu myöskin paljon sivistyneitä, maailmanmiehiä, miehiä, jotka ovat tottuneet johtamaan suuria yhteiskunnallisia järjestöjä; miehiä, jotka ovat valinneet ammatikseen lakitieteen jopa puhetaidonkin: asianajajia ja professoreita. Ei mikään muu luokka ole tässä suhteessa vielä päässyt porvarikunnan rinnalle, ja se onkin sentähden aina viime aikoihin saakka vallinnut parlamentit; parlamentarismi on osottautunut luonteenomaisimmaksi ja tehokkaimmaksi keinoksi turvaamaan sen valtaa valtiossa ja saattamaan alempain luokkain voimat valtiollisesti sen käytettäviksi.

Perusteellisia muutoksia vaativa pikkuporvari, joka tahtoo tehdä kapitalismista lopun, onkin sentähden taipuvainen pitämään parlamentarismia suurimpana syynä alempain luokkain orjuuttamiseen ja tämän orjuutuksen loppumattomaan jatkumiseen. Hän vihaa parlamentarismia ja on vakuutettu siitä, että ainoastaan sen täydellinen poistaminen voi syöstä suurporvarikunnan pois vallasta. Toiset vaativat, että parlamentin sijaan on asetettava välitön kansan lainsäädäntö. Toiset menevät vielä loitommaksi: samalla kuin ne tunnustavat, että politiikka ja parlamentarismi ovat nykyisessä valtiossa erottamattomassa yhteydessä, hylkäävät he yleensä kaiken poliittisen toiminnan. Tämä kuuluu sangen kumoukselliselta, mutta ei itse asiassa ole muuta, kuin alempain luokkain valtiollinen konkurssijulistus.

Köyhälistö on suotuisammassa asemassa parlamentarismiin nähden, kuin talonpojat ja pikkuporvarit. Olemme jo nähneet, kuinka nykyinen tuotantotapa kohottaa köyhälistön käsityöläisiä korkeammalle, kuinka se synnyttää tiedon janoa ja halua ymmärtää ilmiöitä

kokonaisuudessaan, käsittää yleisestä merkityksestä olevia suuria kysymyksiä. Jo tämän kautta on köyhälistön jäsen politikoitsijana etevämpi kuin pikkuporvari tai talonpoika. Hän voi paremmin käsittää puolueperiaatteita, hän kallistuu periaatteelliseen politiikkaan, johon ei vaikuta hetken mieliala tai persoonalliset tai paikkakunnalliset edut. Ne elämisehdot, joiden alaisena hän on, pakottavat hänet myöskin liittymään toveriensa kera suuriin joukkoihin, toimimaan yhdenmukaisesti heidän kanssansa. Samalla ne synnyttävät hänessä voimallisen kurinalaisuuden tunteen, jota hän vaatii edustajiltaan samoin kun sitä vaaditaan häneltäkin. Ja toiminta sekä köyhälistöjärjestöjen hyväksi että näissä järjestöissä on erinomainen parlamentaarinen koulu, joka totuttaa parlamentarisiiin muotoihin, kehittää puhujia, laintuntijoita ja joukkojen johtajia.

Köyhälistö kykeneekin sentähden — sen se on jo osottanut, kuten parhaite näkyy Saksasta — muodostamaan oman, muista luokista riippumattoman puolueen, joka ei tähän saakka vielä ole onnistunut talonpojille eikä myöskään pikkuporvareille, eikä enää missään onnistuneka. Se kykenee myöskin sangen hyvästi valvomaan edustajiansa ja pysyttämään näitä valtansa alaisina, valmiina palvelemaan köyhälistön etuja;*) ja vihdoon alkaa sen omassa piirissä löytyä

*) Tätä väitöstä kumoamaan voidaan ehkä ottaa Englannin „työväenedustajat“, jotka niin usein ovat parlamentissa pettäneet Englannin työväestön; mutta nämä herrat eivät olekkaan koko työväestön valitsenii, vaan ammattikuntaisen, yleän työväenyli-mystön, joka tahtoo kohota köyhälistön yläpuolelle. Herrat Broadhurst ja kump. ovat aina toimineet ainoastaan näiden päämiestensä mielen mukaan.

yhä enemmän miehiä, jotka kykenevät menestyksellä edustamaan sitä parlamentissa.

Missä köyhälistö itsetietoisena luokkana ottaa osaa taisteluihin parlamentista (varsinkin vaalitaisteluihin) ja parlamentissa, alkaa parlamentarismiin aikaisempi luonne muuttua. Se ei ole enää ainoastaan porvarikunnan vallan välikappale. Juuri tämä taistelu voi tehokkaimmin pudistaa hereille välinpitämättömiksi jääneitä köyhälistökerroksia, vuodattaa niihin luottamusta ja iloisia toiveita; se voi parhaite yhdistää eri köyhälistökerrokset yhä lujemmin yhtenäiseksi työväenluokaksi; ja se on myös vihdoin tehokkain nykyään köyhälistön käytettävänä oleva keino, jonka kautta se voi eduksensa vaikuttaa valtiovaltaan ja pakottaa siltä ne myönnytykset, jotka vallitsevissa oloissa yleensä voidaan toistaiseksi saavuttaa: lyhyesti, tämä taistelu kohottaa tehokkaan vivun tavoin höyhälistöä sen taloudellisesta, yhteiskunnallisesta ja siveellisestä alennuksen tilasta.

Köyhälistöllä ei siis ole mitään syytä pysyä erillään parlamentarismista, vaan sen tulee päinvastoin kaikkialla mitä innokkaimmin tukea parlamentin valtaa valtiovaltaa vastaan ja vahvistaa omaa edustustansa parlamentissa. *Kokoontumisoikeuden ja painovapauden* ohella on *yleinen äänioikeus* köyhälistön suotuisan kehityksen *eliehto*.

10. Työväenpuolue.

Työväenluokalla ei ole kaikissa maissa vielä näitä elämänehtoja, tuskin missään maassa riittävässä määrässä, ja melkein kaikkialla koetetaan riistää työväestöltä

pois sitäkin, minkä se jo on saavuttanut. Työväenluokan täytyy kestää pitkällistä, uhreja vaativaa taistelua, jos mieli sen saavuttaa ja puolustaa välttämättömiä valtiollisia oikeuksia.

Valtiollisen taistelunsa alkuaikoina helpottaa köyhälistön tehtävää väliin omistavain luokkain keskinäiset taistelut. Teollisuutta harjoittavat kapitalistit, kauppiaat, suurtilalliset, hoviin kuuluvat, itsevaltiutta puolustavat luokat j. n. e. joutuvat sangen usein ankaraan riitaan keskenään. Kaikki nämä luokat hakevat tällaisissa oloissa liittolaisia, joita he koettavat pienemmillä myönnytyksillä saada puolelleen. Hankkimansa voiton saavutettua pettyvät liittolaiset kyllä usein saaliin jaossa, mutta toisaalta on valtiollinen puolue myöskin usein katsonut olevan syytä myöntää jollekin alemmalle luokalle huomattavia valtiollisia oikeuksia, jotta tämä siten voisi antaa puolueelle tehokasta apua.

Vallitsevat puolueet ovat kylläkin usein vedonneet köyhälistöön; he ovat itse raastaneet sen valtiollisen taistelun areenalle. Niin kauan kuin köyhälistö *ei vielä ollut kohonnut itsenäiseen politiikkaan*, pitävät he sitä vain „äänestyskarjana“, joka samoin kuin talonpojat ja pikkuporvaristo antoi käyttää itseään omien riistäjäinsä eduksi. Ja se on todella tehnytkin tämän palveluksen kyllin usein.

Köyhälistön ja porvarikunnan edut ovat kuitenkin niin erilaiset, ettei näiden luokkain valtiollisia pyrintöitä voi ajan oloon yhdistää. Jokaisessa kapitalistista tuotantotapaa noudattavassa maassa täytyy työväenluokan osanoton valtiolliseen elämään johtaa ennemmin tai myöhemmin siihen, että se eroaa porvarillisista

puolueista ja muodostaa oman puolueen, *työväenpuolueen*. Se on asian luonnossa eikä tarvitse mitään selityksiä, kun muistamme, mitä edellä on sanottu näiden kummankin luokan eduista, pyrinnoista ja katsantokannasta.

Milloin jonkun maan köyhälistö on kehittynyt ottamaan tämän ratkaisevan askeleen, tavallansa katkaistua sen talutusnuoran, mikä sitä valtiollisesti sitoo porvarilliseen yhteiskuntaan, jonka helmassa se on kasvanut, riippuu ennen kaikkea kysymyksenalaisen maan taloudellisesta kehityksestä, sillä sehän pääasiallisesti määrää köyhälistön laajuuden, voiman ja yhteenliittymisen. Mutta sen ohessa on useita muitakin ehtoja, jotka vaikuttavat työväenluokan aikaisempaan tai myöhäisempään esiintymiseen valtiollisesti itsenäisenä. Etenkin kaksi näistä on otettava huomioon: työväenluokan tietomäärä valtiollisissa sekä taloudellisissa asioissa ja porvarillisten puolueiden menettely työväenluokkaa kohtaan. Molemmat nämä edellytykset ovat Saksassa olleet tähän saakka erittäin suotuisat työväen valtiolliselle irtautumiselle porvarikunnasta, paljoa suotuisimmat kuin missään muussa teollisuuden suurvaltiossa. Siitäpä johtuukin, että työväenliikkeen ero porvarillisista puolueista itsenäiseksi on Saksassa ehtinyt paljoa kauemmaksi kuin muissa maissa.

Mutta vaikka näistä eri ehdoista riippuva työväenliikkeen muodostuminen erityiseksi työväenpuolueeksi tapahtuisikin kuinka eri aikoina tahaan yksityisissä kapitalistisen tuotantotavan maissa, niin johtaa kuitenkin jokaisen tällaisen maan taloudellinen kehitys luonnon välttämättömyydellä tähän päämäärään.

Jokaisen valtiollisen puolueen täytyy asettaa päämääräkseen valtiollinen valta. Sen täytyy koettaa saada valtiovalta palvelemaan itseänsä, s. o. sen luokan etuja, jota puolue edustaa, sen täytyy pyrkiä vallassaolevaksi puolueeksi valtiossa. Tämä päämäärä johtuu välttämättömästi siitä, että työväestö järjestyy itsenäiseksi puolueeksi, ja yhtä välttämättömästi johtuu sen saavuttaminen taloudellisesta kehityksestä. Samoin kuin työntekijäin ero porvarillisista puolueista ei tämänkään toteutumisen *aika* riipu yksistään maan taloudellisesta kehityksestä, vaan sen ohella vaikuttavat siihen monet muut kansallista ja kansainvälistä luontoa olevat seikat. Myöskin toteutumisen *tapa ja laatu* voivat olla peräti erilaiset. Mutta ei kukaan, joka on seurannut nykyaikaisen yhteiskunnan valtiollista ja taloudellista kehitystä varsinkin viime vuosisadalla, *voi epäillä köyhälistön lopullisen voiton välttämättömyyttä*. Köyhälistön luku, siveellinen ja valtiollinen voima ja sen taloudellinen välttämättömyys lisääntyvät yhä, luokkataistelu kasvattaa sitä solidarisuuteen sekä kuriin ja laajentaa sen näköpiiriä, sen järjestöjen laajuus ja lujuus kasvavat alituisesti ja se tulee kapitalistisen tuotantotavan alalla yhä tärkeämmäksi ja lopulta ainoaksi työtätekeväksi luokaksi, jonka toiminnasta koko yhteiskunta riippuu. Samalla sulaa köyhälistölle vihamielisten luokkain luku yhä pienemmäksi, he kadottavat silminnähävästi siveellisen sekä valtiollisen voimansa, eivätkä tule tuotannon edistykselle ainoastaan tarpeettomiksi, vaan osittain suorastaan vahingollisiksikin, sillä se joutuu heidän johdollaan yhä pahempaan sekasortoon ja manaa esiin yhä tuskallisempia oloja.

Tähän nähden ei tarvitsekaan olla epätiedossa siitä, mille puolelle voitto lopullisesti kallistuu. Lähestyvän lopun kammo on jo aikoja sitte vallannut varakkaat luokat. Mutta he eivät tahdo tunnustaa itsellensä asemansa pelottavaisuutta, he koettavat torjua sitä valheilla ja juhlimisilla: he tekeytyvät sokeiksi, jotta he eivät näkisi sitä kuilua, jota kohti he rientävät, eivätkä huomaa, että he tämän itsepetoksen kautta jouduttavat häviö-tänsä ja tekevät sen parantumattomaksi.

Köyhälistö ei voi alimpana riistettynä luokkana — ryysyköyhälistöä ei riistetä; se itse on kuokkavieras — käyttää valloittamaansa valtaa samoin kuin muut luokat ennen sitä ovat tehneet, vierittääksensä taakan toisten hartioille, asettuaksensa itse riistäväksi luokaksi. Sen täytyy käyttää valtaansa lakkauttaaksensa oman riistämisensä, ja siis kaiken riistämisen porvarillisessa yhteiskunnassa. Riistämisen juurena on tuotannonvälineitten yksityisomistus. Köyhälistö voi poistaa edellisen ainoastaan siten, että se lakkauttaa jälkimäisen. Jos *omaisuudenpuutos mahdollisesti* saakin köyhälistön puoltamaan yksityisomistuksen poistamista, niin *pakottaa riistäminen* köyhälistöä toteuttamaan tämän poistamisen ja asettamaan kapitalistisen tuotannon sijalle osuuskunnallisen tuotannon.

Mutta olemme nähneet, ettei tämä voi tavarantuotannon vallitessa tulla yleiseksi tuotannonmuodoksi. Jos mieli asettaa osuuskunnallinen tuotanto yleensä kapitalistisen tuotannon sijalle, on välttämätöntä, että tuotanto markkinoita varten — tavarantuotanto — samalla poistetaan ja sen sijaan asetetaan yhteiskunnan valvoma tuotanto yhteiskuntaa varten. *Sosialistinen*

tuotanto on siis välttämätön köyhälistön voitolle pääsemisen seuraus. Vaikka köyhälistö ei tahtoisikaan käyttää saavuttamaansa valtiollista valtaa ottaakseen tämän avulla huostaansa tuotannonvälineet ja asettaaksensa kapitalistisen tavarantuotannon sijaan sosialistisen tuotannon, niin olevat olot synnyttäisivät vihdoinkin tämän, tosin ehkä vasta monien pettymysten, hairahdusten ja tarpeettomien uhrien, hyödyttömän voimain ja ajan tuhlauksen perästä. Mutta kaikissa tapauksissa sosialistinen tuotanto syntyisi ja sen täytyisi syntyä. Sen voitto on välttämätön niin pian kuin köyhälistön voitto on tullut välttämättömäksi. Köyhälistön *täytyy* koettaa käyttää voittoansa lakkauttaakseen riistämisen, eikä se *voi* saavuttaa tätä päämäärää muutoin kuin sosialistisen tuotannon kautta. Taloudellinen ja valtiollinen kehitys jo tarjoaa suurissa liikeyrityksissä, kartelleissa, valtiotaloudelle lähtökohdan tähän, se jo pakottaa köyhälistöä sosialistiseen suuntaan ja tekee turhiksi kaikki mahdollisesti sattuvat toisen suuntaiset jonkun maan voittavan köyhälistön pyrinnot, joten tämän lopullisesti täytyy kaikesta huolimatta kääntyä sosialismiin johtavalle tielle silloinkin, vaikka se alussa olisikin ollut vastenmielistä.

Kuitenkaan ei tarvitse luulla, että jonkun maan köyhälistö kerran valtaan päästyään asettuisi tällaiselle vastustavalle kannalle. Silloinhan se olisi jäänyt itse-tajunnassa ja tiedoissa lapsen kehityskannalle samalla kuin se olisi taloudellisessa, valtiollisessa ja siveellisessä suhteessa kypsynyt mieheksi, jolla on voimaa ja kykyä voittaa mahtavat vastustajansa ja alistaa heidät tahtonsa alle. Sellainen suhteeton kehitys on juuri köyhälistössä

peräti epätodenmukainen. Me olemme jo usein osotaneet, kuinka köyhälistöllä — kiitos koneille! — alkaa heti, kun se on päässyt alkuperäisestä alennuksestaan, varttua tieteellisyyteen taipuva mieli, taipumus suuriin, hetken etujen yläpuolelle kohoaviin tehtäviin ja tarkoituksiperiin, jota turhaan saamme etsiä muilta työtätekeviltä ja ansiotyössä toimivilta luokilta ennen sitä ja sen yläpuolelta. Ja samalla käy nykyisen yhteiskunnan taloudellinen kehitys niin nopeasti ja pukeutuu niin silmiinpistäviin muotoihin, että oppimattomatkin voivat seurata sitä, kun se heille osotetaan. Eikä tällaisesta osotuksesta ole puutetta, sillä samaan aikaan on taloudellista kehitystä ja koko taloudellista elämää koskevat tiedotkin syventyneet ja laajentuneet suunnattomasti, josta saamme kiittää sitä, että *Karl Marx* on jatkanut porvarillisen klassillisen taloustieteen alkamaa työtä.

Kaikki seikat yhdessä tekevät siis taistelevan köyhälistön äärettömän herkäksi sosialistisille opeille. Sosialismi ei ole heille mikään onnettomuuden sanoma, vaan iloinen sanoma, uusi evankeliumi. Vallassa olevat luokat eivät voi tunnustaa sosialismia, tekemättä siveelistä itsemurhaa. Mutta köyhälistö ammentaa siitä uutta elämää, uusia voimia, uutta intoa ja luottamusta. Kuinka se siis voisi ajan oloon olla välinpitämätön, vielä vähemmän vastustaa sellaista oppia?

Missä itsenäinen työväenpuolue muodostuu, siellä sen täytyy luonnonlain pakolla ennemmin tai myöhemmin hyväksyä sosialistiset pyrinnot, jos ei se ole jo alkujaan niitä hyväksynyt. Siitä tulee lopullisesti *sosialistinen työväenpuolue*: se yhtyy *sosialidemokratiaan*.

Nyt näemme sosialidemokratian tärkeimmän värväysalueen tarkasti rajoitettuna edessämme. Lyhyesti sanoen on edellisestä käynyt selville, että sosialistisen liikkeen kannattajina ovat teollisuusköyhälistön itse-tietoisuuteen kohonneet kerrokset. Mutta kuta suuremaksi köyhälistön vaikutus sitä lähinnä oleviin yhteiskuntakerrokseen kasvaa, kuta enemmän se vaikuttaa näiden ajatus- ja katsantokantaan, sitä suuremmassa määrässä nämäkin luokat yhtyvät sosialistiseen liikkeeseen.

Köyhälistön luokkataistelun luonnollinen päämäärä on sosialistinen tuotanto; se ei voi ennen lakata, kun se on tämän saavuttanut. Sosialismin voitto on yhtä varma kuin se, että köyhälistön täytyy lopullisesti kohota vallitsevaksi luokaksi valtiossa.

11. Työväenliike ja sosialismi.

Sosialistit eivät suinkaan ole ennakolta tunteneet sitä osaa, jota suorittamaan taisteleva köyhälistö on kutsuttu sosialistisessa liikkeessä. Se oli luonnollisesti mahdotonta niin kauan kuin taistelevaa köyhälistöä ei ollut. Sosialismi on kuitenkin vanhempi kuin köyhälistön luokkataistelu. Se on yhtä vanha kuin köyhälistön esiintyminen joukkoilmiönä. Ja tätä on kestänyt jo kauan ennen kuin köyhälistön itsenäinen elämä alkoi. Ensimmäisenä ja silloin ainoana sosialismin synnyttäjänä oli *sääliväisyys*, jota ylempäin luokkain ihmisystävät, filantropit, tunsivat köyhiä ja kurjia kohtaan. Sosialistit olivat uskaliaimmat ja laajanäköisimmät näistä ihmis-

ystävistä; ne jotka selvemmin näkivät, että köyhälistön synnyttäjänä oli tuotannonvälineitten yksityisomistus, eivätkä kammoksuneet äärimmäisiä tähän tietoon perustuvia johtopäätöksiä. Sosialismi oli porvarillisen ihmisystävyyden, luonteenomaisin, syvällisin ja suurenmoisin ilmiö. Ei ollut silloin vielä mitään luokkaetuja, joita sosialistit olisivat voineet kiihottaa taisteluun päämääränsä saavuttamiseksi. He voivat vedota ainoastaan ylempäin luokkain idealistien innostukseen ja myötätuntoisuuteen. Tätä he koettivat voittoa siten, että he toisaalta kuvailivat sosialistisen yhteiselämän viehättäväisyyttä ja toisaalta perinpohjin paljastivat vallitsevan kurjuuden. Ei taistelun, vaan rauhallisen vakuutuksen kautta olivat rikkaat ja mahtavat taivutettavat luovuttamaan varoja kurjuuden perinpohjaiseen lieventämiseen ja ihanteellisen yhteiskunnan perustamiseen. Sen ajan sosialistit odottivat, kuten tunnettu, turhaan niitä miljoonamiehiä ja ruhtinaita, joiden ylevämielisyys pelastaisi ihmiskunnan.

Viime vuosisadan ensimmäisillä kymmenluvulla alettiin köyhälistössä huomata itsenäisen elämän merkkejä. Kolmannella vuosikymmenellä tapaamme jo Ranskassa ja varsinkin Englannissa voimallisen työväenliikkeen.

Mutta sosialistit asettuivat ymmärtämättömyydessään vastustamaan sitä. He pitivät mahdottomana, että nuo köyhät, oppimattomat, raa'at proletarit voisivat saavuttaa sellaisen siveellisen kannan ja yhteiskunnallisen vallan, joka oli tarpeen, jos mieli toteuttaa sosialistisia pyrintöjä. Mutta he eivät olleet ainoastaan epäilevällä kannalla työväenliikkeen suhteen. Tämä kävi heille epä-mukavaksikin jo siitäkin syystä, että se uhkasi riistää

heiltä tehokkaan todistuskappaleen. Sillä porvarilliset sosialistit voivat toivoa porvarikunnan käsittävän sosialismin välttämättömyyden ainoastaan silloin, kun sille voitiin todistaa, että tämä keino on ainoa, jonka avulla kurjuutta voidaan edes jossakin määrässä torjua, että kaikki kurjuuden lieventämistä ja omistamattomain kohottamista tarkoittavat yritykset ovat nykyisessä yhteiskunnassa turhia, ja että köyhälistön on mahdoton kohota omin voimin kurjuudesta. Työväenliike taasen perustui aivan vastakkaisiin edellytyksiin. Sen lisäksi katkeroitti luonnollisesti köyhälistön ja porvarikunnan välinen luokkataistelu jälkimäistä ja kiihotti sen mielet kohoamaan pyrkivää köyhälistöä vastaan. Nämä eivät enää olleet porvarikunnan silmissä surkuteltavia onnettomia, joita täytyi auttaa, vaan kelvotonta roistoväkeä, joka oli kukistettava ja masennettava. Sosialismin tärkein kehittäjä porvarillisissa piireissä, sääliväisyys köyhiä ja kurjia kohtaan, alkoi hävitä. Säikähtyneen porvarikunnan mielestä eivät sosialismin opit olleetkaan enää viattomia leikkikaluja, vaan sangen vaarallisia aseita, jotka olivat joutuneet joukkojen käsiin ja voivat sentähden tuottaa tavatonta turmiota. Lyhyesti: kuta vahvemaksi työväenliike kehittyi, sitä vaikeammaksi kävi sosialismin levittäminen hallitsevissa luokissa, sitä vihamielisemmin nämä astuivat sosialismia vastaan.

Niin kauan kuin sosialistit olivat sitä mieltä, että sosialistinen päämäärä voidaan saavuttaa ainoastaan ylempäin luokkain avulla, täytyi heidän ei ainoastaan epäillä työväenliikettä, vaan myöskin usein joutua lepymättömiin vihoihin sen kanssa, heidän täytyi siirtyä

sen katsantokannan puolelle, ettei mikään vahingoita sosialismin asiaa niin paljon kuin luokkataistelu.

Porvarillisten sosialistien työväenliikettä vastustava kanta ei luonnollisesti voinut olla vaikuttamatta työväestön ja sosialismin väliseen suhteeseen. Kun köyhälistön kohoamaan pyrkivä osa, ei taisteluissaan saanut näiltä sosialisteilta kannatusta, vaan pikemmin vastustusta, ja kun näiden opit eivät innostuttaneet, vaan uhkasivat lamauttaa sen, niin täytyi köyhälistöön liiankin helposti juurtua epäilystä ja vastenmielisyyttä koko sosialistisia oppeja vastaan, eikä ainoastaan niiden käyttämistä vastaan nykyhetken taisteluissa. Tätä edisti se sivistymättömyys ja ajattelemattomuus, joka vallitsi taistelevankin köyhälistön joukossa työväenliikkeen alkuaikoina. Heidän näköpiirinsä ahtaus esti heitä käsittämästä sosialismin lopputarkoitusta ja heiltä puuttui vielä asiallista ja selvää tietoa luokkansa yhteiskunnallisesta asemasta ja tehtävästä. He tunsivat ainoastaan hämärää *luokkavaistoa*, joka sai heidät epäilemään kaikkea porvarilliselta taholta johtuvaa, siis myöskin silloista sosialismia, kuten yleensä koko porvarikunnan ihmisystävyyttä.

Siihen aikaan juurtui moniin työväenkerroksiin varsinkin Englannissa syvä epäluulo sosialismia kohtaan. Tämä onkin osaksi vaikuttanut — useiden muiden syiden ohella — sen, että sosialistiset pyrinnöt eivät ole aina viime vuosikymmenille saakka saavuttaneet sanottavasti jalansijaa Englannissa, vaikka uudempi sosialismi on aivan toisessa suhteessa työväenliikkeeseen, kuin porvarikunnan utopistit.

Kuinka syvä taistelevan köyhälistön ja sosialismin välinen juopa ajottain lienee ollutkin, vastasi viime-mainittu kuitenkin laajemmalle ajattelevain köyhälistön jäsenten tarpeita siinä määrässä, että sielläkin, missä suuret joukot esiintyivät sosialismin vihollisina, työväenluokan parhaat taipuivat mielellään siihen, mikäli heillä oli tilaisuus tutustua sen oppeihin. Heidän kauttansa muuttui porvarillisen sosialismin käsityskanta tärkeissä kohdissa. He eivät pitäneet kuten sosialistit lukua porvarikunnasta, jota he vihasivat ja katkerasti vastustivat; porvarillisten utopistein rauhallinen sosialismi, joka tahtoi vapauttaa ihmiskuntaa ylempäin luokkain parasten aineiden avulla, muuttui työmiesten käsissä väkivaltaiseksi, kumoukselliseksi sosialismiksi, jonka voitollis-pääsemisestä köyhälistön nyrkkien tuli pitää huolta.

Mutta tämäkään alkuperäinen työväensosialismi ei tajunnut työväenliikettä. Sekin vihasi luokkataistelua, ainakin sen korkeinta poliitista muotoa. Mutta toisista syistä kuin porvarilliset utopistit. Köyhälistö ei voinut tieteellisessä suhteessa päästä heitä korkeammalle. Proletari voi parhaassa tapauksessa omistaa ja tarkoitustensa sekä tarpeittensa mukaiseksi sulattaa ainoastaan osan siitä tiedosta, jonka porvarillinen tieteellisyys oli tuonut ilmoille, mutta hänellä ei ollut — niin kauan kuin hän pysyi proletarina — aikaa eikä varoja omaperäisesti kehittää tiedettä porvarillisten ajattelijain saavuttamain rajojen ylitse. Senpätähden tapaammekin alkuperäisessä työväensosialismissa kaikki utopismin oleelliset tunnusmerkit: se ei laisinkaan käsittänyt sitä taloudellista kehitystä, joka laskee aineellisen pohjan sosialistiselle tuotannolle ja luokkataistelun kautta kyp-

syttää sekä kasvattaa voimakkaiksi ne luokat, jotka ovat kutsutut ottamaan haltuunsa tämän pohjan ja kehittämään sille uuden yhteiskunnan. Nämä proletarit uskoivat samoin kuin porvarilliset utopistitkin, että yhteiskuntamuoto on rakennus, joka voidaan mielivaltaisesti rakentaa ennakolta valivistetun suunnitelman mukaan, kunhan vain on tarpeelliset varat ja rakennuspaikka. Nuo yhtä toimintavoimaiset ja rohkeat kuin lapselliset utopistit uskoivat jo olevansa kyllin voimakkaita tähän rakennustyöhön; oli vain hankittava heille tarvittava paikka ja tarpeelliset varat. He eivät luonnollisesti varttoneet ketään miljoonamiestä tai ruhtinasta, joka asettaisi nämä heidän käytettäväikseen; *vallankumouksen* tuli hankkia kaikki tarpeet, sen tuli repiä vanhat rakennukset pois tieltä, musertaa vanhat mahdit ja luovuttaa uuden rakennuspaikan löytäjälle tai pienelle löytäjäjoukolle se diktatorivalta, jonka avulla uusi mesias voi rakentaa sosialistisen yhteiskuntarakennuksen.

Näissä kuvitteluissa ei ollut tilaa luokkataistelulle. Köyhälistön utopistit pitivät kurjuutta, jossa he elivät, niin katkerana, että he kärsimättömästi toivoivat sen pikaista poistamista. Vaikkapa he olisivat uskoneetkin, että luokkataistelu voi vähitellen kohottaa köyhälistöä ja kehittää sen kykeneväksi uuden yhteiskunnan muodostajaksi, niin olisi tämä kehitysjuoksu ollut heidän mielestään liian pitkäväteistä. Työväenliike oli vasta alulla, siinä osalliset köyhälistönkerrokset olivat pieniä ja tämän vähälukuisen taistelevan köyhälistön joukossa oli vain harvoja, jotka voivat nähdä hetken etuja loitommalle. Näytti toivottomalta kasvattaa kansan suuret joukot sosialistiseen ajatustapaan. Ainoa, johon nämä

joukot kykenivät, oli epätoivon purkaus, joka hävitti vallitsevat olot ja avasi tien sosialisteille. Kuta huonompaan asemaan kansan suuret joukot joutuvat — niin luulivat alkuperäiset työväensocialistit — sitä lähempänä täytyy sen hetken olla, jolloin heidän asemansa tulee niin sietämättömäksi, että he murskaavat sen yhteiskuntarakennuksen, joka heitä painaa. Työväenluokan vähittäin tapahtuvaa kohottamista tarkoittava taistelu ei ollut näiden socialistien mielestä ainoastaan turhaa, vaan myöskin varmasti vahingollista, koska ne vähäiset parannukset, joita sen avulla väliaikaisesti saavutetaan, tekevät vallitsevat köyhälistöjoukkojen olot siedettävämmiksi ja siten siirtävät tuonemmaksi heidän heräämisensä ja vallitsevain olojen hävityshetken ja siten myöskin kurjuuden perinpohjaisen poistamisen. Jokainen luokkataistelun muoto, joka ei tarkoittanut vallitsevain olojen pikaista ja täydellistä hävittämistä, siis jokainen vakava, vaikuttava luokkataistelun muoto oli näiden socialistien mielestä suorastaan *petos ihmisyden asiaa kohtaan*.

On jo kulunut yli puolen vuosisataa siitä, kun tämä aatesuunta, jonka *Weitling* puki vaikuttavimpaan muotoonsa, ilmestyi työväenluokassa. Eikä se ole vielä nytkään kuollut. Se ilmestyy vielä taipumuksena jokaisessa köyhälistön kerroksessa, joka valmistautuu astumaan taistelevan köyhälistön riveihin; sitä havaitaan jokaisessa maassa, missä köyhälistö alkaa herätä käsittämään arvottoman ja sietämättömän asemansa ja omissa pyrintöjään, voimatta vielä omistaa selviä tietoja yhteiskunnallisista oloista ja luottamatta sitkeän luokkataistelun voimaan. Ja kun yhä uusia

köyhälistökerroksia aina nousee siitä liejasta, johon taloudellinen kehitys on heidät polkenut, kun yhä uusia maita joutuu kapitalistisen tuotannon ja riistämisen alaiseksi, niin voi tämä alkuperäisten haaveilevain työväensosialistien ajatussuunta ilmestyä yhä uudelleen. Se on lastentauti, mikä uhkaa kaikkia nuoria proletaris-sosialistisia liikkeitä, jotka eivät vielä ole kohonneet utopismia korkeammalle.

Nykyjään kutsutaan tämäntapaista sosialistista katsantokantaa *anarkismiksi*, mutta sen ei välttämättömästi tarvitse olla sitä. Sillä kun se ei perustu selvään tietoon, vaan ainostaan vaistomaiseen vallitsevain olojen vastustamiseen, niin voi sen yhdistää mitä erilaatuisimpiin teoreettisiin katsantokantoihin. Mutta alkuperäisen köyhälistön raaka ja väkivaltainen sosialismi yhtyy nykyjään kyllä mielellään usein sangen herkkätuntoiseen, hempeäkieliseen ja rauhalliseen hienostuneiden pikkuporvarien anarkismiin, sillä kummallakin aatesuunnalla on kaikista syvälle ulottuvista eroavaisuuksista huolimatta yksi puoli yhteinen: he inhoavat, jopa vihaavat pitkälistä luokkataistelua ja varsinkin sen korkeinta muotoa, valtiollista taistelua.

Yhtä vähä kuin porvarillinen voi proletarinenkaan utopinen sosialismi voittaa sosialismin ja työväenliikkeen välistä ristiriitaa. Olojen pakottamina ovat proletariset utopistit tosin ottaneet toisinaan osaa luokkataisteluun, mutta heidän oppinsa sisällyksettömyyden tähden ei tästä osanotosta ole ollut seurauksena sosialismin ja työväenliikkeen lopullinen yhtyminen, vaan viimeksimainitun väistyminen edellisen tieltä. On tunnettua, että anarkistinen liike, (näiden proletaristen utopis-

tien käyttämässä merkityksessä) kaikkialla, missä se on tullut rahvaanliikkeeksi, todelliseksi luokkataisteluksi, on aina ennemmin tai myöhemmin näennäisestä radikalisuudesta huolimatta johtanut ahtaaseen ammattikuntamaiseen ainoastaan ammattiyhdistys- tai ainoastaan osuuskunta-henkeen.

12. Sosialidemokratia — yhtynyt työväenliike ja sosialismi.

Jos mieli saattaa sosialistinen ja työväenliike sovintoon ja sulattaa ne yhdeksi liikkeeksi, täytyy sosialismin kohota utopistisen aatepiirin yläpuolelle. *Marxin* ja *Engels'in* merkitys on siinä, että he ovat suorittaneet tämän maailmanhistoriallisen tehtävän, laskiessaan „Kommunistisella manifestillaan“ v. 1847 tieteellisen perustuksen uudelle, meidän aikamme sosialismille tai, kuten sitä nykyään kutsutaan, sosialidemokratialle. Täten he loivat sosialismin selkärangan. Tähän saakka se oli ollut muutamain hyvätarkoittavain haaveilijain kaunis unelma, mutta he tekivät siitä todellisen taisteluobjektin ja osottivat, että se on taloudellisen kehityksen välttämätön tulos. He johtivat taistelevan köyhälistön selvästi käsittämään historiallisen tehtävänsä ja saattoivat sen kykeneväksi kiiruhtamaan suurta päämääräänsä kohti niin nopeasti ja niin vähillä uhreilla kuin suinkin. Sosialistien tehtävänä ei enää ole uuden yhteiskunnan mielivaltainen *keksiminen*, vaan heidän tulee *löytää* sen ainekset nykyisessä yhteiskunnassa. Heidän ei enää tarvitse ylhäältä päin hankkia köyhälistölle vapautusta kurjuudestaan, vaan heidän tulee tukea sen luokka-

taistelua kartuttamalla sen tietoja ja kehittämällä sen taloudellisia ja valtiollisia organisationeja, jotta se nopeammin ja kivuttomammin voisi kypsyä sitä aikaa varten, jolloin se voi itse vapauttaa itsensä. *Sosialidemokratian tehtävä on saattaa köyhälistön luokkataistelu päämääränsä tuntevaksi ja niin tarkoituksenmukaiseksi kuin suinkin.*

Marxin ja Engels'in ajatussuunta ei kaipaakaan sen laajempia selityksiä, sillä koko tämä kirja perustuu siihen ja on vain sen esittämistä ja kehittämistä.

Köyhälistön luokkataistelu saa näiden oppien kautta uuden luonteen. Niin kauan kuin sen tajullisena päämääränä ei ole sosialistinen tuotanto, niin kauan kuin taistelevan köyhälistön pyrintöt eivät ulotu vallitsevan tuotantotavan kehyyksi ulommaksi, niin kauan liikkuu luokkataistelu näköjään loppumattomassa kehässä pääsemättä paikaltaan, ja niin kauan näyttää köyhälistön taistelu parempain olosuhteitten saavuttamiseksi aivan tuloksettomalta taistelulta. Sillä kapitalistisen tuotantotavan taipumus köyhälistön sortamiseen ei häviä luokkataistelun ja sen saavuttamien voittojen kautta, vaan parhaassa tapauksessa vain jossakin määrässä syrjäytyy. Lakkaamatta jatkuu yhteiskunnan keskiluokkain köyhälistyttäminen, lakkaamatta vaipuu työntekijäluokan yksityisiä jäseniä ja koko kerroksia ryysyköyhälistöön, alituisesti uhkaa kapitalistien voitonhimo kaikkia paremmassa asemassa olevain työntekijäkerrosten saavuttamia voittoja. Jokainen, olkoonpa sitte taloudellisen tai valtiollisen taistelun kautta saavutettu, työajanlyhennys synnyttää työtäsäästävien koneiden käytännön, työntekijäin suuren jännityksen; jokaista köyhälistön järjestöjen

parannusta seuraa vastaava parannus kapitalistijärjestöissä j. n. e. Ja sen ohella lisääytyy työttömyys, kriisit laajenevat ja syvenevät, elämisen epävarmuus käy yhä suuremmaksi ja tuskallisemmaksi. Luokkataistelun vaikuttama työväestön kohoaminen onkin enemmän siveellistä kuin taloudellista. Köyhälistön taloudelliset olosuhteet parantuvat kokonaisuudessaan vain sangen vähän ja hitaasti luokkataistelun ja sen voittojen vaikutuksesta — jos ne edes parantuvat ollenkaan. Mutta proletarien oman-arvon tunto kohoaa, samoin myöskin se huomio, jota muut yhteiskuntaluokat heille osottavat; he alkavat tuntea olevansa samanarvoisia ylempien kerrosten kanssa ja verrata heidän kohtaloaan omaansa; he alkavat asettaa korkeampia vaatimuksia itsensä, asuntonsa ja vaateuksensa, tietojensa, lastensa kasvatuksen y. m. suhteen, he tahtovat olla osallisia sivistyksen kaikissa voitoissa. Ja he tulevat yhä aremmiksi kaikille syrjäyttämislle ja sorrolle.

Tämä köyhälistön siveellinen kohouminen on sama kuin heidän „vaatimustensa“ herääminen ja alituinen kasvaminen. Nämä kasvavat paljoa nopeammin kuin nykyisen riistämistavan mukaiset köyhälistön taloudellista asemaa tarkoittavat parannukset voivat kasvaa. Kaikkien näiden parannusten, joista monet toivovat, useat taas pelkäävät työmiesten tulevan tyytyväisiksi, täytyy olla pienempiä kuin työväestön vaatimukset, jotka ovat heidän siveellisen kohoamisensa välttämättömiä seurauksia. Luokkataistelun seurauksena voi siis aina vain olla yhä lisääntyvä köyhälistön tyytymättömyys kohtaloonsa. Tämä tyytymättömyys on luonnollisesti suurin siellä, missä köyhälistön taloudellinen kehitys

vähimmin vastaa sen siveellistä kohoamista, mutta ajatloon ei sen lisäytymistä voida missään estää. Ja siten näyttäytyy luokkataistelu lopulta olevan tarkoituksetonta ja hyödytöntä, ellei se pyri vallitsevan tuotannon rajojen ulkopuolelle. Kuta korkeammalle se kohottaa köyhälistön, sitä kauempana tämä huomaa olevansa pyrintöjensä päämäärästä, tyydyttävistä elantosuhteista, jotka vastaavat köyhälistön käsitystä ihmisarvosta.

Sosialistinen tuotanto vasta voi lopettaa työntekijäin vaatimusten ja niiden tyydyttämistä tarkoittavain keinojen välisen suhdattomuuden siten, että se poistaa riistämisen ja luokkaeron. Silloin se myös poistaa sen vaikuttavan kiihottimen työntekijäin tyytymättömyyteen, jonka riistäjäin ylellisyys nykyään synnyttää. Kun tämä kiihotin on poissa, niin työntekijäin vaatimukset rajoittuvat itsestään sen mukaisiksi kuin tarpeiden tyydyttämistä varten saatavilla olevat välikappaleet sallivat. Olemme jo nähneet, kuinka suuresti sosialistinen tuotanto kartuttaa noita välikappaleita.

Tuota kalvavaa tyytymättömyyttä, noita „vaatimuksia“ ei tunneta kommunistisissa yhteiskunnissa. Mutta luokkavastakohdat ja riistäminen kasvattavat niitä luonnonlain pakolla siellä, missä riistetyt ovat siveellisessä suhteessa riistäjäinsä tasalla tai ylempänäkin. Kun riistämisen alainen luokka kerran on päässyt näin kauas, niin silloin eivät sen „vaatimukset“ lakkaa, ennenkuin se on tehnyt lopun riistämisestä.

Näemme siis, että niin kauan kuin köyhälistön luokkataistelu oli ristiriidassa sosialismin kanssa, niin kauan kuin sen päämääränä oli vain saada myönnöstyksen kautta köyhälistölle tyydyttävä asema nykyisen

yhteiskunnan kehyksissä, niin kauan sen oli mahdoton saavuttaa päämääränsä. Se oli kuten päätön ruuvi. Mutta aivan toiseksi muuttui asia, kun sosialistinen liike ja työväenliike sulautuivat toisiinsa: nyt on sillä tarkoitusperä, jota se ilmeisesti lähestyy, nyt saavuttavat kaikki tämän taistelun eri puolet merkityksen, nekin, joista ei ole välittömästi käytännöllisiä seurauksia, koska ne vain kohottavat köyhälistön itsetietoisuutta ja arvoa, sen yhtenäisyyttä ja järjestystä. Nyt kääntyy moni näköjään menetettykin tappelu voitoksi, nyt on jokainen tulokseton työlakko, jokainen hylätty, köyhälistön etujen palvelemista tarkoittava lakiehdotus askel eteenpäin kohti päämäärää, joka tarkoittaa ihmisarvon mukaista olemista. Kaikki valtiolliset ja taloudelliset toimenpiteet, joihin köyhälistön tähden ryhdytään, kääntyvät täst'edes sen hyödyksi, olkootpa ne lähtöisin sille ystävällisistä tai vihamielisistä pyyteistä, onnistukoot ne tai olkoot onnistumatta. Ne ovat sille hyödyksi, sillä ne herättävät ja kohottavat sitä siveellisesti. Täst'edes ei taisteleva köyhälistö enää ole sotajoukon kaltainen, joka ei pääse eteenpäin ja voi ainoastaan vaivoin ja suurella mieshukalla puolustaa jo saavuttamaansa asemaa; tästedes alkavat lyhytnäköisimmätkin huomata, että se on vastustamaton valloittaja, jonka voittokulkua ei mikään voi estää.

13. Sosialidemokratian kansainvälisyys.

Uusi Marxin ja Engels'in perustama sosialismi on alkujaan Saksasta. Sen kumpikin perustaja olivat saksalaisia, saksalaisia olivat heidän ensimmäiset oppilaansa,

saksan kielellä ilmestyivät ne kirjoitukset, joissa tätä oppia ensin esitettiin. Tämä jo riittää selittämään (vaikkei se suinkaan olekaan ainoana syynä siihen) että työväenliike ja sosialismi sulivat yhteen ensin Saksassa, että *sosialidemokratia* juurtui ensin Saksaan — jolla emme tarkoita Saksan valtakuntaa, vaan jokaista aluetta, jossa asuu suurempi joukko saksaa puhuvia työmiehiä.

Mutta sosialidemokratian leveneminen ei ole rajoittunut ainoastaan Saksaan. Nykyaikaisen sosialismin perustajat ovat jo alunpitäen tunnustaneet sen kansainvälisen luonteen, johon työväenliike nykyään kaikkialla pyrkii, ja ovat sentähden jo alusta alkaen koettaneet luoda oppinsa levittämiseksi kansainvälisen pohjan.

Kansainvälinen liikenne on kapitalistisen tuotantotavan välttämätön liittolainen. Tämä on kehittynyt yksinkertaisesta tavarantuotannosta käsikädessä maailmankaupan kehityksen kanssa, joka ei ole mahdollista, ellei yksityisten kansain kesken ole rauhallista kanssakäymistä. Sen kehityksen ehtona on, että kauppias saa saman suojeluksen niissä vieraisissa maissa, joissa hän käy kauppaa, kuin omassa maassaan. Maailmankaupan kehitys kohottaa kauppiasten yhteiskunnallista kehityskantaakin. Heidän ajatustapansa alkaa suuresti vaikuttaa yleensä koko yhteiskunnan ajatustapaan. Kauppiat ovat aina olleet sangen liikkuvaa ainesta, heidän periaatteenaan oli jo muinoin „*ubi bene ibi patria*“, missä minulle hyvin käy, missä on voittoa saatavissa, siellä on isänmaani.

Samassa määrässä siis, kuin maailmankauppa ja kapitalistinen tuotanto laajenee, kehittyä porvarillisessa

yhteiskunnassa yleismaailmallisia pyrintöjä: ikuisen rauhan kaipuu kansojen kesken, aate kansojen veljeytymisestä.

Mutta kapitalistinen tuotantotapa synnyttää mitä kummallisimpia ristiriitoja. Samoin kuin se yht'aikaa kartuttaa yhdenvertaisuutta ja eriarvoisuutta, pyrkii syysäämään köyhälistön syvimpään rappiotilaan ja korottamaan sen vallitsevaksi luokaksi, vaatii yksilön täyttä vapautta ja sen täydellistä orjuuttamista: samoin käy kansojen veljeyttämispyrintöjen kanssa käsikädessä pyrintö, joka tarkoittaa kansallisten vastakohtien suurentamista. Liikenne tarvitsee rauhaa, mutta kilpailu synnyttää sotaa. Samoin kuin jokaisessa maassa yksityiset kapitalistit ja yksityiset luokat ovat alituisesti sotakanalla keskenään, samoin ovat myöskin yksityisten kansojen kapitalistit ja kapitalistiluokat. Jokainen kansa koettaa laajentaa tuotteittensa myyntialuetta ja tunkea toiset näiltä markkinoilta pois. Kuta kehittyneempi maailmankauppa, kuta tarpeellisempi maailmanrauha, sitä hurjempi kilpailutaistelu ja sitä suurempi vaara, että yksityiset kansat joutuvat sotaisiin väleihin. Kuta vilkkaampi kansainvälinen liike on, sitä äänekkäämmät ovat vaatimukset maiden sulkemisesta. Kuta suurempi rauhan tarve, sitä uhkaavampi sodan vaara: nämä näköjään mielettömät ristiriidat vastaavat täydellisesti kapitalistisen tuotantotavan luonnetta. Niiden aiheita oli jo yksinkertaisessa tavarantuotannossa, mutta kapitalistinen tuotantotapa vasta kehitti ne jättiläismäisiksi, sietämättömiksi. Se seikka, että tämä tuotantotapa kasvattaa taipumusta sotaan samassa määrässä, kuin se tekee rauhan välttämättömäksi, on vain yksi niistä

monista vastakohdista, jotka sen lopulta saattavat perikatoon.

Köyhälistö ei ole osallinen tähän ristiriitaiseen menettelyyn, johon muut nykyisen yhteiskunnan luokat ovat antautuneet. Kuta enemmän se kehittyy ja tulee itsenäiseksi luokaksi, sitä selvemmin huomataan mitä erilaatuisimmilla aloilla se ilmiö, että kapitalistisen tuotantotavan kahdesta vastakkaisesta taipumuksesta ainoastaan *toinen* koskee köyhälistöä, toinen taas käy vähitellen tehottomaksi. Niinpä synnyttää nykyinen tuotantotapa esim. taipumuksen yhdistää tavarantuottajat suuriin liittoihin yhteistä toimintaa varten ja yhtäaikaa tämän kanssa kaikkien (tuottajain) katkeran taistelun kaikkia vastaan. Köyhälistössä lakkaa jälkimäinen taipumus vaikuttamasta. *Monopolin* (yksinoikeuden) ja *kilpailun* välisen ristiriidan asemasta, joka raatelee ja hajottaa porvarikunnan, huomaamme köyhälistössä yhä selvemmin ainoastaan edellisen taipumuksen vaikuttamassa siihen suuntaan, että köyhälistön *kaikkiykyystunne* vahvistuisi ja laajentuisi. Tämän „yksipuolisuuden“ luonnollinen seuraus on, että eri sivistysmaiden köyhälistössä huomataan yhä suuremmassa määrässä taipumusta läheisempään *kansainväliseen yhteenliittymiseen* ja että yksityisten *maiden eristämistä* ja *niiden välisiä taisteluja* tarkoittavat pyrinnot menettävät kaiken vaikutuksensa heidän riveissään.

Tehdessään työntekijän omistamattomaksi, on kapitalistinen tuotantotapa riistänyt hänet turpeesta. Hänellä ei ole mitään pysyvää kotoa, eikä siis myöskään vakinaista kotipaikkaa. Hänkin hyväksyy kauppiaan tavoin periaatteen: *ubi bene, ibi patria*, missä parhaat työ-

ehdot, siellä on minun kotoseutuni. Käsiyöläissällit jo olivat alkaneet ulottua vaelluksiansa vieraisiin maihin ja tässä oli, kuten jo olemme viitanneet, kansainvälisen liittymisen alku. Mutta mitäpä olivat nämä vaellukset nykyisten suhteen, jotka kulkuneuvojen kehitys tekee mahdolliseksi! Ja käsiyöläissälli vaelsi siinä mielessä, että hän palaa jälleen kotoseudulle, nykyinen proletari vaeltaa vaimoineen ja lapsineen, jäädäkseen sinne, missä hän saa parhaat työehdot. Hän ei ole matkailija, vaan paimentolainen.

Samoin kuin proletari koettaa kauppiaskin, ainakin maailmankauppaa harjoittava, päästä turpeesta riippumattomaksi ja asettua sinne, missä hän luulee paraite voivansa valvoa liike-etujaan. Mutta hän ei silti kadota yhteyttä isänmaansa kanssa. Sillä hänen arvonsa ulkomailla, hänen asemansa ja mahdollisuus tehdä häiritsemättä afärejä sekä voittaa vieraat virkaveljet, riippuu suurimmaksi osaksi sen valtion merkityksestä ja voimasta, johon hän kuuluu ja joka häntä suojelee. Ulkomailla oleva kauppias pysyy siis kansallisena; tavallisesti nämä herrat ovat suurisanaisia sodan puolustajoina, he tuntevat parhaite, mitä heidän isänmaansa suuruus merkitsee heidän kukkarolleen.

Toisin on köyhälistöläisen laita. Valtio ei ole hemmotellut häntä kotomaassa suojelemalla hänen etujaan eikä hän tavallisesti tarvitse isänmaansa suojelusta ulkomaillakaan, ei ainakaan sivistysmaissa. Päinvastoin: kun hän etsii vieraan maan olinpaikakseen, etsii hän useimmiten sellaisen, jonka lait ja hallinto ovat työmiehelle suotuisemmat, kuin kotomaan. Eikä hänen uusilla työtovereillaan ole mitään syytä riistää häneltä

lain suojelusta siinä tapauksessa, jolloin hän sitä paraite tarvitsee, nimittäin riistäjäänsä vastaan. Heidän omat etunsa päinvastoin pakottavat heitä pitämään huolta siitä, että hänen vastustuskykynsä riistäjöitänsä vastaan kasvaa.

Nykyinen proletari vapautuu siis turpeesta aivan toisella tavalla kuin ammattikunta-ajan vaeltava käsityöläissälli tai kauppias. Hänestä tulee todellinen maailmankansalainen, jolla on koko maailma kotomaana.

Tämä yleismaailmallisuus tuottaa tosin monenlaisia epäkohtia, jopa suorastaan vahinkoakin niiden maiden työntekijöille, joissa elämänsuhteet ja työehdot ovat paraat ja joissa siis maahanmuutto on suurempi kuin poismuutto. Sillä on kieltämätöntä, että vähävaativain ja vastustuskyvyttömäin siirtolaisten kilpailu ehkäisee näiden korkeammalla kannalla olevain työntekijäin luokkataistelua.

Erityisissä tapauksissa voi tämä kilpailu samoin kuin eri maiden kapitalistien kilpailu suurentaa kansallista vastakohtaisuutta, synnyttää kotimaisissa työntekijöissä kansallisvihaa ulkomaalaisia kohtaan. Mutta kansallisuustaistelu, joka on porvarikunnan piirissä aivan yleinen ilmiö, voi köyhälistön keskuudessa olla aina vain ohimenevää laatua.

Sillä ennemmin tai myöhemmin huomaa köyhälistö — ellei muutoin, niin katkerain kokemusten kautta — että halvempain työvoimain siirtyminen takapajulle olevista maista taloudellisesti kehittyneempiin on yhtä välttämätön kapitalistisen tuotantotavan seuraus, kuin koneiden käytäntöönottaminen tai naisten tunkeutumisen teollisuuden palvelukseen, ja että sitä voidaan

ehkäistä yhtä vähän kuin näitä kahta viimeainittua ilmiötä.

Vierasten maiden työntekijäin alhainen kehityskanta vahingoittaa korkeammalla kannalla olevan maan työväenliikettä myöskin siten, että edellisten suvaitsema riistämismäärä on kehittyneemmän maan kapitalisteille hyvä tekosyy, jopa usein todellinen perustuskin, jonka nojalla he vastustavat työntekijäinsä pyrinnoita parantaa työehtojansa lainsäädännön tai „vapaan“ yhteenliittymisen kautta.

Kummassakin tapauksessa tulevat maassa olevatkin työntekijät selvästi käsittämään, kuinka suuresti heidän luokkataistelunsa menestyminen riippuu muiden maiden työväenluokan edistymisestä. Vaikka he alussa tuntisivatkin katkeruutta ulkomaalaisia työntekijöitä kohtaan, tulevatkin he kuitenkin lopulta huomaamaan, että on vain *yksi* tehokas keino, joka voi poistaa kehittymättömäin ulkomaiden häiritsevän vaikutuksen, ja se on *itsetämän kehittymättömyyden poistaminen*. Saksalaisilla työmiehillä on täysi syy toivoa ja, mikäli voivat, voivat, vaikuttaa siihen suuntaan, että slaavilaiset ja italialaiset työntekijät niin ulkomailla kuin kotomaassaankin saisivat korkeampia palkkoja ja lyhemmän työajan. Sama syy on englantilaisilla työntekijöillä saksalaisia y. m. ja amerikalaisilla europalaisia työntekijöitä kohtaan.

Tuo läheinen suhde, jossa jokaisen maan köyhälistön luokkataistelu on muiden maiden köyhälistön luokkataisteluun, vaikuttaa välttämättömästi sen, että eri maiden taistelevat köyhälistökerrokset liittyvät läheisesti toisiinsa.

Nuo kansallisen erottelun ja vihan jätteet, jotka köyhälistö on saanut perinnöksi porvarikunnalta, alkavat katoamistaan kadota; köyhälistö vapautuu yhä enemmän kansallisista ennakkoluuloista ja oppii vähitellen tuntemaan ja tunnustamaan vierasten maiden työväestön, mitä kieltä se puhuneekin, taistelukumppalukseen, toverikseen.

Tämä kansainvälinen kaikkiiykseyden tunne on luonnollisesti voimakkain niiden eri kansallisuuksiin kuuluvain köyhälistökerrosten välillä, joilla on sama päämäärä ja samat sen saavuttamista tarkoittavat keinot.

Kommunistisen manifestin laatijat ovat jo ennakoita älynneet, kuinka välttämätöntä köyhälistön luokkataistelun kansainvälinen yhdistäminen on, jos mieli sen kohota määrättyjen rajojen ylitse päämääränsä, voiman ja laajuuden suhteen. Tämä manifesti kääntyy *„kaikkien maiden köyhälistön puoleen“* loppuen kehotuksella: *„liittykää yhteen!“* Ja se järjestö, jonka he olivat voittaneet manifestin periaatten puolelle ja jonka nimessä se julkaistiin, oli *kansainvälinen järjestö, „Kommunistien liitto“*.

Kumouksellisten liiketten masentamisen seuraukset v. 1848 ja 1849 hävittivät tämän liiton, mutta työväenliikkeen uudelleen elpyessä kuusikymmenluvun alkupuolella syntyi taas *„Kansainvälinen työväenliitto“* (perustettu v. 1864), jonka sieluna oli jälleen Marx. Liiton tarkoituksena ei ollut ainoastaan kansainvälisen kaikkiiykseystunnon herättäminen eri maiden köyhälistössä, vaan myöskin yhteisen päämäärän asettaminen ja sinne johtavan yhteisen tien viittaaminen sille. Ensimmäisen tehtävänsä se on runsaassa määrässä täyttä-

nyt, toinen on osaksi rauennut tyhjiin. Kansainvälisen työväenliiton, „internationalen“, tuli yhdistää kaikkien maiden taisteleva köyhälistö nykyisen sosialismin kanssa. Se julisti, että työtätekevään luokkain vapautus voidaan saavuttaa ainoastaan tämän kautta; että valtiollinen liike on vain tämän päämäärän saavuttamista tarkoittava apukeino ja että köyhälistön vapauttaminen on mahdollon niin kauan kuin köyhälistö on riippuva tuotannonvälineitten, elämän lähdetten, yksinomistajista. Näitä periaatteita alettiin „internationalessa“ vastustaa sitä kovemmin, kuta selvemmäksi kävi, että sen loppu-tarkoituksena oli sosialidemokratia. Kaikki nuo vielä 20 ja 30 vuotta sitte suhteellisesti niin lukuisat porvarikunnan, pikkuporvarillisen ja alkuperäis-proletarisen utopismin kannattajat samoin kuin työväenylimystön ammattikuntamaisen ammattiyhdistyshengen edustajat luopuivat „internationaalesta“, kun he huomasivat, mihin tämä tähtäsi. Pariisin komunin häviö v. 1871 ja valtiovallan vainot Europan mannermaan eri maissa jouduttivat sen häviötä.

Mutta sen kylvämä kansainvälinen yhtenäisyydentunne ei kuollut.

Sittemmin on koko Europan taisteleva köyhälistö (ja erityiset köyhälistökerrokset Europan ulkopuolellakin) omistaneet kommunistisen manifestin aatteet; kaikkialla on luokkataistelu joko sulannut tai sulaa parhaallaan nopeasti yhteen nykyisen sosialismin kanssa. Köyhälistön luokkataistelun perusteet, päämäärä ja keinot muuttuvat muuttumistaan kaikkialla samoiksi. Tästä johtui luonnollisesti yhä läheisempi yhtenäisyydentunne eri maiden sosialistisen työväenliikkeen kesken ja

kansainvälinen tunne tuli yhä valtavammaksi. Tarvittiin ainoastaan ulkonainen sysäys antamaan tälle tosiasialle huomattavan muodon.

Se tapahtui, kuten tunnettu, Bastillen valloituksen satavuotispäivänä kansainvälisessä sosialistikongressissa *Pariisissa* 1889. Sen jälkeisissä kongresseissa on ollut tilaisuus uudelleen vahvistaa taistelevan köyhälistön kansainvälistä yhteyttä, joka sitäpaitsi pukeutuu joka vuosi huomattavaan muotoon *Vapunpäivän* vietossa. Näihin kongresseihin ei kokoonnu, kuten porvarikunnan rauhankongresseihin, yksityisiä ajattelijoita ja haaveilijoita, joita heidän laokkatoveriensä enemmistö pitää omituisina ihmisinä, originaleina, vaan satojentuhansien jopa miljoonain työläismiesten ja -naisten edustajia ja valtuutettuja. Ja jokainen vapunpäivän vietto osoittaa mitä liikuttavimmalla tavalla, että toimivan väestön *syvät rivit* ovat kaikkien nykyisten sivistysmaitten kaikissa taloudellisen ja valtiollisen elämän keskuspaikossa tietoisia köyhälistön kansainvälisestä kaikkikykyisestä, panevat vastalauseita sotaan vastaan ja julistavat, että niinkutsutut kansalliset riitakysymykset eivät enää todellisuudessa ole kansojen, vaan ainoastaan niiden *riistäjäin* välisiä riitoja.

Tämän tapaista eri kansojen välisten kuilujen silloittamista, tämäntapaista laajojen kansankerrosten kansainvälistä yhtymistä ei historia vielä ole nähnyt. Tämä näyttää sitä suuremmoisemmalta, kun se tapahtuu keskellä sotaan varustautumista, joka puolestaan myöskin tarjoaa näytelmän, minkä vertaista historiassa ei vielä ole kuultu, ja joka sanomattomasti rasittaa Eurooppaa.

Tähän varusteluun katsoen on sosialidemokratia kaksinkerroin velvollinen kiinnittämään huomiota kansainväliseen katsantokantaansa. Tämä on Erfurtin ohjelmassakin otettu tarkasti lukuun.

14. Sosialidemokratia ja kansa.

Socialidemokratia on jo alkuaan koko olennoiltaan kansainvälinen puolue. Mutta samalla se koettaa myöskin tulla yhä enemmän *kansalliseksi puolueeksi*, s. o. kansanpuolueeksi siinä merkityksessä, ettei se edusta ainoastaan teollisuusalojen palkkatyöväestöä, vaan kaikkia työtätekeviä ja riistettyjä, siis koko asujamiston suurta enemmistöä, niitä, joita tavallisesti „kansalla“ käsitetään. Olemme jo nähneet, että teollisuusköyhälistö vihdoin tulee ainoaksi työtätekeväksi luokaksi. Samoin olemme myös jo edellä osottaneet, että muut työtätekevät luokat elantosuhteittensa ja työehtojensa puolesta tulevat yhä enemmän köyhälistön kaltaisiksi; ja tiedämme myöskin jo, että työtätekevä köyhälistö on ainoa työtätekevä luokka, jonka voima, äly ja päämäärän tajunta yhä enemmän kasvavat, että se tulee keskustaksi, jonka ympärille muiden työtätekeväin luokkain vähenemistään vähenevät jäännökset ryhmittyvät. Sen tunteet ja aatteet tulevat yhä määräävämmiksi „vähäväkisten“ enemmistölle.

Samassa määrässä kuin palkkatyöntekijät ottavat käsiinsä kansan johdon, samassa määrässä tulee työväenpuolue kansanpuolueeksi. Niin pian kuin pikkutuotannon itsenäinen työntekijä tuntee köyhälistön tavoin,

kun hän tunnustaa, että hän tai ainakin hänen lapsensa vaipuvat auttamattomasti köyhälistöön, ettei hänellä enää ole muuta pelastuskeinoa, kuin köyhälistön vapauttaminen — silloin täytyy hänen huomata, että sosialidemokratia on hänen etujensa luonnollinen valvoja.

Olemme jo edellä osottaneet, ettei hänellä ole mitään syytä pelätä tämän voittoa, että sosialidemokratia päinvastoin on hänenkin etunsa mukaista, sillä se merkitsee sellaista yhteiskuntatilaa, joka vapauttaa kaikki työntekijät, ei ainoastaan teollisuustyöväestön vaan myöskin pikkutuotannon itsenäiset työläiset, sorrosta ja riistämisestä ja takaa heille turvallisuuden ja hyvinvoinnin.

Mutta sosialidemokratia ei edusta kaikkien „vähäkisten“ etuja ainoastaan *tulevaisuudessa*, vaan myöskin jo *nykyisessä yhteiskunnassa*. Köyhälistö ei voi alimpana riistettynä kerroksena vapautua riistännästä ja sorrosta muutoin, kuin siten, että se hävittää kaiken riistämisen ja sorron. Se onkin sentähden niiden leppymätön vihollinen, esiintyköötpä ne missä muodossa tahansa, se on kaikkien riistettyjen ja sorrettujen puolesta taisteleva etuvartija.

Edellä olemme puhuneet „internationaalesta“. On kuvaavaa, että sen perustamisen aiheutti eräs proletarinen julistus Venäjän ikeen alta vapautumaan pyrkivän *Puolan* hyväksi; että ensimmäinen sen lähettämä adressi oli Yhdysvaltain presidentti Lincolnille osotettu onnittelu-adressi, jossa työväenliitto lausui myötätuntoisuutensa *orjainvapauttamiselle*; ja vihdoin että „internationaale“ oli ensimmäinen Englannissa oleva ja englantilaisia jäseniä käsittävä yhdistys, joka asettui Englannissa hallitse-

van luokan sortamain *irlantilaisten* puolelle, vieläpä mitä tehokkaimmalla tavalla. Eikä irlantilaisella tai puolalaisella liikkeellä, yhtä vähän kuin orjien vapauttamisella ollut mitään suoranaista yhteyttä palkkatyöväestön luokkaetujen kanssa.

Samanlaisia esimerkkijä voitaisiin saada joukottain jokaisen sosialistisen työväenliikkeen historiasta.

Sanotaan kyllä, että sosialidemokratia perustuu taloudellisen kehityksen kulkuun; sosialistisen tuotannon edellytyksenä on, että suurtuotanto tunkee pikkuliikkeet syrjään niin täydellisesti kuin mahdollista. Sosialidemokratialle siis olisi etua pikkuliikkeen sortumisesta, pikkukäsityöläisten, pikkukauppiasten ja pientilallisten häviöstä; sen täytyy edistää näiden perikatoa, eikä siis mitenkään voi toimia niiden eduksi.

Tämän johdosta vastattakoon, että sosialidemokratia ei ole yhteiskunnallisen kehityksen synnyttäjä; kapitaliluokka pitää kyllä ilman sen apuakin perinpohjaista huolta siitä, että suurtuotanto tunkee pikkutuotannon syrjään. Sosialidemokratialla ei tosin ole mitään syytä asettua vastustamaan tätä kehitystä. Eikä taloudellisen kehityksen estämisyrietykset suinkaan olisikaan pientilallisten tai pikkuporvarioiden todellisten etujen valvomista. Sillä kaikkien sensuuntaisten yritysten täytyisi raueta tyhjiin. Ja jos ne jotakin vaikuttavat niin on se vahingoksi eikä hyödyksi. Ei suinkaan ole käsityöläisten eikä talonpoikain etujen valvomista, jos heille kuvitellaan keinoja, joiden avulla heidän pikkuliikkeensä mukautuvat elinvoimaisiksi. Siten heissä herätetään vain haaveita, jotka eivät voi toteutua, ja eksytetään heidät pois parhaalta heidän etujensa valvomisen tieltä.

Mutta vaikka pikkutuotannon häviö onkin välttämätöntä, niin ei silti suinkaan ole välttämätöntä, että se tapahtuu siinä julmassa muodossa kaikkine ikävine sivuseurauksineen, kuin nyt tavallisesti on laita. Olemme nähneet, että pikkutuotannon häviö on vain viimeinen näytös pitkässä murhenäytelmässä, jonka edellisissä näytöksissä ei esiinny mitään muuta, kuin itsenäisen pikkutuotannonharjoittajan pitkäväteinen ja tuskallinen rappeutuminen. Sosialidemokratialle ei suinkaan ole mitään etua siitä, että pientilalliset ja pikkuporvarit joutuvat rappiolle, vaan päinvastoin sille on hyödyksi, että näin ei käy. Sillä kuta syvemmissä rappiutilassa ne kerrokset ovat, joista köyhälistö on lähtöisin, sitä vaikeampi on kohottaa näitä uusia tulokkaita niin korkealle, että he voivat ja tahtovat astua *taistelevan köyhälistön riveihin*. Ja *tämän* kasvamisesta eikä koko köyhälistön kasvamisesta riippuu sosialidemokratian leveneminen ja voima. Kuta vähemmän talonpojalla ja käsityöläisellä on tarpeita, kuta tottuneempia he ovat loppumattomaan työhön, sitä pienempi on heidän vastustusvoimansa sitte kun he ovat vaipuneet köyhälistöön, sitä suurempaa riistämistä he suvaitsevat ja sitä enemmän he vahingoittavat korkeammalla kannalla olevia työntekijöitä kilpailun kautta. Osaksi samoista syistä, kuin kansainvälinen työmiesten yhtenäisyydentunne, johtuu myöskin jonkunlainen yhtenäisyydentunne köyhälistön ja sen luokan välille, josta se saa jäsenensä; vaikka tämä tunne kyllä tähän saakka tavallisesti on vaikuttanut vain toisella puolella, köyhälistössä.

Mutta jos perikatoansa kohti vaipuvat pientilalliset ja pikkuporvarit koettavat pysytellä vedenpinnalla pro-

letarin kustannuksella esim. siten, että he harjoittavat suunnatonta oppilasten riistämistä tai koettavat estää työmiehiään järjestyvästä, niin silloin tulevat he luonnollisesti aina kohtaamaan tarmokasta vastustusta köyhälistön ja sosialidemokratian taholta. Sitävastoin puolustaa sosialidemokratia mitä innokkaimmin monia sellaisia toimenpiteitä, jotka köyhälistöä loukkaamatta, vieläpä päinvastoin samalla näitäkin hyödyttäen *parantavat* ja *huojentavat* pientilallisten ja pikkuporvariensa asemaa.

Tämä näkyy selvästi niistä vaatimuksista, joita köyhälistö asettaa nykyiselle valtiolle *välittömästi toteutettaviksi*. Näiden vaatimusten luettelo muodostaa Erfurtin ohjelman toisen osan. Se kuuluu uäin:

XI Näiden periaatteiden nojalla ovat Saksan sosialidemokratisen puolueen lähimmät vaatimukset:

1). Yleinen, yhtäläinen ja välitön vaali- ja äänioikeus sekä salainen äänestys kaikille 20 vuoden ikäisille valtakunnan kansalaisille sukupuoleen katsomatta kaikissa vaaleissa ja äänestyksissä. Suhteellinen vaalijärjestelmä; ja kunnes se pannaan käytäntöön, laissa määrätty vaalipiirien uudestaanjako joka väenlaskun jälkeen. Kaksivuotiset lainsäädäntökaudet. Vaalien ja äänestysten toimittaminen laissa määrätynä lepopäivänä. Palkkio valituille edusmiehille. Jokaisen valtiollisten oikeuksien rajoituksen poistaminen, paitsi hohoustapauksissa.

2). Välitön lainsäädäntö kansalle lakien esitys ja hylkäysoikeuden kautta. Kansan itsensä määrääminen ja itsehallinto valtakunnassa, valtiossa, maakunnassa ja kunnassa. Kansa valitsee viranomaiset, jotka ovat sille vastuunalaiset. Vuotuinen verosuostunta.

3). Kasvatus yleiseen asekuntoisuuteen. Kansanpuolustus seisovan sotaväen sijaan. Kansaneduskunta päättää sodasta ja rauhasta. Kaikki kansainväliset riidat ratkaistaan sovinto-oikeuden tietä.

4). Kumottava kaikki lait, jotka rajoittavat tai sortavat vapaata mielipiteen ilmaisua ja yhdistymis- sekä kokoontumisoikeutta.

5). Kumottava kaikki lait, jotka asettavat naisen yleis- tai yksityis-oikeudellisessa suhteessa epäedullisempaan asemaan kuin miehen.

6). Uskonto julistettava yksityisasiaksi. Kaikki yleisten varain käyttäminen kirkollisiin tai uskonnollisiin tarkoituksiin on lakkautettava. Kirkolliset ja uskonnolliset yhdyskunnat katsottavat yksityisiksi yhdistyksiksi, jotka järjestävät asiansa aivan itsenäisesti.

7). Uskonnon opetus pois kouluista. Kansakoulunkäynti pakolliseksi. Maksuton opetus, opetusvälineet ja ylläpito yleisissä kansakouluissa, samoin ylemmissäkin sivistyslaitoksissa niille mies- ja naisoppilaille, jotka kykynsä perustuksella katsotaan sopivan edelleen kehitettäviksi.

8). Maksuton oikeudenkäyttö ja oikeusapu. Kansan valitsemat tuomarit käyttävät lakia. Vetoaminen rikosasioissa. Korvaus viattomasti syytetyille, vangituille, ja tuomituille. Kuolemanrangaistus poistettava.

9). Maksuton lääkäriapu, käsittäen myöskin synnytys-avun ja lääkkeet. Maksuton hautaus.

10). Asteettain nouseva tulo- ja omaisuusvero kaikkien yleisten menojen suorittamiseksi, mikäli ne ovat veroista maksettavat. Verotettavaksi ilmoittautumisvelvollisuus. Asteettain nouseva perintövero perinnön suuruuden ja perijän sukulaisuusasteen mukaan. On poistettava kaikki välilliset verot, tullit ja muut talouspoliittiset toimenpiteet, jotka uhraavat yleiset edut etuoikeutetun vähemmistön etujen tähden.

Työväenluokan suojelukseen nähden on Saksan sosialidemokratisen puolueen lähimpinä vaatimuksina:

1). Tehokas kansallinen ja kansainvälinen työväensuojelulainsäädäntö seuraavilla perusteilla:

a). Korkeintaan kahdeksantuntinen normalityöpäivä.

b). Alle 14 vuoden vanhoja lapsia kiellettävä käyttä-
mästä ansiotyössä.

- c). Yötyö kiellettävä, paitsi sellaisilla teollisuusaloilla, jotka luontonsa mukaan tai teknillisistä syistä tai yleisen hyvän tähden vaativat yötyötä.
- d). Vähintään kolmekymmentäkuusi tuntia kestävä yhtämittainen lepoaika viikossa jokaiselle työntekijälle.
- e). Truck-järjestelmä*) kiellettävä.
- 2). Kaikkien teollisuusliiketten valvonta ja työsuhteitten tutkiminen sekä järjestely kaupungissa ja maalla, valtion työviraston, piirikuntatyövirastojen ja työkamarien kautta. Perinpohjainen terveydenhoito elinkeinoaloilla.
- 3). Maalaistyöväestö ja palkolliset samaan oikeudelliseen asemaan kuin teollisuustyöväestö. Palkollisasetukset kumottavat.
- 4). Yhdistymisvapaus turvattava.
- 5). Koko työväenvakuutus valtion huostaan ja työntekijöille määräävä myötävaikutus sen hallinnossa.

Näiden kohtien lähempi selittely ei kuulu tämän teoksen piiriin, joka käsittelee ainoastaan sosialidemokratian *periaatteita*, eikä niiden *käytännöllisiä johtopäätöksiä*. Kajoomme näihin ainoastaan sikäli, mikäli ne voivat valaista edellisiä. Tämän katsantokannan mukaisesti tahdomme liittää tähän ohjelman käytännölliseen puoleen muutamia lyhyitä huomautuksia, jotka muodostavat teoksemme lopun; sillä olemme saapuneet sen ajatussuunnan perille, joka johtuu Erfurtin ohjelman periaatteellisesta puolesta.

Ennen kaikkea huomaamme, että sosialidemokratian vaatimuksista on vain osa puhtaita työväenvaatimuksia, s. o. sellaisia, jotka tarkoittavat yksistään palkkaköyhälistön etuja. Sitävastoin koskee paljoa suurempi osa

*) Työnantajat kiellettävä käyttämästä palkanmaksussa maksulippuja, jotka velvoittavat työmiehen ostamaan määrätystä kaupasta, tai muita tämän menettelyn mukaisia keinoja.

sellaisia etuja, jotka ovat yhteisiä köyhälistölle ja muille työtätekeville kansankerroksille.

Porvarillinen demokratiakin esittää useita näistä vaatimuksista; mutta toisia niistä voi ainoastaan sosiaalidemokratia esittää *ainoana* kapitalismia vastustavana puolueena, eikä mikään muu puolue puolusta porvarillisdemokratiasta vaatimuksia niin tarmokkaasti kuin se. Se koettaa parantaa vähävaraisten elinehtoja ja huojentaa niiden kuormaa poistamalla välittömät verot, vierittämällä suurimman verotaakan rikasten hartioille progressivisen tuloveron kautta, poistamalla seisovan sotajoukon ja sen kanssa mitä läheisimmässä yhteydessä olevan valtion velkautumisen j. n. e. Samalla kuin se koettaa parantaa vähävaraisten taloudellista asemaa, koettaa se kohottaa heitä *henkisessäkin* suhteessa. Se vaatii sekä maksutonta kansakouluopetusta, joka tyydyttää kaikkia nykyisen sivistyksen vaatimuksia, että myös maksuttomia opetusvälikappaleita ja maksutonta ylläpitoa koululapsille yhteiskunnan toimesta. Se on ainoa, joka tahtoo tarjota vähävaraisille maksutonta ja riittävää lääkärinapua ja sairashoitoa sekä maksutonta oikeudenkäyttöä ja oikeusapua.

Ainoastaan näiden vaatimusten suuntaiset toimenpiteet voivat parantaa itsenäisen pikkutuotannon työntekijän asemaa nykyisessä yhteiskunnassa, mikäli sitä yleensä on mahdollista parantaa. Käsityöläisten ja talonpoikain auttaminen *tuotannonharjoittajina*, säilyttäen heidän takapajulla olevat tuotantotapansa, on vastoin taloudellista kehitystä ja mahdoton toteuttaa. Yhtä mahdoton on kohottaa heidät kaikki tai edes suurempi osa heistä kapitalisteiksi. Näiden „vähäväkisten“ *suuri*

enemmistö voi tulla enää autetuksi ainoastaan tavarankuluttajina. Mutta juuri nuo talonpojille ja käsityöläisille näköjään ystävällisimmät puolueet rasittavat heitä kuluttajina enimmän. Tämä rasitus on todellinen ja kipeästi tuntuva. Pikkutuotannon kohottaminen, jonka tulisi käydä sen kanssa käsikädessä, muuttuu sitävastoin muuttumistaan paljaaksi silmäkääntämiseksi.

Pikkuporvarien ja pientilallisten kohottaminen kuluttajina ei ainoastaan ole taloudellisen kehityksen mukaista, vaan se on tätä kehitystä jouduttava keino. Se ei siis ole ainoastaan mahdollinen, vaan jo tästäkin syystä tavoiteltava, vaikka ei otettaisikaan ollenkaan lukuun monia muita syitä, jotka johtuvat osaksi järjestelmästä arvostelusta, osaksi myötätuntoisuudesta köyhiä, häviöön joutuvia talonpoikia ja pikkuporvareita kohtaan. Kuta parempi näiden asema on kuluttajina, kuta korkeammat heidän elämänehtonsa, kuta suuremmat heidän ruumiilliset ja henkiset vaatimuksensa, kuta laveammat heidän tietonsa, sitä pikemmin he lakkaavat taistelemasta suurtuotantoa vastaan *nälkäkilpailun* avulla, sitä pikemmin he hylkäävät nuo toivottomat ponnistelut ja liittyvät köyhälistön riveihin: mutta ei sen vastustuskyvyttömiin, masentuneihin ja vähävaativiin alempiin kerroksiin. He astuvat suoraan taistelevan, „vaativan“, päämääränsä tuntevan köyhälistön riveihin ja siten joutuvat sen voittoon.

Tämä voitto ei perustu ainoastaan rappeutumiseen, kuten moni on luullut; yhtä vähän pikkuporvariston ja talonpoikien kuin köyhälistönkään rappioon. Sosialidemokratialla on täysi syy vastustaa tätä rappiolle joutumista yhtä tehokkaasti toisella kuin toisellakin taholla,

ja se tekeekin sen, mikäli sen voimat riittävät. Näiden voimain kartuttaminen ei siis ole ainoastaan palkkatyöläisten, vaan kaikkien niiden kansalaisten edun mukaista, jotka elävät työnteolla eikä riistämällä.

Pikkuporvarikunta ja talonpojat eivät ole nykyisessä valtiossa koskaan kyenneet yksinään puolustamaan etujaan toisia luokkia vastaan. Nykyjään he kykenevät siihen vähemmän kuin koskaan ennen. Puolustaakseen etujaan täytyy heidän liittoutua yhden tai useamman muun luokan kanssa. Yksityisomistuksen kasvattama vaisto ajaa heidät porvarillisten puolueitten syliin, s. o. liittoon jonkun ylempien varakasten luokkain erityisen ryhmän kanssa. Porvarilliset puolueet haluavat itsekkin tätä liittoa, osaksi puhtaasti puoluepoliittisista syistä, koska he pitävät vähäväkisiä „äänestyskarjana“, jota he tarvitsevat, ja osaksi myöskin muista syvemmillä olevista syistä. Sille he tietävät varsin hyvin, että pientilalistien ja pikkuporvarein yksityisomistus on vielä nykyjään vahvin tukki yksityisomistukselle yleensä ja siis myöskin sille riistämislle, jota he harjoittavat. Vähäväkisen *hyvinvointi* on heille samantekevä. Kun on kysymys hänen rasittamisesta *kuluttajana*, ovat he heti valmiit. Joutukoon vain vähäväkinen rappiolle, kunhan ei hänen pikkutuotantonsa, joka pitää heitä kahlehdittuna yksityisomistuksen piiriin, katoaa tykkänään. Samalla harrastavat kaikki nämä puolueet kapitalistisen riistämisen laajentamista, siis yhteiskunnallisen kehityksen edistystä. He kyllä *haluavat* säilyttää talonpojat ja käsityöläiset ja he *lupaavatkin* sen heille, mutta *todellisuudessa* he tekevät voitavansa laajentaakseen suur-

tuotannon ylivaltaa ja polkeakseen talonpoikais- ja käsityöläistuotantoa.

Aivan toisenlaiset ovat pikkutuotannon itsenäisen työntekijän ja sosialidemokratian väliset suhteet. Sosialidemokratia ei tosin voi astua puolustamaan pikkutuotannon pysyttämistä, mutta itse asiassa ei pikkutuotannon tarvitse pelätäkään sosialidemokratiaa. Käsityöläisten ja talonpoikain omaisuuden ryöstäjinä ovat kapitalistit ja suurtilalliset eivätkä proletarit. Köyhälistön voitto on päinvastoin, kuten edellisessä luvussa olemme nähneet, ainoa keino, joka voi lopettaa tämän ryöstön. *Kuluttajina* on pikkutuotannon itsenäisillä työntekijöillä yhteiset edut köyhälistön kanssa. Sentehden heidän onkin täysi syy liittyä yhteen tämän kanssa, s. o. yhtyä sosialidemokratiaan valvoaksensa etujansa.

Luonnollisesti ei tarvitse odottaa, että tämä tieto leviäisi liian nopeasti heidän keskuudessaan. Mutta kuitenkin ovat pikkuporvarit ja talonpojat jo alkaneet paeta vihollisen puolelle porvarillisten puolueiden riveistä. Tämä pakeneminen on aivan omituista laatua, sillä juuri kyvykkäimmät, taistelukuntoisimmat viskaavat ensimmäisinä aseensa pois, eivät välttääkseen tappelua, vaan päästäkseen pikkumaisesta taistelusta kurjan ole-massaolon turvaamiseksi jättiläismäiseen, maailmaa mul-listavaan otteluun luodakseen uuden yhteiskunnan, joka sallii kaikkien jäsentensä päästä osallisiksi nykyisen sivistyksen saavuttamista suurista tuloksista; otteluun, joka tarkoittaa koko sivistyneen ihmiskunnan, jopa yleensä koko ihmissuvun vapauttamista sen yhteiskunta-

muodon kirouksesta, joka uhkaa tukahduttaa sen kuoliaaksi.

Kuta sietämättömämmäksi vallitseva tuotantotapa tulee, kuta selvemmin se rientää vararikkoansa kohti ja kuta kykenemättömämpiä hallitsevat puolueet osottavat olevansa poistamaan pelottavasti kasvavia yhteiskunnallisia epäkohtia, kuta ryhdittömämmiksi ja periaatteita puuttuvammiksi ne puolueet tulevat, jotka kutistumistaan kutistuvat persoonallisia etuja valvoviksi politiikoitsijaryhmiksi, sitä suuremmissa joukoissa tulvivat ei-proletarististen luokkain jäsenet sosialidemokratian helmaan ja rientävät käsikädessä tuon vastustamattomasti eteenpäin tunkevan köyhälistön kanssa sen lippua seuraten loistavaan voittoon.

Sisältöluettelo.

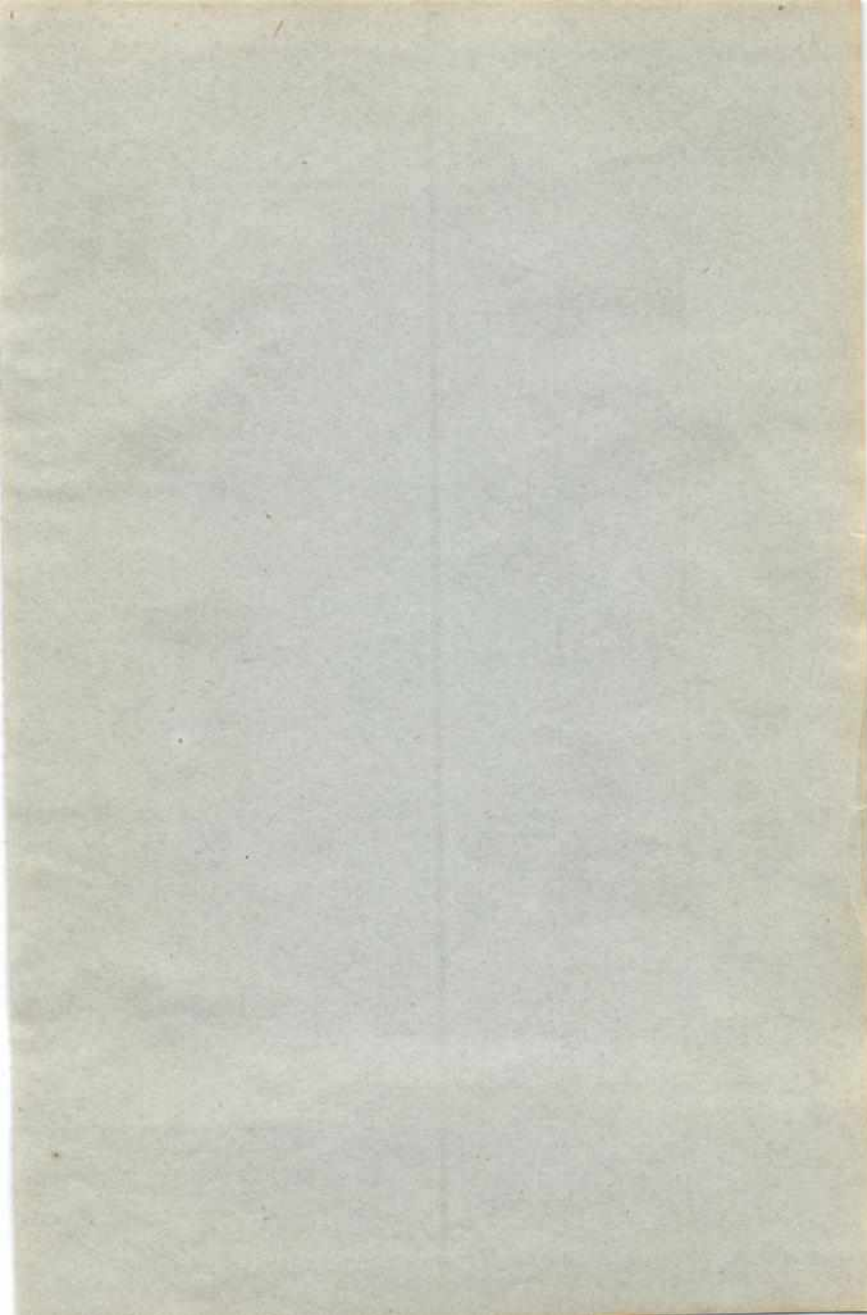
	Sivu
<i>Alkulause</i>	III.
<i>Viidennen painoksen alkulause</i>	VI.
I. Pikkutuotannon häviö.	
1. Pikkutuotanto ja yksityisomistus	3.
2. Tavara ja pääoma	8.
3. Kapitalistinen tuotantotapa	14.
4. Pikkutuotannon kuolinkamppailu	20.
II. Köyhälistö.	
1. Köyhälistö ja käsityöläissällit	39.
2. Työpalkka	46.
3. Köyhälistöperheen hajoaminen	49.
4. Prostitusioni	50.
5. Teollisuuden varajoukko	52.
6. Köyhälistön alituinen kasvaminen. Kauppias- ja sivisty- nyt köyhälistö	58.
III. Kapitalistiluokka.	
1. Kauppa ja luotto	71.
2. Työnjako ja kilpailu	77.
3. Voitto	80.
4. Maakorko	82.
5. Verot	86.
6. Voiton aleneminen	89.
7. Suurliiketten kasvaminen. Renkaat	94.
8. Taloudelliset pulat	104.
9. Alituinen (kroonillinen) liikatuotanto	117.

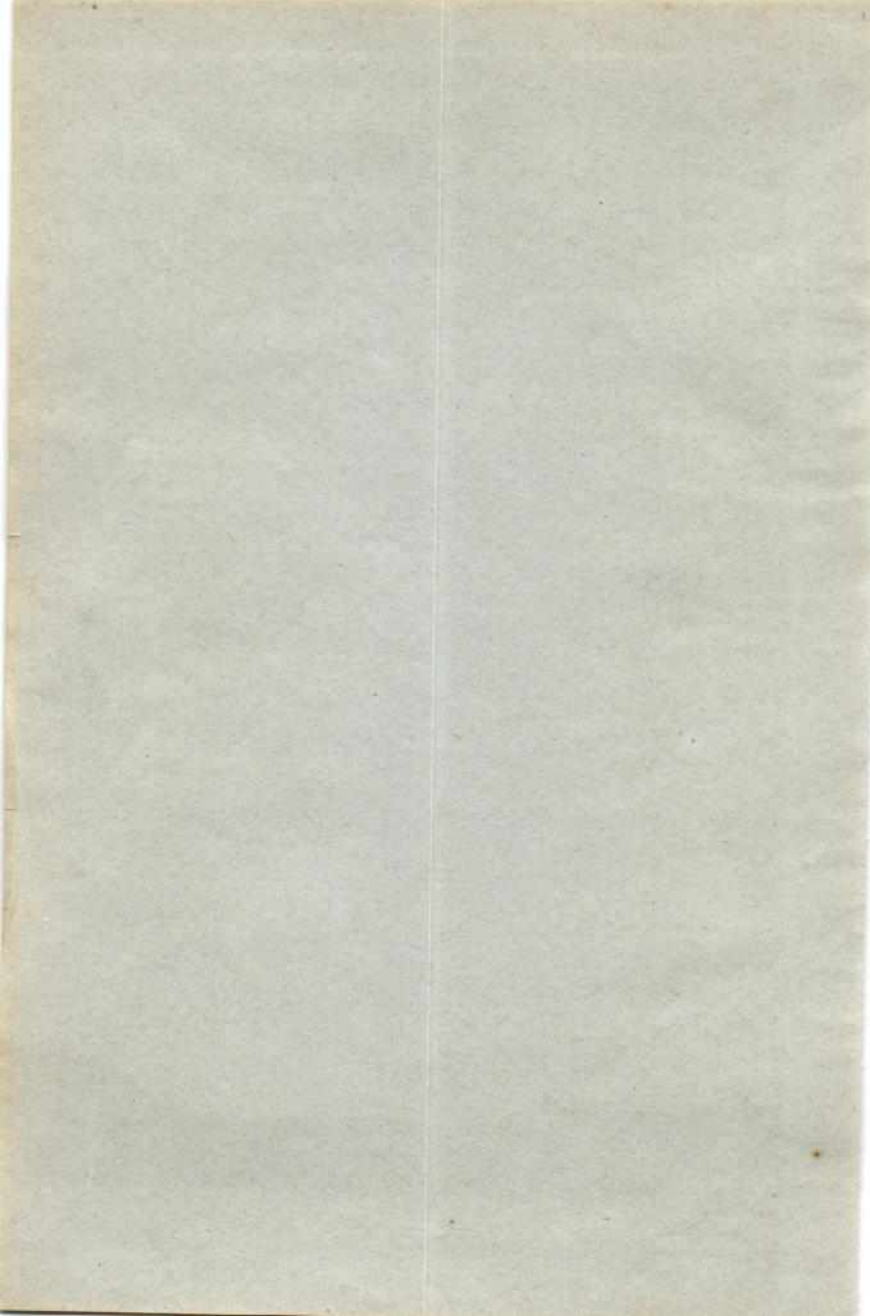
IV. Tulevaisuudenvaltio.

	Sivu
1. Yhteiskunnalliset uudistukset ja kumous	127.
2. Yksityisomistus ja yhteisomistus	135.
3. Sosialistinen tuotanto	139.
4. Valtion taloudellinen merkitys	149.
5. Valtiososialismi ja sosialidemokratia	155.
6. Tulevaisuudenvaltion rakenne	158.
7. „Perheen hävittäminen“	174.
8. Omaisuuden anastaminen	176.
9. Tuotteiden jako „tulevaisuudenvaltiossa“	183.
10. Sosialismi ja vapaus	196.

V. Luokkataistelu.

1. Sosialismi ja omistavat luokat	209.
2. Palkolliset ja palvelusväki	215.
3. Ryysyköyhälistö	219.
4. Palkkaköyhälistön alku	222.
5. Palkkaköyhälistön kohoaminen	224.
6. Köyhälistöä kohottavain ja sitä polkevain pyrintöjen ristiriitaisuus	232.
7. Ihmisystävällisyys ja työväensuojeluslait	235.
8. Ammattiyhdistysliike	241.
9. Valtiollinen taistelu	253.
10. Työväenpuolue	263.
11. Työväenliike ja sosialismi	270.
12. Sosialidemokratia — yhtynyt työväenliike ja sosialismi	278.
13. Sosialidemokratian kansainvälisyys	282.
14. Sosialidemokratia ja kansa	292.

KANSAN LEHDEN KIRJAKAUPAN

kustantamia kirjoja

	Hinta
HALONEN, Historiallinen materialismi	1:—
" Omaisuuuden kehitys	1:—
BERNSTEIN, Sosialidemokratian revisionismi	—: 50
PANNEKOEK, Hävittääkö sosialismi uskonnon	—: 30
LINDEMAN, Sosialidemokratian kunnallinen toiminta	—: 50
*WALERA, Kiusaus	2: 75
BLECHANOW, Anarkismi ja Sosialismi	1: 25
KRAPOTKIN, Taistelu leivästä	2: 25
KAUTSKY, Sosialidemokratia ja maatalouskysymys	1: 25
BLATCHFORD, Iloinen Englanti	1: 75
" Jumala ja lähimäiseni	1: 25
INGERSOLL, Valitut teokset	1: 75
WANDERVELDE, Kehitys sosialismia kohden	1: 50
*BLOCH, Kirotut	1: 50
*BELLAMY, Yhdenvertaisuus	1:—
*STRINDBERG, Historiallisia pikkukuvia	1: 75
*LEHTIMÄKI, Rotkoista	2:—
J. KYHYKYSSEN tunnettu maalaus Lappalainen ja poronsa	—: 75

* merkityt ovat kaunokirjallisia teoksia.

Asiamiehille tuntuva alennus. Myydään ainoastaan jälkivaatimus- tai tilaussuoritusta vastaan.